

**'n Tak van die Swanepoel-familie
in Suid-Afrika, 1699 tot 1999: 'n genealogiese en
kultuurhistoriese studie.**

deur

Christiaan Hendrik Swanepoel

(b6c5d7e3f7g5h6i2)

Tesis ingelewer ter voldoening aan die vereistes vir die Magister in Lettere en
Wysbegeerte (Departement Geskiedenis) aan die Universiteit van Stellenbosch

Studieleier: Dr M Burden

April 2003

Verklaring

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in hierdie tesis vervat, my eie oorspronklike werk is wat nog nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige ander Universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê is nie.

Hāndtekening

Datum

Opsomming

Hierdie studie is die familiegeskiedenis van 'n tak van die Swanepoel-familie oor die afgelope 300 jaar wat deur middel van genealogiese en kultuurhistoriese navorsingsmetodes opgestel is.

Die stamvader, Pieter Jansz Swanepoel, was afkomstig van Nieuwmunster in die teenswoordige munisipaliteit (*gemeente*) Zuienkerke in die stad Brugge in Wes-Vlaandere en het in 1699 as soldaat in diens van die VOC na die Kaap gekom. Reeds in die jaar 1700 word hy 'n vryburger en vanaf 1709 tot 1747 boer hy op die plaas Nieuwmunster digby die huidige Wolseley. In 1712 tree hy in die huwelik met Maria Sibella Sachs, die weduwee van Jan Christoffel Haak. Uit die huwelik word sewe seuns en een dogter gebore.

Hierna volg ses opeenvolgende geslagte veeboere waarvan die laaste vyf hulle in die distrikte Graaff-Reinet, Beaufort-Wes en Prins Albert bevind. Droogtes, 'n wêreldwye ekonomiese depressie en die nagevolge van die Tweede Wêreldoorlog maak 'n einde aan hierdie tradisie en lei daartoe dat die lede van hierdie betrokke tak van die Swanepoel-familie oor die lengte en die breedte van Suid-Afrika versprei. Dit het onder andere tot gevolg dat familiebande baie losser word en dat naamgewinggebruike nie meer so slaafs nagevolg word nie.

Tradisioneel is genealogiese navorsing toegespits op die manlike lyn. In hierdie studie is daar gepoog om ook die herkoms van die stammoeders in elke geslag so ver as moontlik na te vors en in 'n kwartierstaat te reflekteer.

Summary

This study deals with the history of a branch of the Swanepoel family in South Africa over the past 300 years and was conducted by means of genealogical and cultural historical research methods.

Pieter Jansz Swanepoel, progenitor of the Swanepoel family in South Africa, came from Nieuwmunster in the present day municipality (*gemeente*) of Zuienkerke in the city of Brugge in West Flanders. He came to South Africa in 1699 as a soldier of the Dutch East India Company. He became a free burgher in 1700. Between 1709 and 1747 he made a living as a farmer on the farm Nieuwmunster close to where the town of Wolseley is now. In 1712 Pieter Jansz Swanepoel married Maria Sibella Sachs, the widow of Jan Christoffel Haak, and seven sons and one daughter were born out of this union.

Hereafter six successive generations of Swanepoels made a living as stock-farmers, of which the last five resided in the districts of Graaff-Reinet, Beaufort-West and Prince Albert. As a result of droughts, a world wide economic depression and the after effects of the Second World War this tradition came to an end. Consequently the members of this family today find themselves all over South Africa. Therefore family ties are not as strong as they used to be and the tradition of naming became less important.

Traditionally genealogical research concentrates on the male line. This study, however, attempts to research the descent of the progenitress in each generation as well and the findings are reflected in an ancestral chart.

Ek dra hierdie werk graag op aan die volgende persone

My ouers vir hulle ondersteuning en veral my vader, JJG (Kolie) Swanepoel, wat onbewustelik tot hierdie studie aanleiding gegee het deur sy eie verhale oor Botterkraal se mense en diere vir my as slaapydstories op te dis.

My tante, Elizabeth (Bettie) Maria van Eck (née Swanepoel), wat hoë ouderdom en gesondheidsprobleme ten spyte, onvermoeid gehelp het om inligting in te samel.

My gesin wat menige vakansie saam met my op plase en in begraafplase na inligting help soek het.

Dr M Burden vir vakkundige raad en leiding.

Ons is wat ons is oor ons van mekaar is.

(Krog 2000: 81)

GENEALOGIESE SIMBOLE

*	geboorte
≈	doop
†	sterfte
Ω	graf/begrafnis
ω	veras
x	huwelik
÷	egskeiding
sv	seun van
dv	dogter van
±	ongeveer (datum)
?	geskatte datum
<	voor datum
>	na datum
≡	berekende datum
/	tussen datums
ca	circa (ongeveer)
NN	van onbekend
PN	voornamen onbekend
sp	sine prole (sonder nasate)
[]	aangetroudes
{ }	titel van persoon

INHOUDSOPGAWE

	Bladsy
INLEIDING	
Probleemstelling	1
Doel van ondersoek	1
Terreinafbakening	2
Begripsomskrywing	2
Metodologie en evaluering van bronne	3
Aanbieding van stof	6
HOOFTUK 1: STAMOUERS PIETER JANSZ SWANEPOEL EN MARIA SIBELLA SACHS	
1.1 Europese herkoms van Pieter Jansz Swanepoel	7
1.2 Redes vir Pieter Jansz Swanepoel se koms na die Kaap	9
1.3 Beroep na sy aankoms	11
1.4 Toetrede tot die landbou	13
1.5 Huwelik met Maria Sibella Sachs	17
1.6 Die eerste geslag Swanepoel-kindere	20
1.7 Naamgewing	22
1.8 Kerk- en geloofslewe	23
1.9 Vestiging in die Land van Waveren	25
1.10 Lewensomstandighede	26
1.11 Oorskakeling na veeboerdery	33
1.12 Finansiële posisie	35
1.13 Aftrede en afsterwe	36
1.14 Verspreiding en vestiging van 'n nuwe geslag	38
1.15 Bylaag 1: Opgaafrolle	42

1.16	Bylaag 2: Toekenning van weilisensies aan Swanepoels in agtiende Eeu	51
1.17	Bylaag 3: Kinders en kleinkinders van Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs	55

HOOFTUK 2: JACOBUS SWANEPOEL EN SUSANNA CATHARINA RABIE

2.1	Geboorte, herkoms en jeugjare van Jacobus Swanepoel	61
2.2	Huwelik met Susanna Catharina Rabie	62
2.3	Kinders uit huwelik tussen Jacobus Swanepoel en Susanna Rabie	65
2.4	Vestiging as veeboer in die distrik Swellendam	67
2.5	Lewensomstandighede	71
2.6	Afsterwe van Susanna Catharina Rabie	84
2.7	Huwelik met Francina Vosloo (weduwee Gilber)	84
2.8	Afsterwe van Francina Vosloo	86
2.9	Finansiële posisie	88
2.10	Afsterwe van Jacobus Swanepoel	91
2.11	Nalatenskap	93
2.12	Bylaag 1: Opgaafrolle	96
2.13	Bylaag 2: Kinders en kleinkinders van Jacobus Swanepoel en Maria Susanna Catharina Rabie	101

HOOFTUK 3: CHRISTIAAN SWANEPOEL EN MARIA SIBELLA SWANEPOEL

3.1	Geboorte, herkoms en jeugjare van Christiaan Swanepoel	105
3.2	Huwelik met Maria Sibella Swanepoel	106
3.3	Geboorte, herkoms en kinderjare van Maria Sibella Swanepoel	107
3.4	Kinders uit die huwelik tussen Christiaan en Maria Sibella Swanepoel	108

3.5	Stigting van die distrik Graaff-Reinet	112
3.6	Stigting van die distrik Uitenhage	114
3.7	Bevolkingsamestelling teen die einde van die agtiende eeu	115
3.8	Trekroetes na die binneland	115
3.9	Van veeboer tot trekboer	116
3.10	Stelsel van grondbesit teen die einde van die agtiende eeu	127
3.11	Botsings op die Oosgrens	128
3.12	Finansiële posisie	131
3.13	Lewensomstandighede	134
3.14	Inboek van Khoi	139
3.15	Afsterwe van Christiaan Swanepoel	142
3.16	Nalatenskap	145
3.17	Bylaag 1: Opgaafrolle	149
3.18	Bylaag 2: Kinders en Kleinkinders van Christiaan en Maria Sibella Swanepoel	155
3.19	Bylaag 3: Kaart met ligging van plaas Winterberg in Murraysburg-distrik	161

HOOFTUK 4: PIETER JOHANNES SWANEPOEL EN JOHANNA

FREDERIKA PETRONELLA SWANEPOEL

4.1	Geboorte, herkoms en jeugjare van Pieter Johannes Swanepoel	162
4.2	Huwelik met Johanna Frederika Petronella Swanepoel	163
4.3	Totstandkoming van Beaufort-Wes	165
4.4	Woonplek	166
4.5	Ontevredenheid met die Britse owerheid en die daaropvolgende Groot Trek	169
4.6	Kinders uit die huwelik tussen Pieter Johannes en Johanna Frederika Swanepoel	175
4.7	Onderwys en opleiding	178

4.8	Tweede huwelik met Francina Christina Coertze	180
4.9	Lewensomstandighede	187
4.10	Derde huwelik met Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter	193
4.11	Afsterwe van Pieter Johannes Swanepoel	198
4.12	Nalatenskap	203
4.13	Bylaag 1: Opgaafrolle	208
4.14	Bylaag 2: Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes Swanepoel	212
4.15	Bylaag 3: Kaart met ligging van Rietkuil en Vlieëkraal	225

HOOFTUK 5: FREDERIK HENDRIK SWANEPOEL EN CATHARINA ELIZABETH JOHANNA BOOYENS

5.1	Geboorte, herkoms en jeugjare van Frederik Hendrik Swanepoel	226
5.2	Huwelik met Catharina Elizabeth Johanna Booyens	227
5.3	Geboorte, herkoms en jeugjare van Catharina Elizabeth Johanna Booyens	228
5.4	Woonplek	230
5.5	Kinders uit die huwelik	238
5.6	Opvoeding	242
5.7	Leefwyse	245
5.8	Afsterwe van Catharina Elizabeth Johanna Booyens	247
5.9	Tweede huwelik met Catharina Carolina Wilhelmina Beukes	249
5.10	Afsterwe van Frederik Hendrik Swanepoel	251
5.11	Nalatenskap	256
5.12	Bylaag 1: Kinders en kleinkinders van Frederik Hendrik Swanepoel en Catharina Elizabeth Johanna Booyens	260

HOOFTUK 6: CHRISTIAAN HENDRIK SWANEPOEL EN MARIA SUSANNA JACOBA VAN ZYL

6.1	Geboorte, herkoms en jeugjare van Christiaan Hendrik Swanepoel	266
6.2	Huwelik met Maria Susanna Jacoba van Zyl	268
6.3	Geboorte, herkoms en jeugjare van Maria Susanna Jacoba van Zyl	269
6.4	Woonplek	272
6.5	Kinders uit die huwelik	276
6.6	Leefwyse	280
6.7	Testament en afsterwe van Christiaan Hendrik Swanepoel	287
6.8	Laaste lewensjare van Maria Susanna Jacoba van Zyl	292
6.9	Nalatenskap	293
6.10	Bylaag 1: Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl	296
6.11	Bylaag 2: Kaart met ligging van Wolwekraal, Plaatjesrivier, Putfontein en Botterkraal	301

HOOFTUK 7: CHRISTIAAN HENDRIK SWANEPOEL EN MARIA JOHANNA MARAIS

7.1	Geboorte, herkoms en jeugjare van Christiaan Hendrik Swanepoel	302
7.2	Huwelik met Maria Johanna Marais	304
7.3	Geboorte, herkoms en jeugjare van Maria Johanna Marais	306
7.4	Woonplek	311
7.5	Kinders uit die huwelik	317
7.6	Onderwys en opvoeding	322
7.7	Lewensomstandighede	326
7.8	Afsterwe van Christiaan Hendrik Swanepoel	338
7.9	Nalatenskap	341
7.10	Bylaag 1: Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Johanna Marais	357

7.11	Bylaag 2: Kwartierstate van Christiaan Hendrik Swanepoel, Laetitia Marelda Meyer en hul kinders	368
7.12	Bylaag 3: Foto's van Jacobus Johannes Gert Swanepoel en Susanna Jacoba Potgieter se kinders	371
	EVALUERING	374
	BRONNELYS	377
	BYLAE	
	BYLAAG A: Handtekeninge van nege opeenvolgende Swanepoel-geslagte	426

INLEIDING

Probleemstelling

Met die uitsondering van biografiese werke oor belangrike historiese figure, vorm familiegeskiedenis nie deel van formele geskiedskrywing nie. Daarby is genealogiese navorsing normaalweg nie probleemgerig in die sin dat dit vraagstukke in die samelewing aanspreek nie. Tog het bepaalde historiese faktore bygedra tot die lotsbepaling en verspreiding van 'n betrokke familie. Dit is dus noodsaaklik vir die individu om kennis te dra van hierdie faktore om uiteindelik begrip te hê vir sy eie omstandighede. Verder is die studie van 'n spesifieke familie sedert aankoms en vestiging tot aan die einde van die twintigste eeu, verteenwoordigend van die wel en wee van die deursnee Suid-Afrikaanse familie van Europese herkoms.

Die taak van die genealoog word bemoeilik deur 'n verskeidenheid faktore. Eerstens bevat amptelike historiese werke min of geen inligting oor minder belangrike individue. Tweedens bestaan daar 'n magdom argivale bronne waarin enkele losstaande brokkies inligting voorkom sonder dat die persoon se familieverband aangetoon word. Die akkurate rekonstruksie van 'n betrokke familie se geskiedenis hang dus in die laaste instansie grootliks af van korrekte identifikasie en interpretasie deur die navorser.

Doel van ondersoek

Grondliggend aan hierdie studie is die oer-oue vraag: Waar kom ek vandaan?

Die doel van hierdie studie is gevolglik om:

- 'n volledige stamboom van 'n spesifieke tak van die Swanepoel-familie op te stel
- so ver moontlik 'n volledige kwartierstaat van elke stamvader en -moeder in elke geslag op te stel

- die uitwerking van politieke, historiese en sosiale gebeure op die lotgevalle van elke geslag te bepaal en binne konteks te plaas
- naamgewinggebruike te ontleed

Terreinafbakening

Hierdie studie het ten doel om 'n spesifieke tak van die Swanepoel-familie in Suid-Afrika te bestudeer. Dit dek die tydperk van 1699 tot 1999: van die aankoms van stamvader Pieter Jansz Swanepoel in 1699 tot aan die einde van die twintigste eeu. So ver moontlik sluit elke hoofstuk tabelle met die name van al die kinders en kleinkinders van elke stamouerpaar in.

Begripsomskrywing

Genealogie: Die *WAT* beskryf die genealogie onder meer as 'n hulpwetenskap van die geskiedenis wat die oorsprong, opvolging en verwantskap van families ondersoek. Verder is dit ook die geskiedenis van die afkoms van 'n persoon, familie of groep van 'n voorouer of voorouers (1957: 144).

Stamboom: Volgens die *HAT* is dit 'n tabel waarop die name van 'n persoon en sy voorouers of afstammeling aangeteken staan (1994: 1004).

Kwartierstaat: Volgens die *WAT* is 'n kwartierstaat 'n tabel wat 'n persoon se voorouers in alle manlike en vroulike lyne soos 'n rekenkundige reeks aangee. Eers verskyn die naam van 'n betrokke persoon, dan sy twee ouers, dan sy vier grootouers, sy agt oorgrootouers, sy sestien *betoorgrootouers* (1991: 492). Die *WAT* begaan egter die fout om ten slotte sy 32 *oubetoorgrootouers* as deel van die kwartierstaat te noem.

Kultuurgeskiedenis: Die *WAT* bestempel dit as die geskiedenis van onder andere die artistieke, ekonomiese, intellektuele, morele en sosiale aspekte van 'n kultuurgroep (1991: 391). Volgens 'n meer resente en omvattender definisie word kultuurgeskiedenis omskryf as 'n studie van die kultuurproduk, die skeppingsproses wat dit tot stand gebring het, die stimulus wat die proses geïniseer het, en van die

samehang van of van die verband tussen kultuurprodukte en die dimensies waarbinne hulle tot stand kom; dit is 'n studie waarbinne die skepper, die mens self, sentraal staan (Burden 2000: 19).

Metodologie en evaluering van bronne

De Villiers en Pama se driedelige *Geslagregisters van Ou Kaapse families* het as vertrekpunt vir hierdie studie gedien (1966). Daarna is ander bestaande genealogiese werke soos JA Heese se *Die herkoms van die Afrikaner* (1971), J Hoge se *Personalia of the Germans at the Cape, 1652 - 1806* en DF du T Malherbe se *Stamregister van die Suid-Afrikaanse volk* (1966) bestudeer. Hoewel hierdie werke onvolledig is en onder andere foute bevat wat betref die identifisering en name van persone, het dit 'n vertrekpunt gebied waarvandaan die uiteindelijke argivale navorsing onderneem kon word.

'n Bron waarteen enige ernstige navorser egter moet waak, is Edward Griffiths se *HA Swanepoel: His family in Africa* (1990). Die eerste drie hoofstukke kan slegs as prul bestempel word. In direkte teenstelling hiermee is AJ Swanepoel se '*n Geslagregister van Swanepoel-families in Suid-Afrika* (1999), foute ten spyte, van groot nut. Hoewel laasgenoemde bron verskyn het nadat die navorsing vir hierdie studie grootliks voltooi was, het dit 'n belangrike bydrae gelewer met die identifisering van elke stamouerpaar se kleinkinders. Dieselfde geld Heese & Lombard se *Suid-Afrikaanse Geslagregisters*, wat van groot waarde was by die opstel van kwartierstate. Laasgenoemde bron se inligting oor sommige families, waaronder die Van Eck-familie, is egter baie karig. Daarby het die volume met die Venter-familie se besonderhede nog nie verskyn nie.

Die meeste inligting vir hierdie studie is egter sedert 1980 ingesamel in die NG Kerkargief in Kaapstad, asook in die Kaapstadse Argiefbewaarplek (eers in Koningin Victoriastraat en later in Roelandstraat).

Tyn spyte van spelfoute, spelwisselings en foute rakende die ouers van dopelinge se volle name, was die inligting uit doop-, huweliks- en lidmaatregisters onontbeerlik vir hierdie studie. Die gehawende toestand van baie van hierdie registers is egter kommerwekkend. Daarby word die navorser ernstig aan bande gelê deur die huidige stelsel (2002) waarvolgens daar lank vooruit bespreek moet word om tot die Kerkargief se leeskamer toegelaat te word.

Bogenoemde navorsing is aangevul met inligting uit sterftekennisse, testamente en boedelinventarisse in die Kaapstadse Argiefbewaarplek. Hoewel laasgenoemde bronne uiters waardevol is, kom daar dikwels foute voor wat betref die name van die oorledene self, die name van sy of haar ouers en ook ten opsigte van die name van die nagelate kinders. Boonop bestaan daar nie sterftekennisse en testamente ten opsigte van alle persone nie.

'n Waardevolle bron wat betref die besittings en bewegings van die eerste vier geslagte is die *Opgaafrolle*. Die *Opgaafrolle vir Drakenstein* vir die tydperk 1701 tot 1713 is op mikrofilm by die Instituut vir Historiese Navorsing aan die Universiteit van Wes-Kaapland bestudeer. Die res van die *Opgaafrolle* vir die distrikte Drakenstein (1714 - 1757), Swellendam (1752 tot 1800), Graaff-Reinet (1787 - 1840), Uitenhage (1805 - 1826) en Beaufort-Wes (1819 - 1833) is in die Kaapstadse Argiefbewaarplek geraadpleeg. Die verlore en verkeerd gedateerde *Opgaafrolle* word volledig in die teks bespreek.

Die argiewe van die distrikte Stellenbosch, Swellendam, Graaff-Reinet en Beaufort-Wes het ook waardevolle inligting opgelewer. Hierdie dokumente word ook in die Kaapstadse Argiefbewaarplek gehuisves en sluit die volgende dokumente in:

Notule van die Landdros en Heemrade

Sworn Statements

Letters and Reports from Field Cornets, Veld Wagmeesters, Veld Kommandants and Private Individuals

*Memorials for Land**Burgerlijke Attestatiën*

Tussen 1997 en 2002 is besoeke gebring aan die plase Botterkraal, Wolwekraal en Rietkuil in die distrik Prins Albert, asook Vlieëkraal en Traka in die distrik Willowmore en verskeie begraafplase is opgespoor. Daarbenewens is 'n opname gemaak van Swanepoelgrafte in die begraafplase op Prins Albert, Willowmore, Aberdeen, Rietbron, Beaufort-Wes en Uniondale. Verder is die ongemerkte graf van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) in die Woltemade Begraafplaas in Kaapstad opgespoor.

Verskeie besoeke is gebring aan die Landmeter-Generaal se Hoofdirekoraat Opmetings en Kartering in Mowbray om die ligging van plase wat in hierdie studie vermeld word, te bepaal. Die proses is aansienlik bemoeilik as gevolg van die huidige beleid om vanweë die sogenaamde neerhalende aard van sommige plaasname, slegs die plaasnommers op alle nuwe kaarte aan te dui. As kompensasië word aangevoer dat die oorspronklike name steeds op die titelaktes in die Akteskantoor voorkom. Die feit dat dele van die gewese Graaff-Reinets veldkornetskaps Op Sneeuweberg tans (2002) deel vorm van die distrikte Graaff-Reinet, Murraysburg, Beaufort-Wes en Aberdeen, bring dus mee dat die navorser die register van alle plase in bogenoemde vier distrikte in die Akteskantoor moet deurwerk om die nommer van 'n betrokke plaas, asook die distrik waarin dit vandag geleë is, vas te stel. Eers daarna kan die ligging van die plaas met behulp van die nommer en die distrik op die kaart gesoek word.

Ten slotte is verskeie onderhoude gevoer om inligting in te samel oor aspekte wat nie in argivale en ander bronne beskikbaar is nie. Waar moontlik is bevestiging vir die juistheid van hierdie inligting gesoek.

Aanbieding van stof

Die materiaal in hierdie studie is chronologies georden sodat elke hoofstuk 'n opvolgende geslag verteenwoordig. Ten opsigte van elke geslag word daar grootliks aan dieselfde temas aandag gegee, byvoorbeeld:

- geboorte, herkoms en jeugjare van die betrokke stamouerpaar
- kinders uit die huwelik
- naamgewing
- woonplek
- lewensomstandighede
- finansiële posisie
- sterfte en nalatenskap

Die materiaal word verder toegelig met 'n stamboom, kwartierstate van elke stamouerpaar, tabelle, kaarte en waar moontlik ook foto's. Aangesien die meeste inligting in die stamboom, kwartierstate en tabelle mét verwysings in die teks vermeld word, word verwysings slegs verskaf ten opsigte van materiaal wat nie in die teks voorkom nie.

Stamboom
Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6i2)

Jan Swanepoel van Nieuwmunster Brugge Wes-Vlaandere * † x Maria Herrebout																			
a1 Maria Swanepoel ≈ 29 Julie 1672 Nieuwmunster Brugge Wes-Vlaandere			a2 Wilhelm Swanepoel ≈ 13 Januarie 1675 Nieuwmunster Brugge Wes-Vlaandere			a3 PN Swanepoel (naam onduidelik) ≈ 20 Julie 1676 Nieuwmunster Brugge Wes-Vlaandere			a4 Pieter Jansz Swanepoel * 26-1-1678 ≈ 30 Januarie 1678 Nieuwmunster Brugge Wes-Vlaandere a 1699 † c 1757 Poespasvallei, Robertson x 1-5-1712 Stellenbosch Maria Sibella Sachs (b3) a 1691 * Güsten, Duitsland † na 1775 dogter van Joachim Sachs van Egel, Duitsland a c 1691 x Susanna Holswig van Haszleben, Turinge a 1691 van Güsten, Duitsland										
b1 Jan Swanepoel ≈ 15-10-1713 Stellenbosch † jonk		b2 Jan Swanepoel ≈ 4-8-1715 Paarl † c 1738 Boontjesrivier, Goudini		b3 Pieter Swanepoel ≈ 10-7-1718 Paarl † 1796 Graaff-Reinet-distrik		b4 Rosa Swanepoel ≈ 13-4-1721 Stellenbosch † 21-4-1767 Nieuwmunster, Tulbagh		b5 Johannes Swanepoel ≈ 2-5-1723 Paarl		b6 Jacobus Swanepoel ≈ 25-11-1725 Paarl † x 13-10-1748 Tulbagh Susanna Catharina Rabie (b2) ≈ 12-12-1728 † 1764 Poespasvallei Robertson dv Christiaan Rabie x 20-7-1727 Margaretha Pyl (b1c1)		b7 Hendrik Swanepoel ≈ 16-12-1731 Tulbagh † 31-5-1770 Tulbagh-distrik		b8 Abraham Christoffel Swanepoel ≈ 19-12-1734 † c 1751					
b6c1 Margarietha Swanepoel ≈ 28-9-1749 Tulbagh			b6c2 Pieter Swanepoel ≈ 29-10-1751 Tulbagh			b6c3 Susanna Magdalena Swanepoel ≈ 23-9-1753 Tulbagh			b6c4 Jacobus Swanepoel ≈ 25-12-1755 Tulbagh			b6c5 Christiaan Swanepoel * 15-10-1757 Goedemoed, Montagu ≈ 26-3-1758 Paarl † c 1831 Winterberg, Murraysburg x 25 April 1784 Tulbagh Maria Sibella Swanepoel (b7c6) * 13 Augustus 1764 ≈ 25 Desember 1764 Tulbagh † Winterberg, Murraysburg dv Hendrik Swanepoel (b7) x 23-3-1755 Judith van Eeden (b4c6)			b6c6 Jan Swanepoel ≈ 15-3-1761 Tulbagh				
b6c5d1 Judith Catharina Swanepoel ≈ 1-10-1785 Tulbagh		b6c5d2 Jacobus Swanepoel ≈ 11-3-1787 Kaapstad † 8-6-1860 Wolwekop, Smithfield		b6c5d3 Susanna Catharina Swanepoel ≈ 13-9-1789 Kaapstad † 23-6-1856 Beaufort-Wes		b6c5d4 Christiaan Hendrik Swanepoel * 4-8-1791 ≈ 6-11-1791 Kaapstad † Vrystaat		b6c5d5 Hendrik Frederik Swanepoel ≈ 13-4-1794 Graaff-Reinet		b6c5d6 Jan Abraham Swanepoel ≈ 28-11-1797 Graaff-Reinet † 22-1-1890 Stofkraal, Willowmore		b6c5d7 Pieter Johannes Swanepoel * 13-2-1799 ≈ 11-8-1799 Graaff-Reinet † 26-3-1885 Rietkuil, Prins Albert x 7-1-1821 Beaufort-Wes Johanna Frederika Petronella Swanepoel (b7c1d2) * 29-8-1804 ≈ 16-6-1805 Tulbagh † c 1840 dv Frederik Hendrik Swanepoel (b7c1) x 9-11-1800 Johanna Adriana Lier (b11)		b6c5d8 Maria Susanna Swanepoel ≈ 25-3-1804 Kaapstad † 28-6-1835 Spangensfontein					
b6c5d7e1 Christiaan Hendrik Swanepoel * 20-4-1822 Ruggens, Koup ≈ 6-10-1822 Beaufort-Wes † 27-1-1863 Kruisrivier Prins Albert		b6c5d7e2 Johanna Adriana Swanepoel * 22-2-1825 Ruggens, Koup ≈ 27-3-1825 Beaufort-Wes † 20-9-1877 Leeukraal Prins Albert		b6c5d7e3 Frederik Hendrik Swanepoel * 16-4-1827 Vlakfontein Beaufort-Wes ≈ 29-7-1827 Beaufort-Wes † 8-9-1909 Prins Albert x 14-4-1845 Prins Albert Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b2c5d2e4f1) * 20-7-1830 ≈ 18-9-1830 Beaufort-Wes † 2-10-1879 Swanepoelsaanleg dv Matthys Booyens (b2c5d2e4) x 21-6-1829 Catharina Elizabeth Esterhuizen (b2c5d2e4)		b6c5d7e4 Pieter Johannes Swanepoel * 11-12-1828 Nuituberg? ≈ 26-4-1829 Beaufort-Wes † 8-5-1869 Kapiteinskraal Prins Albert		b6c5d7e5 Jacobus Johannes Swanepoel * 7-11-1831 Vlakfontein Beaufort-Wes ≈ 26-12-1831 Beaufort-Wes † 2-9-1895 Paardefontein Prins Albert		b6c5d7e6 Maria Sibella Swanepoel * 14-6-1833 Vlakfontein Beaufort-Wes ≈ 14-7-1833 Beaufort-Wes † 10-9-1861 Hoogekraal Bankrivier Beaufort-Wes		b6c5d7e7 Abraham Christoffel Swanepoel * 20-5-1835 ≈ 26-7-1835 Beaufort-Wes † jonk/ongetroud		b6c5d7e8 Jan Abraham Swanepoel * 7-8-1837 Rietkuil Prins Albert ≈ 1 Oktober 1837 Beaufort-Wes † 13-8-1898 Rietkuil Prins Albert		b6c5d7e9 Geertuida Susanna Swanepoel * 17-5-1839 Rietkuil Prins Albert ≈ 25-8-1839 Beaufort-Wes		b6c5d7e10 Judith Susanna Swanepoel * 11-9-1840 Traka, Prins Albert ≈ 25-12-1840 Uitenhage	
b6c5d7e3f1 Pieter Johannes		b6c5d7e3f2 Catharina Elizabeth		b6c5d7e3f3 Matthys Frederik		b6c5d7e3f4 Johanna Frederika		b6c5d7e3f5 Frederik Hendrik		b6c5d7e3f6 Barend Matthys		b6c5d7e3f7 Christiaan Hendrik		b6c5d7e3f8 Jan Abraham					

(b2c5d2e4f1)
 * 20-7-1830
 ≈ 18-9-1830
 Beaufort-Wes
 † 2-10-1879
 Swanepoelsaanleg
 dv **Matthys**
Booyens
 (b2c5d2e4)
 x 21-6-1829
Catharina
Elizabeth
Esterhuizen
 (b2c5d2e4)

b6c5d7e3f1 Pieter Johannes Swanepoel * 8-9-1846 ≈ 8-11-1846 Prins Albert † 3-3-1924 Leeukraal Zeekoegat Prins Albert	b6c5d7e3f2 Catharina Elizabeth Johanna Swanepoel * 19-12-1849 ≈ 8-7-1850 Prins Albert	b6c5d7e3f3 Matthys Frederik Swanepoel * 29-3-1851 Wolvenkraal Prins Albert ≈ 27-4-1851 Beaufort-Wes	b6c5d7e3f4 Johanna Frederika Petronella Swanepoel * 31-12-1853 ≈ 1-3-1854 Prins Albert	b6c5d7e3f5 Frederik Hendrik Swanepoel * 20-4-1858 ≈ 4-7-1858 Prins Albert † 20-10-1924 Schietskuil Rietbron	b6c5d7e3f6 Barend Matthys Swanepoel * 26-7-1860 ≈ 17-8-1860 Prins Albert † 2-7-1929 Beaufort-Wes	b6c5d7e3f7 Christiaan Hendrik Swanepoel * 14-7-1864 ≈ 25-9-1864 Prins Albert † 14-7-1927 Botterkraal Prins Albert x 2-1-1882 Prins Albert Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5) * 15-4-1866 Willowmore ≈ 13-7-1866 Bakoven, Graaff-Reinet † 17-7-1938 Prins Albert dv Jacobus Johannes Gerhardus van Zyl (b3c2d2e13) xxx 15-3-1865 Maria Catharina Johanna Stefina RHM Blignault (b2c4d4e4?)	b6c5d7e3f8 Jan Abraham Christoffel Swanepoel * 19-10-1867 ≈ 26-12-1867 Prins Albert † 16-10-1918 Hopetown			
b6c5d7e3f7g1 Maria Catharina Elizabeth Swanepoel * 14-10-1882 ≈ 1-4-1804 Willowmore	b6c5d7e3f7g2 Catharina Elizabeth Johanna Susanna Swanepoel * 2-10-1885 ≈ 8-12-1885 Prins Albert	b6c5d7e3f7g3 Frederik Hendrik Swanepoel * 10-1-1889 ≈ 7-4-1889 Prins Albert † 11-11-1918 Rietbron	b6c5d7e3f7g4 Salomina Susanna Swanepoel * 6-6-1890 ≈ 30-7-1890 Prins Albert	b6c5d7e3f7g5 Christiaan Hendrik Swanepoel * 2-10-1893 ≈ 29-11-1893 Traka, Willowmore † 30-1-1948 Rondebosch x 28-9-1915 Zeekoegat, Prins Albert Maria Johanna Marais (b2c2d6e1f7g6h3i7) * 20-1-1892 Nooitgedacht ≈ 13-3-1892 Fraserburg † 25-1-1973 Prins Albert dv Abraham Francois Bosman Marais (b2c2d6e1f7g6h3) x 28-7-1880 Elizabeth Maria Gouws (b3c4d1e1f1g?h3)	b6c5d7e3f7g6 Jacobus Johannes Gerrit Swanepoel * 28-10-1895 Platjesrivier ≈ 9-2-1896 Beaufort-Wes † 14-11-1939 Prins Albert	b6c5d7e3f7g7 Pieter Johannes Swanepoel * c 1797 † Jonk	b6c5d7e3f7g8 Matthys Frederik Swanepoel * 10-3-1899 Putfontein ≈ 11-5-1899 Beaufort-Wes † De Aar			
b6c5d7e3f7g5h1 Christiaan Hendrik Swanepoel * 11-1-1917 ≈ 15-3-1917 Zeekoegat Prins Albert † 15-9-1996 Robertson Ω Robertson	b6c5d7e3f7g5h2 Elizabeth Maria Swanepoel * 5-4-1918 ≈ 18-6-1918 Zeekoegat Prins Albert	b6c5d7e3f7g5h3 Maria Susanna Jacoba Swanepoel * 11-6-1919 ≈ 3-7-1919 Prins Albert † 14-8-1940 Botterkraal Prins Albert Ω Botterkraal Prins Albert	b6c5d7e3f7g5h4 Abraham Francois Bosman Swanepoel * 24-8-1920 ≈ 8-12-1920 Zeekoegat	b6c5d7e3f7g5h5 Frederik Hendrik Swanepoel * 14-7-1922 Botterkraal Prins Albert ≈ 21-9-1922 Zeekoegat † 27-6-1984 Jan Kempdorp Ω Jan Kempdorp	b6c5d7e3f7g5h6 Jacobus Johannes Gert Swanepoel * 28-1-1924 Botterkraal Prins Albert ≈ 13-3-1924 Zeekoegat Prins Albert † 26-4-1993 Villiersdorp Ω Villiersdorp x 11-10-1952 Middelburg Mpumalanga Susanna Jacoba Potgieter (b1c7d5e4f4g3h?i4) * 2-8-1935 Dullstroom ≈ Lydenburg dv Frederik Evert Potgieter (b1c7d5e4f4g3h?) x Jacoba Maria Taljaard (b1c1d4e3f?g?)	b6c5d7e3f7g5h7 Louisa Petronella Swanepoel * 3-8-1925 Botterkraal Prins Albert ≈ 20-1-1926 Prins Albert † 8-12-1938 Zeekoegat Ω Botterkraal Prins Albert	b6c5d7e3f7g5h8 Salomina Susanna Swanepoel * 25-12-1927 Botterkraal Prins Albert ≈ 22-3-1928 Prins Albert	b6c5d7e3f7g5h9 Sophia Magdalena Swanepoel * 17-9-1929 Botterkraal Prins Albert ≈ 22-3-1928 Prins Albert	b6c5d7e3f7g5h10 Anna Francina Christina Swanepoel * 25-5-1934 Botterkraal ≈ 16-7-1934 Zeekoegat Prins Albert † 6-9-2001 Robertson Ω Robertson	b6c5d7e3f7g5h11 Matthys Frederik Swanepoel * 14-7-1935 Botterkraal ≈ 28-12-1935 Zeekoegat Prins Albert † 23-5-1991 Prins Albert Ω Prins Albert
b6c5d7e3f7g5h6i1 Jacoba Maria Swanepoel * 27-3-1954 Middelburg, Mpumalanga ≈ 7-7-1954 Nederduits Hervormde Kerk, Belfast		b6c5d7e3f7g5h6i2 Christiaan Hendrik Swanepoel * 28-2-1956 Middelburg, Mpumalanga ≈ 7-10-1956 Nederduits Hervormde Kerk, Witbank x 27-3-1981 Malmesbury Laetitia Marelda Meyer (b8c6d4e8f4) * 26-8-1955 Malmesbury ≈ 6-11-1955 Malmesbury dv Albertus Stephanus Meyer (b8c6d4e8) x 27-3-1943 Sarah Margaretha Smuts (b2c3d4e8f9g6h5)			b6c5d7e3f7g5h6i3 Maria Johanna Swanepoel * 26-5-1959 Kromdraai, Witbank ≈ 7-10-1959 Nederduits Hervormde Kerk, Witbank		b6c5d7e3f7g5h6i4 Frederik Evert Swanepoel * 3-5-1961 Kromdraai, Witbank ≈ 7-10-1961 Nederduits Hervormde Kerk, Witbank			
b6c5d7e3f7g5h6i2j1 Annerita Swanepoel * 30-10-1987 Louis Leipoldt Hospitaal Bellville ≈ 24-1-1988 NG Gemeente Tafelberg, Kaapstad				b6c5d7e3f7g5h6i2j2 Jacobus Christiaan Swanepoel * 28-5-1990 Panorama Medi-Kliniek, Bellville ≈ 2-9-1990 NG Gemeente Tafelbaai, Table View						

Figuur 1

HOOFSTUK 1

STAMOUERS PIETER JANSZ SWANEPOEL EN MARIA SIBELLA SACHS

1.1 Europese herkoms van Pieter Jansz Swanepoel

Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs is die stamouers van die talryke Swanepoel-familie in Suid-Afrika. Uit die beskikbare bronne blyk dit dat Pieter Jansz Swanepoel in 1699 aan die Kaap die Goeie Hoop aangekom het (KAB: VC 39, Vol 2: 207/231). Daar kon egter geen inligting oor sy Europese herkoms in die Kaapse argiefbewaarplek gevind word nie.

Uit Pieter Jansz Swanepoel se naam kan 'n mens aflei dat sy vader Jan Swanepoel geheet het. Die afkorting Jansz staan vir Janszoon, dit wil sê Jan se seun. 'n Ander leidraad wat kan help om sy Europese herkoms te bepaal, is die feit dat hy die plaas waarop hy sedert 1709 in die Land van Waveren weiregte gehad het en wat hy in 1716 in eiendom ontvang, Nieuwmunster genoem het (KAB: J 184; De Wet 1964: 77-78; Leibbrandt 1988: nr 82). Volgens onlangse navorsing deur dr AJ Swanepoel van Pretoria, is daar wel op 30 Januarie 1678 'n Pitrus Swanepoel in Nieuwmunster in Wes-Vlaandere gedoop. Sy vader was ene Joannis (Johannes/Jan) Swanepoel. In daardie stadium was die kerke in Wes-Vlaandere oorwegend Rooms-Katoliek. Dit verklaar moontlik die Latynse vorm van die name in die doopinskrywing. Volgens hierdie doopregister van Nieuwmunster het Pitrus Swanepoel ook 'n suster Maria gehad wat op 29 Julie 1672 gedoop is, 'n broer Wilhelm (gedoop op 13 Januarie 1675) en 'n broer/suster wat op 20 Julie 1676 gedoop is, wie se naam nie ontsyfer kon word nie (1999: 7). Tot dusver is die verband tussen bogenoemde Pitrus Swanepoel en Pieter Jansz Swanepoel egter nog nie bevestig nie.

Nieuwmunster waarvandaan Pieter Jansz Swanepoel klaarblyklik afkomstig is, is geleë in die teenswoordige munisipaliteit van Zuienkerke in die stad Brugge in

Wes-Vlaandere (http://belgium.rootsweb.com/belgium_places_n.html).

Volgens AJ Swanepoel het 'n stamboomondersoek wat in 1960 in België na die herkoms van die familie Zwaenepoel / Swaanepoel / Swanepoel gedoen is, hulle oorsprong terug gevoer na ene Petrus Swanepoel, wat rondom 1630 gebore is en van die dorp Schore in Wes-Vlaandere afkomstig was. In 1585 is daar egter reeds in dokumente melding gemaak van ene Jan Zwaenepoel en sy gesin, wat een van 68 gesinne was wat op die Vlaamse dorp Roeselare oorgebly het, nadat dit deur bendes vrybuiters geplunder en verwoes is (Swanepoel 1999: 7). Verder is dit belangrik om daarop te let dat Pieter Jansz Swanepoel sy naam as *Pieter Janse Swaenepoel* geteken het (KAB: J 184).

Oor die presiese datum waarop Pieter Swanepoel in Suid-Afrika aangekom het, bestaan daar nie sekerheid nie. Hoewel HT Colenbrander en JH Redelinghuys beweer dat Pieter Swanepoel in 1699 na die Kaap gekom het, vermeld hulle geen bronne nie (gd: 30-31; 1954: 262). In die *Monsterolle vir vrije Lieden* van 23 Januarie 1702 word daar vir die eerste maal verwys na *Pieter Jansz. van Swaanepoel*, woonagtig in die distrik van Drakenstein (KAB: VC 39: 118 - 204; KAB: VC 49: 9). Hiervolgens was hy in 1701 reeds as vryburger in die Drakenstein-distrik woonagtig. Dit word bevestig deur die feit dat die naam Pieter Swanepoel in 1701 vir die eerste keer in die *Generale Monsterolle* voorkom, en wel as infanteris onder kapt Barend Burgert (KAB: STB 13/21; KAB: VC 15; De Wet 1964: 1).

In die *Opgaafrolle* waarin daar jaarliks volledig rekord gehou is van elke vryburger se roerende en onroerende eiendom, kom Pieter Jansz Swanepoel se naam ook in 1701 vir die eerste maal voor (IHN: VOC 4046: 971; IHN: VOC 4048: 441; IHN: VOC 4050: 259).

Die moontlikheid bestaan egter dat Pieter Swanepoel reeds in 1699, soos Colenbrander beweer, aan die Kaap aanwesig was, want in die *Monsterollen van de Officiëren, Matrosen ende Soldaten* van Julie 1699 word die naam van ene

Pieter Jansz., 'n soldaat, vir die eerste keer vermeld (KAB: VC 39, Vol 2: 207, 231). Daar bestaan geen *Monsterrol* vir die jaar 1698 nie, sodat die moontlikheid bestaan dat hierdie Pieter Jansz reeds die vorige jaar aan die Kaap kon gewees het.

In die jaar 1700 verdwyn die naam Pieter Jansz uit die lys van soldate, maar in die lys van Vryburgers verskyn die naam *Pieter Jans.* vir die eerste keer onder die ingesetenes van die distrik Stellenbosch (KAB: VC 39, Vol 1: 197/ 201).

In die daaropvolgende *Monsterrol van vrije lieden* van 23 Januarie 1702 (en ook in die jare daarna) is daar geen verdere verwysing na Pieter Jansz in die Kaapse, Stellenbosse of Drakensteinse distrik nie, maar die naam *Pieter Jansz. van Swaanepoel* word vir die eerste keer onder Drakenstein vermeld (KAB: VC 15; KAB: VC 39: 118 - 204; KAB: VC 49: 9, 27, 51, 73, 96, 117, 130, 157, 183). Dit dien as bevestiging vir Colenbrander se reeds gemelde teorie dat Pieter Jansz Swanepoel reeds in 1699 na die Kaap gekom het, maar dat daar aanvanklik slegs as Pieter Jansz na hom verwys is. Indien hierdie teorie korrek is, kan 'n mens aanvaar dat Pieter Jansz Swanepoel met sy aankoms aan die Kaap ongeveer 21 jaar oud was.

Tergende vrae wat in hierdie stadium onbeantwoord bly, is die datum waarop hy as soldaat in diens van die VOC getree het, wanneer en met watter skip hy na Suid-Afrika gekom het en wat die omstandighede van sy familie in Vlaandere was.

1.2 Redes vir Pieter Jansz Swanepoel se koms na die Kaap

Die omstandighede in België gedurende die tweede helfte van die sewentiende eeu bied 'n moontlike verklaring vir Pieter Jansz Swanepoel se toetrede tot die diens van die VOC en sy uiteindelijke koms na die Kaap.

Teen die einde van die sestiende eeu was die deel van Europa waarvan die huidige België deel vorm, verdeel in die Verenigde Provinsies in die Noorde,

onder leiding van Willem van Oranje, wat hulle onafhanklikheid van Spanje ten alle koste wou behou en die Katolieke streke in die Suide, bekend as die Spaanse Nederlande, wat getrou wou bly aan Spanje. In 1648 het Spanje deur die Verdrag van Munster die onafhanklikheid van die Verenigde Provinsies in die Noorde erken en ook ingestem om die Schelderivier vir navigasie te sluit. Die gevolg was dat Vlaamse stede soos Antwerpen, Gent en vroeër ook Brugge, hulle belangrikheid as die streek se handelsentrums verloor het. Hierna sou die hawe van Amsterdam daardie rol oorneem (<http://www.interknowledge.com/belgium/index.html>).

Lodewyk XIV wat tussen 1659 en 1715 oor Frankryk regeer het, het egter volgehou met pogings om beheer oor die Spaanse Nederlande te verkry. Hierdie pogings is teëgestaan deur Holland, Spanje en ook Engeland. Die gevolg was dat die huidige België die slagveld geword het waarop hierdie moondhede mekaar die stryd aangesê het. Dit het 'n hoogtepunt bereik met die Spaanse Suksessie-oorloë van 1702 tot 1713 en die daaropvolgende Verdrag van Utrecht in 1713 (<http://www.interknowledge.com/belgium/index.html>).

Die stad Brugge is geleë aan die Zwinrivier en die stad se ontluiking as handels- en kulturele sentrum kan teruggevoer word na die groot vloed van Duinekerken in die twaalfde eeu, wat die Zwin 'n ideale bevaarbare rivier gemaak het. Brugge het gevolglik van die 13de tot die 15de eeu een van die rykste stede in die wêreld geword, met uitstekende banke, tekstielnywerhede, kantwerk, tapiseriewerk, skilderye en beeldhouwerk (<http://www.interknowledge.com/belgium/index.html>).

Teen die helfte van die 16de eeu het alles verander as gevolg van die feit dat die Zwin besig was om toe te slik, sodat dit onbevaarbaar geraak het vir handelskepe. Daarmee saam is Brugge ook onderwerp aan die oorloë waarna vroeër verwys is, sodat dit met die aanbreek van die 18de eeu bloot 'n skadu van die eens welvarende stad geword het (<http://www.interknowledge.com/belgium>

/index.html).

Dit is onder hierdie omstandighede nie vreemd dat 'n jong man soos Pieter Jansz Swanepoel van Nieuwmunster deur die welvaart van Amsterdam aangelok sou word en sodoende as soldaat in diens van die VOC sou beland nie.

1.3 Beroep na sy aankoms

Soos vroeër in hierdie hoofstuk aangetoon, is dit nie duidelik presies waar en wanneer Pieter Jansz Swanepoel as soldaat in diens van die VOC getree het en wanneer hy sy ontslag gekry het nie. Daarby is dit moeilik om vas te stel watter beroepe immigrante aan die Kaap in hulle land van herkoms beoefen het. 'n Mens kan egter aanvaar dat hulle nie sommer totaal nuwe beroepe hier sou volg nie. Sommige immigrante het op eie koste of met die VOC se steun na die Kaap gekom en van die begin af 'n bestaan buite die Kompanjiesdiens probeer maak. Ander, soos Pieter Jansz Swanepoel, het as Kompanjiesamptenare na die Kaap gekom en dan hier uit die diens van die VOC getree en op hulle eie 'n bestaan probeer maak (De Wet 1981: 2, 42).

Sommige immigrante het hulle as vryknegte aan ander Vryburgers in die Kaapse nedersetting verhuur totdat hulle finansiële sterk genoeg was om 'n onafhanklike bestaan te maak. Volgens GC de Wet se *Naamlys van vryknegte in die Kaapse nedersetting, 1657 - 1707*, het Pieter Jansz Swanepoel homself nie as vrykneg verhuur nie. De Wet onderskei egter tussen vryknegte en leenknegte. Vryknegte was amptenare wat hulle ontslag uit die Kompanjiesdiens geneem het en hulself dan as vry arbeiders aan ander werkgewers as die VOC verhuur het. Leenknegte was kompanjiesdienaars, gewoonlik matrose en soldate, wat tydelik deur die VOC aan vryliede verhuur is. Na die verstryking van die huurkontrak het hulle in die VOC se diens aangebly (De Wet 1981: 100, 224 - 228).

Dit is belangrik om hier kennis te neem van die Kompanjie se beleid ten opsigte

van immigrante rondom die jaar 1699. Reeds in 1685 het Hendrik Adriaan van Reede die Kaap besoek en kort daarna het die Here XVII besluit om die nedersetting aan die Kaap te stabiliseer deur vryburgers aan te moedig om hulle hier te vestig en 'n groter konsentrasie van die blanke bevolking in die hand te werk. Daar is ook aanloklike voorwaardes aan Franse vlugteling gebied in 'n poging om hulle aan te moedig om na die Kaap te verhuis (Muller 1975: 43, 44). Goewerneur Simon van der Stel is verder toegelaat om Nederlanders op skepe aan te spoor om hulle as landbouers hier te vestig. Tot aan die einde van sy ampstermyn op 11 Februarie 1699 het Van der Stel die Here XVII se beleid met betrekking tot immigrasie heelhartig ondersteun en die blanke bevolking aan die Kaap het in daardie stadium bestaan uit 402 mans, 224 vroue en 521 kinders (Muller 1975: 43, 44; Louwrens 1954: 130, 134).

Sy seun en opvolger, WA van der Stel, het uitbreiding van die nedersetting en desentralisasie voorgestaan. Hierdie beleid het veral die veeboere gunstig getref en met Van der Stel se ontslag in 1707 het immigrasie feitlik tot stilstand gekom. Ten spyte van Van der Stel se gebrek aan entoesiasme het die Here XVII voortgegaan met die versending van emigrante na die Kaap en tussen 1700 en 1706 het hulle 50 persone, onder wie 20 mans, na die Kaap gestuur (Louwrens 1954: 134; Van der Walt ea. gd: 76 - 77).

Om uitvoering te gee aan sy beleid ten opsigte van uitbreiding van die nedersetting, het WA van der Stel en lede van die Politieke Raad op 23 November 1699 'n reis na Stellenbosch, Drakenstein en die Tygerberg onderneem om geskikte grond te soek wat aan nuwe aankomelinge uitgegee kon word. Plase is ook in die Wamakersvallei aan nuwe aankomelinge toegewys. Op Saterdag 31 Julie 1700 is die eerste groep setlaars onder leiding van korporaal Douderstadt en ses soldate na die Land van Waveren gestuur. Korporaal Douderstadt is opdrag gegee om 'n buitepos daar op te rig om die belange van die ingesetenes te beskerm. Vier waens van die Kompanjie met benodigdhede is saam gestuur. Daar is egter besluit dat die vrouens en kinders vanweë die winterkoue en gevaar aan die Kaap

sou agterbly totdat die mans ruwe skuilings opgerig het en die gebied mak gemaak is. Op Sondag 17 Oktober 1700 het 'n tweede groep setlaars na die Land van Waveren vertrek (KAB: VC 15: 482, 763-764).

1.4 Toetrede tot die landbou

Geen aanduiding van die wyse waarop Pieter Jansz Swanepoel aan die beginjare 'n bestaan gemaak het, kon gevind word nie. Die moontlikheid bestaan dat hy van vroeg reeds boerdery-moontlikhede in die Land van Waveren begin oorweeg het. Afgesien van die vermelding van sy naam in die *Opgaafrolle vir Drakenstein* vanaf 1702 en in die *Monsterrolle van vrije lieden, 1702-1725* is daar geen ander verwysing na hom nie (IHN: VOC 4046: 771; KAB: VC 49: 9, 27, 51, 73, 96, 98, 117, 130, 157, 183, 230 ens). Ook in GC de Wet se *Lys van vryliede wat op kriminele aanklagte tereg gestaan het, 1657 - 1707*, is sy naam afwesig (1981: 396 - 407; KAB: CJ 4: 31- 32).

Die distrik Drakenstein het in daardie stadium bestaan uit 'n aantal vestigingsgebiede, naamlik Drakenstein, Franschhoek, Wamakersvallei, die Land van Waveren, Riebeeck-Kasteel en Vier-en-twintig Riviere. Drakenstein (Paarl) was die kerklike setel van hierdie gebied (De Wet 1981: 5).

Op 18 Oktober 1706 word 'n resoluëie deur die Landdros en Heemrade van Stellenbosch en Drakenstein aangeneem waarvolgens die ingesetenes van hierdie distrik in werkspanne ingedeel is om die paaie en driwwe in hulle omgewing *goed en bekwaam* te maak (KAB: 1 STB 1/2: 48). Hiervolgens was Pieter Jansz Swanepoel een van 'n span van vyftien mans onder toesig van Jean Manier (Calais in Dal Josafat) wat daarvoor verantwoordelik was om *van de Drift van Pieter du Mont af tot aan Salomons rievier de wegen, driften, sloten vlot, goed en bekwaam te maken* (KAB: 1 STB 1/2: 48). Die ander lede van die groep, met die name van sommige se plase tussen hakies, was Jacques Pienaar, Salomon de Gournay (Salomons Vallei), Steven Fouche, David du Buisson, Jean (Paris, Paarl) en Gabriel le Roux (La

Concorde, Paarl), Matthys Michielsz, Abraham Cluse, Jacob Theron, Jan Buys/Jean du Buis, Jean Imbert (Languedoc, Klein-Drakenstein), Louis Fourie en Armand Veron (St Omer, Klein-Drakenstein) (KAB: 1 STB 1/2: 48; Coertzen 1988: 120 - 122).

Dit is nie duidelik waar die drif van Pieter du Mont geleë is nie. Die Salomonsrivier wat hier ter sprake is, is waarskynlik die Wilde Paarderivier, wat vernoem is na Salomon de Gournay, wat in 1688 as Hugenoot na die Kaap gekom het. De Gournay het 'n plaas by die samevloeiing van die Salomons- en die Bergrivier ontvang, wat hy Salomons Vallei genoem het. Hierdie plaas lê oos van die Bergrivier teenaan die huidige Paarl. Net langs Salomons Vallei lê die plaas Paris van 'n mede-Hugenoot, Jean le Roux (Coertzen 1988: 120, 121).

Die feit dat Pieter Jansz Swanepoel saam met die ingesetenes van hierdie area in 'n werkspan ingedeel is, is 'n sterk aanduiding dat hy in 1706 hier woonagtig was. Volgens die *Opgaafrolle vir Drakenstein*, besit Swanepoel van 1701 tot 1704 slegs 2 snaphane (IHN: VOC 4046: 971; IHN: VOC 4048: 441; IHN: VOC 4050: 259; IHN: VOC 4051: 505). Dit versterk die vermoede dat hy hom aanvanklik as kneg aan een van die boere in hierdie omgewing uitgehuur het, hoewel sy naam nie in GC de Wet se *Naamlys van vryknegte in die Kaapse Nedersetting, 1657 - 1707* voorkom nie (1981: 224 - 228).

In 1705 het Pieter Jansz Swanepoel ook 2 perde bygekry en in 1706 het hy 3 perde (IHN: VOC 4055 A: 528; IHN: VOC 4058: 490). Daar kon nie vasgestel word wat die stand in 1707 was nie, aangesien die mikrofilm met daardie jaar se *Opgaafrolle* onleesbaar is. In 1708 word die eerste aanduiding gevind dat Pieter Jansz Swanepoel hom tot die landbou gewend het. In Desember 1708 word daar in die *Opgaafrolle vir Drakenstein* aangeteken dat hy 4 perde, 3 beeste, 100 skape, 1 snaphaan en 1 degen besit (IHN: VOC 4060: 412).

Dit is nie duidelik waar Pieter Jansz Swanepoel hierdie vee aangehou het nie,

want eers op 17 September 1709 ontvang hy toestemming van goewerneur Louis van Assenburg *omme met desselvos vee, bestaande uit runderen en schaapen te mogen gaan leggen en weyden, voor den tijd van ses maanden, over de Breede Rivier, onder Witsens gebergte, in't Land van Waveren* (KAB: RLR 1: 203, 225, 247, 289, 326). In daardie stadium besit Pieter Jansz Swanepoel 2 perde, 16 beeste, 150 skape, 1 snaphaan en 1 degen (IHN: VOC 4062: 295). Van 1710 tot 1715 word sy aansoek om weiregte op bogenoemde stuk grond gereeld elke ses maande hernu (KAB: RLR 1: 203, 225, 247, 289, 326; KAB: RLR 2: 6, 39, 67, 106; KAB: RLR 3: 53 -123).

Die toekenning van gratis weilisensies aan boere vanaf 1703 om met hulle vee op veeposte buite die grense van die nedersetting te gaan lê, het sekerlik daartoe bygedra dat 'n arm jong man soos Pieter Jansz Swanepoel hom tot veeboerdery gewend het. Die keuse van weiveld is aan die boer oorgelaat. Die eerste lisensies is uitgereik vir drie maande. Later is dit verleng na ses maande en nog later na 'n jaar. Behalwe 'n vae aanduiding van die weigebied, was die vernaamste bepaling dat die houer nie 'n ander persoon in sy weiregte mag hinder nie. Daarby het die lisensie geen aanspraak op permanente besit verleen nie (Van der Walt ea gd: 87).

Die eerste weilisensies is hoofsaaklik uitgereik aan persone wat alreeds op eiendomsplase gevestig was en was nie spesiaal bedoel vir ekstensiewe veeboere wat geen eiendomsgrond besit het nie. Met die ontwikkeling van ekstensiewe boerdery het daar egter mettertyd uit die toekenning van weilisensies 'n nuwe vorm van grondbesit ontwikkel vir boere sonder eiendomsgrond (Van der Merwe 1938: 67, 68, 71).

Reeds in 1706 was daar onder die lisensiehouers van daardie jaar 'n aantal boere wat geen vaste woonplekke besit het nie en op die basis van tydelike weilisensies geboer het. Hierdie tipe lisensiehouer het jaarliks toegeneem en teen die einde van die agtiende eeu was die oorgrote meerderheid leningsplaasbewoners mense wat nie eiendomsgrond besit het nie (Van der Merwe 1938: 71).

Hierdie stelsel is gevolg tot in Julie 1714 toe goewerneur Maurits Pasques de Chavonnes en die Politieke Raad besluit het dat rekognisiegeld van 1 Rds per maand betaal moes word. Daarby moes een tiende van alles wat op hierdie sogenaamde leenplase geoes is, aan die Kompanjie betaal word. Boere moes egter skriftelik vir so 'n leenplaas aansoek doen by die Goewerneur en die Politieke Raad en hierdie aansoek moes jaarliks hernu word. Indien 'n boer nie langer op 'n plaas wou bly nie, kon hy vir 'n nuwe een aansoek doen. Enige geboue wat intussen deur hom op die plaas opgerig is, kon hy tot sy wins verkoop (Muller 1975: 61).

Op 27 April 1712 koop Pieter Swanepoel 'n stuk grond met 'n huis en 'n tuin daarop, geleë *aan Stellenbosch en groot in zijnen gront Een Morgen rijnlandse maat*, vir 1 200 guldens Indiese valuasie van Abraham Evertsz (AK: T 1, 1716, 1065 - 1157; AK: T 1138, 6 November 1716; AK: T 1141, 6 November 1716; AK: T 452, 3 Desember 1698). Hierdie stuk grond is aan die noordwestekant begrens deur die grond van Jan van Oldenburgh (ook bekend as Jan van Eeden), suidwes deur die grond van Harmen Jansz, suidoos deur Stellenbosch en noordoos deur Kalbaskraal. Die eiendomsnommer van hierdie stuk grond is Kalbaskraal 2521, maar die presiese ligging daarvan kon nie bepaal word nie (AK: T 1, 1716, 1065 - 1157; AK: T 1138, 6 November 1716; AK: T 1141, 6 November 1716; AK: T 452, 3 Desember 1698). Pieter Swanepoel se naam kom hierna egter steeds in die *Opgaafrolle vir Drakenstein* voor en nie in dié van Stellenbosch nie.

Harmen Jansz, wie se grond suidwes van Pieter Jansz Swanepoel s'n geleë was, het in 1692 'n besonder groot graanoes van 106 mud gehad en was in daardie jaar ook een van die grootste wynboere aan die Kaap met 10 000 stokke (De Wet 1981: 37, 44). Ten spyte van sy buurman se sukses het Pieter Jansz Swanepoel verkies om eerder onder primitiewe omstandighede in die Land van Waveren 'n boerdery te probeer vestig.

1.5 Huwelik met Maria Sibella Sachs

Dit is moontlik dat Pieter Swanepoel die gemelde stuk grond met woonhuis in 1712 aangeskaf het met die oog op sy huwelik met die weduwee Haak. 'n Paar dae ná die aankoop daarvan, op 1 Mei 1712, is Pieter Jansz Swanepoel op Stellenbosch getroud met Maria Sibella Sachs, die weduwee van Jan Christoffel Haak (NGKA: G 2/7/1: 7; Swanepoel 1999: 12; Hoge 1946: 129). In daardie stadium was Pieter Swanepoel ongeveer 34 jaar oud en reeds 12 jaar aan die Kaap.

Die rede waarom Pieter Swanepoel so lank ongetroud gebly het, is waarskynlik die tekort aan hubare blanke vroue aan die Kaap op daardie tydstep. In 1701 was daar byvoorbeeld 418 blanke mans aan die Kaap teenoor slegs 242 blanke vroue. Teen 1718 was daar 691 blanke mans teenoor 390 blanke vroue. Om hierdie rede is die voorgeskrewe routyd vir Kaapse weduwees op 5 maande vasgestel, teenoor die routyd van meer as 'n jaar wat in Nederland gegeld het (De Villiers & Pama 1966c: 947; Hoge 1958: 52; Heese 1971: 6, 19; De Wet 1981: 146). Afgesien van 'n tekort aan hubare vroue, kon Pieter Swanepoel se swak finansiële posisie ook tot sy ongehude status bygedra het. Boonop het kommissaris Rijckloff van Goens reeds in 1682 aan Simon van der Stel opdrag gegee om bloedvermenging tussen blank en nie-blank aan die Kaap teë te gaan. Ná 1685 is huwelike tussen Nederlanders en vrygemaakte slavinne verbied, behalwe in gevalle waar sulke slavinne Nederlandse vaders gehad het (Muller 1975: 43). In die praktyk het eersgenoemde huwelike egter tot in 1795 vryelik voorgekom (Heese 1984: 32).

Maria Sibella Sachs was die dogter van Joachim Sachs van Egelin naby Magdeburg in Duitsland en Susanna Holswig van Haszleben in Turinge, Duitsland (Hoge 1946: 351). Volgens Hoge kom Joachim Sachs in 1691 met sy vrou en vier kinders in die Kaap aan en vestig hulle op die plaas Sachsenburg naby Kuilsrivier. Hierdie plaas is egter eers in 1693 deur goewerneur Simon van der Stel aan Joachim Sachs toegeken (Hoge 1946: 351). Die eerste T-vormige plaashuis, wat later gesloop is, is vermoedelik in 1701 gebou. In 1705 het Oloff Albertus Bergh

die volgende eienaar geword van hierdie plaas wat vandag bekend staan as Saxenburg en 'n bekende wynlandgoed is (*Die Burger* 7/10/2000).

In teenstelling met Hoge vermeld GC de Wet dat Joachim Sachs in 1691 reeds 'n vryburger aan die Kaap was en in Junie van daardie jaar toestemming van die Kompanjie ontvang het om sy vrou na die Kaap te laat kom (1981: 18 - 19). Dit het dikwels gebeur dat Kompanjiesamptenare van die laer range sonder hulle gesinne na oorsese poste van die Kompanjie gestuur is. Sodra so 'n persoon dan daar 'n vryburger geword het, kon hy, indien hy finansiële daartoe in staat was, toestemming kry om sy gesin by hom te laat aansluit. Om hierdie rede was daar deurgaans 'n aantal getroude vryburgers aan die Kaap wie se gesinne in Europa agtergebly het (De Wet 1981: 18, 19, 150).

Die name van die vier Sachse-kindere wat in 1691 saam met hulle ouers aan die Kaap was, is:

b1. Johann Paulus Sachs

Gebore in Magdeburg

Repatrieer in 1705 deur sy passasie terug te werk

Keer in 1706 terug na die Kaap en word as knecht aan sy broer Peter

Andreas verhuur (Hoge 1946: 351 - 352)

In 1709 geëgsel en 25 jaar uit die land geban weens aanranding op Hans

Hendrik Hattingh (Heese 1994: 147)

b2. Maria Margaretha Sachs

Gebore in Güsten

Trou met Cornelis Opitz van Dronthem

Hertrou 1 Augustus 1713 Pieter Cornelis Roelofs van Amsterdam

(Hoge 1946: 351 - 352)

b3. Maria Sibella Sachs

Gebore in Güsten

Trou met Johann Christoffel Hack/Haak op 8 Maart 1705

Hertrou met Pieter Jansz Swanepoel op 1 Mei 1712 op Stellenbosch

(Hoge 1946: 351 - 352)

b4. Peter Andreas Sachs

Gebore in Güsten

Trou met Jannetje Floris van Zeeland op 2 April 1702

Hertrou met Christina de Vyff op 13 April 1749

Koster op Stellenbosch in 1715 (Hoge 1946: 351 - 352; KAB: CJ 1121, 24-11-1692;

KAB: MR Vrije Lieden, 1695 - 1698; KAB: C 503: 114; Leibbrandt 1896: 258)

Volgens GC de Wet was hy van 1685 tot 1707 'n skoenmaker aan die Kaap (1981: 71). Dit dien as bevestiging dat die Sachs-gesin reeds voor 1691 na die Kaap gekom het.

Soos reeds gemeld, is Maria Sibella Sachs op 8 Maart 1705 getroud met Johann Christoffel Hack/Haak wat reeds in 1689 as burger in die Stellenbosch-distrik woonagtig was. Dit is ook hier waar Haak op 30 November 1702 op 'n aanklag van diefstal tereggestaan het. Dit was nadat hy gesteelde goedere van 'n slaaf geruil het vir 'n sopie brandewyn (De Wet 1981: 126, 219).

Uit die huwelik tussen Haak en Maria Sibella Sachs is twee dogters gebore, naamlik:

1. Maria Magdalena Haak (b1)

Gedoop op 10 Julie 1708 op Stellenbosch

Trou op 24 Desember 1724 met Jacobus van den Berg (b1)

Elf kinders is uit hierdie huwelik gebore

(Heese & Lombard 1989: 14; Heese & Lombard 1999a: 223 - 229)

2. Anna Christina Haak (b2)

Gedooop op 13 Desember 1711 op Stellenbosch

Trou met Pieter Paulus Groenenberg (oorlede 1759 sonder kinders)

Hertrou met Andreas Horak op 3 Julie 1760 (hierdie huwelik was ook kinderloos) (Heese & Lombard 1989: 14; Heese & Lombard 1989: 575; Heese & Lombard 1992: 477)

Johann Christoffel Hack/Haak is klaarblyklik in 1711 oorlede, want op 1 Mei 1712 hertrou Maria Sibella Sachs op Stellenbosch met Pieter Jansz Swanepoel. Uit die *Opgaafrolle* blyk dit dat die vierjarige Maria Magdalena Haak en haar paar maande oue sussie, Anna Christina Haak, deur Swanepoel groot gemaak is (KAB: J 184 - J 199).

1.6 Die eerste geslag Swanepoel-kinders

Ongeveer 'n jaar na die troue tussen Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs word die eerste van agt kinders uit die huwelik gebore. Hierdie kinders spruit dus voort uit die verbintenis tussen 'n Vlaamse vader en 'n Duitse moeder om hier aan die suidpunt van Afrika 'n nuwe geslag te begin, wat later ook ander bloed sou by kry. Die kinders se besonderhede is soos volg:

b1. Jan Swanepoel (vernoem na sy oupa aan vaderskant)

Gedooop op 15 Oktober 1713 op Stellenbosch

Doopgetuies: Hercules du Preez

Katryna Olivier (NGKA: G 2/4/1: 72)

Jonk oorlede (Swanepoel 1999: 12)

b2. Jan Swanepoel (vernoem na sy oupa aan vaderskant)

Gedooop op 4 Augustus 1715 in die Paarl

Doopgetuies: die ouers self (NGKA: G 3/3/1: 41)

Trou op 1 Desember 1737 in Kaapstad met Margaretha Pyl (b1c1), weduwee van Christiaan Rabie (Swanepoel 1999: 12; De Villiers & Pama 1966b: 744)

b3. Pieter Swanepoel (vernoem na sy vader)

Gedooop op 10 Julie 1718 in die Paarl

Doopgetuies: die ouers self (NGKA: G 3/3/1: 51)

Trou op 11 Februarie 1742 in Drakenstein met Martha Elisabeth Botha (b2c8),
dogter van Willem Botha (b2) en Catharina Pyl (b3) (Swanepoel 1999: 12;

Heese & Lombard 1999a: 372, 375; De Villiers & Pama 1966b: 744)

Oorlede in 1796 in die distrik Graaff-Reinet (KAB: 1/GR 14/115a)

b4. Rosa Swanepoel

Gedooop op 13 April 1721 op Stellenbosch

Doopgetuies: Magdalena Bastiaans (NGKA: 2/4/1: 97)

Trou op 19 Julie 1737 op Stellenbosch met Johannes Hendrik Conradie (b1),
seun van Friedrich Conradie en Hermina Harmenz

Stamouers van die Conradie-familie in SA

Oorlede op 21 April 1767 op Tulbagh (Swanepoel 1999: 376; Heese & Lombard
1999a: 647)

b5. Johannes Swanepoel

Gedooop op 2 Mei 1723 in die Paarl

Doopgetuies: Abraham de Clerk

Jean? Mouton

(NGKA: 3/3/1: 61; Heese & Lombard 1992: 306)

Trou op 29 September 1743 in Drakenstein met Dina Brits (b6c2), dogter van
Rudolph Brits (b2) en Maria Gerrits (b3) (Swanepoel 1999: 376; Heese &

Lombard 1999a: 446; Heese & Lombard 1989: 431)

b6. Jacobus Swanepoel

Gedooop op 25 November 1725 in die Paarl

Doopgetuies: Jan Olivier

Helena Burgers (NGKA: 3/3/1: 70)

Trou op 13 Oktober 1748 in Kaapstad met Susanna Catharina Rabie (b2),
dogter van Christiaan Rabie en Margaretha Pyl (b1c1)

Hertrou met Francina Vosloo (weduwee Gilber) op 21 September 1766
(Swanepoel 1999: 390 De Villiers & Pama 1966b: 744, 746)

b7. Hendrik Swanepoel

Gedooop op 16 Desember 1731 in Kaapstad

Doopgetuies:

(NGKA: G 1/8/2)

Trou op 23 Maart 1755 op Tulbagh met Judith van Eeden (b4c6), dogter van
Frederik van Eeden (b4) en Hendrina Stevens (Swanepoel 1999: 575; Heese &
Lombard 1989: 166 - 167)

Sterf op 31 Mei 1770 (NGKA: Tulbagh Doodsregister; Swanepoel 1999: 575)

b8. Abraham Christoffel Swanepoel

Gedooop op 19 Desember 1734 in Kaapstad

Doopgetuies: Jan Christoffel Beck

Anna de Groot

(NGKA: G 1/8/2: 92; Heese & Lombard: 1999a: 171)

Jonk oorlede (Swanepoel 1999: 806; De Villiers & Pama 1966c: 950)

1.7 Naamgewing

Die name wat Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs hulle kinders gegee het, was nie streng volgens die tradisie wat latere geslagte feitlik slaafs nagevolg het nie. Hiervolgens is die eerste seun na sy oupa aan vaderskant vernoem. Die tweede seun het sy oupa aan moederskant se naam gekry, terwyl die derde seun na sy vader vernoem is. In sommige gevalle is die volgorde van laasgenoemde twee omgeruil. Die vierde seun het sy oupagrootjie aan vaderskant se naam ontvang, wat meestal ook sy vader se oudste broer se naam sou wees. Die vyfde seun is na die oupagrootjie aan sy vader se moederskant vernoem, wat

normaalweg ook die naam van sy vader se tweede oudste broer sou wees.

In die geval van dogters is dieselfde gebruik gevolg. Die oudste dogter sou haar ouma aan moederskant se naam dra, die tweede dogter haar ouma aan vaderskant se naam en die derde dogter haar moeder se naam.

Indien 'n kind jonk oorlede is, het die volgende kind wat daarna gebore is, sy of haar oorlede broer of suster se naam ontvang.

In die geval van Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs is dit egter opvallend dat haar vader Joachim, en haar moeder Susanna nie vernoem is nie. Maria Sibella se twee dogters uit haar eerste huwelik het Maria Magdalena en Anna Christina geheet, terwyl haar dogter uit haar tweede huwelik Rosa genoem is.

1.8 Kerk- en geloofslewe

Hoewel Pieter Swanepoel en Maria Swanepoel in 't Land van Waveren woonagtig was, is hulle kinders in die Paarl (Drakenstein) waar die naaste kerk in daardie stadium was, en ook op Stellenbosch en in Kaapstad ten doop gebring. Die besoeke aan Stellenbosch hou waarskynlik verband met die feit dat Maria se broer Peter Andreas Sachs op Stellenbosch gewoon het en ook in 'n stadium daar as koster diens gedoen het (Hoge 1946: 352). Die kerk in die Paarl (Drakenstein) is in 1720 gebou, terwyl die Land van Waveren (Tulbagh) se eerste predikant, ds Arnoldus Meiring, eers op 16 September 1743 sy intrepreek daar gelewer het (Muller 1975: 62-63). As gevolg van 'n verskeidenheid probleme is die eerste kerkgebou na 'n bouery van 5 jaar in 1748 voltooi. Ds Meiring was predikant van hierdie gemeente tot met sy afsterwe op 23 April 1757 (Fagan & Fagan 1975: 27, 30).

Die feit dat Pieter Jansz Swanepoel klaarblyklik in die Rooms-Katolieke Kerk in Nieuwmunster gedoop is, is 'n aanduiding dat hy in die Rooms-Katolieke geloof

opgevoed is. Daarteenoor was Maria Sibella Sachs waarskynlik 'n Lutheraan. Aan die Kaap was die Gereformeerde godsdiens van die begin af die heersende godsdiens en teen 1699 was die Nederlandse kerk die enigste kerk in die Kaapse nedersetting. Almal was verplig om daar te aanbid en die sakramente te gebruik, of daarsonder te bly (De Wet 1981: 137).

In 1665 reeds het die Kaapse kerkraad besluit om Lutherane wat daarom gevra het, tot die nagmaal toe te laat, mits hulle gedrag onbesproke was. In 1674 het die Kaapse kerkraad besluit dat Rooms Katolieke wat hulle kinders wou laat doop, lidmate van die Gereformeerde kerk as doopgetuies moes vra (De Wet 1981: 137).

Die owerhede het egter streng gewaak teen die invloed van die Rooms-Katolieke kerk. In 1682 het kommissaris Rijckloff van Goens aanbeveel dat vryliede verkieslik van die Gereformeerde belydenis moes wees en nie Rooms-Katoliek nie. In 1685 het die Politieke Raad ook bepaal dat geen belyers van die Rooms-Katolieke geloof as leenknegte aan vryliede verhuur moes word nie, waarskynlik omdat hierdie leenknegte dikwels deur vryburgers gebruik is om hulle kinders te onderrig. Rooms-Katolieke is ook nie toegelaat om hulle geloof vryelik te beoefen nie (De Wet 1981: 137, 138).

Onder hierdie omstandighede kan 'n mens aanvaar dat baie Rooms-Katolieke na die Gereformeerde kerk sou oorgaan. Hoewel Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs se kinders in die Gereformeerde kerk gedoop is, is dit nie moontlik om vas te stel of hy die geloof aangeneem het nie. Daar is ook geen aanduiding dat hy ooit tot die amp van diaken of ouderling verkies is nie. Dit kan egter ook toe te skryf wees aan die afstand wat hulle moes aflê om by die naaste kerk uit te kom. Voor 1743 moes hulle die kerk in Drakenstein meer as 80 kilometer verder besoek, terwyl hulle van 1743 ongeveer 20 km van hulle plaas Nieuwmunster tot by die kerk op Tulbagh moes aflê. Daarby het die roetes oor moeilik begaanbare terrein gestrek.

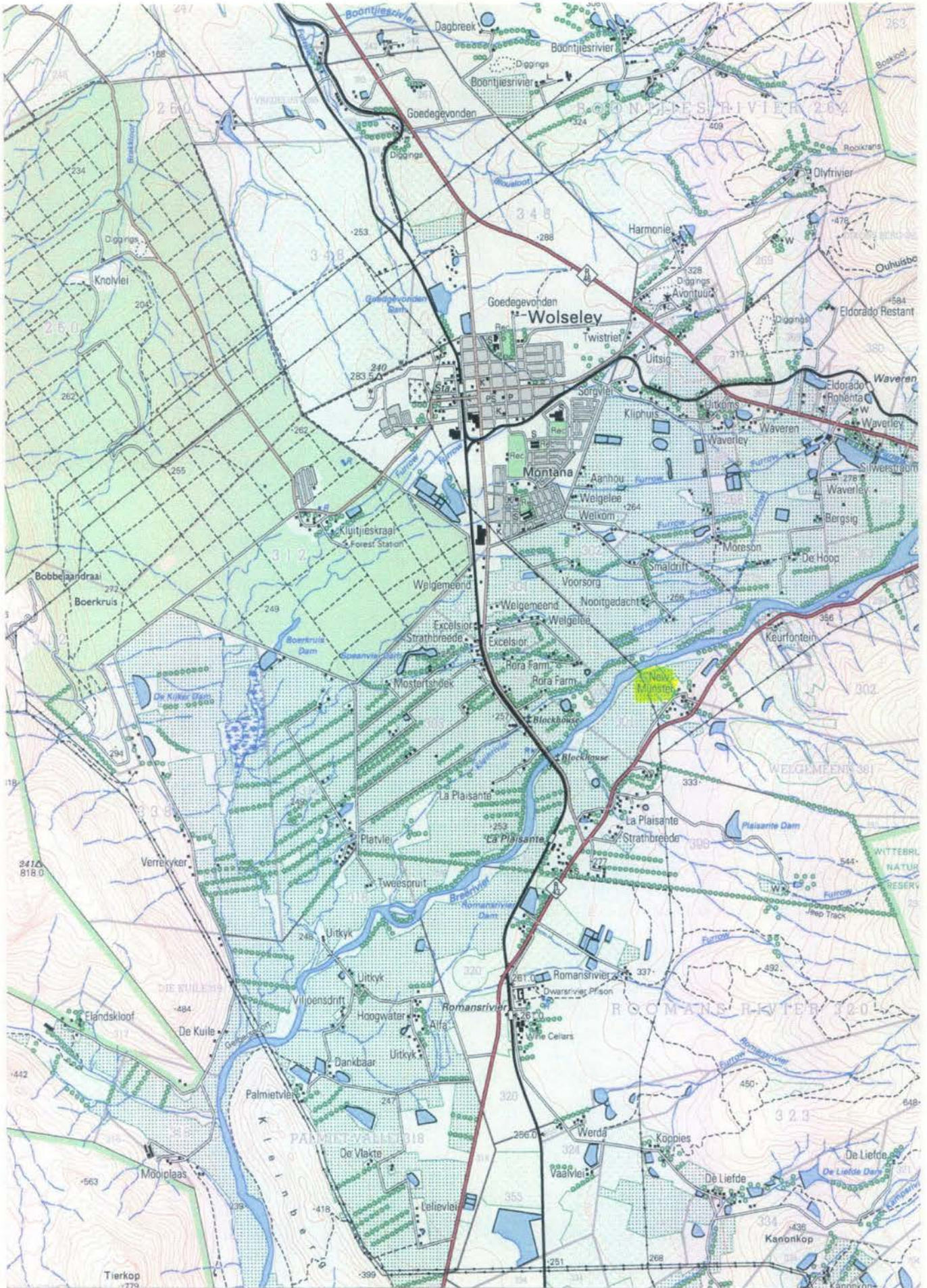
1.9 Vestiging in die Land van Waveren

Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibilla Sax se agt kinders is waarskynlik almal gebore en getoë op die plaas Nieuwmunster naby die huidige Wolseley waarop hy sedert 17 September 1709 weiregte gehad het. Soos vroeër in hierdie hoofstuk aangedui, het 'n veeboer voor 1714 niks betaal vir die weiregte op 'n sekere stuk grond nie, maar in Julie 1714 het goewerneur Maurits Pasques de Chavonnes en die Politieke Raad besluit dat weiregte voortaan 6 Rds vir ses maande en 12 Rds vir twaalf maande sou kos. Hierdie grondstelsel het die eienaar van 'n plaas toegelaat om die betrokke plaas te *bezaaij en beplanten, bepooten, betimmeren en erfelijk te bezitten* (De Wet 1964: 77 - 78; Fagan & Fagan: 1975: 19).

Van die voorwaardes van hierdie grondstelsel was dat eike- en ander bome op die plase aangeplant moes word om die inheemse bome wat afgekap is, te vervang. Een tiende van die jaarlikse opbrengs moes ook aan die Kompanjie afgestaan word (Muller 1975: 61; Fagan & Fagan 1975: 19).

In Augustus en September 1714 is die eerste agt vrypagplase van 60 morg elk in die Land van Waveren deur die landmeter BJ Slotsboo uitgemeet en aan die volgende vier Hollandse burgers en vier Hugenote toegeken: Jean Joubert (Monpellier), Charles Prevot (Amaquas Eiland), Pieter Willem van Heerden (Weltevreden), Roelof van Hoeting (Arnheim en La Gratitude), Philippe des Pres (Klipvallei, Artois en De Hoop in Waveren), Willem van Zyl (Leeuwenhoek), Jacob Theron (La Rhone) en Hendrik Olivier (Lowssenklip). In 1716 is nog vier vrypagplase deur Slotsboo uitgemeet en aan die volgende burgers toegeken: Pieter Swanepoel (Nieuwmunster), Pierre Joubert (De Plaisant), Laurens Verbrugge (De Kleine Berg Rivier) en Jacob Mouton (Steenwerk) (Fagan & Fagan 1975: 20 - 21).

Die uitbreiding na die Land van Waveren het nog geskied op die basis van die eiendomsplaas, bedoel vir die landbou. Dit was egter die laaste keer. Hierna sou die veeboer die binneland in trek en om weilisensies aansoek doen. Hoewel

Figuur 2: Die ligging van Nieuwmunster suidoos van die huidige Wolsley (SG: 3319 AC)

hierdie veeboere dikwels op hulle veeposte vir eie gebruik gesaai het, het hulle in die eerste plek veeboere gebly (Van der Merwe 1938: 56).

Pieter Swanepoel se aansoek om die plaas Nieuwmunster in eiendom te ontvang, is op 5 Mei 1716 deur Politieke Raad en goewerneur De Chavonnes goedgekeur. Volgens die aansoek is die plaas (figuur 2) *door hem Nieuw Munster genaamt en al over de ses jaren bebouwt ende gecultiveert* (De Wet 1964: 77 - 78; Leibbrandt 1988: nr 82).

Op 6 November 1716, 'n paar maande nadat hy Nieuwmunster in eiendom ontvang het, verkoop Pieter Swanepoel die stuk grond (Kalbaskraal 2521) wat hy in 1712 vir 1 200 guldens Indiese valuasie van Abraham Evertsz gekoop het, aan A Vicq (Anthonie Fick) vir 700 guldens Indiese valuasie (AK: T 1138, 6 November 1716; AK: T 1141, 6 November 1716; De Wet 1981: 202). Die rede vir die prysvermindering is onbekend, maar klaarblyklik wou Swanepoel voortaan al sy tyd en aandag op Nieuwmunster toespits.

Dit wil voorkom asof Pieter Jansz Swanepoel in 'n stadium die woonhuis op bogenoemde stuk grond aan die owerheid verhuur het, want op 'n Heemraadsvergadering op Stellenbosch op 5 Augustus 1715 word die volgende betaling aan hom goedgekeur: *En eijndelik wierden dese drie Ordonnantien toegestaan als een aan Pieter Jansz. Swanepoel van 11¼ R. voor 9 maenden huijshier daer de formers der steenen in gelogeert hebben* (KAB: 1STB: 1/4: 149).

1.10 Lewensomstandighede

Die vroeë inwoners van die Land van Waveren het heeltemal geïsoleerd van die buitewêreld gelewe en moes aanvanklik die moeilike Oude Kloofpas deur die Oubikwaberge aandurf om die kerk in Drakenstein te besoek, of hulle weilisensies in Kaapstad te gaan hernu. Indien 'n vryburger sy rekognisiegeld eerder met jong osse as kontant wou betaal, kon hy dit by die kompanjiespos in die Land van

Waveren doen (Sleigh 1993: 531).

Die verbinding tussen die Land van Waveren en die Wamakersvallei (Wellington) en Drakenstein (Paarl) is in 1731 nog verder verbeter toe Abraham de Haan (Ebrahim Adehan) toestemming van die goewereneur en Politieke Raad ontvang het om op eie koste 'n pontdiens oor die Bergrivier in te stel. Hierna kon boere hulle waens en vee teen vergoeding oor die rivier laat neem. Teen die middel van die agtiende eeu is 'n nuwe pas met 'n tolhek deur die Roodezandkloof aangelê (Sleigh 1993: 531; Fagan & Fagan 1975: 19).

Dit is moeilik om te bepaal wanneer Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs na Nieuwmunster in die Land van Waveren verhuis het, maar 'n mens kan aanvaar dat hy eers 'n huis op die plaas sou oprig. Aanvanklik het die eerste intrekkers baie primitiewe huise opgerig, maar nadat hulle hul grond in eiendom ontvang het, het die meeste van hulle meer permanente strukture opgerig. Boumateriaal soos klei vir die stene, bome vir balke, deure en kosyne, en riet vir die dakke was maklik in die omgewing bekombaar (Fagan & Fagan 1975: 23).

Daar kan aanvaar word dat Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs se seuns van vroeg reeds by die boerdery ingespan is en klaarblyklik geen of bitter min skoolopleiding ontvang het. Dit word bevestig deur die feit dat hulle seuns Jacobus (b6) in 1764 en Pieter (b3) in 1775 nie hulle name onderaan 'n boedel-inventaris en 'n testament onderskeidelik teken nie, maar 'n kruisie maak (KAB: MOOC 6/9/108, 1301; KAB: MOOC 7/1/45, 22).

Benewens sieketroosters is daar in die sewentiende eeu veral in die binneland van private onderwysers gebruik gemaak. Baie van hierdie skoolmeesters kon nie veel meer bied as 'n bietjie lees- en skryfonderrig nie, terwyl hulle hulself ook dikwels skuldig gemaak het aan dronkenskap en ander oortredings. Die Politieke Raad het soms ook Kompanjiesamptenare toegelaat om hulle dienste as skoolmeesters aan boere beskikbaar te stel en vanaf 1692 moes so 'n werkgewer 'n skriftelike

kontrak met die Politieke Raad aangaan. Daar was egter geen wetgewing ten opsigte van onderwys aan die Kaap nie. Dorpskole het gewoonlik onder beheer van kerkrade gestaan, terwyl daar geen kontrole oor private onderwysers bestaan het nie (Borman 1989: 3 - 4).

In 1714 het goewerneur Maurits Pasques de Chavonnes 'n ordonnansie uitgevaardig waarvolgens niemand as onderwyser in diens geneem kon word sonder die goedkeuring van die goewerneur en die Politieke Raad nie. In die praktyk het daar egter nie veel van hierdie bepaling tereg gekom nie. In 1737 is gevolglik besluit om die eksaminering van onderwysers oor te laat aan die *Heeren Scholarchen*, bestaande uit die sekunde, die kaptein van die garnisoen en die predikant van die NG Kerk aan die Kaap (Borman 1989: 4). In die binneland het hierdie verantwoordelikheid egter geleidelik oorgegaan in die hande van die plaaslike landdros en die kerkraad van die betrokke NG gemeente.

In sy aansoek in 1716 om Nieuwmunster in eiendom te ontvang, meld Pieter Jansz Swanepoel dat hy ten spyte van sy harde werk op die plaas, swaar verliese gely het as gevolg van 'n strooptog deur die Khoi waarin 70 skape en 13 beeste van hom gesteel is. In die daaropvolgende veldtog teen die Hottentotte is hy swaar gewond met 'n assegaai. Verder meld hy ook dat hy 'n vrou en kinders het wat hy moet onderhou (De Wet 1964: 77 - 78; Leibbrandt 1988: nr 82).

Volgens die *Opgaafrolle vir Drakenstein* het Pieter Jansz Swanepoel in 1716 verdere veeverliese gelei, want in 'n persoonlike verklaring meld hy dat die *ottentodts* 24 beeste en al sy skape geroof het (KAB: J 184).

Die veldtog teen die Khoi waarna Swanepoel in sy aansoek om Nieuwmunster verwys, is in Januarie 1716 onderneem. In die verslag oor die veldtog word daar gemeld dat die Khoi na 'n paar aanslae die bosse ingevlug het. Hierop het twee manskappe, Pieter Jansz Swanepoel en Lambert Oldenseel, opgespring en die vlugtendes agtervolg. Hulle het hulself egter in 'n hinderlaag vasgeloop, waarop

Oldenseel gedood is en Swanepoel *met een assagaij, door het dik van zijn been* gewond is (De Wet 1964: 1; KAB: C10: 162 - 171; Leibbrandt 1988: nr 82).

Volgens 'n artikel van AJ Swanepoel oor die stamvader Pieter Jansz Swanepoel wat in *Familia* verskyn het, is Pieter Jansz Swanepoel by 'n tweede geleentheid ook in 'n agtervolging deur die Khoi gewond. Dit blyk egter dieselfde geleentheid te wees wat in verskillende bronne vermeld word en gevolglik as twee verskillende ekspedisies aangesien word (De Wet 1964: 1; KAB: C 10: 162 - 171; Leibbrandt 1988: nr 82; KAB: C 1074: nr 82).

Dit blyk ook uit die *Opgaafrolle* dat Pieter Jansz Swanepoel nie net in 1716 ernstige veeverliese gely het nie. In 1713 besit hy byvoorbeeld 132 skape en 11 beeste en die jaar daarna het hy geen skape oor nie, maar sy beestrop tel 31. Eers in 1720 kry hy sy skaaptrop weer op die been met 50 skape, terwyl sy beestrop 35 tel (IHN: VOC 4070: 471; KAB: J 188; KAB: J 184; KAB: J 185). Dit is egter nie duidelik of hierdie veeverliese slegs aan strooptogte deur die San toegeskryf kan word nie.

Aanvalle en strooptogte deur die San het gereeld voorgekom en om die burgers en hulle eiendom te help beskerm, is 'n Kompanjiespos reeds in die jaar 1700 deur korporaal Gotfried Douderstadt en ses soldate in die Land van Waveren opgerig. 'n Uitgebreide konflik het in 1715 en 1716 in die Noord-Boland tussen die San en die vryburgers voorgekom, nadat die San skape geroof en veewagters vermoor het. Goewerneur De Chavonnes het gevolglik in 1715 toestemming verleen dat 'n burgerkommando teen hulle optree. Die toestand het egter steeds versleg en groot getalle beeste en skape is geroof, nog veewagters en 'n boer is vermoor en boerehuise is afgebrand. 'n Sterk burgermag is weer op die been gebring en eers teen die einde van 1716 het die situasie in die Land van Waveren gestabiliseer nadat die aanvallers die binneland ingetrek het (Sleigh 1993: 532).

Soos wat meer Kompanjiesposte met verloop van tyd opgerig is en die blanke

veeboere al dieper die binneland ingetrek het, het die aanvalle in Waveren geleidelik verminder. In 1743 is die kompanjiespos gesluit en die grond waarop die Kompanjiespos geleë was, is op 'n openbare veiling verkoop aan Pieter de Vos (Sleigh 1993: 523, 534; Fagan & Fagan 1975: 23, 24).

Hoewel toestande in die Land van Waveren ná 1716 gestabiliseer het, is die veeboere dieper in die binneland in 1731, 1738 en 1754 aan ernstige roofoanvalle deur die San onderwerp (Van der Walt ea gd: 101).

Dit is dus duidelik dat Pieter Jansz Swanepoel op militêre gebied sy bydrae gelewer het en van 1701 tot 1716 word sy naam elke jaar as voetsoldaat of infanteris in die *Rolle den voetvolckeren aan Draekenstein* aangegee (KAB: STB 13/21; KAB: Leibbrandt 1988: nr 112). Ook in 1719 word hy as infanteris in die Drakenstein-distrik vermeld.

In 1738 en 1739 het die inwoners van die Land van Waveren deeglik kennis geneem van die Barbier-opstand. Die voortvlugtige sersant Estienne Barbier het homself aan die hoof gestel van 'n groep vryburgers wat van onwettige veeruil en geweldadige optrede teen die inheemse bevolking aangekla is. Barbier se bende het lank in die omgewing van Waveren skuil gehou en die burgers opgesweep teen goewerneur D van den Henghel en landdros P Lourens (Sleigh 1993: 532, 533; Heese 1994: 42, 43). Die kompanjiespos in Waveren het gedien as basis vir die soektog na Barbier. Dit is egter onbekend of Pieter Jansz Swanepoel ooit persoonlik met die opstandelinge te doen gehad het, en of hy soos baie ander vryburgers met hulle gesimpatiseer het.

Dit is moeilik om te bepaal wie Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs se naaste bure in die land van Waveren was, aangesien sommige van die persone wat daar om weidingsplase aansoek gedoen het, ook plase in die Drakenstein-distrik gehad het. So byvoorbeeld is die aangrensende plaas De Plaisant toegeken aan Pierre Joubert, wat ook die eienaar was van die plase Lourmarin (L'Ormarins),

La Roche, La Motte en La Provence in die Drakenstein. Verder is die nabygeleë plaas De Veerkeyker toegeken aan Estienne Bruère, 'n wamaker wat in 1688 as Hugenoot na die Kaap gekom het en in 1694 reeds die plaas Rust en Werk in Daljosafat ontvang het (Coertzen 1988: 117). Die moontlikheid is dus groot dat hulle op hulle plase in die Drakenstein sou bly woon en slegs hulle vee onder toesig van knegte of hulle volgroeide seuns na Waveren sou stuur.

Volgens GC de Wet was ongeveer die helfte van die volwasse manlike vryliede wat hulle in 1707 aan die Kaap bevind het, geletterd (1981: 156). Pieter Jansz Swanepoel was wel geletterd, want in die *Opgaafrolle* van 1716 is die volgende twee verklarings wat deur hom persoonlik opgestel en onderteken is:

*Mijn goud houder al want hier is die
Sulphur fat den 27 april 1716.*

*Mijn heer en goetman dorede
Jck geuen mijn goud hier op ten oeff
mijn plaatske liggende onder hand
van waveren onder de beide vrouwe
geuwent inermistke ~~op~~ goud
Alf mi comt den 18 oktober
mijn vrouwe maria zibelle sache
1 jarne 2 dooghoef 1 hwecht
3 munde kooen ^{1 slane} geseadt
45 munde weder om daer van
3 munde al geseidet avende edes de
companie ^{daer van de munde is af geseit} wie hon 18 munde
voor mijn broodkooen
24 boesken en mijn scapen
hebben de stonteds vryg geuo
1 paerden 4 verhouf 3 rierf
hier medt vacet wel en zijt
gegeadt van mijn
Pieter Jansz Swanepoel*

(KAB: J 184)

'n Transkripsie van bogenoemde dokument lui soos volg:

*Geloof godt boven al want heij ist die ons
helpen sal den 27 aprijl 1716*

Mijn Heeren Gecommandeerden

Ick geven mijn goijdt hier op ten eersten

mijn plaetse liggende over tLandt

van Waver over de breede reviere

genaemt niemuster 7 jaer gehed

Als nu comt den 18 Sebtember

mijn vrouwe maria zibelle Sacse

1 soone, 2 dogters, 1 knecht

1 slave

3 mudde kooren gesaedt

45 mudde weder om daer van

03 mudde al geleverd aen de edel he

daer van de tiende is af getrec

compagnie noe hou ick 15 mudde

voor mijn broodtkooren

24 beesten en mijn Scapen

hebben de ottentodts wegh genomen

7 paerden 4 verkens 3 roiers

en den vijf gewere

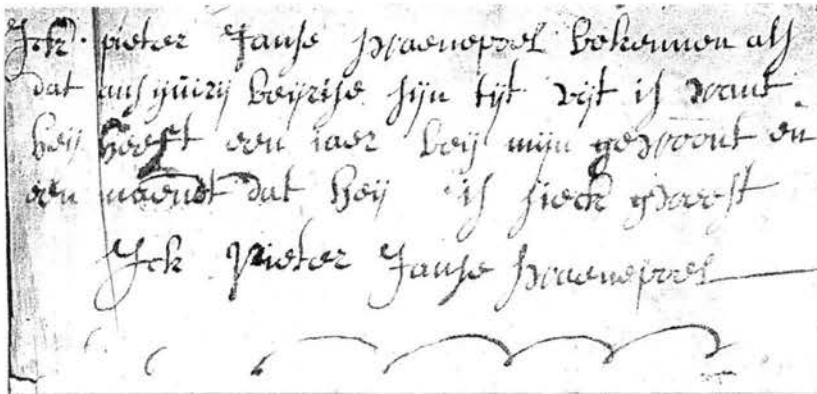
hier medt vaert wel en zijdt

gegroedt van mijn

Pieter Janse Swaenepoel (KAB: J 184)

Die seun en twee dogters wat hier vermeld word, is Pieter en Maria se seun Jan (b2) wat in 1715 gebore is, en Maria se twee dogters uit haar eerste huwelik met Johann Christoffel Haak. Die kneg na wie verwys word, is na alle waarskynlikheid Johannes Jurgen Beyers (*ans ijujrij bejrise*) wat op 13 Februarie

1717 met Catharina Visser getroud is, want in 'n bykomende verklaring in dieselfde *Opgaafrolle* word die volgende vermeld:

Joh. Pieter Janse Swaenepoel bekennen als
 dat ons ijuirij bejrise sijn tijt uijt is want
 heij heeft een iaer bij mijn gewoont en
 een maendt dat hy is sieck geweest
 Joh. Pieter Janse Swaenepoel

*Ick pieter janse Swaenepoel bekennen als
 dat ons ijuirij bejrise sijn tijt uijt is want
 heij heeft een iaer bij mijn gewoont en
 een maendt dat hy is sieck geweest*

Ick Pieter Janse Swaenepoel (KAB: J 184)

1.11 Oorskakeling na veeboerdery

Soos vroeër in hierdie hoofstuk uiteengesit, het Swanepoel hom reeds van 1708 af op veeboerdery toegespits, aanvanklik digby die huidige Paarl en later op Nieuwmunster in die Land van Waveren.

Dit is belangrik om hier kennis te neem van boerdery-omstandighede aan die Kaap aan die begin van agtiende eeu. Die produksievraagstuk van die sewentiende eeu het tot die verlede behoort. Ongelukkig was produsente slegs aangewese op die plaaslike mark en verbygaande skepe om hulle produkte van die hand te sit. Aangesien veeboerdery min kapitaal en arbeid vereis het en goeie winste opgelewer het, het al meer boere hulle daarop begin toespits, veral nadat die veeruil met die Khoi in 1700 deur goewerneur WA van der Stel oopgestel is. Volgens amptelike opgaaflyste het die 458 volwasse koloniste aan die Kaap in die jaar 1700 8 300 beeste en 54 000 skape besit. Tien jaar later was hierdie syfers 656

koloniste, 20 000 beeste en 131 000 skape (Van der Walt ea gd: 86).

In die eerste jare van die Waveren-nedersetting het die Kompanjie se vee sonder beperking in die vallei geloop. Daar was geen heinings nie en baie min bakens. Namate die vallei egter beset en onderverdeel is, het die VOC 'n aantal weidings vir sy eie gebruik geserveer. Een hiervan was De Verrekijker, aangrensend aan Nieuwmunster, voordat dit in 1722 aan Estienne Bruère toegeken is (Sleigh 1993: 530, 531, 533).

In 1736 is die Kaap deur 'n perdesiekte-epidemie getref, wat ook in die Land van Waveren verwoestende gevolge gehad het. Van die 159 perde en muile op die Kompanjie se buitepos het 150 gevrek, terwyl die vryburgers aan die Kaap meer as 'n duisend perde verloor het. Die ses perde wat Pieter Jansz Swanepoel in 1736 in die *Opgaafrolle* aangee, verminder in 1737 tot slegs drie. Dit is egter nie duidelik of dit aan hierdie perdesiekte toe te skryf is nie (KAB: J 189 & J 192; Sleigh 1993: 533).

Soos wat grond in die Land van Waveren skaarser geword het, het veeboere die loop van die Breërivier al dieper die binneland in gevolg. Diegene wat soos Pieter Jansz Swanepoel agtergebly het, het begin om groente te plant en vrugteboorde, wingerde en graanlande aan te lê. In hoofsaak is daar dus gekonsentreer op produkte wat die lang reis na die Kaapse mark kon oorleef (Fagan & Fagan 1975: 19).

In 1713 is die Kaap deur 'n pokke-epidemie geteister, wat nie alleen die lewens van baie blankes geëis het nie, maar ook baie groot lewensverlies onder die Khoi tot gevolg gehad het (Wilson & Thompson 1982: 204). Dit het daartoe meegewerk dat hulle die rondtrekkende veeboere meestal verwelkom het. Daarteenoor het die San klaarblyklik vanweë hul afsondering die pokke-epidemie vrygespring en was dus die enigste struikelblok in die weg van die veeboere (Van der Walt ea gd: 100, 101).

1.12 Finansiële posisie

Hoewel die *Opgaafrolle* soms verkeerd opgeneem en gebind is, kan daar tog belangrike afleidings oor die aard en omvang van 'n sekere persoon se boerdery daaruit gemaak word. So blyk dit uit die *Opgaafrolle vir Drakenstein* tussen 1701 en 1757 dat Pieter Jansz Swanepoel nooit ryk was nie, maar dat hy tot met sy aftrede in 1747 heeltemal selfversorgend was (IHN: VOC 4046 – 4070; KAB: J 184 – J 199).

Dit is belangrik om daarop te let dat Pieter Jansz Swanepoel, volgens die *Opgaafrolle* in 1717 'n duisend wynstokke aangeplant het. Daarna word hierdie wynstokke gereeld vermeld tot aan die einde van 1722. Hierna is daar nooit weer enige vermelding van die wynstokke nie. In die 6 jaar tussen 1717 en 1722 het Swanepoel klaarblyklik ook nie enige wyn gemaak nie. Die rede hiervoor is onbekend, maar dit val vreemd op in 'n vallei wat uiters geskik is vir wingerdboerdery. In die hele Drakenstein-distrik was daar in 1716 reeds 'n totaal van 825 500 wingerdstokke aangeplant en 370 leggers wyn geproduseer. Dit is egter opvallend dat die totale aantal wingerdstokke in die Drakenstein-distrik in 1720 gedaal het tot 749 300 en toe geleidelik toegeneem het tot 798 000 in 1725 (KAB: J 184 – J 186).

Pieter Jansz Swanepoel het hom sedert 1722 hoofsaaklik op veeboerdery toegespits, terwyl hy ook koring gesaai het, hoofsaaklik vir eie gebruik. Ten spyte van die reeds gemelde rooftogte deur die San en Khoi wat hom in 1716 sy hele skaaptrop gekos het, het dit weer van 'n skrale 50 in 1720 gegroei tot 400 in 1733. Hierna was dit nooit minder as 200 nie. Daarbenewens het hy tussen 1714 en 1746 ook 20 tot 50 beeste, 1 tot 7 perde, en 2 tot 8 varke besit (KAB: J 184 – J 195).

In 1711 het Pieter Jansz Swanepoel sy eerste slaaf aangeskaf. Tussen 1722 en 1746 word daar jaarliks 2 tot 3 manlike slawe in Swanepoel se opgaaf aangedui. In 1736

het hy ook 'n slavin aangekoop en van 1737 tot 1746 besit hy 2 slavinne. Hierbenewens het hy ook in 1713 'n kneg in diens gehad. In 1720 en ook in 1723 het hy 2 knegte in diens gehad (IHN: VOC 4066 – VOC 4070; KAB: J 184 – J 195).

Boere was in daardie tyd, om belasting te ontduik, geneig om hulle besittings laer aan te gee as wat dit in werklikheid was. Die algemene opvatting is dat hulle slegs een derde van hulle ware besit opgegee het (Van der Walt ea gd: 86). Pieter Jansz Swanepoel was dus vermoedelik heelwat beter daaraan toe as wat die *Opgaafrolle* wil aantoon (KAB: J 184 – J 199). Dit bly egter steeds 'n besonder waardevolle bron van inligting.

1.13 Aftrede en afsterwe

Sedert 1747/48 het Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs nie meer aktief geboer nie, want tussen 1748 en 1757, toe hulle name vir die laaste keer in die *Opgaafrolle vir Drakenstein* voorkom, het hulle klaarblyklik by hul seun Pieter (b3) en sy vrou Maria Elizabeth Botha gewoon. Hierdie afleiding word gemaak omdat Pieter Swanepoel *de oude* en Maria Sibella Sachs se name sedert 1748 onder dié van Pieter Swanepoel *de jonge* en Maria Elisabeth Botha in die *Opgaafrolle* verskyn. Die enigste besittings wat Pieter Swanepoel *de oude* vanaf 1748 aangegee het, is een of twee perde en sy vuurwapens (KAB: J 184 – J 199).

'n Verdere bewys vir Pieter Jansz Swanepoel se aftrede in 1747, is die feit dat sy plaas Nieuwmunster op 26 Oktober 1747 oorgedra is aan sy skoonseun, Johannes Hendrik Conradie, wat op 19 Julie 1737 met Rosa Swanepoel getroud is (KAB: J 195). Hierdie plaas was tot aan die einde van die twintigste eeu in die besit van dieselfde Conradie-familie met mnr HF Conradie as eienaar. Tans (2002) is laasgenoemde se enigste dogter Retha en haar man Hennie Kriel die eienaars van Nieuwmunster (mev R Kriel 2002: onderhoud). Deur haar huwelik met Johannes Conradie het Rosa Swanepoel die stammoeder van die Conradie-familie in Suid-Afrika geword, terwyl Nieuwmunster as gevolg daarvan die plaas is waar beide

die Swanepoel- en Conradie-families hulle beslag gekry het.

Op 29 Oktober 1751 tree Pieter Swanepoel en Maria Sibella Sachs op Tulbagh as doopgetuies op by die doop van hulle kleinseun Pieter Swanepoel (b6c2), seun van Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie (NGKA: G 4/7/1: 19). In 1757 verskyn Pieter Swanepoel *de oude* en sy vrou Maria Sibella Sachs se name die laaste keer in die *Opgaafrolle vir Drakenstein* onder dié van Pieter Swanepoel *de jonge* en Maria Elizabeth Botha (KAB: J 199). Hoewel geen testament of sterftekennis van Pieter Jansz Swanepoel of Maria Sibella Sachs opgespoor kon word nie, is Pieter Jansz Swanepoel klaarblyklik kort daarna op die plaas Poespasvallei suidwes van die huidige Robertson oorlede. As die veronderstelling korrek is dat Pieter Jansz Swanepoel in 1678 in Nieuwmunster in Wes-Vlaandere gebore is, was hy in 1758 ongeveer 80 jaar oud. Persoonlike navrae het geen inligting oor ou grafte op die plaas Poespasvallei opgelewer nie.

Verdere bevestiging vir die afleiding dat Pieter Jansz Swanepoel rondom 1757 oorlede is, word gevind in 'n testament wat sy dogter Rosa en haar man Johannes Hendrik Conradie op 9 September 1762 opstel. Hierin verklaar hulle: [...] *Maar soo het quam te gebeuren, dat de Testatrice sonder kind ofte kinderen naa te laten mogte koomen te overlijden Soo verclaarde Zij in Sulken geval aan haar moeder Maria Sibilla Sax wed. wijl den landbouwer Pieter Swaanepoel te bespreken, de legitime Portie, de ouders van hunne kinderen na regte Competeerende* (KAB: MOOC 7/1/17, 56).

Maria Sibella Sachs het haar man klaarblyklik ver oorleef, want in 1774 toe sy al tussen 84 en 89 jaar oud moes gewees het, word sy soos volg vermeld in 'n testament wat haar seun Jacobus Swanepoel (b6) en sy tweede vrou Francina Vosloo laat opstel: [...] *zoo verclaarde de Testateur by aldien zonder kinderen mogten komen te overlijden zijne moeder Maria Sibilla Sax wed. wylen den landbr. Pieter Swanepoel te institueeren in de legitime portie, onderen uijt de nalatenschap van hunne kinderen naar regten competeerende* (KAB: MOOC 7/1/22, 11).

Bevestiging hiervoor word gevind in 'n testament wat haar oudste seun Pieter en sy vrou Martha Elisabeth Botha op 6 Januarie 1775 in die Kaap laat opstel. Die verwysing na Maria Sibilla Sachs lui soos volg: *Maar is het, dat den Testateur zonder kind ofte kinderen na te laten, kwam te overlyden, in zulken geval bespreekt den zelven aan zyne moeder Maria Sibilla Sax, laatst Wed. Wylen den meede Landb. Pieter Swanepoel, de legitieme Portie, haar in Cas vooroz: na Regten Competeerende, [...]* (KAB: MOOC 7/1/45, 22).

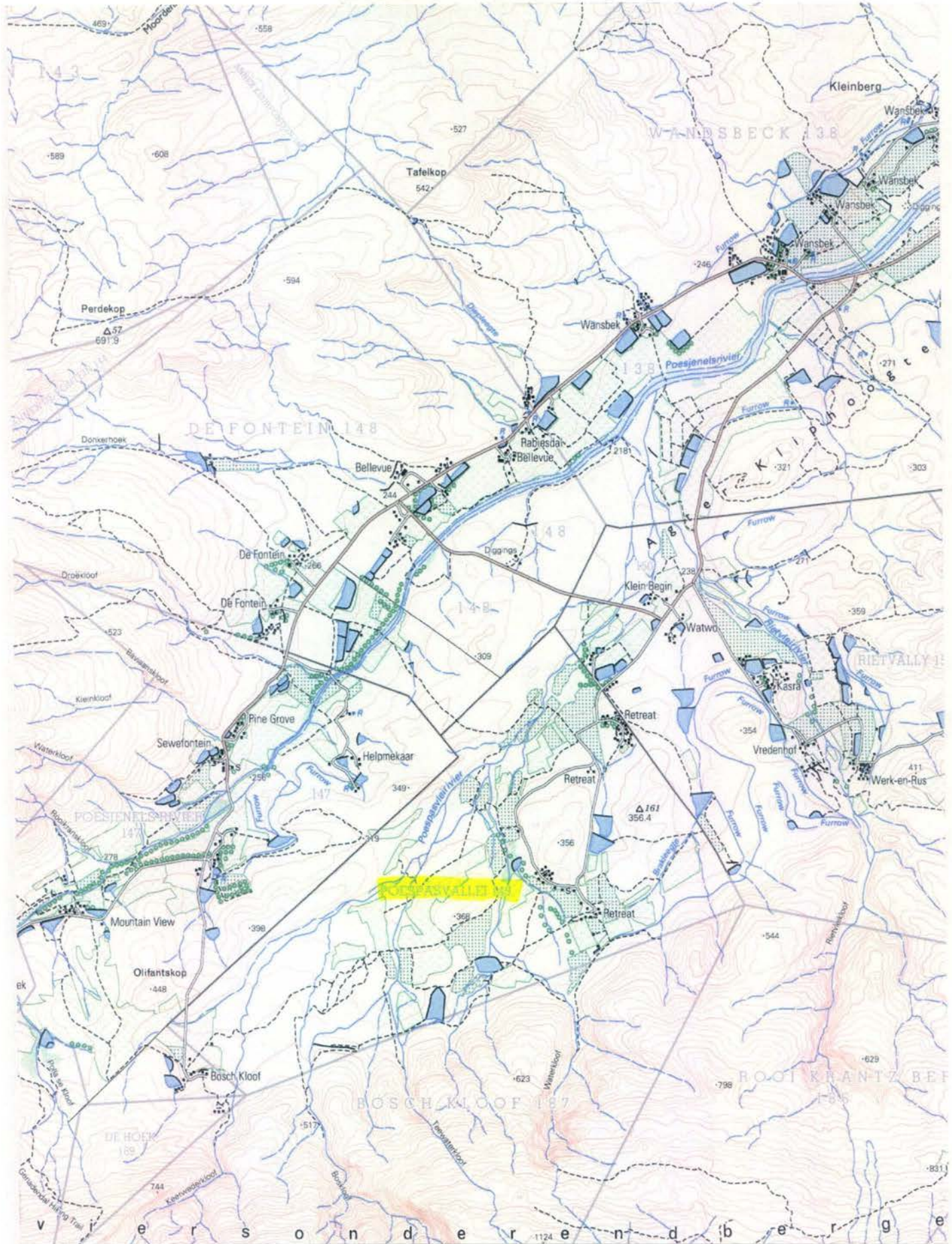
1.14 Verspreiding en vestiging van 'n nuwe geslag

Uit die gereelde aansoeke om leenplase wat Pieter Jansz Swanepoel se seuns aan die goewerneur en die Politieke Raad gerig het, is dit duidelik dat hulle die nomadiese bestaan van die veeboer verkies het bo 'n gevestigde leefwyse. Sodoende het hulle deel geword van die trekbeweging die binneland in.

Uit Pieter Swanepoel *de jonge* se aansoeke om weidingsregte blyk dit dat hy in 1748 in die Slanghoek tussen die huidige Wolseley en Worcester geboer het. Sy naam word ook van 1741 tot 1763 in die *Opgaafrolle vir Drakenstein* aangegee.

Reeds op 5 Mei 1743 word daar aan die landbouer *Pieter Swanepoel Junior* toestemming verleen om vir 'n jaar met sy vee te gaan wei *in de Slanghoek over de breede Rivier gent. Twee heuwels synde de verlatene plaats van den meede landbouer Fredrik Botha* (KAB: RLR 10/2: 324). Pieter Swanepoel junior is in 1742 getroud met Maria Elizabeth Botha. Volgens die *Opgaafrolle* besit hy in 1742 slegs 1 perd en 8 beeste (KAB: J195). 'n Jaar later gee hy 17 beeste en 100 skape aan. Dit is egter moontlik dat hy vee van sy vader ontvang het, want Pieter Jansz Swanepoel gee in 1743 nog 300 skape aan, maar die daaropvolgende jaar besit hy volgens die *Opgaafrolle* slegs 200 skape (KAB: J195).

Dit blyk uit Pieter Swanepoel junior se gereelde aansoek om weiregte dat hy vir die volgende 8 jaar (1743 tot 1751) op die plaas Twee Heuwels in die Slanghoek

Figuur 3: Poespasvlei nr 49 suidwes van die huidige Robertson (SG: 3319 DC)

met sy vee gewei het. Op 28 Julie 1751 gee hy kennis dat hy hierdie plaas gaan verlaat (KAB: RLR 10/2: 324). Dit is nie duidelik of hy dit dadelik gedoen het nie, want vier jaar later, op 21 April 1755, doen hy aansoek om met sy vee te gaan wei op die plaas *Poespas vallej geleegeen over de poesjenels Rivier* (KAB: RLR 14/1: 96). Sien figuur 3 vir die ligging van Poespasvallei (SG: 3319 DC).

Die Poesjenelsrivier ontspring suidwes van Robertson in die Riviersonderendberge en vloei wes van Robertson in die Breërivier. Sewe jaar later, op 11 Januarie 1763, gee Pieter Swanepoel kennis dat hy hierdie plaas gaan verlaat, waarskynlik om hom te gaan vestig op die plaas Besemfontein *geleegeen in't buffelsland aan de Swarte berg, zynde de verlatene plaats van den meede landbouwer Hendrik Swanepoel* (KAB: RLR 14/1: 96). Op 17 September 1765 ontvang Pieter Swanepoel toestemming om vir nog 'n jaar sy vee op Besemfontein te laat wei (KAB: RLR 19/1: 35). Vir die volgende tien jaar sou dit sy staanplek wees. In 1796 sterf Pieter Swanepoel op 78-jarige ouderdom in die distrik Graaff-Reinet (KAB: 1/GR 114/15a).

Op 11 Januarie 1763 ontvang Pieter Swanepoel (b3) se jonger broer Jacobus Swanepoel (b6), toestemming om met sy vee te gaan wei op die plaas *Poespasvallej*, oorkant die Poesjenelsrivier in die Swellendam-distrik, *zijnde de verlatene plaats van den landbouwer Pieter Swanepoel* (KAB: RLR 17/2: 193).

Op 20 Julie 1738 het Jan Swanepoel (b2) aansoek gedoen om vir 'n jaar met sy vee te mag wei in *de Goudijn aan de boontjes revier* (KAB: RLR 10/1: 64). Hierdie aansoek is ongelukkig nie baie duidelik nie en dit wek ook die indruk dat Jan Swanepoel in 1738 oorlede is en dat sy weduwee, Margaretha Pyl, met Johann Grobbelaar getroud is.

Johannes Swanepoel (b5) wat op 29 September 1743 in die Paarl met Dina Brits getroud is, ontvang op 9 April 1756 saam met Jacob Marais toestemming om met hulle vee te gaan wei *op't kleijne Roggeveldt gent. De Brandfontain* (KAB: RLR 14/2:

200). Drie jaar later op 19 April 1759, gee hierdie twee veeboere kennis dat hulle hierdie plaas gaan verlaat. Intussen het Johannes Swanepoel ook op 16 Junie 1757 toestemming ontvang om sy vee te laat wei op die plaas *de Fortuijn geleegen in het roggeveld*, wat voorheen aan Pieter Ernst Kruger toegestaan is (KAB: RLR 15/1: 57). Eers in 1775 gee Johannes Swanepoel kennis dat hy hierdie plaas gaan verlaat. Sy nuwe adres word egter nie vermeld nie.

Die sesde seun Hendrik Swanepoel is op 23 Maart 1755 getroud met Judith van Eeden nadat hy reeds op 17 Mei 1754 toestemming ontvang het om sy vee vir 'n jaar te laat wei *aan de Swarte berg agter de Platte Cloof* (KAB: RLR 14/1: 6-7). Vir die volgende 19 jaar was dit Hendrik Swanepoel se woonplek, want op 29 April 1773 gee hy kennis dat hy hierdie veeplaas gaan verlaat. Intussen word daar op 6 Oktober 1760 ook toestemming aan Hendrik Swanepoel verleen om sy vee te laat wei op die plaas *Beesem Fonteijn geleegen in 't buffelsland aan de Swarte Bergh* (KAB: RLR 16/1: 95). Op 17 September 1765 gee Hendrik Swanepoel kennis dat hy dié plaas wil verlaat.

Geen inligting oor die bewegings van Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs se jongste kind, Abraham Christoffel (b8), kon verkry word nie en dit is moontlik dat hy jonk oorlede is. Volgens die *Opgaafrolle vir Drakenstein* het Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs in 1746 nog twee seuns in die huis gehad (KAB: J 195). Volgens die kinders se reeds gemelde doopdatums, kan dit net die 15-jarige Hendrik (b7) en die 12-jarige Abraham Christoffel (b8) wees.

Die *Opgaafrolle* vir 1747 het verlore geraak en soos reeds aangetoon, verskyn Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs se besonderhede van 1748 af by dié van hulle seun Pieter (b3). Hiervolgens het hulle in 1748 geen kinders meer in die huis nie (KAB: J 195). Die 17-jarige Hendrik was in daardie stadium al oud genoeg om sy eie boerdery op die been te probeer kry, maar op 14 was Abraham Christoffel nog te jonk daarvoor. In 1750 word daar egter weer 'n seun in hulle opgaaf aangedui en in 1751 'n dogter (KAB: J 196). Laasgenoemde is waarskynlik

bloot 'n skryffout. Daarna word daar nie weer enige kinders by hierdie egpaar aangedui nie.

Die moontlikheid bestaan dus dat Abraham Christoffel Swanepoel tot in 1751, toe hy 17 jaar oud was, nog geleef het en by sy ouers gewoon het. Hy is waarskynlik ongetroud oorlede aangesien sy naam nêrens in 'n huweliksregister opgespoor kon word nie (Swanepoel 1999: 806).

Van Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs se 8 kinders het net 5 'n Swanepoel-nageslag gehad. Hulle was Jan (b2), Pieter (b3), Johannes (b5), Jacobus (b6) en Hendrik (b7). Uit hierdie vyf is tot in 1770 altesaam 36 Swanepoel-kleinkinders gebore, van wie 22 seuns en 14 dogters was. Hiervan is 4 seuns en 1 dogter jonk oorlede. Teen 1799, 'n honderd jaar na die aankoms van Pieter Jansz Swanepoel was die oorblywende 18 kleinseuns reeds as veeboere oor die kolonie versprei, terwyl sommige hulle op die voorposte bevind het. Sodoende is die grondslag gelê vir die vestiging van die talryke Swanepoel-familie aan die suidpunt van Afrika (Swanepoel 1999: 12, 110, 201, 270, 276, 324, 376, 377, 390, 391, 393, 416, 518, 575, 581, 778, 796, 805, 806).

Daarby het Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs se dogter, Rosa (b4), deur haar huwelik met Johannes Hendrik Conradie die stammoeder van die Conradie-familie in Suid-Afrika geword (Heese & Lombard 1989: 647 - 653).

1.15 Bylaag 1: Eiendom van Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs in die Opgaafrolle vir Drakenstein, 1701 - 1755

Pieter Jansz Swanepoel	VOC 4046 p 971 1701	VOC 4048 p 441 1702	VOC 4050 p 259 1703	VOC 4051 p 505 1704	VOC 4054 p 454 1705	VOC 4055 A Rol 76 p 528 1706	VOC 4058 Rol 79 p 490 1707
Mannen	1	1	1	1	1	1	F
Vrouwen							I
Zoonen							L
Dogters							M
Knegts							
Slaven							O
Slavinnen							N
Slave jongetjies							L E
Slave meijsjes							E S
Paarden					2	3	B
Runderen							A
Schaapen							A
Varkens							R
Wijnstokke							
Leggers wijn							
M.Tarwu gezaait							
M.Tarvu gewonnen							
M.Rog gezaait							
M.Rog gewonnen							
M.Garst gezaait							
M.Garst gewonnen							
Snaphane	2	2	2	2	2	1	
Degens en Houwers							
Pistolen							
Datum geteken	23 Jan 1702	Des 1702	Des 1703	Des 1704	Des 1705	Des 1706	Des 1707

Pieter Jansz Swanepoel	VOC 4060 p 412 1708	VOC 4062 p 295 1709	VOC 4065 p 689 1710	VOC 4066 Rol 86 p 426 1711	VOC 4068 Rol 87 p 100 1712	VOC 4070 Rol 90 p 471 1713
Mannen	1	1	1	1	F	1
Vrouwen					I	1
Zoonen					L	1
Dogters					M	2
Knegts						1
Slaven				1	F	
Slavinnen					O	
Slave jongetjies					U T	
Slave meisjes					I E	
Paarden	4	2	3	3	F	1
Runderen	3	16	12	12		11
Schaapen	100	150	150	200	N	132
Varkens					A	
Wijnstokken					M	
Leggers wijn					E	
M. Koring gezaait			2	2	A	2
M. Koring gewonnen			8	25	F G	20
M.Rog gezaait					E S	
M.Rog gewonnen					N Y	
M.Garst gezaait						
M.Garst gewonnen						
Snaphanen	1	1	1	1		1
Degens en Houwers	1	1	1	1		1
Pistolen						
Datum geteken	Des 1708		Jan 1711	20 Jan 1712	Des 1712	Des 1713

Pieter Jansz Swanepoel & Maria Sibella Sax	J 188 1714	J 184 1716	Totaal vir distrik 1716	J 184 1717	J 185 1719	J 184 1720	Totaal vir distrik 1720
Mannen	1	1	189	1	1	1	171
Vrouwen	1	1	95	1	1	1	100
Zoonen	1	1	178	1	2	2	169
Dogters	2	2	149	2	2	2	182
Knegts	-	-	13	-	-	2	18
Slaven	1	1	369	-	-	1	344
Slavinnen	-	-	45	-	-	-	44
Slave jongetjies	-	-	13	-	-	-	17
Slave meijsjes	-	-	20	-	-	-	14
Paarden	7	7	723	5	-	1	175
Runderen	31	31	6 976	24	24	35	6 987
Schaapen	-	-	14 842	-	-	50	25 861
Varkens	4	4	156	3	-	2	255
Wijnstokke	-	-	825 500	1 000	1 000	1 000	749 300
Leggers wijn	-	-	370	-	-	-	235½
M.Tarwu gezaait	3	3	573	3	4	3	569½
M.Tarwu gewonnen	45	45	4 758½	40	12	30	2 794
M.Rog gezaait	-	-	18½	-	-	-	12½
M.Rog gewonnen	-	-	251½	-	-	-	79
M.Garst gezaait	-	-	24	-	-	-	19
M.Garst gewonnen	-	-	290½	-	-	-	79
Snaphanen	3	1	191	1	2	2	269
Degens en Houwers	1	1	224	1	1	2	256
Pistolen	-	1	84	1	-	1	81
Hoeveel jaar 't land gehad	7	7	-	7	-	-	-
Hoeveel j. 't land gezaait	7	7	-	7	-	-	-

* Opgaafrol vir 1715 verlore

Pieter Jansz Swanepoel & Maria Sibella Sax	J 184 1721	J186 1722	J 185 1723	J 187 1724	J 187 1725	Totaal vir distrik 1725
Mannen	1	1	1	1	1	234
Vrouwen	1	1	1	1	1	138
Zoonen	2	2	3	3	3	233
Dogters	3	3	3	3	3	227
Knegts	-	-	2	-	-	19
Slaven	2	2	3	3	2	584
Slavinnen	-	-	-	-	-	59
Slave jongetjies	-	-	-	-	-	20
Slave meijsjes	-	-	-	-	-	15
Paarden	1	2	2	2	2	450
Runderen	32	30	30	20	20	8 424
Schaapen	100	100	150	200	150	36 380
Varkens	3	3	8	-	3	277
Wijnstokke	1 000	1 000	-	-	-	798 000
Leggers wijn	-	-	-	-	-	413½
M.Tarwu gezaait	3	3	3	3	3	583½
M.Tarwu gewonnen	30	30	28½	20	20	4 724
M.Rog gezaait	-	-	-	-	-	21½
M.Rog gewonnen	-	-	-	-	-	174
M.Garst gezaait	-	-	¼	-	-	12½
M.Garst gewonnen	-	-	10	-	-	155
Snaphanen	-	1	1	1	1	235
Degens en Houwers	2	1	1	1	1	235
Pistolen	2	-	-	-	1	72

Pieter Jansz Swanepoel & Maria Sibella Sachs	J 187 1726	1727	J 187 1728	J 187 1729	1730	J188 1731	J 188 1732
Mannen	1		1	1		1	1
Vrouwen	1	O	1	1	O	1	1
Zoonen	4	P	4	4	P	4	5
Dogters	1	G	1	1	G	1	1
Knegts	-	A	-	-	A	-	-
Slaven	2	A	3	3	A	3	2
Slavinnen	-	F	-	-	F		-
Slave jongetjies	-	R O	-	-	R O	R E	-
Slave meijsjes	-	L	-	-	L	S	-
Paarden	2	V	4	3	V	V	4
Runderen	23	E	20	21	E	E	30
Schaapen	200	R	300	200	R	R	300
Varkens	2	L	-	-	L	K	-
Wijnstokken	-	O	-	-	O	E	-
Leggers wijn	-	R	-	-	R	E	-
M.Tarwu gezaait	3	E	3	3	E	R D	4
M.Tarvu gewonnen	11		10	15		G	40
M.Rog gezaait	-		-	-		E B	-
M.Rog gewonnen	-		-	-		I N	-
M.Garst gezaait	-		-	-		D	-
M.Garst gewonnen	-		-	-			-
Snaphanen	1		1	1			1
Degens en Houwers	1		-	1			1
Pistolen	-		-	-			-

Pieter Jansz Swanepoel & Maria Sibella Sachs	J 189 1733	J 190 1734	J 191 1735	J 189 1736	J 192 1737	J 192 Totaal 1737
Mannen	1	1	1	1	1	341
Vrouwen	1	1	1	1	1	210
Zoonen	5	5	6	6	6	379
Dogters	1	1	1	1	1	386
Knegts	-	-	-	-	-	29
Slaven	3	-	2	3	2	1113
Slavinnen	-	-	-	1	2	188
Slave jongetjies	-	-	-	-	-	64
Slave meijsjes	-	-	-	-	-	68
Paarden	6	7	4	6	3	1159
Runderen	32	38	50	42	48	18 366
Schaapen	400	300	400	400	300	75 930
Varkens	2	-	-	-	-	191
Wijnstokken	-	-	-	-	-	921 000
Leggers wijn	-	-	-	-	-	470
M.Tarwu gezaait	4	6	4	4	3	830
M.Tarvu gewonnen	55	60	30	26	20	4 631½
M.Rog gezaait	-	-	-	-	-	75
M.Rog gewonnen	-	-	-	-	-	750
M.Garst gezaait	-	-	-	-	-	16
M.Garst gewonnen	-	-	-	-	-	185
Snaphanen	1	1	1	1	1	342
Degens en Houwers	1	1	1	1	1	193
Pistolen	1	-	1	-	-	342

Pieter Jansz Swanepoel & Maria Sibella Sachs	J 189 1738	J 193 1739	J 194 1740	J 194 1741	J 194 1742	J 195 1743	J 195 1744
Mannen	1	1	1	1	1	1	1
Vrouwen	1	1	1	1	1	1	1
Zoonen	4	4	4	4	2	2	2
Dogters	-	-	-	-	-	-	-
Knegts	-	-	-	-	-	-	-
Slaven	2	2	2	2	2	2	-
Slavinnen	2	2	2	2	2	2	-
Slave jongetjies	-	-	-	-	-	1	-
Slave meijsjes	-	-	-	-	-	-	-
Paarden	2	4	4	4	4	3	4
Runderen	48	40	36	32	32	30	25
Schaapen	300	200	300	200	300	300	200
Varkens	-	-	-	-	-	-	-
Wijnstokke	-	-	-	-	-	-	-
Leggers wijn	-	-	-	-	-	-	-
M.Tarvu gezaait	2	4	10	6	3	4	6
M.Tarvu gewonnen	15	-	-	65	15	40	10
M.Rog gezaait	-	-	-	-	-	-	-
M.Rog gewonnen	-	-	-	-	-	-	-
M.Garst gezaait	-	-	-	-	-	-	-
M.Garst gewonnen	-	-	-	-	-	-	-
Snaphanen	1	1	1	1	1	1	1
Degens en Houwers	1	1	1	1	1	1	1
Pistolen	-	-	-	1	-	-	-

Pieter Jansz Swanepoel & Maria Sibella Sachs	J 195 1745	J 195 Totaal 1745	J 195 1746	1747 Dra plaas oor 26 Okt	J 195 1748 Pieter de oude	1749	J 196 1750
Mannen	1	445	1		1		1
Vrouwen	1	263	1	O	1	O	1
Zoonen	-	493	2	P	-	P	1
Dogters	-	485	-	G	-	G	-
Knegts	-	16	-	A	-	A	-
Slaven	2	885	2	A	-	A	-
Slavinnen	2	202	2	F	-	F	-
Slave jongetjies	-	98	-	R O	-	R O	-
Slave meijsjes	-	99	-	L	-	L	-
Paarden	4	2 135	4	V	3	V	-
Runderen	24	15 029	20	E	-	E	-
Schaapen	300	76 050	200	R	-	R	-
Varkens	-	82	-	L	-	L	-
Wijnstokken	-	1 milj. 105 000	-	O R	-	O R	-
Leggers wijn	-	940	-	E	-	E	-
M.Tarwu gezaait	3	1 014	4		-		-
M.Tarwu gewonnen	10	9 286	15		-		-
M.Rog gezaait	-	75	-		-		-
M.Rog gewonnen	-	1 026	-		-		-
M.Garst gezaait	-	42	-		-		-
M.Garst gewonnen	-	539	-		-		-
Snaphanen	1	445	1		1		1
Degens en Houwers	1	445	1		1		1
Pistolen	-	386	1		-		-

Pieter Swanepoel de oude en Maria Sibella Sachs	J 196 1751	J 197 1752	J 198 1753	1754	J 197 1755	1756	J 199 1757
Mannen	1	1	1		1		1
Vrouwen	1	1	1	O	1	O	1
Zoonen	-	-	-	P	-	P	-
Dogters	1	-	-	G	-	G	-
Knegts	-	-	-	A	-	A	-
Slaven	-	-	-	A	-	A	-
Slavinnen	-	-	-	F	-	F	-
Slave jongetjies	-	-	-	R O	-	R O	-
Slave meijsjes	-	-	-	L	-	L	-
Paarden	-	-	1	V	1	V	-
Runderen	-	-	-	E	-	E	-
Schaapen	-	-	-	R	-	R	-
Varkens	-	-	-	L	-	L	-
Wijnstokken	-	-	-	O	-	O	-
Leggers wijn	-	-	-	R	-	R	-
M.Tarwu gezaait	-	-	-	E	-	E	-
M.Tarvu gewonnen	-	-	-		-		-
M.Rog gezaait	-	-	-		-		-
M.Rog gewonnen	-	-	-		-		-
M.Garst gezaait	-	-	-		-		-
M.Garst gewonnen	-	-	-		-		-
Snaphanen	1	1	1		1		1
Degens en Houwers	1	1	1		1		1
Pistolen	-	-	1		1		-

1.16 Bylaag 2: Toekenning van weilisensies aan Swanepoels in die 18de eeu

20 April 1730: Toestemming aan **Jan Swanepoel** (b2)

Plaas: *in de Goudijn aan de boontjes revier*

5 April 1746: gee Johan Grobbelaar (*als in 't huwelik hebbende de wed. Jan Swanepoel*), kennis dat hy bogenoemde plaas gaan verlaat

(KAB: RLR 10/1: 64)

5 Mei 1743: Toestemming aan **Pieter Swanepoel jnr** (b3)

Plaas: *in de Slanghoek over de breede Rivier gent twee heuwels synde de verlatene plaats van den meede landbouer Fredrik Botha*

28 Julie 1751: Pieter Swanepoel gee kennis dat hy bogenoemde plaas gaan verlaat

(KAB: RLR 10/2: 324)

27 April 1752: Toestemming aan **Jacobus Swanepoel** (b6)

Plaas: *Goedemoed*, agter die Kogmanskloof

3 Mei 1763: Jacobus Swanepoel gee kennis dat hy bogenoemde plaas verlaat

(KAB: RLR 13: 23)

17 Mei 1754: Toestemming aan **Hendrik Swanepoel** (b7)

Plaas: *aan de Swarte berg agter de Platte Cloof*

29 April 1773: Hendrik Swanepoel gee kennis dat hy bogenoemde plaas gaan verlaat

(KAB: RLR 14/1: 6,7)

21 April 1755: Toestemming aan **Pieter Swanepoel jnr** (b3)

Plaas: *Poespas valleij geleegen over de poesjenels rivier*

11 Januarie 1763: Pieter Swanepoel gee kennis dat hy bogenoemde plaas gaan verlaat

(KAB: RLR 14/1: 96)

1755: Toestemming aan **Francina Gilber (née Vosloo)**

Plaas: *Rietcuijl aan de Wagenbooms Berg agter Cogmans Cloof*

1 Augustus 1774: Jacobus Swanepoel gee kennis dat hy bogenoemde plaas verlaat

(KAB: RLR 14/1: 104)

9 April 1756: Toestemming aan Jacob Marais en **Johannes Swanepoel** (b5)

Plaas: *op 't kleijne Roggeveldt gent. De Brandfontain*

19 April 1759: gee (*den burger Cornet*) Jacob Marais en (*den landbouwer*)

Johannes Swanepoel kennis dat hulle bogenoemde veeplaas verlaat

(KAB: RLR 14/2: 200)

16 Junie 1757: Toestemming aan **Johannes Swanepoel** (b5)

Plaas: *de Fortuijn geleegen in het roggeveld*, verlate plaas van Pieter Ernst Kruger

25 Maart 1775: Johannes Swanepoel *d' oude* gee kennis dat hy bogenoemde plaas

gaan verlaat

(KAB: RLR 15/1: 57)

6 Oktober 1760: Toestemming aan **Hendrik Swanepoel** (b7)

Plaas: *Beesem Fonteijn* geleegen in 't buffelsland aan de Swarte Bergh

17 September 1765: Hendrik Swanepoel gee kennis dat hy bogenoemde plaas verlaat

(KAB: RLR 16/1: 95)

12 Februarie 1761: Toestemming aan **Johannes Swanepoel, de jonge** (b5 ?)

Plaas: *de Reboksfonteijn* geleegen in 't Roggeveld

11 November 1781 woon Johannes Swanepoel steeds op bogenoemde plaas

(KAB: RLR 16/2: 164, 165)

11 Januarie 1763: Toestemming aan **Jacobus Swanepoel** (b6)

Plaas: *Poespasvalleij*, oorkant die Poesjenelsrivier, zijnde de verlatene plaats van den landbouer Pieter Swanepoel

25 November 1766: Jacobus Swanepoel gee kennis dat hy bogenoemde plaas gaan verlaat

(KAB: RLR 17/2: 193)

21 April 1764: Toestemming aan **Frederik Hendrik Swanepoel** (b7 ?)

Plaas: *de hoogte Klipbank*, geleegen aan de Swarteberg

10 Mei 1771: Frederik Hendrik Swanepoel gee kennis dat hy bogenoemde veeplaas gaan verlaat

(KAB: RLR 18/1: 153)

17 September 1765: Toestemming aan **Pieter Swanepoel** (b3) om vir nog 'n jaar sy vee te laat wei

Plaas: *Besemfontein*, geleegen in 't buffelsland aan de Swarte berg zynde de verlatene plaats van den meede landbouer Hendrik Swanepoel

(KAB: RLR 19/1: 35)

25 November 1766: **Jacobus Swanepoel** (b6) gee kennis dat hy gaan woon op:

Plaas: *Rietvallei*, agter de Coggemans Cloof bezyde het warme water

7 Desember 1775: Jacobus Swanepoel gee kennis dat hy bogenoemde plaas verlaat

(KAB: RLR 11/2)

9 Januarie 1771: Toestemming aan **Johannes Swanepoel (Pietersz.)** (b5 of b3c6)

Plaas: *aan de Gamka tussen de Swarteberg gehouden wesende*

7 Januarie 1775: Johannes Swanepoel gee kennis dat hy bogenoemde plaas verlaat

(KAB: RLR 21/1: 164)

26 Oktober 1771: Toestemming aan **Pieter Swanepoel (Johannesz.)** (b5c5)

Plaas: *Zeekoegat* geleegen in de Camdebo

10 Maart 1775: Pieter Swanepoel gee kennis dat hy verder wil trek
(KAB: RLR 21/1: 330)

4 Februarie 1775: Toestemming aan **Johannes Swanepoel (Pietersz)** (b3c6)
Plaas: *de Rietvalleij gelegen in de buffelsrivier, zynde de verlatene plaats van
desselfs vader Pieter Swanepoel*

4 November 1778: Johannes Swanepoel is 2 jaar en 9 maande agterstallig op
bogenoemde plaas
(KAB: RLR 23/2: 193)

3 April 1775: Toestemming aan **Maria Sibilla Swanepoel** (b2c1 of b5c2)
Plaas: *de twee Fonteijsen gel. agter de Sneeuwberg, zynde de verlatene plaats
van den landbouwer Jan Laategaan*

3 November 1778: 2 Jaaren en 7.mden ten agteren gev. Klaarblyklik is die
rekognisiegeld meer as 2½ jaar agterstallig
(KAB: RLR)

16 April 1776: Toestemming aan **Jan Andries Swanepoel** (b3c3)
Plaas: *de besemfonteijsen gelegen in 't buffelsland aan de Swarte Berg, zynde de
verlatene plaats van den meede landbr. Pieter Swanepoel*

6 Junie 1778: Jan Andries Swanepoel betaal een jaar se agterstallige geld op
bogenoemde plaas
(KAB: RLR 24/2: 152)

12 Mei 1778: Toestemming aan **Pieter Swanepoel** (b3c1 of b5c5 of b6c2)
Plaas: *de brakkefonteijsen geleegeen agter de coup, in 't nieuweveld over de
buffelsvalleij, zynde de verlatene plaats van de landbouweresse Maria
Jacobsz*

4 Oktober 1780: Pieter Swanepoel gee kennis dat hy bogenoemde plaas gaan
verlaat en dat die agterstallige geld van 1 jaar en 9 maande betaal
sal word deur **Johannes Joachimus Swanepoel** (b3c6), *aan wie
voorsz. plaats op heden in lening is vergund*
(KAB: RLR 25/2: 246) Vide 20 Boek Fol. 135

28 September 1776: Toestemming aan **Christiaan Swanepoel** (b6c5)
Plaas: *de sandfonteijsen geleegeen agter de Cogmans Cloof aan de blaauwe Berg
zynde de geweesene plaats van den landbouwer Willem Nel*

6 Oktober 1777: gee Hendrik Hermanus Bok, *als last hebbende* van Christiaan
Swanepoel kennis dat hy bogenoemde plaas verlaat

3 Oktober 1787: *aanget. voor gem. Swanepoel*
(KAB: RLR 24/2: 220)

29 April 1779: Toestemming aan **Willem Barend Swanepoel** (b3c7)
Plaas: *de Rietvaleij, gelegen in de Swarteberg, onder de Camdebosberg*

1 April 1786: Willem Barend Swanepoel gee kennis dat hy bogenoemde plaas gaan

verlaat

(KAB: RLR 26: 90)

20 Oktober 1779: Toestemming aan **Jan Andries Swanepoel**

Plaas: *de besemfontein*, zynde de verlaatene plaats van den meede landbr. Jan Andries Swanepoel (skryffout ?)

20 Oktober : Jan Andries Swanepoel gee kennis dat hy bogenoemde plaas gaan verlaat

(KAB: RLR 26: 191)

4 Oktober 1780: Toestemming aan **Johannes Joachimus Swanepoel** (b3c6)

Plaas: *de bracke fontein* gel. agter de Coup. in't nuwe veld over de buffels valleij zynde de verlatene plaats van den meede landbouwer Pieter Swanepoel (b3c1 ?)

23 Julie 1783: *permissie omme bij desselfs woonplaats en agter de Coup voor de Sneeuwberg leggende fontein gen. de Rheboksfontein gel boven de schoemakers Cloof ten zijne gerieve te mogen gebruikken en bij desselfs opgem. plaats te laten intrekken onder dien mits nogthans dat zulx tot geen hinder of nadeel van ijmand hoegenaamd kome te strekken.*

3 November 1789: [...] *heeft dikwils gerepte Swanepoel den agterstal van vijf jaren en ses maanden in 's Comps. casa voldaan*

(KAB: RLR 27/2: 146)

20 Oktober 1783: Toestemming aan **Johannes Swanepoel de jonge** (b5c4)

Plaas: *de lange Cloof* gel. aan de kleinje roggeveld , die verlate plaas van Gijsbert Schalkwyk Gerritz

(KAB: RLR 31: 14)

31 Desember 1784: Toestemming aan **Frederik Hendrik Swanepoel Hendriksz.** (b7c1)

Plaas: *de burgers craal* geleegen aan de groote vis Rivier op het eijnd van de groote doorn vlackte

16 November 1785: gee Frederik Hendrik Swanepoel kennis dat hy bogenoemde plaas verlaat

(KAB: RLR 33: 51)

1.17 Bylaag 3: Kinders en kleinkinders van Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs

Jan Swanepoel (b2)

≈ 4-8-1715

Drakenstein

†

x 1-12-1737 Kaapstad **Margaretha Pyl** (weduwee Christiaan Rabie) dogter van *Sebastiaan Pyl*

≈ 17-8-1710

x

Susanna Putter

b2c1

Maria

Sybilla

Swanepoel

≈ 29-6-1738

Stellenbosch

(Swanepoel 1999: 12)

Kinders en kleinkinders van Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs**Pieter Swanepoel** (b3)

≈ 10-7-1718

Drakenstein

†

Graaff-Reinet-distrik

× 11-2-1742 Drakenstein **Martha Elizabeth Botha** dogter van *Willem Botha*

≈ 15-12-1726

×
Catharina Pyl

b3c1 Pieter Swanepoel ≈ 31-3-1743 Kaapstad	b3c2 Willem Swanepoel ≈ 5-12-1744 † jonk	b3c3 Jan Andries Swanepoel ≈ 17-12-1747 Tulbagh † voor 1774	b3c4 Frederik Swanepoel ≈ 26-4-1750 Tulbagh † jonk?	b3c5 Jacobus Swanepoel ≈ 14-1-1753 Tulbagh † jonk?	b3c6 Johannes Swanepoel ≈ 29-3-1755	b3c7 Willem Barend Swanepoel ≈ 1-10-1758	b3c8 Abraham Christoffel Swanepoel ≈ 25-12-1760	b3c9 Catharina Swanepoel ≈ 25-12-1762 Tulbagh	b3c10 Maria Sibella Swanepoel ≈ 11-10-1765 † jonk	b3c11 Maria Sibella Swanepoel ≈ 1-3-1767 Tulbagh	b3c12 Hendrik Jacobus Swanepoel ≈ 6-10-1770

(Swanepoel 1999: 12, 110, 201, 270, 276, 324)

HOOFSTUK 2

JACOBUS SWANEPOEL EN SUSANNA CATHARINA RABIE

2.1 Geboorte, herkoms en jeugjare van Jacobus Swanepoel (b6)

Jacobus Swanepoel (b6) is in die jaar 1725 gebore, waarskynlik op die plaas Nieuwmunster in die Land van Waveren. Sy vader het sedert 1709 weidingsregte op hierdie plaas gehad, dit in 1716 in eiendom ontvang en tot in 1747 daarop geboer (De Wet 1964: 77 - 78; KAB: J 195).

Jacobus was die sesde van agt kinders en die vyfde van sewe seuns van die stamouers Pieter Swanepoel en Maria Sibella Sachs (figuur 4), te wete:

b1	b2	b3	b4	b5	b6	b7	b8
Jan	Jan	Pieter	Rosa	Johannes	Jacobus	Hendrik	Abraham
Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Christoffel
≈1713	≈1715	≈1718	≈1721	≈1723	≈1725	≈1731	Swanepoel ≈1734

Op 25 November 1725 word Jacobus Swanepoel in die Paarl gedoop. Die getuies by sy doop was Jan Oliviers en Helena Burgers. Sy halfsuster, Maria Magdalena Haak en haar man Jacobus van den Berg, laat doop by dieselfde geleentheid 'n dogter, Maria Sibella van den Berg (NGKA: G 3/3/1: 70).

Daar kan aanvaar word dat Jacobus Swanepoel op die plaas Nieuwmunster naby die huidige Wolseley grootgeword het en van kleins af reeds met veeboerdery vertrou geraak het. In 1744 toe hy 19 jaar oud was, word daar in die *Monsterrolle* van die Kompanjie vermeld dat hy en sy ouer broer Johannes (b5) as dragonders van die Kompanjie onder kapt Johannes Louw *Jacobsz* in die Drakenstein diens gedoen het (KAB: J 195). Jacobus Swanepoel verrig hierdie diens jaarliks tot in 1751 toe sy naam in die *Monsterrolle* doodgetrek word, en die inskrywing gemaak word dat hy na Swellendam vertek het (KAB: J 196; KAB: J 197).

Kwartierstaat van Susanna Catharina Rabie (b6)

PN Rabie x Onbekend	Onbekend x Onbekend	Onbekend x Onbekend	Onbekend x Onbekend	PN Pyl x Onbekend	Cornelis Claasen x van Utrecht	Catharina van Malabar Indië	PN Putter x Onbekend	Jan Coenraad x Visser van Ommen Nederland	Margaretha Gerrits van Hardeberg
PN Rabie x	Onbekend	Onbekend x	Onbekend	Abraham Bastiaanz Pyl a c 1691 † 4-10-1703	x	b2 Cornelia Cornelisse Claasen ≈ 18-11-1710	Dietrich Putter x van 29-10-1679 Zierenberg in Hesse-Kassel	b2 Zacharia Visser ≈ 23-8-1665	
PN Rabie	x	Onbekend		b1 Sebastiaan Pyl ≈ 5-2-1690		x 16-2-1710	b5 Susanna Putter ≈ 25-6-1690		
Christiaan Rabie van Leipzig a 1723 † 17-2-1728? MOOC 6/1: 184		x 20-7-1727		b1c1 Margaretha Pyl ≈ 17-8-1710 MOOC 6/1: 121					
b2 Susanna Catharina Rabie ≈ 12-12-1728 † 1764									

Figuur 5

Kinders en kleinkinders van Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs**Johannes Swanepoel** (b5)

≈ 2-5-1723

†

x 29-9-1743 Drakenstein **Dina Brits** (b6c2) dogter van *Rudolph Brits* (b6)

≈ 9-6-1726

x

Maria Gerrits (b3)

b5c1 Susanna Maria Swanepoel ≈ 26-7-1774	b5c2 Maria Sibella Swanepoel ≈ 29-5-1746	b5c3 Martha Elizabeth Swanepoel ≈ 1-9-1748	b5c4 Johannes Swanepoel ≈ 7-11-1751	b5c5 Pieter Swanepoel ≈ 3-10-1754 † jonk	b5c6 Rudolph Swanepoel * 17-7-1757 Klein Roggeveld ≈ 17-7-1757 † 10-2-1835 Koue Bokkeveld	b5c7 Dina Alida Swanepoel ≈ 3-10-1762	b5c8 Johanna Catharina Swanepoel ≈ 18-8-1765	b5c9 Johannes Hendrik Swanepoel ≈ 7-10-1770 Kaapstad

(Swanepoel 1999: 376, 377, 390; Heese & Lombard 1999a: 446; Heese & Lombard 1989: 431)

Kinders en kleinkinders van Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs**Jacobus Swanepoel** (b6)

≈ 25-11-1725

Drakenstein

†

x 13-10-1748 Kaapstad **Susanna Catharina Rabie** dogter van *Christiaan Rabie*

≈ 12-12-1728

x

Margaretha Pyl

b6c1

**Margarietha
Swanepoel**

≈ 28-9-1749

b6c2

**Pieter
Swanepoel**

≈ 29-10-1751

b6c3

**Susanna Magdalena
Swanepoel**

≈ 23-9-1753

b6c4

**Jacobus
Swanepoel**

≈ 25-12-1755

b6c5

**Christiaan
Swanepoel**

* 15-10-1757

≈ 26-3-1758

†

Winterberg, Murraysburg

b6c6

**Jan
Swanepoel**

≈ 15-3-1761

(Swanepoel 1999: 390, 391, 393, 416, 518)

Kinders en kleinkinders van Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs**Hendrik Swanepoel** (b7)

≈ 16-12-1731

Kaapstad

† 31-5-1770 Tulbagh-distrik

x 23-3-1755 Tulbagh **Judith van Eeden** dogter van *Frederik Jansz van Eeden*

≈ 16-1-1735

x

Hendrina Stevens

b7c1 Frederik Hendrik Swanepoel ≈ 18-4-1758 x Johanna Adriana Lier (b11)	b7c2 Pieter Andries Swanepoel ≈ 22-3-1758 x Jacoba Johanna Gous (b1c1d7)	b7c3 Jan Paul Swanepoel ≈ 24-12-1758 † jonk	b7c4 Reyntje Swanepoel ≈ 30-8-1761 x Hendrik Josephus Hartman (b3)	b7c5 Johannes Jacobus Swanepoel ≈ 25-12-1762 x Anna Maria van Zyl	b7c6 Maria Sibella Swanepoel * 13-8-1764 ≈ 25-12-1764 † Winterberg, Murraysburg x Christiaan Swanepoel † Winterberg	b7c7 Abraham Christoffel Swanepoel ≈ 5-10-1766 x Anna Cornelia van Tonder	b7c8 Rosa Catharina Swanepoel ≈ 8-10-1769 x Frans Antonie Gerber

(Swanepoel 1999: 575, 581, 778, 796, 805)

Kinders en kleinkinders van Pieter Jansz Swanepoel en Maria Sibella Sachs

Abraham Christoffel Swanepoel (b8)

≈ 19-12-1734

† jonk/kinderloos

(Swanepoel 1999: 806)

Stellenbosch University <http://scholar.sun.ac.za>
Grootouers en ouers van Jacobus Swanepoel (b6)

Jan (Johannes) Swanepoel van Nieuwmunster Brugge Wes-Vlaandere	x	Maria Herrebout	Joachim Sachs van Egeln Duitsland a c 1691	x	Susanna Holswig van Haszleben Turinge a 1691
a4 Pieter Jansz Swanepoel van Nieuwmunster Brugge Wes-Vlaandere * 26-1-1678 a 1699 † c 1757 Poespasvallei Robertson	x	1-5-1712 Stellenbosch	b3 Maria Sibella Sachs van Güsten Duitsland a 1691 † na 1775		
b6 Jacobus Swanepoel ≈ 25-11-1725 Paarl					

Figuur 4

In 1747 toe Jacobus Swanepoel reeds 22 jaar oud was, word daar vir die eerste keer enige besittings van hom in die *Monsterrolle* verklaar, naamlik: 1 Paard, 1 snaphaan, 1 pistool, 1 Degen. 'n Jaar later word dieselfde besittings by Jacobus Swanepoel se naam aangegee (KAB: J 195 - J 197).

2.2 Huwelik met Susanna Catharina Rabie

Op 13 Oktober 1748 word die 23-jarige Jacobus Swanepoel (b6) op Tulbagh deur ds Arnoldus Meiring in die huwelik bevestig met Susanna Catharina Rabie (b2), die dogter van Christiaan Rabie en Margaretha Pyl (NGKA: G 4/9/2: 2). Susanna Catharina was die tweede oudste kind en een van twee dogters en twee seuns van Christiaan Rabie en Margaretha Pyl.

b1	b2	b3	b4
Maria Magdalena	Susanna Catharina	Christiaan	Jan Bastiaan
Rabie	Rabie	Rabie	Rabie
*	*	*	*
≈ 3-8-1727	≈ 12-12-1728	≈ 2-7-1730	≈ 2-8-1733
	x Jacobus	x Geertruy	x Hendrina Helena
	Swanepoel	Grobbelaar	van der Merwe

(De Villiers & Pama 1966b: 746 - 747)

Christiaan Rabie kom oorspronklik van Leipzig in Duitsland en het in 1723 as soldaat na die Kaap gekom. In 1725 kry hy sy ontslag uit die Kompanjiesdiens en vestig hom later as meulenaar in die Drakenstein. Op 20 Julie 1727 trou hy met Margaretha Pyl, die dogter van Bastiaan Pyl en Susanna Putter (Potter). Bastiaan Pyl se grootouers aan moederskant was Cornelis Claasen en Catharina van Malabar (figuur 5). Langs hierdie weg het Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie se nageslag dus ook Indiese bloed gekry. 'n Gedeeltelike kwartierstaat van Margaretha Pyl lyk soos volg:

N N Pyl x Onbekend	Cornelis Catharina Claasen x van Malabar 1676	N N Putter x Onbekend	N N Visser x Onbekend
Abraham Bastiaanz Pyl x c 1689	b2 Cornelia Cornelisse Claasen ≈ 18-11-1764	Dietrich Putter x 29-10-1679	Zacharia Visser
b1 Bastiaan Pyl ≈ 5-2-1690	x 16-2-1710	b5 Susanna Putter ≈ 25-6-1690	
blc1 Margaretha Pyl			

(De Villiers & Pama 1966b: 743, 744; Heese & Lombard 1999a: 583)

Catharina van Malabar was, soos haar naam aandui, afkomstig van die kus van Malabar in Indië en is waarskynlik as slavin na die Kaap gebring. Die eerste slawe aan die Kaap is reeds in 1658 van Angola en die kus van Guineë ingevoer. Hierna is slawe hoofsaaklik van Mosambiek, Indië, Ceylon en die Maleise Skiereiland ingevoer. Die grootste aantal slawe aan die Kaap was egter van Oos-Afrika en Mosambiek afkomstig (Böeseken 1973: 11; Marais 1939: 1; De Wet 1981: 381).

Volgens H T Colenbrander was daar van die begin van die Kaapse nedersetting 'n *levendig geslachtsverkeer* tussen blanke mans en slavinne (1902: 119). Jan van Riebeeck het ook blanke mans toegelaat om met vrygestelde slavinne te trou, op voorwaarde dat hulle die Nederlandse taal kon praat en kennis gedra het van die belydenisskrifte (Muller 1975: 92). Kommissaris HA van Reede wat die Kaap in 1685 besoek het, was egter bekommerd oor die lot van die groot aantal halfbloedkinders wat uit losse verkeer tussen blanke mans en nie-blanke vroue gebore is en het onder andere 'n verbod op huwelike tussen blankes en slavinne van *volle bloed*

geplaas (Franken 1928: 22; Heese 1971: 20; Böeseken 1973: 15). Daar was egter geen verbod op huwelike tussen blankes en vryswartes nie. Dit wil voorkom asof die meeste gemengde huwelike plaasgevind het tussen blanke mans en vroue wat reeds blanke bloed gehad het.

Susanna Catharina Rabie se oupagrootjie, Abraham Bastiaansz Pyl, het op 29 September 1703 in 'n selfmoordpoging sy eie keel met 'n mes gesny. Hy is egter eers vyf dae later oorlede, maar nie voordat hy verklaar het dat sy vrou Cornelia Cornelisz (Catharina van Malabar se dogter) die oorsaak van sy optrede was nie (De Wet 1981: 178 - 179).

Christiaan Rabie sterf klaarblyklik voor of kort na die geboorte van sy vierde kind in 1733, want op 1 Desember 1737 trou Jan Swanepoel (b2), Jacobus (b6) se oudste broer, in Kaapstad met die weduwee Rabie. Volgens De Villiers en Pama se *Geslagregisters van Ou Kaapse Families* is daar net 'n dogter, Maria Sibella (b2c1) in 1738 uit die huwelik tussen Jan Swanepoel en Margaretha Pyl gebore (1966c: 949 - 950). In die *Opgaafrolle vir Drakenstein* gee hierdie egpaar in 1738 egter 1 seun en 3 dogters saam met hulle besittings op (KAB: J 189). Die seun en 2 van die dogters spruit klaarblyklik uit Margaretha Pyl se eerste huwelik met Christiaan Rabie. Dit is waarskynlik ook op hierdie wyse dat Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie mekaar ontmoet het.

Jan Swanepoel (b2) het klaarblyklik nie baie lank geleef nie, soos blyk uit die volgende weidingsaansoek van 20 Julie 1738 : *Jan Swanepoel (Johan Grobbelaar als in 't huwelik hebbende de wed. Jan Swanepoel)*, om vir 'n jaar met sy vee te gaan wei in de Goudijn aan de boontjes revier (KAB: RLR 10/1: 64). Agt jaar later, op 5 April 1746 gee Johann Grobbelaar kennis dat hy hierdie plaas gaan verlaat.

Susanna Kuun (b1)

(NGKA: G 4/7/1: 24; Heese & Lombard 1992b : 521)

Trou op 30 Augustus 1772 op Tulbagh met Jacob Diederichs (b5), seun van Jacob Diederichs en Martha Nortjé (NGKA: G 4/9/2: 24)

Hertrou op 15 Augustus 1790 in Kaapstad met Hendrik Johannes Nieuwenhuizen (Heese & Lombard 1989: 78; Swanepoel 1999: 393)

c4. Jacobus Swanepoel (vernoem na sy vader)

Gedooop op 25 Desember 1755 op Tulbagh

Doopgetuies: Johannes Hendrik Conradie (b1)

Rosa Swanepoel (b4)

(G 4/7/1: 34; Heese & Lombard 1999a: 647; Swanepoel 1999: 376)

Verhouding met Elizabeth van Deventer (van die Kaap): 5 kinders

Verhouding met Catharina Flink (van die Kaap): 3 kinders (Swanepoel 1999: 393 - 416)

c5. **Christiaan Swanepoel** (vernoem na sy oupa aan moederskant)

Gedooop op 26 Maart 1758 in die Paarl

Doopgetuies: Christiaan Rabie (b3)

Geertruij Grobbelaar (b7)

(G 3/3/2: 17; De Villiers & Pama 1966b: 746; Heese & Lombard 1989: 566)

Trou op 25 April 1784 op Tulbagh met Maria Sibella Swanepoel (b7c6), dogter van Hendrik Swanepoel (b7) en Judith van Eeden (b4c6) (NGKA: G 4/9/2: 40; Heese & Lombard 1989: 167; Swanepoel 1999: 416 - 518)

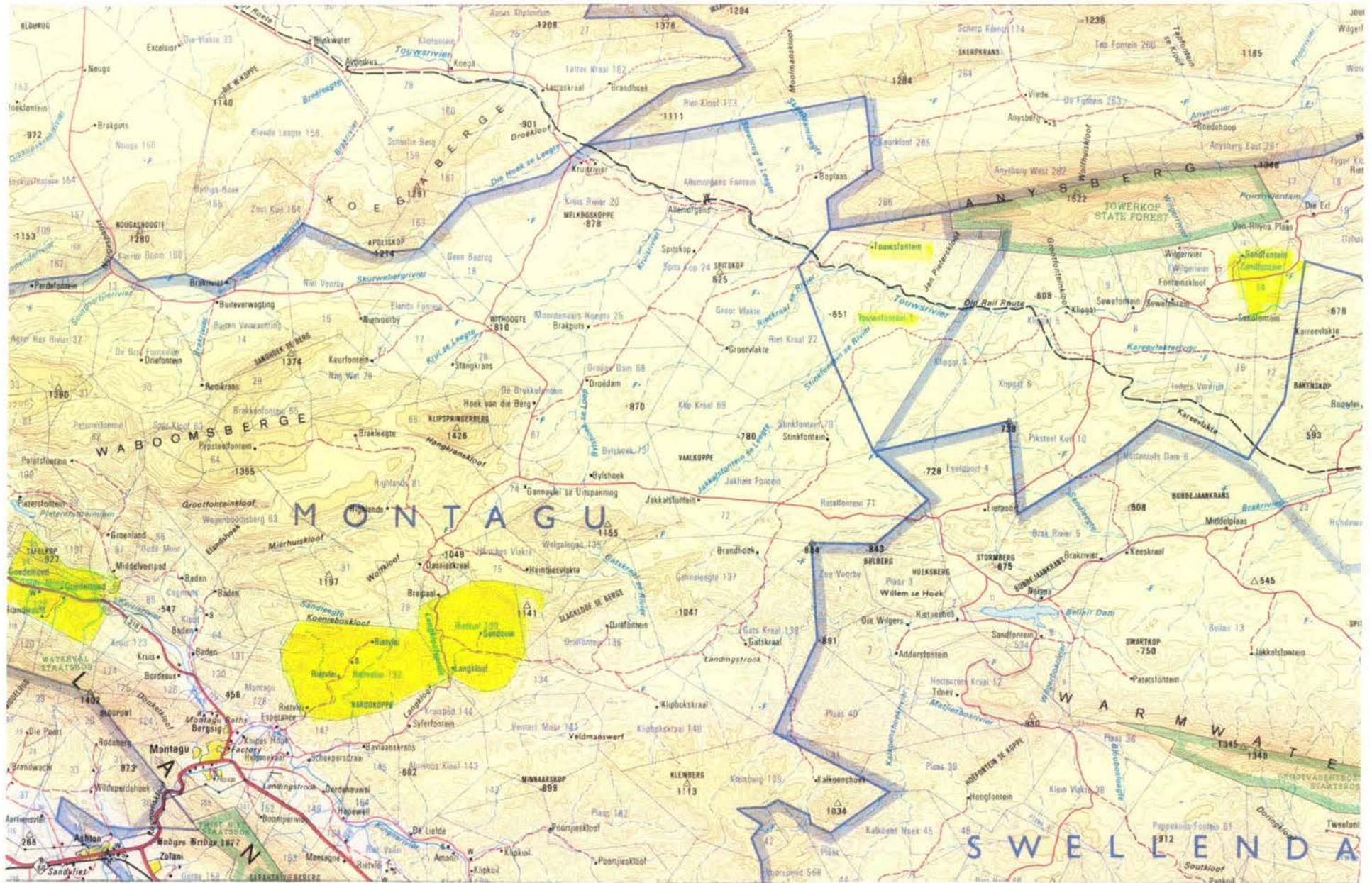
c6. Jan Swanepoel (vernoem na sy grootoupa aan vaderskant)

Gedooop op 15 Maart 1761 op Tulbagh

Doopgetuies: Jan Sebastiaan Rabie (b4)

Zacharia Geertruij Gildenhuizen (b6c3d2)

(NGKA: G 4/7/1: 53; De Villiers & Pama 1966b: 747; Heese & Lombard 1989: 451)

Figuur 6: Die ligging van die plase Goedemoed, Rietvallei, Rietkuil en Sandfontein noord en noordoos van die huidige Montagu (SG: 3320)

Trou op 28 Desember 1783 in Kaapstad met Johanna Elizabeth du Preez
Hertrou op 7 Maart 1802 in Kaapstad met Johanna Catharina van der Nest
(Swanepoel 1999: 518)

Volgens die *Opgaafrolle vir Uitenhage* woon Jan Swanepoel *Jac. sn* en Johanna Catharina van der Nest in 1807 met hulle 4 seuns en 1 dogter in die distrik Zwarterruggens van die *Drostampt van Uitenhage* (KAB: J 394)

Hertrou met Johanna Magdalena Zeelie (Swanepoel 1999: 518)

Die jongste vier kinders uit Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie se huwelik is waarskynlik gebore op die leenplaas Goedemoed in die Koo, digby die huidige Montagu, waarop Jacobus Swanepoel vanaf 27 April 1752 tot 3 Mei 1763 weiregte besit het (KAB: RLR 13: 23; SG: 3320).

2.4 Vestiging as veeboer in die distrik Swellendam

Soos vroeër in hierdie hoofstuk aangetoon, het Jacobus Swanepoel in 1751 uit die Drakenstein-distrik na die distrik Swellendam verhuis. Op 27 April 1752, 'n eeu na die koms van Jan van Riebeeck na die Kaap, ontvang hy toestemming van die Kompanjie om vir 'n jaar met sy vee te gaan wei op die plaas Goedemoed agter die Kogmanskloof (KAB: RLR 13: 23). Hoewel hy vroeër dieselfde jaar, nog voor sy vertrek uit Drakenstein, slegs *1 zoon, 1 dogter, 1 paard, 1 snaphaan, 1 pistool, 1 degen* as besittings in die *Opgaafrolle vir Drakenstein* aangegee het, kan 'n mens aanvaar dat die seuns van gevestigde koloniste oor die algemeen by hul mondigwording genoeg vee sou besit om selfstandig te begin boer, veral as 'n mens in gedagte hou dat dit die gebruik was om by die geboorte van 'n seun vir hom 'n oilam of 'n verskalf te merk (KAB: J 197; SG 13: 71; Van der Walt ea gd: 89).

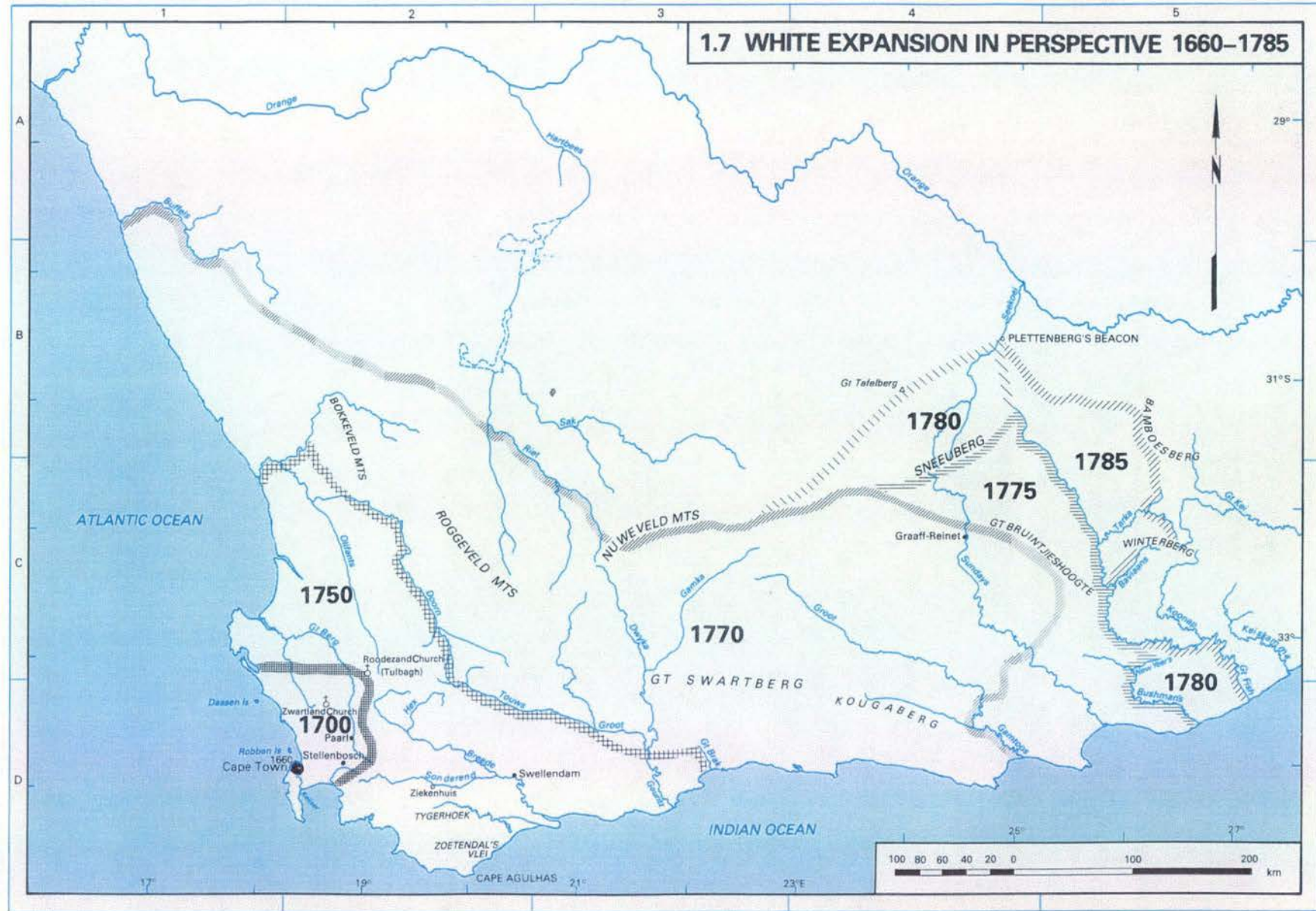
Die plaas Goedemoed nr 122 is ongeveer 15 km noordwes van die huidige Montagu aan die Keisierivier geleë (figuur 6). Die 318-roete deur die Koo loop oor Goedemoed. Elf jaar later, op 3 Mei 1763, gee Jacobus Swanepoel kennis aan die

Kompanjie dat hy hierdie plaas gaan verlaat (KAB: RLR 13: 23). Hy het egter reeds op 11 Januarie van dieselfde jaar toestemming verkry om met sy vee te gaan *wei op de plaats gent. Poespasvaley geleegen over de Poessenels rivier zynde de verlatene plaats van den landbouwer Pieter Swanepoel* (KAB: RLR 17/2: 193). Soos in die vorige hoofstuk uiteengesit, was dit die plaas van sy ouer broer Pieter (b3), en is sy vader Pieter Jansz Swanepoel, waarskynlik ook in 1758 hier oorlede en begrawe.

Die Poesjenelsrivier ontspring suidwes van Robertson in die Riviersonderendberge en vloei wes van Robertson in die Breërivier. Die plaas Poespasvallei nr 49 word slegs op 'n 1: 50 000 kaart van die gebied aangedui en nie op 'n 1: 250 000 kaart nie (SG: 3319 DC). In 1763 het Jacobus Swanepoel en sy gesin dus teruggetrek uit die gebied agter die Kogmanskloof en vir die volgende paar jaar langs die Poesjenelsrivier in die omgewing van die huidige Robertson geboer.

Dit is nie moeilik om te verstaan waarom Jacobus Swanepoel besluit het om veeboer te word en die binneland in te trek nie. Vir 'n jong man met min geld was dit die aangewese weg om te soek na 'n onbewoonde stuk grond met voldoende weiding en standhoudende water en teen die vasgestelde bedrag 'n ordonnansie daarop uit te neem. Volgens gebruik is die grootte van die plaas bepaal deur 'n uur se stap oorkruis. In teorie het dit daarop neergekom dat alle plase sirkelvormig was met die opstal in die middel (Van der Walt ea gd: 89-90).

Soos in die vorige hoofstuk breedvoerig verduidelik is, kon veeboere aan die Kaap tot in 1714 gratis aansoek doen om 'n weilisensie op 'n spesifieke stuk grond. Vanaf 1714 moes hulle egter 'n bedrag van Rds 12 per jaar daarop betaal, terwyl hulle ook een tiende van die opbrengs op hierdie leenplase aan die Kompanjie moes afstaan. In 1732 is die rekognisiegeld verdubbel na Rds 24 per jaar. In 1743, vyf jaar voordat Jacobus Swanepoel op Goedemoed begin boer het, het Baron van Imhoff hierdie vinnige uitbreiding probeer stuit deur 'n nuwe grondstelsel in te voer. Hiervolgens kon 51 hektaar (60 morg) van 'n leningsplaas in eiendom aan

Figuur 7: 'n Grafiese voorstelling van die blanke uitbreiding aan die Kaap tussen 1660 en 1785 (Bergh & Visagie 1985: 15)

2.3 Kinders uit die huwelik tussen Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie

Uit die huwelik tussen Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie is daar ses kinders gebore, vier seuns en twee dogters. Die oudste twee, Margarietha en Pieter, was reeds gebore toe Jacobus Swanepoel in 1751 uit die distrik Drakenstein na die Swellendam-distrik verhuis (KAB: J 195 - J 197).

c1. Margarietha Swanepoel (vernoem na haar ouma aan moederskant, Margaretha Pyl)

Gedoopt op 28 September 1749 op Tulbagh

Doopgetuies: Johannes Grobbelaar (b1)

Margaretha Pyl (b1c1)

(NGKA: G 4/7/1: 14; Heese & Lombard 1989: 557)

Trou op 2 Oktober 1768 op Tulbagh met Johannes Carolus Minie (b2c1), seun van Hans Willem Minnie (b2) en Anna de Klerk (b9) (NGKA: G 4/9/2: 18)

Hertrou op 5 Oktober 1797 in Kaapstad met Hendrik Broeker (Swanepoel 1999: 390 - 391; Heese & Lombard 1999b: 630; Heese & Lombard 1992: 318)

c2. Pieter Swanepoel (vernoem na sy oupa aan vaderskant)

Gedoopt op 29 Oktober 1751 op Tulbagh

Doopgetuies: Pieter Swanepoel

Maria Sibella Sachs

(NGKA: G 4/7/1: 19)

Trou op 13 April 1783 op Tulbagh met Magdalena Gous (b3c4d7), dogter van Pieter Gous (b3c4) en Magdalena Brits (b7c3) (NGKA: G 4/9/2: 38; Swanepoel 1999: 391; Heese & Lombard 1989: 490, 492; Heese & Lombard 1999a: 452)

c3. Susanna Magdalena Swanepoel (gedeeltelik vernoem na haar moeder)

Gedoopt op 23 September 1753 op Tulbagh

Doopgetuies: Carel Gustavus Tregaardt

'n betrokke boer uitgegee word, op voorwaarde dat hy steeds rekognisiegeld daarop moes betaal. Boere wat meer grond wou hê, kon daarvoor aansoek doen teen die bedrag van Rds 24 per jaar (Van der Walt ea gd: 90, 91; Muller 1975: 61).

Hierdie maatreëls het egter nie die gewenste uitwerking gehad nie, want die leenplaasstelsel was hierna steeds die gewildste vorm van grondbesit onder veeboere. Een van die redes hiervoor was die feit dat 'n leenplaas nie onderverdeel kon word nie, terwyl dit terseldertyd maklik was om 'n nuwe leenplaas te registreer. Sodra 'n veeboer se seuns dus oud genoeg was om op hul eie te begin boer, het hulle om hul eie plase aansoek gedoen en al verder die binneland in getrek. Figuur 7 bied 'n grafiese voorstelling van blanke uitbreiding aan die Kaap tussen 1660 en 1785 (Bergh & Visagie 1985: 15).

So het die veeboere in 1730 die Groot-Brakrivier anderkant die huidige Mosselbaai bereik. In 1734 is die Kompanjie se verste buitepos ingerig by Rietvallei aan die Buffeljagsrivier, digby die huidige Swellendam, met die hoofdoel om die veeboere teen aanvalle en rooftogte van die Khoi en die San te beskerm (Muller 1975: 62).

Met die totstandkoming van die Drostdy op Swellendam in 1745 met JT Rhenius as adjunk-landdros, bygestaan deur vier heemrade, is die grenskeiding tussen die twee buitelandse distrikte Stellenbosch en Swellendam soos volg bepaal: As grens tussen die twee distrikte sou geld 'n reguit lyn vanaf Zoetendaalsvallei (die huidige Kaap Agulhas) aan die suidkus na die Tygerhoek in die Hottentots-Hollandberge. Daarvandaan loop die lyn ooswaarts na die Breërivier en Kogmanskloof en dan noordwaarts tot aan die Hexrivier. Verder het ook die Land van Waveren, Vier-en-twintig Riviere, die Warm en Koue Bokkeveld en Onder Bokkeveld noord van die Doringrivier onder Stellenbosch geval. Die res van die gebied wat deur blankes bewoon is, is toegewys aan Swellendam, met die Groot Brakrivier as Oosgrens (Van der Walt ea gd: 94, 104).

Teen 1765 het die Kaapse nedersetting se voorposte reeds tot aan die

Gamtoosrivier gestrek, terwyl 'n klein groepie veeboere ook reeds in die sestigerjare plase langs die noordelike hange van die Swartberge uitgeneem het (Van der Walt ea gd: 96).

In 1770 het goewerneur Ryk Tulbagh en die Politieke Raad bepaal dat die Swartberge die noordgrens van die Swellendam-distrik sou vorm en die Gamtoosrivier die oosgrens. Die nuwe plase wat in daardie stadium in die omgewing van Bruintjieshoogte (tussen die huidige Pearston en Somerset-Oos) uitgegee is, sou by die distrik van Stellenbosch ingesluit word (Muller 1975: 79).

In teenstelling met hierdie snelle beweging van 'n groot groep veeboere die binneland in, het Jacobus Swanepoel dus 'n meer gevestigde bestaan verkies en hom in die omgewing van die huidige Montagu en Robertson gevestig.

'n Faktor wat daartoe bygedra het om 'n mate van permanensie aan die tydelike leningsplase te verleen, is die feit dat die Kaapse owerheid van die begin af die ordonnansiehouer se eiendomsreg erken het op die verbeteringe wat hy op sy leningsplaas aangebring het. Dit het dan ook vaste gebruik geword dat ordonnansiehouers hulle leningsplase aan ander veeboere verkoop het, of dit selfs in 'n testament aan iemand bemaak het. In werklikheid was dit slegs die opstal en verbeteringe wat verkoop is, terwyl die grond die eiendom van die Kompanjie gebly het (Van der Merwe 1938: 114 - 116).

Daarby het dit baie selde gebeur dat die owerheid die ordonnansie op 'n leningsplaas terug getrek het. Selfs in gevalle waar 'n boer met die betaling van sy rekognisiegeld agterstallig geraak het, was die regering besonder tegemoetkomend. Hoewel die name van boere wat agterstallig was elke vyf of ses jaar aan hulle betrokke landdroste gestuur is vir optrede, is boere nooit geregtelik vir hulle skuld aangespreek nie. Dit blyk dat elke leningsplaas in die agtiende eeu met gemiddeld sewe jaar se rekognisiegeld agterstallig was (Van der Mewe 1938: 112-113).

2.5 Lewensomstandighede

Die veeboere het 'n redelike primitiewe lewenstyl gehandhaaf en ver van kerk en skool gewoon. In Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie se geval, was die naaste kerk op Tulbagh geleë, 'n afstand van ongeveer 135 kilometer op vandag se gebaande weg. Eers in 1792 het die Graaff-Reinet-gemeente tot stand gekom, ses jaar na die stigting van die Graaff-Reinet-distrik in 1786. Die Swellendam-gemeente het eers in 1798 tot stand gekom (Van der Walt ea gd: 104, 105). Uit die doopregisters van die Kaapse gemeente blyk dit dat die veeboere ook die Kaapse gemeente besoek het wanneer hulle een maal per jaar daarheen moes gaan om die ordonnansie op hulle leningsplase te hernu. Vyf van Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie se kinders is op Tulbagh gedoop, terwyl een in die Paarl gedoop is (NGKA: G 4/7/1: 14, 19, 25, 35, 53; NGKA: G 3/3/2: 17).

Die veeboere se huise was klein en ongerieflik en het meestal bestaan uit drie of vier vertrekke, met vensters sonder glas. In die grensgebiede was hutte met lae kleimure en grasdakke nie ongewoon nie. Volgens 'n boedel-inventaris wat in 1764 na die afsterwe van Susanna Catharina Rabie opgestel is, was daar 'n opstal ter waarde van Rds 50 op die plaas Poespasvallei waar hulle in daardie stadium gewoon het. Die feit dat hulle slavin Rebecca en haar twee kinders, Adam en Eva, in dieselfde inventaris op Rds 250 gewaardeer word, dien as bevestiging dat die veeboere nie veel geld aan die woonhuise op hulle leenplase spandeer het nie (KAB: MOOC 6/9/108: 1301).

Die volledige inventaris gee 'n goeie aanduiding van die karige besittings van 'n veeboer-gesin teen die middel van die agtiende eeu en lui soos volg:

Inventaris mitsg's Taxatie van alle sodanige goederen, als ab intestato metter dood zijn ontruimt ende naargelaaten door Susanna Christina Rabe, ten voordeele van haare nagelatene man den Landbouwer Jacobus Swanepoel ter eenrec.[?] mitsg's hunne bij den

anderen in huwelijk geprocreerde Ses kinderen , te weeten

1. Margaretha	oud 11 Jaaren
2. Pieter	“ 10 “
3. Susanna Magdalena	“ 9 “
4. Jacobus	“ 7 “
5. Christiaan	“ 4 “
6. Jan	“ 2 “

Ter andere zijde:

Sodanig ende in dier voegen als deselve door de meede Landbouwers Marius Jacob Kroesse en Jan le Roux Tans e:Zijn [?] opgenomen en g'inventariseert, mitsg's door de ondergeteken gecomm: Weesmeesteren getaxeert in maniere als volgt, te weeten

<i>Een opstal genaamt de Poespasvalleij</i>	
<i>Boven de Poesinellas rivier</i>	Rds. 50:--
45 <i>beesten</i>	225:--
195 <i>Schaapen</i>	65:--
184 <i>Bocken</i>	46:--
1 <i>Oude Paard</i>	:12
2 <i>kleine Veulens</i>	12:--
2 <i>oude zadels</i>	10:--
1 <i>halfsleete wagen</i>	30:--
1 <i>Ploeg</i>	
1 <i>Eg met zijn toebehoren</i>	8:--
1 <i>Pik</i>	
2 <i>Halfsleete graafen</i>	1:24
2 <i>halve Leggers</i>	10:--
1 <i>kern</i>	
1 <i>Emmer</i>	3:12
1 <i>hand Saag</i>	
1 <i>hand Bijl</i>	

1	<i>Snijmes</i>	1:12
1	<i>bijtel</i>	
1	<i>Schaaf</i>	
3	<i>Booren</i>	:36
2	<i>beddens</i>	
2	<i>kadels</i>	12:--
2	<i>Tafels</i>	4:--
2	<i>Kisten</i>	1:12
1	<i>Eetens kast</i>	6:--
2	<i>Stoelen</i>	:24
2	<i>Racken</i>	
1	<i>Dosijn Leepels</i>	1:24
1	<i>Leepelrak</i>	
6	<i>Porcelijneborden</i>	
1	<i>Porcelijne Schootel</i>	1:--
1	<i>halve Stel Theegoed</i>	
1	<i>Trekpote</i>	
1	<i>Theeketel</i>	1:24
1	<i>Tinnekom</i>	:24
2	<i>ijzere Potten</i>	5:--
1	<i>Rooster</i>	
1	<i>Pan</i>	
1	<i>Vuurtang</i>	
1	<i>asskop</i>	1:--
1	<i>Strijkyster</i>	:12
1	<i>Slave Jonge gent: Ontong van Bougies</i>	
	<i>Zijnde oud en gebreckelijk</i>	--:--
1	<i>Slave mijd gent: Rebecca van de Caab met</i>	
	<i>hare twee kinderen gent: Adam en Eva</i>	
	<i>meede van de Caab</i>	250:--

*Lasten des Boedels**Aan Vijf Jaaren en twee maanden agterstallige**Reconitie Penn: op een afgedankte leeningsplaats* Rds. 100:--*Diverse Partijen* 345:12} 445:12*Zulx op deesen boedel Suijver komt**Te Testeeren Een Somma van* Rds. 202:12

*Aldus geïnventariseert ende Getaxeert ter Weeskamer aan Cabo de Goede Hoop
den 21 Febr. 1764*

*Als Gecommitr.' Weesmeest: dit merk X heeft Jacobus
Swanepoel eigenhandig gesstelt.*

*L.C Warneck Ter onser pretentie als naaste
bloedoriend vand' overleedene*

A.B. Franken ? M.J. Kroesse

Dit is 't merk X van Hennis?

Engellen?

Mij precsent

Handtekening onleesbaar

(KAB: MOOC 6/9/108, 1301)

Die opstel van hierdie boedel-inventaris na die afsterwe van Susanna Catharina Rabie en die afwesigheid van 'n testament, is 'n aanduiding dat sy intestaat gesterf het. Volgens die Romeins-Hollandse regstelsel wat vanaf 1652 aan die Kaap gegeld het, blyk dit dat bloedverwantskap die grondslag van intestate erfopvolging gevorm het en dat nêrens uitdruklik voorsiening gemaak is vir die oorblywende eggenoot van die erflater om in laasgenoemde se boedel *ab intestato*

te deel nie (Van der Merwe & Rowland 1977: 63-64). Nietemin is in sommige vroeëre beslissings die houding ingeneem dat by gebrek aan bloedverwante, die erflater se eggenoot as intestate erfgenaam in aanmerking kom.

Dessendente of afstammeling het eerste aan die beurt gekom en het deur representasie staaksgewys *ad infinitum* geërf (Van der Merwe & Rowland 1977: 55). Indien die erflater geen dessendente nagelaat het wat geregtig was om *ab intestato* te erf nie, is die boedel in gelyke dele tussen die erflater se vader en moeder verdeel, mits albei nog die lewe behou het. Indien slegs een ouer nog geleef het, het hierdie langlewende ouer slegs die een helfte van die boedel geërf, terwyl die ander helfte onder die erflater se broers en susters verdeel is. Indien een van laasgenoemdes reeds oorlede was, is dit onder sy/haar kinders of kindskinders verdeel.

Aan die Kaap moes die oorledene se eiendom in geval van 'n intestate boedel op 'n openbare veiling verkoop word, en die opbrengs gelykop onder die afgestorwene se naaste familie verdeel word. Hierdie stelsel was klaarblyklik in 1814 tydens die tweede Britse besetting steeds in gebruik (Ewart 1970: 82).

Eers in artikel 5 van Wet 22 van 1863 van Natal, is bepaal dat die erflater se weduwee, met wie eersgenoemde buite gemeenskap van goed gehuwd was, 'n intestate erfgenaam is. Indien die erflater deur dessendente oorleef is, het sy vrou 'n derde van die nalatenskap bekom. Indien daar geen afstammeling was nie, het sy die helfte van die boedel geërf (Van der Merwe & Rowland 1977: 64).

Dit is belangrik om daarop te let dat hierdie vergunning slegs aan 'n weduwee en nie aan 'n wewenaar verleen is nie, en dat die huwelik tussen die erflater en sy vrou buite gemeenskap van goed moes gewees het. Eers in 1934 het die Erfopvolging Wet Nr 13 verklaar dat die oorblywende eggenoot van elke erflater wat na inwerkingtreding van die betrokke wet geheel of ten dele intestaat te sterwe gekom het, 'n erfgenaam is (Van der Merwe & Rowland 1977: 64).

Dit is belangrik om te let op die wyse waarop die gehawende toestand en dus ook die waardeloosheid van sekere artikels aangedui word. So byvoorbeeld is daar 'n een *oude* perd, twee *kleine* vullens, twee *oude* saals, een *halfsleete* wa, twee *halfsleete* grawe en twee *halve* leggers, terwyl die slaaf Ontong van Boegies, *oud en gebreckelik* is. Dit is 'n duidelike poging om die waarde van die boedel en sodoende ook die boedelbelasting te verminder. Andersyds bestaan die moontlikheid natuurlik ook dat Jacobus Swanepoel dit vir homself makliker wou maak om hierdie besittings uit die boedel terug te koop.

Wild- en skaapvleis, tesame met melk, het die veeboere se stapelvoedsel gevorm. Waar die klimaat en grond dit toegelaat het, het hulle wel graan en groente probeer kweek (Van der Walt ea gd: 104). Uit die paar *Opgaafrolle vir Swellendam* wat behoue gebly het, blyk dit dat Jacobus Swanepoel nie saamboerdery beproef het nie (KAB: J 317). Die feit dat hy volgens die boedel-inventaris wel oor 'n ploeg en 'n eg beskik het, is egter 'n aanduiding dat hy tog op klein skaal broodkoring en moontlik ook groente vir eie gebruik sou gesaai en geplant het (KAB: MOOC 6/9/108, 1301).

'n Besondere illustrasie van die leefwyse van Jacobus Swanepoel se medeveeboere word gevind in 'n verklaring wat Cornelis van Eeden rondom 1768 aan die Swellendamse Landdros en Heemrade gemaak het na aanleiding van 'n geskil oor maalgeld tussen Jacobus se ouer broer, Pieter Swanepoel (b3) en ene Joseph Fourie. Soos in die vorige hoofstuk aangetoon, het Pieter Swanepoel in 1763 die plaas Poespasvallei verlaat en in 1765 toestemming ontvang om sy vee vir nog 'n jaar op die plaas Besemfontein *geleegen in't buffelsland aan de Swarte berg*, te laat wei (KAB: RLR 19/1: 35). Cornelis van Eeden se volledige verklaring lui soos volg:

Ick onder Geteekent bekenne als dat broer joseph vorie mejn Gesteurt het naa pieter Swanepoel Om te vraage of heij Wel weet dat broer ijoseph Voor hem Een botter vat naa de Kaap En planke van Stevanis Gouys Gehaalt En bulle Gesneede En Een perdt Gesneede En brande Weijn Gehadt En of pieter Swanepoel Wel Weet Wat heij En Zeijn Vrou Aan pieter

Swanepoel Goets Gedaane het En dat hy de maal Gelt liet vraage Waar op pieter Swanepoel tegens mejne Seijde Wordt joseph vorie mal of Wat Scheet hem ick Laat Vraage om mejn maal Geldt Wandt dat is al Lanck Genoeg ge lede En Wat het josep Vorie En Zeij Vrou mej goijt Gedaan En voor die botter na breede ravier het ick hem Eendeijjer Voor Gegeve En voor die heij naade Kaap het ick Oock Een gereede En ick het Wel Een buffel vet van Koowis pretooris Voor josep Gereede En daar ick Een Volle Vragt had En voor de brande Weijn het ick hem Geld in Zeijn huis gestuert met mijn zoon pieter Waar om dan nietgenooome Waar op pieter Swanepoel Zeijde Zeg teegens josep met Sulke Wielewallies En Strontereij het ick niet Van noode Als ick rekene Sou Wat ick iosep geleendt het En voor hem Gemaakt het dan Sou heij Wel anders Staane keyke Ick Laat hem maar Vraage om mejn maal geldt Waarop broer ijosep mej Weer Stuerde tot twe maal toe En Liet pieter Swanepoel Vraage om Seijn reekenick op te maake En aan broer ijosep te steure dese boove Staande Verklaar ick met de Volkooome Waare Waarheijd

Cornelis vaneede

deselfde presende afgevraagt En Voorgeleese

Josef van Eeden

(KAB: 1/SWM 1/3: 30)

Eerstens is dit duidelik dat daar dikwels onderlinge geskille onder veeboere in die afgeleë gebiede voorgekom het, ten spyte van die feit dat hulle tot hoë mate op mekaar aangewese was. So byvoorbeeld het Pieter Swanepoel klaarblyklik oor 'n meul beskik waar mede-burgers hulle koring kon laat maal, terwyl Joseph Fourie weer bedrewe was in die sny van bulle en perde. Daarby het hulle vir mekaar goedere na en van die mark vervoer.

Verder dien bogenoemde verklaring as bevestiging dat die veeboere botter gemaak het wat per wa na die Kaapse mark vervoer is. Planke en brandewyn is van die benodigdhede wat na die plase terug vervoer is, terwyl die buffelvet daarop dui dat hulle ook gejag het om in sekere behoeftes te voorsien. Dit, ten spyte van die feit dat daar op 1 Mei 1753 'n verbod geplaas is op die skiet van seekoeie en ander diere sonder toestemming van die landdros (KAB: 1/SWM 1/1:

298). Die eendeiers wat as ruilmiddel gebruik is, dui ook op die waardevolle plek wat pluimvee op 'n afgeleë veeplaas beklee het. Verder was daar ook roetine-take soos bulle en perde sny waaraan 'n veeboer aandag moes gee.

Die omstandighede waaronder die veeboere geleef het, het daartoe bygedra dat hulle 'n selfstandigheid ontwikkel het en op eie vernuf staatgemaak het vir die maak van meubels, klere en selfs gereedskap (Van der Walt ea gd: 104). In hierdie verband bied Jacobus Swanepoel se boedel-inventaris bevestiging. Onder sy besittings in 1764 tel 'n saag, 'n byl, 'n snymes, 'n beitel, 'n skaaf en drie bore (KAB: MOOC 6/9/108, 1301).

Die karigheid van Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie se huisraad bied ook 'n eerstehandse blik op die eenvoudige bestaan wat 'n veeboer en sy gesin teen die middel van die agtiende eeu gevoer het. Hoewel hulle oor twee tafels beskik, het hulle slegs twee stoele. Daarby is daar vir die gesin van agt slegs twee beddens en twee katels (KAB: MOOC 6/9/108, 1301).

In 1758 skryf 'n groep veeboere in die Swellendam-distrik juis oor hulle haglike omstandighede aan die landdros en *moeten wij tot onse groote leetwesen, ook de droevige gesteldheid melden, hoe min een veeboer kan bestaan, soo ter oorsake van de groote veranderinge de velds t welk voor ons beestiaal ongesonder werd, als ook den laagen prys daar men tegenwoordig zijn vee voor moet verkoopen, de slagteren voor een slagbeeste niet meer als vier rijksd. En voor een hamel 4 of hoogst 5 schell. Biedende, waar thans volgt dat men onmoogelijk kan bestaan, endes E. Comp recognitie voor de bij ons in leening zynde vee plaatsen op te brengen* (KAB: 1/SWM 1/1: 424).

Hierdie groep veeboere kla verder oor die feit dat die slagters ook veeplase besit en hulle eie vee slag. Daarby het die pryse van waens so hoog geword dat 'n veeboer dit nie meer kon bekostig nie. Twee van die ondertekenaars van hierdie klagskrif is Hendrik Swanepoel en Carolus Minie (KAB: 1/SWM 1/1: 427, 429).

Die landdros en heemrade besluit na bespreking van bogenoemde klagskrif dat dit nie ernstig genoeg is om aan hoër gesag daaroor te skryf nie, en dat die ondertekenaars meestal jong onbedrewe boere sonder enige ondervinding is, wat geen plase in besit het nie (KAB: 1/SWM 1/1: 430).

In 1743 het baron Gustaaf van Imhoff die Kaap besoek en onder die indruk gekom van die swak onderwystoestande in die binneland. In 'n poging om die situasie te verbeter, het twee nuwe gemeentes Waveren (1743) en Swartland (1744) tot stand gekom. Op albei plekke is 'n sieketrooster-skoolmeester aangestel (Borman 1989: 5).

Afstande en die toestand van die paaie was egter steeds 'n probleem vir die ingesetenes van die grensdistrikte. Volgens landdros Jan Andries Horak van Swellendam het 'n reis met 'n wa van Swellendam na Tulbagh in die somer vier dae geduur. In die winter het dieselfde reis as gevolg van reën en die gepaardgaande vol riviere maklik veertien dae in beslag geneem (KAB: 1/SWM 1/1: 213 - 214). Verder berig landdros Pieter Diederick Boonacker van Swellendam op 25 Oktober 1764 dat daar met Stellenbosch en Drakenstein ooreengekom is dat die ingesetenes van Swellendam voortaan jaarliks passasiegeld moes betaal vir die gebruik van die roetes oor Hottentots-Holland en deur die *Roodesands Cloof* (KAB: 1/SWM 1/2: 181 - 182). Diegene wat agter Kogmanskloof gewoon het, sou dus voortaan 8 Kaapse gulden per jaar betaal. Na die instelling van 'n pontdiens oor die Breërivier is die Swellendamse ingesetenes ook met pontgeld belas. Dit het daartoe gelei dat meer as 30 burgers van die gebied agter die Kogmanskloof op 25 Oktober 1790 die landdros en heemrade van Swellendam versoek het om hulle hiervan vry te stel, omdat hulle nooit die pont gebruik het nie. Hierdie versoek is egter nie toegestaan nie (KAB: 1/SWM 1/3: 27, 177).

Met die totstandkoming van die Drostdy op Swellendam in 1745 is Abraham Schietekat na Grootvadersbosch naby die huidige Heidelberg gestuur om

onderwys in die wydgeleë Swellendam-distrik te behartig (Van der Walt ea gd: 104). Onderwysgeriewe was egter feitlik heeltemal afwesig en rondtrekkende skoolmeesters is soms vir 'n paar maande gehuur om lesse te gee. Die feit dat Jacobus Swanepoel nie sy naam onder aan die reeds gemelde boedel-inventaris teken nie, dien as bevestiging dat hy self geen skoolopleiding ontvang het nie (MOOC 6/9/108, 1301). Die feit dat sy seun Christiaan (b6c5) se handtekening nie voorkom op 'n testament wat hy in 1816 op Graaff-Reinet laat opstel het nie, skep die indruk dat ook hy geen skoolopleiding ontvang het nie (KAB: MOOC 7/1/113, 48).

Op 24 September 1797 skryf Christiaan Swanepoel (b6c5) egter 'n lang goed bewoorde brief in 'n netjiese sterk handskrif aan landdros Frans Reinhard Bresler van Graaff-Reinet (KAB: 1/GR 12/1). Hieruit is dit duidelik dat hy wel 'n deeglike skoolopleiding ontvang het. Op 27 Maart 1792 teken sy ouer suster Margarietha (b6c1) ook haar naam duidelik as *Margrieta Swanepoel* onder aan 'n verklaring aan die Landdros van Swellendam (KAB: 1/SWM 3/16). Hoewel hy self nie kon skryf nie, het Jacobus Swanepoel dus wel op die een of ander wyse vir die opleiding van sy kinders gesorg.

In weerwil hiervan spreek landdros Jan Andries Horak van Swellendam op 7 Mei 1751 sy kommer oor die gebrek aan *godsdienstige oefeninge* vir die vele kinders in die Swellendam-distrik soos volg uit: *Huyshoudingen met vele kinderen worden geseegent, welke kinderen voor het meeren gedeelte bij gebrek van godsdienstige oefeningen tot opbouing van de kennisse der waarheid die ons na de god saaligheid leijd, en onderwysing tot beschaaving van het menschelijk vernuft, soodanig tot haaren volwassen ouderdom komen voort te groeijen, dat deselve bereijds in staat sijn om Leedemaaten vant Heijlige nagtmaal te worden, dan wel tot den huwelijken staat te kunnen overgaan sonder alvoorens weijnig of nooit kennis in godts huijs te sijn geweest, of den predikdienst en Christelijke leering te hebben bij gewoont, waar bij nog Prinsipaelijk kan en moet gevoegt worden, dat veele deeser Ingeseetenen, haare jong geboorene kinderen eenige maanden of een jaar, dan wel ouder moeten laten worden, voor en alear deselve door het formeel des*

heiligen dagen tot het Christendom kunnen laten inlijoen (KAB: 1/SWM 1/1: 213).

In 1768 het sekunde JW Cloppenburg 'n reis deur die Swellendam-distrik onderneem tot in Outenikwaland en onder andere verslag gedoen oor die omstandighede van die veeboere wat hy op sy reis teëgekom het. Hy was veral bekommerd oor die *verwildering van godsdienst, van obediëntie en gevolgelyk van een goed gedrag*, wat hy onder die veeboere aangetref het (Van der Walt ea gd: 96).

Hierdie verwildering word geïllustreer deur 'n tragiese gebeurtenis vroeg in 1792. Nadat Jacobus Swanepoel (b6) se 21-jarige kleinseun, Jacobus Petrus Minnie (b2c1d2), deur mede-inwoners van die distrik Swellendam aangeval en van sy perd beroof is, is laasgenoemde se vader, Johannes Carolus Minnie (b2c1), vermoor. Die verklaring wat Margarietha Swanepoel (b6c1), *weduwee van Carel Minnie*, op 27 Maart 1792 hieroor aflê, lui soos volg (KAB: 1/SWM 3/16):

dat wanneer haar zoon [...] Jacobus, verseld van een Hottentot Piet, des avonds dag 18 deeser maand gezenden is geweest na de burgers Jan Roux en [...] Steyein bygenaamd te roden om zeekeren op den 15 van ged. maand van haar gedrosten hottentot in naame Andries op te zoeken gem Hottentot [...] des anderen daags nagts te huys was gekoomen en aan de Compt en haaren man verhaald had dat den [...] van den burgers Fredrik Dyssel d' oude gem haaren zoon Jacobus in de weg hadden opgewagt, en Sy seeker waaren met deselve te vermoorden.

Dat den Compte man op die avonds ter bodde zijnde uitgesprongen en met zyne twee zoonen Jan en Hannes beneevens gem. Hottentot Piet zy te paard na de plaats alwaar zyne zoon moest leggende hebbende begeeven, Zyl aldaar denselven seer mishandeld op de weg digt bij het huis van gem Dyssel d' oude hadden gevonden [...] doen opstaan en naar het huis van meerm. Dyssel gebragt hadden.

Dat gem haaren zoon gesonden van zyn vader aangeklopten om zyn paard dat de Zoons van meerm. Dyssel hadden weggestoken herhaalde malen had verzogt Frederik Dyssel de jonge daar op eidelyk de deur had opengerukt en onder het zeggen wagt ik zal je een paard

geeven [...] een geweer in de hand te verschyne was gekomen.

Dat de huisvrouw van ged. Frederik Dyssel de jongen derselven het geweer uit de hand hebbende gerukt dese zig daarop van zeekeren onder het Winterbergsche [Wurtenbergse] regiment behoorende soldaat in naame Hendrik een kirie had doen geven.

Dat eevengem. Hendrik beneevens d' oude Dyssel zyne huisvrouw en meerm. Fredrik Dyssel de jonge, beneevens een Hottentot Andries, een Hottentot Caatje [...] en nog een aantal anderen daar op niet kenne gewapand ten deure zynde uitgesprongen den Compte zoon Jan voor den dikwels gem Fredrik Dyssel de jonge had gevraag waarom hy zyn broeder die by nagt's haaren weg passeerde zoo mishandelde, desen daarop in substantie ten antwoord had gegeeven dat hy aldaar des nagts niets te doen had.

Dat gem haaren Compte man insgelyks reedenen van de mishandeling van zyn kind hebbende afgevraagd, Zyl: vervolgens gesamentlyk buiten de vrouw van Frederik Dyssel de jonge hem waaren aangevallen en sodanig met hunne kiries geslagen dat aldaar op de plaats was overleden waar na gem haaren twee soonen Jan en Hannes zig met de vlugt naar huis hadden begeeven en den Comptz van dit alles verwittigt.

Dat de Compte zig daar op derwaarts begeeven en met aanbreeken van den dag haaren mans dood van de deur van dikwels gem oude Dyssel en haare zoon een eindweegs van daar hebbende gevonden, Zy vervolgens de laatste deernis handeld naar huis gebragt, dog hare man aldaar hed leggen.

Margrieta Swanepoel (KAB: 1/SWM 3/16).

'n Paar dae later, op 2 April 1792, lê Margarietha se twee seuns Jan Willem Minnie (b2c1d3) en Johannes Carolus Minnie (b2c1d4) ook verklarings oor hierdie gebeurtenis af. Dit word gevolg deur 'n verklaring die volgende dag deur Evert Philip Kleynhans, Jan Swanepoel *Jacobuszoon* en Stephanus Bekker dat hulle op die 22ste Maart die liggaam van Carolus Minnie op die plaas van Frederik Deyszel de

oude gaan besigtig het (KAB: 1/SWM 3/16).

Jan Willem Minnie was ten tye van hierdie gebeure ongeveer 19 jaar oud, terwyl sy broer Johannes Carolus ongeveer 17 jaar oud was. Jan Swanepoel (b6c6) wat meegedoen het aan die lykskouing was Margarietha Swanepoel se jongste broer en het waarskynlik in dieselfde omgewing gewoon. Dit is opvallend dat hy 'n kruisie langs sy naam maak, terwyl sy suster in staat is om haar naam duidelik te teken.

Dit blyk dat die sedelike peil van privaat onderwysers in sommige gevalle veel te wense oorgelaat het en dat hulle gedrag bygedra het tot die godsdienstige verwildering waarvoor sekunde JW Cloppenburg in 1768 bekommerd was. 'n Voorbeeld hiervan is die volgende verklaring wat Casper Johannes Vosloo rondom 1773 voor die landdros van Swellendam afgelê het: *Dat nu naar gissing drie a vier maanden voorl. zekeren Philip raat destijds als school meester bij den regt. fungerende op eenen avond aan den Compt had voorgeslagen dat hy de Compt's de Cleine Nooyen namentlijk de dogter van den regts. in name Catharina zoude beetkrygen om haar te verkrachten en dat hy Raat als dan de grote zynde de dogter van den mede burger Frederik van Eeden Dorothea gent. mede een Hottentot van hem Raad van't gelyken zoude doen. Waar op den Compt. geantwoord had: wil gij mij aan de galg helpen? Wild gij zulx dingen doen? Doet het! Waarop gemeld Raad substantieelyk gereptueer had: Wat aan de galg? dan kunnen wij als het zoo ver is, er mede trouwen.*

Dat eenigen tijd daarna de Compt te huijs gekomen zijnde den regt aan hem in presentie van gem Raat vraagender wyse gezegt had Casper Raats hem nagegeven dat gij mijn dogter wilde verkrachten en dat hij Raat de andere Noije van't gelyken zou doen (KAB: 1/SWM 3/13: 11).

In 1755 is die Kaap deur 'n pokke-epidemie getref, wat 'n aansienlike daling in die bevolkingsyfers tot gevolg gehad het. So byvoorbeeld het die getalle van die blankes gedaal van 6 110 tot 5 123, terwyl die aantal slawe van 6 279 tot 5 787 afgeneem het. Dit het daartoe gelei dat goewerneur Tulbagh groot byeenkomste

soos die jaarlikse skietoefeninge afgelas het. Verder moes klere van siek mense verbrand word, die verhuring van swart klere vir begrafnisse is verbied, asook die gebruik van verversings ná begrafnisse (Muller 1975: 76).

Ten spyte van strenger beheermaatreëls oor besoekende skepe kon goewerneur Tulbagh nie verhoed dat die Kaap tussen 1767 en 1770 weer deur 'n pokke-epidemie getref is, wat ongeveer 500 sterftes tot gevolg gehad het nie. Hoewel daar nie statistiek hieroor beskikbaar is nie, kan 'n mens aanvaar dat die veeboere in die binneland vanweë hulle isolasie nie so erg deur hierdie epidemies getref is nie. Uit die beskikbare bronne blyk dit dat nie een van Jacobus Swanepoel se gesinslede gedurende hierdie pokke-epidemies oorlede is nie (Muller 1975: 77).

2.6 Afsterwe van Susanna Catharina Rabie

Die plaas Poespasvallei waarop Jacobus Swanepoel in Januarie 1763 weiregte bekom het, het nie vir hom veel geluk ingehou nie, want volgens 'n boedelinventaris van die egpaar Swanepoel wat op 21 Februarie 1764 by die Weesmeester aan die Kaap geregistreer is, is Susanna Catharina Rabie kort tevore oorlede (KAB: MOOC 6/9/108, 1301). Hoewel die oorsaak van haar dood nie aangedui word nie, is haar jongste kind, Jan (b6c6), in 1761 gebore en die moontlikheid is groot dat sy as gevolg van komplikasies met 'n volgende swangerskap gesterf het. Dit blyk uit die volgende hoofstukke dat sterftes as gevolg van komplikasies tydens of na geboortes nie ongewoon was nie. Die 38-jarige Jacobus Swanepoel word dus na 'n huwelik van ongeveer 15 jaar met 6 minderjarige kinders agtergelaat.

2.7 Huwelik met Francina Vosloo (weduwee Gilber)

Op 21 September 1766, meer as twee jaar na sy eerste vrou se dood, is Jacobus Swanepoel vir die tweede keer getroud met Francina Vosloo, die weduwee van Hans Jurgen Gilber. Francina Vosloo het in daardie stadium gewoon op die plaas

Rietvallei *Agter de Coggemans Cloof bezyde het warme waater* (figuur 6), waar haar eerste man reeds sedert 7 Oktober 1747 sy vee met die toestemming van die Kompanjie laat wei het (KAB: RLR 11/2). Die huwelik tussen Hans Jurgen Gilber en Francina Vosloo wat op 15 April 1743 in die Paarl gesluit is, was kinderloos (Heese & Lombard 1966b: 450; KAB: MOOC 7/1/22, 11).

Dit is hier op Rietvallei waar Hans Jurgen Gilber op 16 Oktober 1752 in 'n onderonsie betrokke geraak het met Pieter en Kiewiet, twee Khoi-mans wat by hom op die plaas gewoon het. Volgens Gilber se verklaring het hy die twee gekonfronteer toe hy agterkom dat hulle vroegoggend stil-stil besig was om hulle vee in die kraal bymekaar te jaag om die plaas te verlaat. Hierop het Gilber en Pieter aan die stoei geraak en Gilber wat reeds oud en swak was, is deur Pieter oorrompel. Francina Vosloo het intussen met 'n gelaaide snaphaan uit die huis gekom om haar man by te staan waarop Kiewiet die roer by haar probeer afneem het. In die proses het 'n skoot afgegaan wat Pieter noodlottig in die bors getref het (KAB: 1/SWM 3/10: 45). Dit is opvallend dat Gilber sy verklaring oor die voorval as Hans Georg onderteken en nie as Hans Jurgen soos daar in die dokumente na hom verwys word nie.

Hans Jurgen Gilber is klaarblyklik kort na hierdie voorval oorlede, want die weduwee Gilber ontvang in 1755 toestemming om met haar vee ook op die plaas *Rietcuijl aan de Wagenbooms Berg agter Coggmans Cloof* (figuur 6) te mag wei (KAB: RLR 14/1: 104). As voorwaarde moet sy egter eers volgens 'n vroeëre Raadsbesluit van 27 Augustus 1750, in stede van die gewone rekognisiegeld van Rds 24, drie vierjarige *bequame Trek ossen* aan die Kompanjiespos op Buffeljagsrivier lewer.

Ten tye van Jacobus Swanepoel se tweede huwelik was al ses Swanepoel-kindere nog minderjarig, sodat die weduwee Gilber sommer eensklaps 'n halfdosyn stiefkinders gehad het om op te voed. Daarby het hulle ouderdomme gewissel van die moeilike tiener- tot kleuterstadium. Die kindere met hulle ouderdomme

was:

b6c1	b6c2	b6c3	b6c4	b6c5	b6c6
Margarietha	Pieter	Susanna	Jacobus	Christiaan	Jan
Swanepoel	Swanepoel	Magdalena	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel
17 jaar	15 jaar	Swanepoel 13 jaar	11 jaar	7 jaar	4 jaar

Op 25 November 1766, twee maande na sy troue, gee Jacobus Swanepoel kennis dat hy die plaas Poespasvallei suidwes van die huidige Robertson gaan verlaat en op sy tweede vrou se leningsplaas, Rietvallei, digby die teenswoordige Montagu gaan woon. Dit blyk dat die weduwee Gilber gesukkel het om kop bo water te hou, want op 3 November 1768 betaal Jacobus Swanepoel *met geld als met vee*, drie jaar se agterstallige *zegul regt* op die plaas Rietvallei (KAB: RLR 17/2: 193; KAB: RLR 11/2). Desondanks hierdie betaling is daar nog steeds 17 jaar se rekognisiegeld op hierdie plaas uitstaande. Die plase Rietvallei nr 132 en Rietkuil nr 133 is noordoos van die huidige Montagu aan weerskante van die Langkloofspruit geleë en grens aan mekaar (SG: 3320).

Volgens PJ van der Merwe blyk dit uit 'n verslag wat die landdros van Stellenbosch in 1740 aan die Politieke Raad gestuur het, dat die probleem van agterstallige rekognisiegeld meestal uit armoede gespruit het en nie uit moedswilligheid nie (1938: 205).

2.8 Afsterwe van Francina Vosloo

Op 20 Julie 1774 stel Jacobus Swanepoel en sy tweede vrou, Francina Vosloo, 'n testament in die woonhuis op die plaas Rietvallei op. Hierdie testament word op 22 Mei 1775 in die Weeskamer aan die Kaap vertoon, nadat Francina Vosloo, *huysvrou van Jacob Swanepoel* op 11 April 1775 oorlede is (KAB: MOOC 7/1/22, 11; KAB: MOOC 6/1: 121). 'n Paar maande later, in Desember 1775, gee Jacobus Swanepoel kennis dat hy die plaas Rietvallei gaan verlaat (KAB: RLR 24/2: 220).

Jacobus Swanepoel en Francina Vosloo se testament lui soos volg:

Opgestel op 20 Junie 1774 ten woonhuijse van die Testateuren, de rietoalleij gent. Geleegen agter die Coggemans Cloof – distr. Swellendam.

Den landbr. Jacobus Swanepoel (pietersz.) en Francina Vosloo beijde van Cabo de Goede Hoop geboortig.

... den Testateur zoo verklaarde den zelven ingevalle den eerst stervenden mogten komen te nomineeren ende te institueeren gelijk Erfegenaamen zijne teegenswoordige huijvrouw de Testatrice in deesen; mitsgaders zijne in eerder huwelik bij wylen Susanna Catharina Rabie verwekte kinderen in naame

1. Pieter

2. Jacobus

3. Christiaan

4. Jan

5. Margaretha Swanepoel getroud met den landbr. Johannes Carolus Minie

6. Susanna Swanepoel getroud met den landbr. Jacob Diederichs,

beneevens die in dit zyn tegenswoordig huwelik noch te verwekkene kinderen of te bij vooroverlijden van een ofte meer der voorm. zijne Erfegenamen zijne ofte descendenten by representatie, ende zulx in alle des Testateurs naar te latene goederen zoo roerende als onroerende, actien ende niets uitgesondert omme door gem. Zijne Erfgenamen in gelijke deelen verdeelt en als vrij eijgen goed voor altoos aanvaard ende bezeeten te werden, zonder iemands tegenzeggen

... zoo verklaarde de Testateur by aldien zonder kinderen mogten komen te overlijden zijne moeder Maria Sibilla Sax wed. wylen den landbr. Pieter Swanepoel te institueeren in de legitime portie, onderen uijt de nalatenschap van hunne kinderen naar regten competeerende.

Verthoond ter weescamer

aan Cabo de Goede Hoop

den 22 Maij 1775

(KAB: MOOC 7/1/22, 11)

Dit blyk uit die testament dat daar geen kinders uit die huwelik van 9 jaar tussen Jacobus Swanepoel en Francina Vosloo gebore is nie. Verder blyk dit dat Jacobus se moeder, Maria Sibilla Sax, nog geleef het toe die testament in Junie 1774 opgestel is. As aanvaar word dat sy ten tye van haar huweliksbevestiging op 8 Maart 1705 met Jan Christoffel Haak tussen 15 en 20 jaar oud was, moes sy in 1774 tussen 84 en 89 jaar oud gewees het (De Villiers & Pama 1966a: 275).

Twee maande na die opstel van bogenoemde testament op 1 Augustus 1774, ontvang Jacobus Swanepoel toestemming om die veeplaas Rietkuil te verlaat, op voorwaarde dat hy die agterstallige rekognisiegeld van 16 jaar en 3 maande op hierdie plaas van tyd tot tyd sal moet betaal. Hy behou egter steeds die weiregte op die aangrensende Rietvallei (KAB: RLR 14/1: 104).

Met Francina Vosloo se afsterwe word Jacobus Swanepoel dus vir die tweede maal as wewenaar agtergelaat, hierdie keer met 2 minderjarige seuns in sy sorg. Op 7 Desember 1775, op 50-jarige ouderdom, gee Jacobus Swanepoel kennis dat hy ook die plaas Rietvallei gaan verlaat. In hierdie stadium is dit onbekend waarheen hy toe verhuis het, of hy weer getroud is en wanneer hy oorlede is. 'n Mens moet egter in gedagte hou dat hy in daardie stadium nog twee minderjarige seuns in sy sorg gehad het, naamlik Christiaan (18 jaar) en Jan (14 jaar). 'n Jaar later, in September 1776, vind ons die eerste aanduiding dat Christiaan Swanepoel sy eie boerdery op die been gebring het as hy weiregte ontvang op die plaas Sandfontein, *geleegen agter de Cogmans Cloof zynde het geweesene plaats van den landbouer Willem Nel* (KAB: RLR 24/2: 220).

2.9 Finansiële posisie

Die *Opgaafrolle vir Swellendam* vir die laaste helfte van die agtiende eeu is uiters onvolledig. Afgesien van die *Opgaafrolle* vir die jaar 1752, 1762 en 1765 waarvan die datums redelik seker is, is daar ook *Opgaafrolle* vir die jare 1788, 1791 en 1805 waarvan die datums by benadering bepaal is. In sommige gevalle blyk hierdie

Opgaafrolle ook onvolledig en die datums foutief te wees.

Die eerste aanduiding van die omvang van Jacobus Swanepoel se boerdery-bedrywighede is in die *Opgaafrolle* vir die jaar 1762. Hiervolgens het Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie in daardie stadium 4 seuns en 2 dogters en besit hulle ook 'n slaaf en 'n slavin. Verder besit hulle 6 perde, 15 beeste en 20 skape. Daarby het Jacobus Swanepoel, soos die ander boere in die Swellendam-distrik, geen graan gesaai nie (KAB: J 317).

Die feit dat Susanna Catharina se broer, Christiaan Rabie, en sy vrou Geertruij Grobbeler, se name in 1762 net onder dié van Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie in die *Opgaafrol* voorkom, is 'n aanduiding dat hulle in daardie stadium na aan mekaar gewoon het (KAB: J 317).

Drie jaar later, in 1765, het Jacobus Swanepoel steeds 4 seuns en 2 dogters, maar beskik hy, volgens die *Opgaafrol*, nie meer oor 'n vrou nie. Dit word bevestig deur die boedel-inventaris wat vroeër in hierdie hoofstuk bespreek is (KAB: MOOC 6/9/108, 1301). Jacobus Swanepoel het sedert 1762 ook nog 'n slaaf en 'n slavin bygekry. Verder het sy perde van 5 na 1 verminder, die beeste het met 10 vermeerder en staan nou op 25, terwyl die skape van 20 tot 200 toegeneem het (KAB: J 317).

Dit blyk ook uit die boedel-inventaris dat daar wel 'n opstal ter waarde van Rds 50 op Poespasvallei was en dat Jacobus Swanepoel in 1764 'n veestapel bestaande uit 45 beeste, 195 skape, 184 bokke en 3 perde besit het. Daarby is hy ook die eienaar van 'n slaaf genaamd Ontong van Bougies, 'n slavin Rebecca van die Kaap en haar 2 kinders Adam en Eva. Volgens die boedel-inventaris het Jacobus Swanepoel dus heelwat meer besittings as wat die *Opgaafrolle* van 1762 en 1765 aantoon. Dit bevestig die aanname dat boere om belasting te ontduik, nie altyd 'n getroue opgawe ingedien het nie (KAB: MOOC 6/9/108, 1301).

Jacobus Swanepoel se naam, asook die naam van Francina Vosloo, verskyn ook in die *Opgaafrolle vir Swellendam* vir die jaar 1788 (KAB: J 317). Hoewel daar geen datum by hierdie *Opgaafrol* is nie, is die datum volgens die indeks in die Kaapstadse Argiefbewaarplek by benadering bepaal. Hierdie datum strook egter nie met die feit dat Francina Vosloo reeds in 1775 oorlede is nie. Verder het Jacobus Swanepoel volgens hierdie *Opgaafrol* nog steeds 2 seuns en 1 dogter in die huis. Dit strook ook nie met die beskikbare feite nie, aangesien die jongste kind, Jan (b6c6), uit sy huwelik met Susanna Catharina Rabie, in 1788 reeds 27 jaar oud was. Die tweede jongste, Christiaan (b6c5), was in 1788 reeds 30 jaar oud en al 4 jaar lank getroud. Daar is dus duidelik 'n growwe misrekening begaan met die bepaling van die datum van hierdie betrokke *Opgaafrol*.

'n Baie meer waarskynlike datum vir bogenoemde *Opgaafrol* is 1773. In daardie stadium was Francina Vosloo nog in die lewe, terwyl die ouderdomme van Jacobus Swanepoel se jongste vier kinders soos volg was:

b6c3	b6c4	b6c5	b6c6
Susanna Magdalena	Jacobus	Christiaan	Jan
Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel
20 jaar	18 jaar	15 jaar	12 jaar

Volgens hierdie *Opgaafrol* besit Jacobus Swanepoel en Francina Vosloo in daardie stadium (vermoedelik 1773) 1 slaaf en 2 slavinne, 1 perd, 18 beeste, 90 skape en die gebruikelike snaphaan en degen (KAB: J 317). Dit is opvallend dat sy skaaptrop van 200 in 1765, verminder het na 'n skrale 90 in die vroeë sewentigerjare. Die rede hiervoor is onbekend.

In dieselfde *Opgaafrol* word die name van Pieter Swanepoel (b6c2) en Johannes Swanepoel direk onder Jacobus Swanepoel (b6) en Francina Vosloo se name aangegee. Dit het dikwels voorgekom dat volwasse seuns wat nog nie selfstandig geboer het nie, op hierdie wyse in die *Opgaafrolle* aangedui is. Pieter Swanepoel (b6c2) was in 1773 ongeveer 22 jaar oud, is volgens die *Opgaafrol* nog ongetroud en besit slegs 'n perd, 'n snaphaan, 'n degen en 'n pistool. Jacobus Swanepoel (b6)

het egter nie 'n seun met die naam Johannes gehad nie. Dit is moontlik 'n skryffout in die Opgaafrol en dit moet waarskynlik Jacobus Swanepoel (b6c4) wees, wat in 1773 18 jaar oud was. Volgens die betrokke *Opgaafrol* besit hy ook die gebruikelike perd, snaphaan, degen en pistool (KAB: J 317).

In dieselfde Opgaafrol word Jacobus Swanepoel (b6) se broer Pieter (b3) en drie van sy seuns op soortgelyke wyse aangetoon (KAB: J 317).

2.10 Afsterwe van Jacobus Swanepoel

Teen bogenoemde agtergrond van verlore en onvolledige *Opgaafrolle* is dit dus nie vreemd dat Jacobus Swanepoel (b6) se naam na 1773 nie weer in die *Opgaafrolle vir Swellendam* opgespoor kon word nie, hoewel die moontlikheid bestaan dat hy steeds in die Swellendam-distrik woonagtig was.

Daarteenoor bestaan die moontlikheid ook dat Jacobus Swanepoel na die Graaff-Reinet-distrik kon verhuis het. Die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* dateer vanaf 1787, maar die naam Jacobus Swanepoel kom in 1788 eers daarin voor. Hiervolgens besit hierdie persoon in daardie stadium slegs 'n perd, 'n snaphaan, 'n degen en 'n pistool. Daar is egter geen ander inligting wat die identifikasie van hierdie persoon bo alle twyfel kan stel nie (KAB: J 108). Jacobus Swanepoel (b6) sou in 1788 ongeveer 63 jaar oud gewees het, was volgens alle aanduidings ongetroud, en dit is moontlik dat hy teen daardie tyd sy eie boerdery sou laat vaar het en moontlik by een van sy seuns gaan woon het.

Sy seun en naamgenoot, Jacobus Swanepoel junior (b6c4), was in 1788 ongeveer 33 jaar oud. Volgens De Villiers en Pama was hy eers met Elizabeth van Deventer getroud en daarna met Catharina Flink (1966c: 947 - 950). Bewyse dat hy amptelik met hulle in die huwelik bevestig was, kon egter nie opgespoor word nie (Swanepoel 1999: 393).

In die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* vir 1790, waarvan die datum ook by benadering bepaal is, kom die naam van Jacobus Swanepoel *Jacobuszn.* voor (KAB: J 109). Dit is sonder twyfel Jacobus Swanepoel junior (b6c4) wat hier ter sprake is. Volgens hierdie *Opgaafrol* is hy in 1790 op 35-jarige ouderdom ongetroud, maar beskik oor 'n aansienlike veetrop van 100 beeste en 600 skape. Daarby het hy ook 'n perd, 'n snaphaan, 'n pistool en 'n degen.

In 1798 dagvaar 'n Jacobus Swanepoel die weduwee van Jurgen Meyer om op 1 Oktober van daardie jaar voor die Landdros en Heemrade van Graaff-Reinet te verskyn, weens 'n som geld van Rds 61, plus rente, wat sy *blykens onderhandelde obligatie* aan hom verskuldig sou wees (KAB: 1/GR 2: 205). Nie een van die twee partye daag egter op nie en die eiser word beboet en gelas om die hofkoste te betaal. Ook hierdie Jacobus Swanepoel word nie behoorlik geïdentifiseer nie.

Jacobus Swanepoel junior (b6c4) se besittings word ná 1790 jaarliks tot in die jaar 1800 in die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* aangetoon (KAB: J 109 – J119). Daar is egter nooit enige verwysing na 'n vrou of kinders nie. Uit die *Doopregisters* van Uitenhage en Swellendam blyk dit egter dat hy 5 buite-egtelike kinders by Elizabeth van Deventer gehad het en drie buite-egtelike kinders by Catharina Flink (Swanepoel 1999: 393).

Op 4 Maart 1799 word 'n brief van 'n ongeïdentifiseerde Jacobus Swanepoel aan Jan Slabbert op 'n vergadering van die Landdros en Heemrade van Graaff-Reinet ter tafel gelê. Hieruit blyk dit *dat de roovende Bosjesmans ook in dat gedeelte deeser Colonie de Zwarte Ruggens geweldig woeden en te keer gaan* (KAB: 1/GR 1/2: 261). Die veldwagmeester van die betrokke distrik, Carl Johannes de Jager, word gevolglik opdrag gegee om dadelik voor die Landdros te verskyn en die nodige maatreëls te tref om die rooftogte te beëindig.

Die volgende verwysing na Jacobus Swanepoel junior (b6c4) kom voor in die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* waarvan die datum by benadering bepaal is vir die

jaar 1802. Hiervolgens woon Jacobus Swanepoel *Jacobuszn* in daardie jaar by Jacobus Swanepoel (KAB: J 121). Dit kan egter ook 'n skryffout wees, want in die jaar 1800 word daar vermeld dat Jacobus Swanepoel *Jacobuszn* by Jacobus van Heerden woon (KAB: J 118 & 119).

Indien dit wel Jacobus Swanepoel senior (b6) is na wie daar in 1802 in die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* verwys word, kan daar aanvaar word dat hy tussen 1802 en 1816 oorlede is. Volgens 'n testament wat Jacobus se seun Christiaan Swanepoel (b6c5) en dié se vrou Maria Sibella Swanepoel op 25 November 1816 op Graaff-Reinet laat opstel het, is Jacobus in daardie stadium nie meer *in't leven* nie (KAB: MOOC 7/1/113, 48).

2.11 Nalatenskap

Jacobus Swanepoel (b6) en Susanna Catharina Rabie se vier seuns Pieter (b6c2), Jacobus (b6c4), Christiaan (b6c5) en Jan (b6c6) het almal veeboere geword wat die binneland ingetrek het en hulle as pioniers gaan vestig het. Daarby het hulle aan hulle ouers 41 Swanepoel-kleinkinders besorg van wie 21 seuns en 20 dogters was (Swanepoel 1999: 390, 391, 392, 393, 394, 396, 415, 416, 439, 455, 480, 518, 531, 538, 547, 565, 570, 575).

Verder is daar daar nege kinders uit hul dogter Margarietha (b6c1) se huwelik met Johannes Carolus Minnie gebore, terwyl hulle ander dogter, Susanna Magdalena (b6c3), se huwelik met Jacob Diedericks agt kinders opgelewer het (Heese & Lombard 1999b: 629 - 634; Heese & Lombard 1989: 78 - 80).

Ten spyte van die primitiewe omstandighede waaronder hulle grootgeword het, en die afgesonderheid van kerk en skool, blyk dit uit die huweliks- en doopregisters dat vyf van Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie se ses kinders nie 'n totale godsdienstige verwildering ondergaan het nie. Hulle het hulle huwelike in die kerk laat voltrek en het ook hulle kinders ten doop gebring

(Swanepoel 1999: 390, 391, 393, 416, 575).

In teenstelling met Pieter Swanepoel (b3) en sy seun Jan Andries (b3c3) wat in Januarie 1777 *in de ligte krijgsboete g'Condemneert is*, omdat hulle sonder verskoning van die wapenskou op Swellendam afwesig was, kon geen bewyse gevind word dat Jacobus Swanepoel (b6) en Susanna Catharina Rabie en hulle kinders met die gereg gebots het nie (KAB: 1/SWM 3/14; Heese 1994: 147 - 150). Afgesien van bogenoemde misstap, blyk dit uit 'n voorval in Desember 1778 dat Pieter (b3) en Jan Andries (b3c3) Swanepoel andersins wetsgehoorsame burgers was. Hulle was naamlik ooggetuies toe 'n buurman, Josef Fourie, een van sy Khoi-werkers genaamd Willem mishandel het. In 'n verklaring wat Willem op 10 Desember 1778 hieroor doen, meld hy duidelik dat *de burgers Jan Andries Swanepoel en Pieter Swanepoel Jacobsz. by bovengem. mishandeling zijn inosent geweesz* (KAB: 1/SWM 3/14). Daarby getuig Jan Andries Swanepoel op 23 Oktober 1779 voor landdros Daniël van Rijn dat Willem se aantying teen Josef Fourie waar is.

Die Josef Fourie wat hier ter sprake is, is klaarblyklik dieselfde persoon na wie vroeër in hierdie hoofstuk verwys is in verband met die maalgeld wat hy aan Pieter Swanepoel (b3) verskuldig was. Dit is waarskynlik Joseph Fourie (b19) wie se nasaat Joseph (Jopie) Johannes Fourie (b19c5d2e2f?g?) op 20 Desember 1914 as rebel tereggestel is (Heese & Lombard 1989: 349).

Onder Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie se ses kinders, was Jacobus Swanepoel (b6c4) die uitsondering. Soos reeds genoem, het hy agt buite-egtelike kinders by twee verskillende vroue verwek. Hierdie kinders is nie na hulle geboorte deur hom ten doop gebring nie en die feit dat hy hulle nooit in die *Opgaafrolle* vermeld het nie, is 'n aanduiding dat hy ook geen verantwoordelikheid ten opsigte van hulle aanvaar het nie. Vier van hierdie kinders was reeds volwassenes toe hulle uiteindelik gedoop is. Daarby is vier van hulle by dieselfde geleentheid op Uitenhage gedoop, terwyl sommige van hulle in die *Doopregister* as *Hottentotte* geïdentifiseer word (Swanepoel 1999: 393-394, 415-

416). Verder blyk dit ook uit 'n klag wat Christiaan Swanepoel (b6c5) in 1797 aan landdros Frans Bresler van Graaff-Reinet rig, dat Jacobus selfs nie geskroom het om sy broer se werksmense af te rokkel nie (KAB: 1/GR 12/1).

Sommige van die Swanepoel-kleinkinders soos Jacobus Swanepoel (b6c5d2) en sy broer Christiaan Hendrik (b6c5d4) het uiteindelik die grense van die Kaapkolonie oorgesteek en hulleself oorkant die Oranjerivier gaan vestig (Swanepoel 1999: 416, 439). Binne vier geslagte is die Swanepoel-naam dus van die Kaapse nedersetting tot in die Trans-Oranje en die Transvaal uitgedra.

2.12 Bylaag 1: Opgaafrolle vir Swellendam :

Jacobus Swanepoel & Susanna Catharina Rabie	J 317 1762	J 317 Totaal vir distrik 1762	J 317 1765	J 317 Totaal vir distrik 1765	J 317 (1788?) Jacobus Swane- poel & Francina Vosloo	J 317 Totaal vir distrik 1773 (1788?)
Mans	1	119	1	121	1	
Vroue	1	73	-	86	1	N
Seuns	4	105	4	148	2	I
Dogters	2	104	2	143	1	E
Knegte	-	5	-	5	-	
Slawe	1	129	2	275	1	A
Slavinne	1	33	2	34	2	A
Slawe seuns	-	11	-	8	-	N
Slawe meisies	-	11	-	8	-	G
Perde	6	501	1	267	1	E
Beeste	15	3 700	25	3 599	18	D
Skape	20	20 100	200	24 745	90	U
Varke	-	-	-	-	-	I
Wynstokke	-	-	-	-	-	
M. koring gesaai	-	-	-	-	-	
M. koring gewen	-	-	-	-	-	
M. rog gesaai	-	-	-	-	-	
M. rog gewen	-	-	-	-	-	
M. gars gesaai	-	-	-	-	-	
M. gars gewen	-	-	-	-	-	
Snaphane	1		1	119	1	
Degens	1		1	124	1	
Pistole	-		-		-	

Pieter Swanepoel Jacobuszn verskyn in 1773 (J 317) as 'n ongetroude jong man in die Opgaafrolle vir Swellendam en besit slegs 'n perd, snaphaan, degen, en pistool

Opgaafrolle vir Graaff-Reinet
Pieter Swanepoel *Jacobuszn* (b6c2) en Magdalena Gous

	J 107 1787	J 108 1788	J 108 ????	J 109 1790	J 111 1794	J 112 1794	J 113 1796	J 114 1797 ?
Mans	1	1	1	1	1	1	1	1
Vroue	1	1	1	1	-	-	1	1
Seuns	-	-	-	-	-	-	1	2
Dogters	-	1	-	2	-	-	2	2
Knegte	-	-	-	-	-	-	-	-
Slawe	1	1	-	1	-	-	1	1
Slavinne	-	-	-	1	-	-	-	-
Sl. Seuns	-	-	-	1	-	-	-	-
Sl. Meisies	-	-	-	1	-	-	-	-
Perde	1	1	1	1	1	1	-	-
Beeste	16	18	32	26	32	32	18	16
Skape	100	200	100	200	200	200	100	500
Bokke	-	-	-	-	-	-		
Snaphane	1	1	-	1	1	1		
Pistole	1	1	-	1	1	1		
Degens	1	1	-	1	-	-		

Pieter Swanepoel *Jacobuszn* dien volgens die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* in 1796 in die *Tweede Compagnie Dragonders* onder kaptein *Barend Petrus Burgerd* (J 113)

**Opgaafrolle vir Graaff- Reinet en Swellendam
Pieter Swanepoel *Jacobuszn* en Magdalena Gouws (vervolg)**

	J 113 1791 Graaff- Reinet	J 115 1798 Graaff- Reinet	J 123 1803 Swellen- dam	J 318 c. 1805 Swellen- dam	J 321 1807 Swellen- dam	J 323 1809 Swellen- dam	J171 1831?	
Mans	1	1	1	1	1		1	
Vroue	-	1	1	1	1		1	
Seuns	-	1	1	1	1		-	
Dogters	-	3	6	6	6		2	
Knegte	-	-	-	-	-		-	
Hotten- totte	-	1	-	-	-		-	
Hottentot- tinne	-	-	-	-	-		-	
H'totte onder 16	-	-	-	-	-		-	
H'tottinne onder 14	-	-	-	-	-		-	
Slawe	-	1	3	3	5		1	
Slavinne	-	1	-	1	-		1	
Sl. Seuns	-	-	-	-	-		-	
Sl. Meisies	-	-	-	-	-		2	
Perde	4	1	5	3	3		4	
Beeste	26	138	58	194	148		150	
Skape	200	1 813	1 660	1 200	900		1 000	
Bokke	-	-	-	-	210		-	
Snaphane	-	-	-	-	-		1	
Pistole	-	-	-	-	-		1	
Degens	-	-	-	-	-		1	
		Woon- plek nie gemeld	Woon- plek nie gemeld	Touws- fontein aan Zwarte- berg	Touws- fontein aan de Touw voor de Zwarte- berg	De Zand- drift agter de Cog- mans- kloof		

Opgaafrolle vir Swellendam en Graaff-Reinet
Jacobus Swanepoel *Jacobuszn*

	J 317 1773 Swellen- dam	J 108 1788 Graaff- Reinet	J 109 1790 Graaff- Reinet	J 113 1791 Graaff- Reinet	J 110 1792 Graaff- Reinet	J 111 1794 Graaff- Reinet	J 112 1794 Graaff- Reinet
Mans	1	1	1	1	1	1	1
Vroue	-	-	-	-	-	-	-
Seuns	-	-	-	-	-	-	-
Dogters	-	-	-	-	-	-	-
Knegte	-	-	-	-	-	-	-
Slawe	-	-	-	-	-	-	-
Slavinne	-	-	-	-	-	-	-
Sl. Seuns	-	-	-	-	-	-	-
Sl. Meisies	-	-	-	-	-	-	-
Perde	1	1	1	30	1	4	4
Beeste	-	-	100	100	50	100	100
Skape	-	-	600	400	200	400	400
Bokke	-	-	-	-	-	-	-
Snaphane	1	1	1	-	1	1	-
Pistole	1	1	1	-	1	1	-
Degens	1	1	1	-	1	-	-

Jacobus Swanepoel *Jacobuszn* dien volgens die *Opgaafrolle vir Graaff- Reinet* in 1796 in die *Derde Compagnie Dragoners* onder kapt Daniël Willem Kuhne (J 113)

**Opgaafrolle vir Graaff-Reinet
Jacobus Swanepoel *Jacobuszn* (vervolg)**

	J 117 1799	J 118 1800	J 119 1800	J 120 1801	J 121 c. 1802		
Mans	1	1	1		1		
Vroue	-	-	-		-		
Seuns	-	-	-	N	-		
Meisies	-	-	-	I	-		
Knegte	-	-	-	E	-		
Slawe	-	-	-		-		
Slawe	-	-	-	A	-		
Slavinne	-	-	-	A	-		
Sl. Seuns	-	-	-	N	-		
Sl. Meisies	-	-	-	G	-		
Hottentotte	-	-	-	E	-		
Hottentottinne	1	-	-	D	1		
H. seuns	4	4	4	U	4		
H. meisies	5	5	5	I	5		
Perde	1	2	2		1		
Beeste	11	38	38		11		
Skape	35	124	124		35		
Snaphane	-	-	-		-		
Pistole	-	-	-		-		
Woonplek		by Jacobus van Heer- den	by Jacobus van Heer- den		by Jacobus Swane- poel		

2.13 Bylaag 2: Kinders en kleinkinders van Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie**Pieter Swanepoel** (b6c2)

≈ 29-10-1751

†

x 13-4-1783 Tulbagh **Magdalena Gouws** (b3c4d7) dogter van *Pieter Gouws* (b3c4)

≈ 30-3-1766

Paarl

x 5-11-1752

Magdalena Brits

b6c2d1 Pieter Jacobus Swanepoel ≈ 16-10-1785 Tulbagh	b6c2d2 Magdalena Susanna Swanepoel ≈ 16-9-1787 Kaapstad	b6c2d3 Susanna Magdalena Swanepoel ≈ 30-3-1790 Drakenstein	b6c2d4 Jacobus Petrus Swanepoel ≈ 25-9-1791 † jonk	b6c2d5 Jacoba Magdalena Swanepoel * c 1793 ≈	b6c2d6 Maria Magdalena Swanepoel ≈ 4-9-1796	b6c2d7 Dina Johanna Magdalena Swanepoel ≈ 9-1-1797	b6c2d8 Catharina Susanna Magdalena Swanepoel ≈ 20-1-1799	b6c2d9 Aletta Catharina Johanna Swanepoel ≈ 10-4-1800 † jonk	b6c2d10 Jacoba Susanna Swanepoel ≈ 15-2-1801	b6c2d11 Aletta Catharina Johanna Swanepoel ≈ 10-4-1803 † 24-11-1877 Doornkroon Ladismith	b6c2d12 Johanna Susanna Magdalena Swanepoel * 23-4-1805 ≈ 1-12-1805 Swellendam	b6c2d13 Johannes Cornelis Christiaan Swanepoel * 9-11-1810 Anysberg ≈ 5-1-1812 Swellendam † jonk	b6c2d14 Daniël Christoffel Swanepoel * c 1812

(Swanepoel 1999: 391, 392, 393; Heese & Lombard: 1989: 490, 492)

Kinders en kleinkinders van Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie

Jacobus Swanepoel (b6c4) ≈ 25-12-1755 † verhouding met Elizabeth van Deventer (ongeklassifiseer)					verhouding met Catharina Flink (ongeklassifiseer)		
b6c4d1 David Swanepoel * 28-11-1781 Sandvlakte ≈ 1808 Uitenhage x 28-10-1810, G/Reinet <i>Maria Susanna Bezuidenhout</i> (ongeklassifiseer) † 29-8-1855 Caledonrivier Smithfield	b6c4d2 Adriaan Johannes Swanepoel * c 1790 Uitenhage-distrik ≈ 28-8-1808 Swellendam <i>in onecht geboren</i> x 26-10-1817, G/Reinet <i>Anna Cornelia Swanepoel</i> (b7c7d2) nageslag in Vrystaat en Middelburg, Mmpumalanga	b6c4d3 Margaretha Swanepoel * c 1789 ? ≈ 4-10-1818 Uitenhage x <i>Jan Smit</i> (ongeklassifiseer)	b6c4d4 Jacobus Swanepoel * 23-1-1791 ≈ 27-4-1818 Uitenhage x 4-10-1818, Uitenhage <i>Martha de Koker</i> (ongeklassifiseer) Eerste drie van vyf kinders in Uitenhage Doopregister as Hottentotte geklassifiseer	b6c4d5 Petrus Johannes Marthinus Swanepoel * 22-3-1799 ≈ 24-3-1818 Uitenhage x 4-7-1820, Uitenhage <i>Johanna Susanna Aletta Bezuidenhout</i> (dogter van Willem Cornelis Bezuidenhout en Elizabeth Louisa Steyn) Eerste drie van ses kinders in Uitenhage Doopregister as Hottentotte geklassifiseer	b6c4d6 Christiaan Swanepoel * c 1804 ≈ 4-10-1818 Uitenhage x <i>Anna Deysel</i> (ongeklassifiseer)	b6c4d7 Nella Swanepoel * c 1806 ≈ 4-10-1818 Uitenhage	b6c4d8 Jan Swanepoel * c 1810 ≈ 4-10-1818 Uitenhage

(Swanepoel 1999: 393, 394, 396, 415, 416; Heese & Lombard 1999a: 274)

Kinders en kleinkinders van Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie**Christiaan Swanepoel** (b6c5)

* 15-10-1757 Goedemoed, Montagu

≈ 26-3-1758 Paarl

† c 1831 Winterberg, Murraysburg

x 25-4-1784 Tulbagh **Maria Sibella Swanepoel** (b7c6) dogter van *Hendrik Swanepoel* (b7)

* 13-8-1764

≈ 16-1-1735 Tulbagh

x

Judith van Eeden (b4c6)

b6c5d1 Judith Catharina Swanepoel ≈ 1-10-1785 Tulbagh	b6c5d2 Jacobus Swanepoel ≈ 11-3-1787 Kaapstad † 8-6-1860 Wolwekop, Smithfield	b6c5d3 Susanna Catharina Swanepoel ≈ 13-9-1789 Kaapstad † 23-6-1856 Beaufort-Wes	b6c5d4 Christiaan Hendrik Swanepoel * 4-8-1791 ≈ 6-11-1791 Kaapstad † Vrystaat	b6c5d5 Hendrik Frederik Swanepoel ≈ 13-4-1794 Graaff-Reinet	b6c5d6 Jan Abraham Swanepoel ≈ 28-11-1797 Graaff-Reinet † 22-1-1890 Stofkraal, Willowmore	b6c5d7 Pieter Johannes Swanepoel * 13-2-1799 ≈ 11-8-1799 Graaff-Reinet † 26-3-1885 Rietkuil, Prins Albert x 7-1-1821 Beaufort-Wes Johanna Frederika Petronella Swanepoel (b7c1d2) * 29-8-1804 ≈ 16-6-1805 Tulbagh † c 1840 dv <i>Frederik Hendrik Swanepoel</i> (b7c1) x <i>Johanna Adriana Lier</i> (b11)	b6c5d8 Maria Susanna Swanepoel ≈ 25-3-1804 Kaapstad † 28-6-1835 Spangensfontein

(Swanepoel 1999: 416, 439, 455, 480, 796)

Kinders en kleinkinders van Jacobus Swanepoel en Susanna Catharina Rabie

Jan Swanepoel (b6c6) ≈ 15-3-1761 † x 28-12-1783 Kaapstad Johanna Elizabeth du Preez (wed Carolus Minnie) dogter van <i>Francois du Preez</i> ≈ 2-4-1752						x x Johanna Catharina van der Nest (wed Jan Meyer) d v <i>Cornelis F van der Nest</i> ≈ 29-7-1753 x <i>Catharina Slabbert</i>				
b6c6d1 Jacobus Johannes Swanepoel * 3-3-1784 ≈ 11-10-1785 Drakenstein † 26-8-1871 Waaiport Rouxville x 4-7-1809 Graaff-Reinet <i>Elizabeth Maria Susanna Loots</i>	b6c6d2 Johanna Magdalena Swanepoel ≈ 29-9-1786 Tulbagh † 4-4-1866 Waterval Prins Albert x 20-9-1812 Graaff-Reinet <i>Cornelis Floris Johannes Meyer</i>	b6c6d3 Jan Swanepoel * c 1787 Gouwsrivier George ≈ 7-5-1758 † 11-9-1841 Varsfontein Swarttruggens x 29-1-1809 Graaff-Reinet <i>Anna Maria Elizabet Bezuidenhout</i>	b6c6d4 Johannes Godlieb Swanepoel ≈ 25-9-1791 † Aug 1870 De Dam Wynlandsrivier Oudtshoorn x 6-4-1811 Swellendam <i>Johanna Elizabeth Susanna Cloete</i>	b6c6d5 Pieter Frederik Reynier Swanepoel * Zwarteberg Worcester ≈ 9-10-1792 Tulbagh † 2-5-1849 Keurfontein George x 5-9-1813 George <i>Judith Cloete</i> xx 4-10-1818 Swellendam <i>Johanna Dorothea Coetzer</i>	b6c6d6 Johannes Christoffel Swanepoel * 3-11-1792 Koup ≈ 9-10-1796 † 6-6-1835 Sandfontein Renosterberg x 9-7-1815 Caledon <i>Elsie Sovija Maria Slabbert</i> xx 27-2-1828 Graaff-Reinet <i>Anna Maria Potas</i>	b6c6d7 Martha Elizabeth Swanepoel * 31-8-1803 ≈ 24-11-1804 Tulbagh x 1-11-1823 Worcester <i>Johannes Marthinus Verlee</i> xx 10-12-1827 Tulbagh <i>Johan Christiaan Roode</i>	b6c6d8 Johannes Swanepoel * 6-11-1807 ≈ 3-4-1808 Tulbagh † 25-6-1849 Klein Bergview Ongetroud	b6c6d9 Susanna Dorothea Swanepoel * 11-9-1809 ≈ 2-12-1810 Tulbagh x 9-6-183? Tulbagh <i>Schalk Willem Brits</i>	b6c6d10 Jan Hendrik Swanepoel * 17-2-1812 ≈ 6-9-1812 x 4-5-1834 Clanwilliam <i>Anna Cecilia Myburgh</i>	b6c6d11 Alida Maria Swanepoel * 29-5-1815 ≈ 3-12-1815 Tulbagh x 16-4-1837 Colesberg <i>Thomas Bolton</i> xx 29-5-1843 <i>Cornelius Johannes Stephanus Coetzee</i>

(Swanepoel 1999:518, 531, 532, 538, 539, 547, 565, 570, 575)

Stellenbosch University <http://scholar.sun.ac.za>
Kwartierstaat van Christiaan Swanepoel (b6c5)

PN Swanepoel x Onbekend	PN Herrebout x Onbekend	PN Sachs x Onbekend	PN Holswig x Onbekend	PN Rabie x Onbekend	Onbekend x Onbekend	b2 Abraham Bastiaanz x Pyl a. c 1691 † 1703	Cornelia Cornelisse Claasen ≈ 1674	b2 Dietrich Putter x van Zierenberg Hesse-Kassel a. c1676 † 1699	Zacharia Visser ≈1665
Jan (Johannes) Swanepoel van Nieuwmunster Brugge Wes-Vlaandere	x Maria Herrebout	Joachim Sachs van Egeln Duitsland a c 1691	x Susanna Holswig van Haszleben Turinge a 1691	PN Rabie	x Onbekend	b1 Sebastiaan Pyl ≈ 5-2-1690	x 16-2-1710	b5 Susanna Putter ≈ 25-6-1690	
a4 Pieter Swanepoel van Nieuwmunster * 26-1-1678 a 1699 † c 1757 Poespasvallei Robertson	x 1-5-1712 Stellenbosch	b3 Maria Sibella Sachs van Güsten a 1691		Christiaan Rabie van Leipzig a 1723 † 17-2-1728? (MOOC 6/1: 184)	x 20-7-1727	b1c1 Margaretha Pyl ≈ 17-8-1710			
b6 Jacobus Swanepoel ≈ 25-11-1725 Paarl		x 13-10-1748 Tulbagh		b2 Susanna Catharina Rabie ≈ 12-12-1728 † 1764 Poespasvallei, Robertson					
b6c5 Christiaan Swanepoel * 15-10-1757 Goedemoed, Montagu ≈ 26-3-1758 Paarl † c 1831 Winterberg, Murraysburg									

Figuur 8

HOOFSTUK 3

CHRISTIAAN SWANEPOEL EN MARIA SIBELLA SWANEPOEL

3.1 Geboorte, herkoms en jeugjare van Christiaan Swanepoel

Christiaan Swanepoel (b6c5) was die vyfde van ses kinders en die derde van vier seuns van Jacobus Swanepoel (b6) en Susanna Catharina Rabie (b2) (Swanepoel 1999: 416). Dié kinders was:

b6c1	b6c2	b6c3	b6c4	b6c5	b6c6
Margarietha	Pieter	Susanna	Jacobus	Christiaan	Jan
Swanepoel	Swanepoel	Magdalena	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel
≈ 1749	≈ 1751	Swanepoel ≈ 1753	≈ 1755	≈ 1758	≈ 1761

Christiaan Swanepoel is op 15 Oktober 1757 gebore, na alle waarskynlikheid op die plaas Goedemoed agter die Kogmanskloof waarop sy ouers sedert 1752 gewoon het (KAB: RLR 13: 23). Hy word op 26 Maart 1758 in die Paarl gedoop en by daardie geleentheid tree sy oom Christiaan Rabie en dié se vrou, Geertruij Grobbeler, as doopgetuies op (NGKA: G 3/3/2: 17).

Hoewel Christiaan Swanepoel se broers en susters in die naaste kerk op Tulbagh gedoop is, is hy in die Paarl gedoop. Hy is vernoem na sy oupa aan moederskant, Christiaan Rabie, wat van Leipzig in Duitsland afkomstig was en in 1723 as soldaat na die Kaap gekom het (figuur 8). In 1725 tree Rabie uit die diens van die Kompanjie en vestig hom as meulenaar in Drakenstein. Daar is reeds in die vorige hoofstuk volledig verwys na Christiaan Rabie se huwelik met Margaretha Pyl wie se oumagrootjie aan vaderskant, Catharina van Malabar, van Indiese herkoms was. Op hierdie wyse het Christiaan Swanepoel en sy nageslag tesame met Vlaamse, Duitse, Hollandse en Franse bloed, ook Indiese bloed bygekry (De Villiers & Pama 1966c: 949 - 950).

In 1763 toe Christiaan Swanepoel ongeveer 5 jaar oud was, verhuis sy vader van

die plaas Goedemoed nr 122 in die Koo, sowat 15 kilometer noordwes van die huidige Montagu, na die plaas Poespasvallei nr 149 oorkant die Poesjenelsrivier, suidwes van Robertson (KAB: RLR 17/2: 193; SG: 3319 DC).

Teen die einde van dieselfde jaar, of vroeg in 1764, is Christiaan se moeder, Susanna Catharina Rabie, op ongeveer 35-jarige ouderdom oorlede in haar woning op die plaas *Poespasvalleij boven die Poesinellas rivier* (KAB: RLR 17/2: 193; KAB: RLR 13: 23; KAB: MOOC 13/1/151, 21; KAB: MOOC 8/10, 68; KAB: MOOC 6/9/108, 1301). Christiaan Swanepoel was in daardie stadium ongeveer 5 jaar oud en sy jonger boetie Jan ongeveer 2 jaar oud.

Twee jaar later op 21 September 1766, hertrou Christiaan Swanepoel se vader met Francina Vosloo, die kinderlose weduwee van Hans Jurgen Gilber van Flammersbach in Duitsland en gaan vestig hom op haar plaas Rietvallei nr 132 (Swanepoel 1999: 390). Hierdie plaas is geleë agter die Kogmanskloof, *bezyde het warme water* (KAB: RLR 11/2). Dit is in die omgewing van die bekende Montagu-warmbron en slegs enkele kilometers van die plaas Goedemoed.

Christiaan Swanepoel het klaarblyklik die res van sy kinderjare hier deurgebring, want eers in Desember 1775 toe hy al amper 18 jaar oud was, gee sy vader kennis dat hy die plaas Rietvallei gaan verlaat (KAB: RLR 24/2: 220).

3.2 Huwelik met Maria Sibella Swanepoel (b7c6)

Op 25 April 1784, op 26-jarige ouderdom, trou Christiaan Swanepoel, afkomstig van die distrik Swellendam, op Tulbagh met sy 19-jarige niggie, Maria Sibella Swanepoel (b7c6) (NGKA: G 4/9/2: 40; Swanepoel 1999: 416). In die Kompanjies tyd moes 'n paartjie wat van voorneme was om te trou, eers aan die Kaap voor die huwelikskommissaris verskyn voordat 'n predikant hulle in die eg kon verbind (Thom 1947: 9).

Kwartierstaat van Maria Sibella Swanepoel (b7c6)

PN Swanepoel x Onbekend	PN Herrebout x Onbekend	PN Sachs x Onbekend	PN Holswig x Onbekend	PN van Eeden x Onbekend	PN Rusjaar x Onbekend	PN Stevens x Onbekend	PN Gerrits x Onbekend
Jan (Johannes) Swanepoel x van Nieuwmunster Brugge Wes-Vlaandere	Maria Herrebout	Joachim Sachs x van Egeln Duitsland a c 1691	Susanna Holswig van Haszleben Turinge a 1691	Jan Janse xx van Eeden van Oldenburgh * 1637 a 1671	Maria Rusjaar van Blois Frankryk * 1659	Joost Stevens x van Druten Nederland	Pieterjie Gerrits
a4 Pieter Swanepoel van Nieuwmunster * 26-1-1678 a 1699	x 1-5-1712 Stellenbosch	b3 Maria Sibella Sachs van Güsten a 1691		b4 Frederik van Eeden * 1694	x	b2 Hendrina Stevens * c 1705	
b7 Hendrik Swanepoel ≈16-12-1731 Tulbagh † 31-5-1770 Tulbagh-distrik		x 23-3-1755		b4c6 Judith van Eeden ≈ 16-1-1735			
b7c6 Maria Sibella Swanepoel * 13-8-1764 ≈ 25-12-1764 Tulbagh † Winterberg, Murraysburg?							

Figuur 9

3.3 Geboorte, herkoms en jeugjare van Maria Sibella Swanepoel

Maria Sibella Swanepoel is gebore op 13 Augustus 1764 en is op 25 Desember 1764 op Tulbagh gedoop. Sy was die sesde kind en die derde van drie dogters van Hendrik Swanepoel (b7) en Judith van Eeden (b4c6) (Swanepoel 1999: 796).

b7c1	b7c2	b7c3	b7c4	b7c5	b7c6	b7c7	b7c8
Frederik	Pieter	Jan	Reyntje	Johannes	Maria	Abraham	Rosa
Hendrik	Andries	Paul	Swanepoel	Jacobus	Sibella	Christoffel	Catharina
Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	*	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel
*	*	*	≈ 30-8-1761	*	* 13-8-1764	*	*
≈ 18-4-1756	≈ 22-3-1758	≈ 24-12-1758	x <i>Hendrik</i>	≈ 25-12-1762	≈ 25-12-1764	≈ 5-10-1766	≈ 8-10-1769
x <i>Johanna</i>	x <i>Jacoba</i>	† jonk	<i>Josephus</i>	x <i>Anna</i>	x <i>Christiaan</i>	x <i>Anna</i>	x <i>Frans</i>
<i>Adriana</i>	<i>Johanna</i>		<i>Hartman</i>	<i>Maria</i>	<i>Swanepoel</i>	<i>Cornelia</i>	<i>Antonie</i>
<i>Lier</i>	<i>Gous</i>		(b3)	<i>van Zyl</i>	† Winterberg	<i>van</i>	<i>Gerber</i>
(b11)	(b1c1d7)					<i>Tonder</i>	

(Swanepoel 1999: 575, 581, 778, 796, 805,806; Heese & Lombard 1999b: 109; Heese & Lombard 1989: 422, 489; Heese & Lombard 1992: 105)

Maria Sibella Swanepoel se grootouers aan moederskant was Frederik van Eeden (b4) en Hendrina Stevens (figuur 9). Volgens HF Heese is 'n voortvluggende Frederik van Eeden in 1718 vir ewig uit die land verban weens die moord op 'n Khoi genaamd Doghas (1994: 153). Hendrina Stevens se ouers was Steven Joost van Druten en Pietertjie Gerrits (De Villiers & Pama 1966c: 949).

Maria Sibella Swanepoel se oupa aan moederskant, Frederik van Eeden (b4), was die seun van Jan Janse van Eeden en dié se tweede vrou, Maria Russaar, van Blois in Frankryk. Jan Janse van Eeden, ook bekend as Jan van Oldenburg, se grond het gegrens aan 'n stuk grond wat die stamvader Pieter Jansz Swanepoel in 1712 gekoop het (AK: T1, 1716, 1065 – 1157; AK: T 1138, 6 November 1716; AK: T452, 3 Desember 1698).

Jan Janse van Eeden was 'n smid wat twee tydperke aan die Kaap deurgebring

het: van 1671 tot 1677 en toe weer van 1682 tot 1704. In Maart 1677 het Jan Janse van Eeden en sy eerste vrou Lysbeth Jansz na Europa teruggekeer, omdat Lysbeth haar hier aan die Kaap aan drank vergryp het en haar man wat aanvanklik arbeidsaam en ywerig was, ook tot dronkenskap verlei het. Hulle keer egter in 1682 terug na die Kaap, maar in Mei 1684 skei Jan Janse van Eeden van Lysbeth Jansz omdat sy owerspel gepleeg het. In Desember 1684 word sy weens haar losbandige lewe na die vrouetughuis in Batavia gestuur (De Wet 1981: 68, 175, 176).

Tydens sy tweede verblyf aan die Kaap het Jan Janse van Eeden, waarskynlik vanweë se vrou se onbestendigheid, die dienste van Bastiaan Cevael gehuur om sy kinders te onderrig en ook naaldwerk te doen. By geleentheid het hy ook Ferdinand Appel se diens bekom as onderwyser en naaldwerker en ook om na sy vee te kyk. Daarby was Jan van Eeden van 1700 tot 1701 diaken in die Stellenbosse gemeente (De Wet 1981: 102, 143).

Vryliede was verplig om 'n tydperk van 20 jaar aan Kaap deur te bring. Na die verstryking van Jan Janse van Eeden se tydperk het hy aansoek gedoen om na Europa terug te keer (De Wet 1981: 195).

Maria Sibella Swanepoel is waarskynlik gebore op haar vader se leningsplaas *aan de Swarte berg agter de Plattekloof* waarop hy van 17 Mei 1754 tot 29 April 1773 weidingsregte gehad het, of op die plaas *Beesem Fontein in't buffelsland aan de Swarte Bergh* waarop hy tussen 6 Oktober 1760 en 17 September 1765 weidingsregte gehad het (KAB: RLR 14/1: 6 - 7; KAB: RLR 16/1: 95). Besemfontein nr 213 is geleë aan die noordelike ingang na Seweweekspoort in die huidige distrik Laingsburg (SG: 3320).

3.4 Kinders uit die huwelik tussen Christiaan en Maria Sibella Swanepoel

Uit die huwelik tussen Christiaan en Maria Sibella Swanepoel is agt kinders

gebore. Hulle is:

d1. Judith Catharina Swanepoel (vernoem na haar ouma aan moederskant)

Gedoop op 1 Oktober 1785 op Tulbagh

Doopgetuies: Gerrit Knoetze *d' jonge* (b8c4d1)

Roosa Catharina Swanepoel (b7c8)

(NGKA: G 4/7/1: 228; Heese & Lombard 1992: 349; Swanepoel 1999: 805)

d2. Jacobus Swanepoel (vernoem na sy oupa aan vaderskant)

Gedoop op 11 Maart 1787 in Kaapstad, *sorteert onder Waveren*

Doopgetuies: Gerrit Knoetze, junior (b8c4d1)

Maria de Kooker (b4)

(NGKA: G 1/8/6: 17; Heese & Lombard 1992: 349, 398)

Trou op 27 Desember 1807 op Graaff-Reinet met Johanna Catharina van

Tonder (b3c12d2), dogter van Willem van Tonder en Elisabeth Johanna Pellier

Oorlede op 8 Junie 1860 op Wolwekop, Smithfield (Swanepoel 1999: 416)

d3. Susanna Catharina Jacoba Swanepoel (vernoem na haar ouma aan vaderskant)

Gedoop op 13 September 1789 in Kaapstad, *sorteert onder Waveren*

Doopgetuies: Jacobus Coenraad Breed (b3)

Susanna Cnoetsen (b8c1)

(NGKA: G 1/8/6: 81; Heese & Lombard 1999a: 425; Heese & Lombard 1992: 349)

Trou op 27 Oktober 1811 op Graaff-Reinet met haar kleinneef Dirk Jacobus

Swanepoel (b3c6d5), seun van Johannes Joachim Swanepoel (b3c6) en Cecilia

Johanna Coetzee (b7c7d1)

Oorlede op 23 Junie 1856 op Beaufort-Wes (Swanepoel 1999: 216, 439)

d4. Christiaan Hendrik Swanepoel (vernoem na sy vader)

Gebore op 4 Augustus 1791

Gedooop op 6 November 1791 in Kaapstad, *sorteert onder Waveren*

Doopgetuies: Jan Swanepoel (b6c6)

Johanna Seb (Johann Elizabeth Du Preez ?)

(NGKA: G 1/8/6: 134; Swanepoel 1999: 518)

Trou op 4 Oktober 1813 op Graaff-Reinet met Hester Maria van Tonder (b3c12d3), dogter van Willem van Tonder en Elisabeth Johanna Pellier

Oorlede in die Vrystaat (Swanepoel 1999: 439)

- d5. Hendrik Frederik Swanepoel (vernoem na sy oupa aan moederskant)

Gedooop op 13 April 1794 op Graaff-Reinet

Doopgetuies: Frederik Hendrik Swanepoel (b7c1)

Johanna Maria (Johanna Adriana Lier ?)

(NGKA: G 6/3/1: 31; Swanepoel 1999: 575)

Trou met Hendrica Petronella van Tonder (b3c12d6), dogter van Willem van Tonder en Elisabeth Johanna Pellier (Swanepoel 1999: 455)

- d6. Jan Abraham Swanepoel (moontlik vernoem na sy vader se jongste broer, b6c6)

Gebore op 28 September 1796

Gedooop op 26 November 1797 op Graaff-Reinet

Doopgetuies: Hendrik Schoeman

Anna Catrina Bekker (b4c1d9)

Abraham Christoffel Swanepoel (b7c7)

Anna Cornelia van Tonder

(NGKA: G 6/3/1: 65; Heese & Lombard 1999a: 205; Swanepoel 1999: 796)

Trou op 6 Junie 1816 op Graaff-Reinet met Elisabeth Johanna Dorothea van Tonder, dogter van Willem van Tonder en Elisabeth Johanna Pellier

Hertrou op 1 Maart 1858 op George met Josina Johanna Hendrika Swart

Oorlede op 22 Januarie 1890 op Stofkraal, Willowmore (Swanepoel 1999: 455)

- d7. **Pieter Johannes Swanepoel** (vernoem na sy vader se oudste broer, asook sy

oupagrootjie aan vaderskant)

Gebore op 13 Februarie 1799

Gedoop 11 Augustus 1799 op Graaff-Reinet

Doopgetuies: Pieter Andries Swanepoel (b7c2)

Jacoba Johanna Gous (b1c1d7)

Johannes Abraham Gerber

Rosa Catharina Swanepoel (b7c8)

(NGKA: G 6/3/1: 115; Swanepoel 1999: 581, 805; Heese & Lombard 1989: 422, 489)

Trou op 7 Januarie 1821 op Beaufort-Wes met Johanna Frederika Petronella Swanepoel (b7c1d2), dogter van Frederik Hendrik Swanepoel en Johanna Adriana Lier (NGKA: G 12/ 7/1: nr 44; Swanepoel 1999: 575)

Hertrou op 1 September 1842 op Beaufort-Wes met Francina Christina

Coertze (b11c3) dogter van Roelof Jacobus Coertze en Martha Magdalena du Toit (NGKA: G 12/7/1: nr 760; Heese & Lombard 1999a: 602)

Hertrou op 29 April 1844 op Beaufort-Wes met Johanna Jacomina Petronella Venter dogter van Jan Adriaan Venter en Maria Elizabeth Catharina Venter (Swanepoel 1999: 480)

Oorlede op 26 Maart 1885 op Rietkuil, Prins Albert

(KAB: MOOC 6/9/220, 822)

d8. Maria Susanna Swanepoel (deels vernoem na haar moeder)

Gebore in wyk Zwarterruggens, Graaff-Reinet

Gedoop op 25 Maart 1804 in Kaapstad, *sorteert onder Graaff-Reinet*

Doopgetuies: Jacobus Swanepoel

Susanna Catharina Jacoba Swanepoel

Johan Nicolaas Souner?

Susanna Maryna Muller

(NGKA: G 1/8/10: 185)

Trou op 3 Februarie 1822 op Graaff-Reinet met Elias Wilhelmus Mynhardt (b1c4), seun van Tobias Mynhardt (b1) en Anna Elizabeth van Nimwegen

(Heese & Lombard 1999b: 776)

Oorlede op 28 Junie 1835 op Spangensfontein (Swanepoel 1999: 518)

Dit blyk uit die doopregisters dat Christiaan en Maria Sibella Swanepoel se eerste vier kinders tussen 1785 en 1791 op Tulbagh en ook in Kaapstad gedoop is, terwyl hulle as veeboere diep in die binneland gewoon het. Dit is toe te skryf aan die feit dat Tulbagh (Roodezand) van 1743 tot in 1792, toe die Graaff-Reinet-gemeente tot stand gekom het, die naaste kerk was. Die Swellendam-gemeente is eers in 1798 gestig (Muller 1975: 62-63,95).

Die rede vir die besoek aan die Kaapse kerk kan ook toegeskryf word aan die feit dat die veeboere jaarliks die rekognisiegeld op hulle leenplase in Kaapstad moes gaan betaal. Hulle het dan hierdie geleentheid benut om aankope te doen, kinders te laat doop en familie te besoek (Van der Merwe 1938: 201).

Die feit dat hierdie egpaar se volgende drie kinders tussen 1794 en 1799 op Graaff-Reinet gedoop is, is 'n aanduiding dat hierdie gemeente wat in 1792 tot stand gekom het met ds JH Manger as predikant, toe hulle naaste kerk was. Die moontlikheid bestaan ook dat hulle die geleentheid gebruik het om die Graaff-Reinet-omgewing te gaan verken, of by familie te gaan kuier. In 1798 verhuis hulle dan ook daarheen en met die doop van hulle jongste kind in 1804 in die Kaap, word hulle woonplek as Zwarteruggens in die distrik Graaff-Reinet aangegee.

3.5 Stigting van die distrik Graaff-Reinet

Die Graaff-Reinet-distrik was besonder uitgestrek en is in 1786 saamgestel uit die oostelike gedeeltes van die distrikte Stellenbosch en Swellendam met MHO Woeke as landdros. Aan die westekant is die grens van hierdie nuwe distrik gevorm deur die Klein Leeurivier en die Gamkarivier. Daarvandaan het die grens al langs die noordelike hange van die Swartberge geloop tot by die Gamtoosrivier

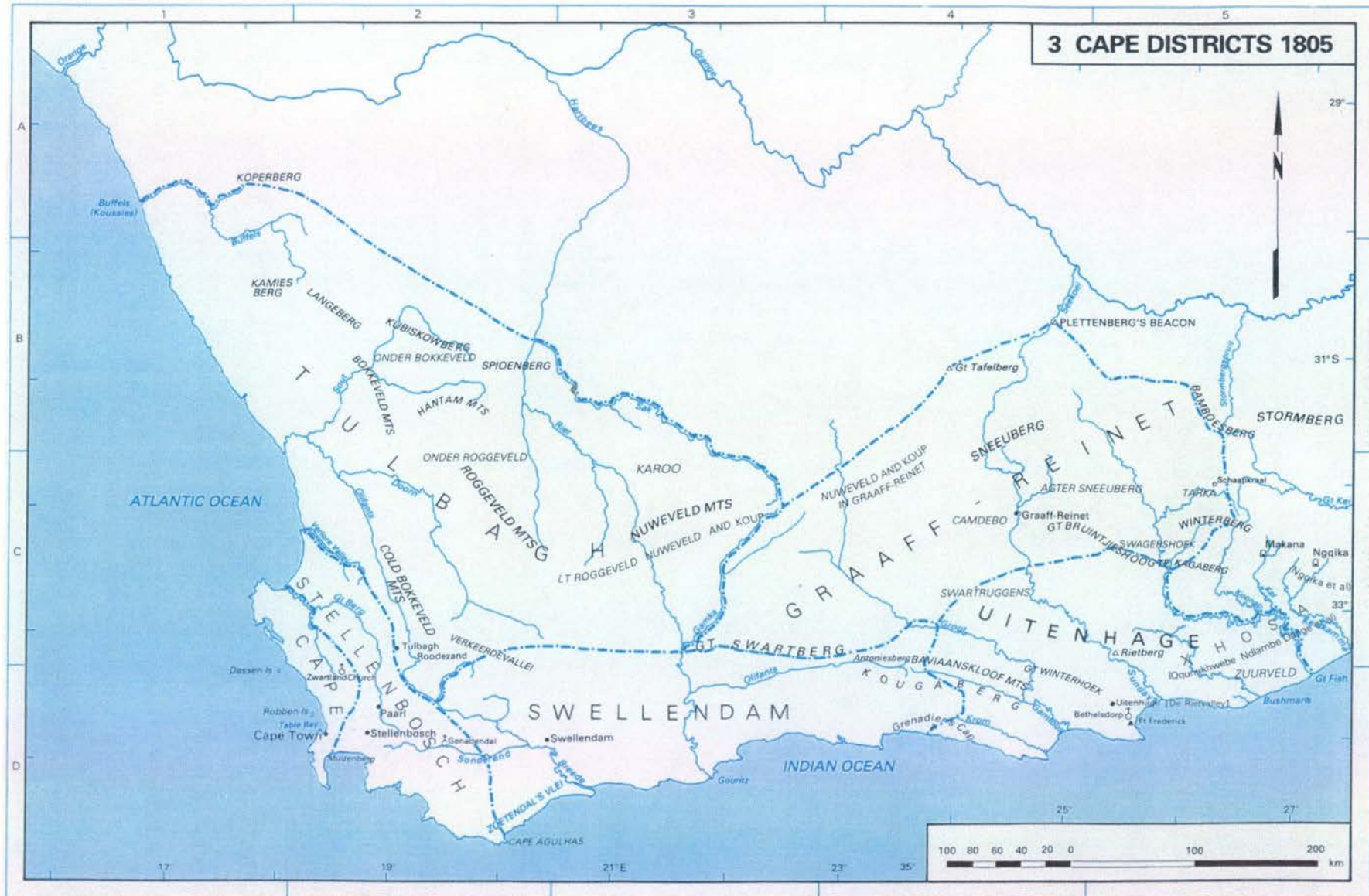
wat die grens tussen Graaff-Reinet en Swellendam gevorm het. In die Ooste het die grens langs die Tarka- en Baviaansrivier, en daarvandaan langs die Groot Visrivier tot by die see geloop. Die noordgrens van hierdie distrik is nie vasgestel nie. Die huidige Beaufort-Wes was in daardie stadium ook deel van die Graaff-Reinet-distrik en het eers in 1818 'n afsonderlike distrik geword (Van der Walt e.a. 1986: 98, 99; Muller 1975: 95).

Met die totstandkoming van die distrik Graaff-Reinet was Lt-kol CJ van de Graaff die goewerneur aan die Kaap (1785-1791). Sy weelderige lewenswyse en swak finansiële bestuur het egter gelei tot 'n besoek van kommissarisse Nederburgh en Frykenius in 1792. Na heelwat hervormings laat hulle kommissaris-generaal JA Sluysken in bevel van die Kaap (Muller 1975: 101).

In Mei 1793, 'n tyd waarin daar heelwat grensgeskilte met die Xhosa voorgekom het, word die filantropiese Honoratius Maynier landdros van Graaff-Reinet. Sy hantering van die grensgeskilte en sy versuim om hulle teen die Xhosa te beskerm, terwyl hulle verbied is om hulself te beskerm, het tot groot ontevredenheid onder die grensboere gelei. In Januarie 1795 onderteken hulle 'n ooreenkoms op Graaff-Reinet wat daartoe lei dat Maynier deur 'n groep heemrade, oud-heemrade, burger-offisiere en gewapende burgers aangesê is om die Drosty te verlaat. Burger-luitenant CD Gerotz word hierna deur die ontevredenes as provisionele landdros van Graaff-Reinet aangewys (Muller 1975: 101).

'n Republiek is op Graaff-Reinet uitgeroep in dieselfde week waarin 'n Britse besettingsmag aan die Kaap opgedaag het. Toe Swellendam kort hierna hulle voorbeeld volg, het die Britse bevelvoerder, genl-maj James Henry Craig, die toevoer van alle voorrade na Graaff-Reinet stop gesit. Toe die Nederlandse vloot wat gestuur is om die Kaap te ontset, moes oorgee, het Graaff-Reinet hom aan die nuwe bewind onderwerp (Cameron & Spies 1986: 76 - 77).

In 1799 het die Van Jaarsveld-rebellie ook op Graaff-Reinet uitgebreek toe Adriaan

Figuur 10: Die Kaapse distrikte teen 1805 (Bergh & Visagie 1985: 19)

van Jaarsveld, 'n gesiene gemeenskapsleier, op aanklag van 'n vervalste kwitansie in hegtenis geneem is. 'n Klomp burgers het hierteen in opstand gekom en Van Jaarsveld uit die Drostyd gaan bevry. Uiteindelik is Van Jaarsveld en negentien ander burgers in hegtenis geneem en van hoogverraad aangekla. Hoewel Van Jaarsveld en Marthinus Prinsloo ter dood veroordeel is, is die strawwe nooit voltrek nie. In 1803, na die teruggawe van die Kaap, is die gevangenes vrygelaat (Muller 1975: 110-111).

Daar was dus teen die einde van die agtiende eeu heelwat woelinge in die Graaff-Reinet-distrik. Dit is nie bekend of Christiaan Swanepoel enige aandeel daarin gehad het nie. Die *Opgaafrolle* vir 1798 bevat wel 'n lys van al die weerbare manne in die Graaff-Reinet-distrik waarop die name van Christiaan Swanepoel, sy broers Jan (b6c6) en Pieter Swanepoel (b6c2), asook sy neef Pieter Andreas *Hendrikszn.* (b7c2) Swanepoel voorkom (KAB: J 115: 35). Of hulle egter deel gevorm het van die gewapende burgers wat Maynier gedwing het om die Drostyd te verlaat, kon nie vasgestel word nie.

In 1803 is die Kaap ingevolge die Vrede van Amiens aan die Bataafse Republiek oorgedra. Die Bataafse bestuur het tot in 1806 geduur toe die Nederlandse troepe tydens die Slag van Blouberg deur die Britse mag onder leiding van genl-maj Baird verslaan is (Cameron & Spies 1986: 78-79).

3.6 Stigting van die distrik Uitenhage

Die distrik Uitenhage het tydens die Bataafse Bewind van 1803 tot 1806 tot stand gekom nadat kommissaris JA de Mist en goewerneur JW Jansens op 'n reis na die binneland bevind het dat die kolonie te uitgebreid is vir doeltreffende beheer en administrasie. Twee nuwe distrikte, Tulbagh en Uitenhage, is gevolglik in 1804 by Kaapstad, Stellenbosch, Swellendam en Graaff-Reinet gevoeg (Thom 1947: 13; Muller 1975: 115). Sien figuur 10 vir die grense van hierdie distrikte.

Die Tweede Britse besetting van die Kaap het van 1806 tot 1814 geduur toe Nederland finaal afstand gedoen het van die Kaap. Die Kaap was daarna as kroonkolonie volkome ondergeskik aan die Britse regering (Cameron & Spies 1986: 78 - 79).

3.7 Bevolkingsamestelling aan die einde van agtiende eeu

In 1795, vier jaar voor die geboorte van Christiaan en Maria Sibella Swanepoel se sewende kind, Pieter Johannes (b6c5d7), het die bevolking aan die Kaap bestaan uit tussen 16 000 en 20 000 blankes, tussen 17 000 en 25 000 slawe en ongeveer 14 000 Khoi. Die blankes het 'n heterogene gemeenskap gevorm, met groot verskille tussen die lewensomstandighede van die handelaars en amptenare in Kaapstad, asook tussen dié van die gevestigde landbouers en die veeboer-pioniers (Muller 1975: 85, 104).

Teen 1806, twee jaar na die geboorte van Christiaan en Maria Sibella Swanepoel se jongste kind, Maria Susanna (b6c5d8), was die blanke bevolking aan die Kaap ongeveer 26 000, die slawebevolking ongeveer 30 000 en die getalle van die Khoi ongeveer 20 000.

3.8 Trekroetes na die binneland

In die tweede helfte van die agtiende eeu het die vernaamste uitbreiding van die Kolonie in 'n oostelike rigting plaasgevind. Selfs die aanvanklike noordwaartse trekbeweging het toe ooswaarts begin beweeg. Uit die Bokkeveld het trekboere deur die Karoo na die noordelike hange van die Roggeveldberge getrek. Hiervandaan het 'n groep verder ooswaarts beweeg en in 1760 die Nieuweveldberge en in 1770 die Sneeuberge bereik. Enkele boere het reeds in 1769 die Camdebo ingetrek. Hiervandaan het 'n groep suidooswaarts in die gebied tussen die Sondags- en die Boesmansrivier ingetrek (Van der Merwe 1938: 137 - 139).

‘n Tweede trekbeweging uit die Swellendam-distrik het tussen die Langeberge en die suidkus, asook tussen die Langeberge en Swartberge ooswaarts beweeg. Nadat ‘n groep noordwaarts oor die Langeberge na die Klein Karoo getrek het, het die beweging tydelik tot stilstand gekom. In 1755 het die trek weer momentum gekry en teen 1765 bereik hulle die Gamtoosrivier. Teen 1770 vestig die voorste trekboere hulle in die Camdeboo. Sodoende ontmoet hierdie twee parallelle emigrasiestrome (Van der Merwe 1938: 137 - 139, 146).

Christiaan Swanepoel het nie deel gevorm van hierdie aanvanklike trekbeweging nie, aangesien hy hom in 1776 nog op die plaas Sandfontein nr 14, suid van Anysberg in die huidige distrik Ladismith, bevind het. Uiteindelik het hy egter ook ooswaarts begin trek en waarskynlik een van die deurgange soos Buffels- of Seweweekspoort deur die Klein Swartberge na die Groot Karoo gevolg, voordat hy hom uiteindelik in die veldkornetskap Zwarteruggens in die Graaff-Reinet-distrik gaan vestig het (KAB: RLR 24/2: 220; Van der Merwe 1938: 146).

Hierdie afleiding word gemaak omdat Christiaan Swanepoel se skoonvader Hendrik Swanepoel (b7) reeds in 1760 om weidingsregte op die plaas *Beesem Fonteyn geleegen in't buffelsland aan de Swarte Bergh* aansoek gedoen het (RLR 16/1, 1760 - 1761: 95). Soos reeds gemeld is die plaas *Bezem Fontein* nr 213 geleë aan die noordelike ingang van die Seweweekspoort deur die Swartberge (SG: 3320). In 1765 het Christiaan Swanepoel se oom Pieter Swanepoel (b3) weidingsregte op *Bezem Fontein* bekom en in 1776 het sy neef Jan Andries Swanepoel (b3c3) die weidingsregte oorgeneem (KAB: RLR 19/1: 35; KAB: RLR 24/2: 152).

3.9 Van veeboer tot trekboer

Christiaan Swanepoel het vroeg reeds met sy eie boerdery begin, want op 28 September 1776, toe hy 19 jaar oud was, ontvang hy toestemming om vir ‘n jaar met sy vee te gaan wei op die plaas *Sandfonteyn geleegen agter de Cogmans Cloof aan*

de blaauwe Berg zynde het geweese plaats van den landbouwer Willem Nel (KAB: RLR 24/2: 220). Die plaas Zandfontein nr 14 (figuur 6) is geleë aan die suidekant van die Anysberg in die noordwestelike hoek van die huidige distrik Ladismith (SG: 3320).

Die volgende inskrywing verskyn by Christiaan Swanepoel se aansoek om weiregte op die plaas Sandfontein: *Huijden den 6 October 1777 geeft den burger Hendrik Hermanus Bok als last hebbende van den landbouwer Christiaan Swanepoel te kennen dat hy met voorkennisse van den Edelen Heere Gouverneur bovengende. Veeplaats verlaat. Aanget. Voor gem. Swanepoel 3 e Oct. 1787* (KAB: RLR 24/2: 220).

Volgens die *Verklarende Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal* is 'n lashebber 'n persoon wat van 'n lasgewer 'n opdrag gekry het (Odendal 1994: 607). In hierdie geval het Bok dus van Christiaan Swanepoel opdrag gekry om namens hom aan die goewerneur en die Politieke Raad kennis te gee dat hy (Swanepoel) die plaas Sandfontein gaan verlaat. Die lang tydsverloop tussen 6 Oktober 1777 en 3 Oktober 1787 in bogenoemde kennisgewing is nie duidelik nie en is waarskynlik 'n skryffout. Die feit dat Daniël Swart *Pietersz* eers op 16 September 1791 toestemming ontvang om vir 'n jaar met sy vee te gaan wei op Sandfontein agter die Kogmanskloof *zynde de verlatene plaats van Christiaan Swanepoel*, dien as bevestiging hiervoor (KAB: RLR 37/1: 48). Christiaan en Maria Swanepoel het na alle waarskynlikheid van 1776 tot 1791 op Zandfontein in die destydse distrik Swellendam gewoon.

Die Tulbaghse huweliksregister bied verdere bevestiging vir Christiaan Swanepoel se teenwoordigheid in die Swellendam-distrik. Hiervolgens is hy in April 1784 ten tye van sy huweliksbevestiging met Maria Sibella Swanepoel 'n ingesetene van die Swellendam-distrik (NGKA: G 4/9/2: 40). Daar word egter geen nadere besonderhede verskaf nie. Met die doop van hulle kinders Jacobus (b6c5d2) op 11 Maart 1787, Susanna Catharina Jacoba (b6c5d3) op 13 September 1789 en Christiaan Hendrik (b6c5d4) op 6 November 1791, word die inskrywing

sorteert onder Waveren, in die Kaapse Doopregister gemaak (NGKA: G 1/8/6: 17, 81, 134). Hierdie verwysing dui op hulle lidmaatskap van die Tulbagh-gemeente, aangesien dit in daardie stadium die naaste kerk was vir die ingesetenes van die Swellendam-distrik.

Op 18 Junie 1794 word Christiaan Swanepoel se burgerlike attestaat deur die Landdros en Heemrade van Swellendam op sy versoek aan hom verleen sodat hy na die distrik Graaff-Reinet kan verhuis (KAB: 1/SWM 1/3: 194). Die Swanepoel-egpaar was teen daardie tyd klaarblyklik reeds in die Graaff-Reinet-distrik woonagtig, want hulle seun Hendrik Frederik (b6c5d5) is reeds op 13 April 1794 op Graaff-Reinet gedoop (NGKA: G 6/3/1: 32). Hulle volgende twee kinders Jan Abraham (b6c5d6) op 28 November 1797 en Pieter Johannes (b6c5d7) op 11 Augustus 1799, word ook op Graaff-Reinet gedoop (NGKA: G 6/3/1: 65, 115).

Die *Opgaafrolle* bied geen inligting oor Christiaan en Maria Sibella Swanepoel se woonplek nadat hulle die plaas Zandfontein verlaat het nie. Soos in die vorige hoofstuk uiteengesit, is die *Opgaafrolle vir Swellendam* vir die tweede helfte van die agtiende eeu baie onvolledig. Afgesien van die *Opgaafrolle* vir die jare 1752, 1762 en 1765 waarvan die datums redelik seker is, is daar ook *Opgaafrolle* vir 1773, 1791 en 1805 waarvan die datums by benadering bepaal is. Daarby is van hierdie benaderde datums foutief.

Bevestiging dat Christiaan Swanepoel in 1795 in die Graaff-Reinet-distrik woonagtig was, is 'n brief wat hy op 24 September 1797 aan landdros Frans Reinhard Bresler van Graaff-Reinet skryf om beswaar te maak teen die feit dat die Khoi-paar Klaas en Els reeds twee jaar vantevore deur Jacobus Swanepoel, waarskynlik sy broer, van hom afgerokkel is en dat hy gevolglik geen *volk* het om sy beeste op te pas nie (KAB: 1/GR 12/1: gp). Uit die feit dat hy reeds by *wagmeester* Swiegers om hulp aangeklop het, blyk dit dat hy in Swiegers se wyk woonagtig was.

Jacobus Swanepoel *d'jonge* was in 1788 reeds woonagtig op die plaas Welgelegen *boven aan Boesmansrivier aan de roodekrans boven de wagendrif*, die verlate plaas van Johannes Marthinus Godfried Smalbergen (KAB: 1/GR 12/1: gp). Die bolope van die Boesmansrivier is geleë in die huidige distrik Somerset-Oos (SG: 3324). Later vestig Jacobus Swanepoel (b6c4) hom op die plaas Sans Souci tussen die Sondags- en Boesmansriviere en die berg (KAB: 1/GR 14/16: gp). Laasgenoemde plaas was waarskynlik geleë in die huidige distrik Alexandria waar die San Souci-natuurreservaat tans (2002) geleë is (SG: 3326).

In 1798 word Christiaan en Maria Sibella Swanepoel se name vir die eerste keer in die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* gevind. Hierdie *Opgaafrolle* bevat ook 'n lys van al die weerbare manne in die Graaff-Reinet-distrik en sluit die name van Christiaan Swanepoel, sy broers Jan (b6c6) en Pieter Swanepoel (b6c2), asook sy neef en swaer Pieter Andreas *Hendrikszn.* (b7c2) Swanepoel in (KAB: J 115: 35). Hiervolgens woon die 41-jarige Christiaan Swanepoel en sy 34-jarige vrou in daardie stadium met hulle 4 seuns en 1 dogter by Pieter Andreas Swanepoel *Hendrikszn* op sy leenplaas (KAB: J115: 35). Hierdie Pieter Andries Swanepoel (b7c2) was Maria Sibella Swanepoel se broer, was getroud met Jacoba Johanna Gouws en het reeds in 1791 op die plaas Kikvorsfontein tussen die Sondags- en Boesmansriviere en De Mistkraal van Willem Nel gewoon (Swanepoel 1999: 581; KAB: 1/GR 14/16 Deel 11 & 111: gp).

Die area tussen die Sondags- en Boesmansriviere vorm tans deel van die distrikte Somerset-Oos, Kirkwood en Alexandria (SG: 3324; SG: 3326).

Dit blyk uit die *Notule van Landdros en Heemrade* dat Christiaan Swanepoel (b6c5) op 4 Junie 1798 saam met Abraham Christoffel Swanepoel en Willem van Tonder, *Cornelisz.* toestemming ontvang het om hulle in die Graaff-Reinet-distrik te vestig na vertoning van hulle burgerlike attestate (KAB: 1/GR 1/2: 163). Ten spyte hiervan bevat die *Notule van die Landdros en Heemrade* van die Swellendamse distrik in 1797 en 1798 geen aansoek van Christiaan Swanepoel om

die distrik te mag verlaat nie (KAB: 1/SWM 1/3). Dit is dus onduidelik waarvandaan Christiaan Swanepoel in 1798 na Graaff-Reinet verhuis het.

In die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* vir die jare 1799 en 1800 word Christiaan en Maria Sibella Swanepoel nie vermeld nie. Ook in die lys van weerbare manne, asook die lys van ingesetenes van die Graaff-Reinet-distrik wat hulle in die distrikte van Swellendam en Stellenbosch bevind, is Christiaan Swanepoel se naam afwesig. Sy broer Pieter Swanepoel (b6c2) vra egter op 5 Augustus 1799 sy burgerlike attestaat van die Landdros en Heemrade van Graaff-Reinet met die doel om na die Swellendam-distrik terug te keer (KAB: 1/GR 1/2). Die moontlikheid bestaan dus dat Christiaan Swanepoel en sy gesin hom vergesel het.

Die feit dat *den burger Christiaan Swanepoel Jacobsz. zig onder de Colonie van Zwelendam met er woon bevindende* se burgerlike attestaat op 17 Februarie 1800 deur landdros Maynier van Graaff-Reinet aan hom toegestaan word, dien as bevestiging dat hy wel in hierdie tyd teruggekeer het na die Swellendam-distrik (KAB: 1/SWM 12/74).

Die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* vir die jaar 1800 bevat ook 'n *Supplement* waarin die besonderhede van onder andere Jacobus Petrus Minnie en Catharina Jordaan opgeteken is. Hiervolgens woon hierdie egpaar met hulle 1 seun, 3 dogters, 3 *Hottentotte*, 3 *Hottentottinne*, 3 perde, 45 beeste en 36 skape in die jaar 1800 by Christiaan Swanepoel (KAB: J 117, J 178 & J 119). Jacobus Petrus Minnie is waarskynlik Christiaan Swanepoel se susterskind (b2c1d2) na wie in die vorige hoofstuk reeds verwys is. Die woonplek, asook die rede waarom hulle besonderhede in 'n *Supplement* opgeneem is, word egter nie vermeld nie. Jacobus Minnie se naam is net soos Christiaan Swanepoel s'n, in 1800 afwesig in die lys van weerbare manne in die distrik Graaff-Reinet (KAB: J 117, J 178 & J 119).

In die betreklik beknopte en moeilik leesbare *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* vir die jaar 1801 is Christiaan Swanepoel, sy vrou, 4 seuns en 1 dogter in daardie jaar

egter weer ingesetenes van die Graaff-Reinet-distrik en in Desember 1802 is hulle weer by sy neef en swaer Pieter Andries Swanepoel op Kikvorsfontein woonagtig (KAB: J 120). In 1803 woon hulle in die veldkornetskap Zwarteruggens in die distrik van Graaff-Reinet (KAB: J 123).

Die volgende aanduiding van Christiaan en Maria Sibella Swanepoel se woonplek word verskaf tydens die doop van hulle jongste dogter, Maria Susanna (b6c5d8), op 25 Maart 1804 in Kaapstad. By hierdie geleentheid word haar geboorteplek as Zwarteruggens aangegee (KAB: G 1/8/10: 185). Zwarteruggens was die mees suid-oostelike veldkornetskap (figuur 11) van Graaff-Reinet en het vanaf 1804 deel gevorm van die nuwe *Drostampt* van Uitenhage (Bergh & Visagie 1985: 35; KAB: J 394 & J 395).

In 1805 word Christiaan en Maria Sibella Swanepoel se besittings weer eens in die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* aangegee (KAB: J 125, J 126). Hulle woon waarskynlik steeds in die veldkornetskap Zwarteruggens, want in 1807 verskyn Christiaan en Maria Sibella Swanepoel se name in die *Opgaafrolle vir Uitenhage* by dié van Jan Swanepoel *Jaczn* en Johanna Catharina van der Nest in die veldkornetskap Zwarteruggens in die *Drostampt* van Uitenhage (KAB: J 394). Laasgenoemde egpaar is Christiaan se jonger broer Jan (b6c6) en dié se tweede vrou met wie hy op 7 Maart 1802 in Kaapstad getroud is (Swanepoel 1999: 518).

Jan Swanepoel was reeds in Desember 1802 woonagtig *over de groote rivier gel. in de Zwarte Ruggens aande Rietkuil* (KAB: 1/GR 14/16, Deel 11: gp). Die Grootrivier loop in 'n suidoostelike rigting deur die huidige distrik en dorp Steytlerville en vloei later in die Hankey-distrik in die Gamtoosrivier (SG: 3324).

Na die stigting van die Uitenhage-distrik in 1804 het die veldkornetskap van Zwarteruggens deel van hierdie nuwe distrik gevorm (KAB: J 395). In 1814, 1817 en ook in 1818 is die opgaaf vir die veldkornetskap van Zwarteruggens egter by die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* ingebind (KAB: J 143, J 144, J 149, J 150, J 151, J

152).

Op 2 Oktober 1807 ontvang die Landdros en Heemrade van Graaff-Reinet die burgerlike attestate van Christiaan Swanepoel en sy seun Jacobus (b6c5d2) met die versoek om vanuit die distrik Uitenhage na die distrik Graaff-Reinet te verhuis (KAB: 1/GR 1/4: 65). Jacobus Swanepoel beskik volgens die *Opgaafrolle vir Uitenhage* in 1807 reeds oor sy eie boerdery en woon klaarblyklik naby sy ouers (KAB: J 394).

Teen die einde van 1808 verhuis Christiaan Swanepoel en sy seun Jacobus (b6c5d2) weer, want op 3 Januarie 1809 word die name van 'n aantal ingesetenes van die distrik van Graaff-Reinet vermeld wat tussen September en Desember van die vorige jaar *met Consent van den Heere Landdrost geligte Burgerlike Attestatiën* die distrik verlaat het (KAB: 1/GR 1/4: 80 - 81). Hoewel daar geen aanduiding is van hulle nuwe bestemming nie, blyk dit uit die *Opgaafrolle* dat hulle weer na die Uitenhage-distrik verhuis het (KAB: J 394). Jacobus Swanepoel is intussen ook getroud met Johanna van Tonder en die jong egpaar het reeds 'n seun (Swanepoel 1999: 416).

Twee jaar en ses maande later, op 5 Julie 1811, ontvang die Landdros van Graaff-Reinet die burgerlike attestate van 51 persone, waaronder dié van Christiaan Swanepoel *de Oude* en sy seuns Jacobus (b6c5d2) en Hendrik (b6c5d5), met die versoek om hulle in die distrik te vestig (KAB: 1/GR 1/4: 112-113).

In September 1812 vra Jacobus Swanepoel (b6c5d2) egter weer toestemming om van Graaff-Reinet na Uitenhage te verhuis en in Julie 1813 word hy gevolg deur Christiaan Hendrik Swanepoel (KAB: 1/GR 1/4). Dit is klaarblyklik Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d4) na wie hier verwys word.

Dit blyk dat Christiaan Swanepoel (b6c5) in 1813 steeds in die Graaff-Reinet-distrik woonagtig was, want op 3 Januarie 1814 verskyn sy broer, Jacobus

Swanepoel *J.Zoon*, op Graaff-Reinet voor die Landdros en Heemrade met 5 skriftelike klagtes oor die provisionele veldkornet Willem Diederik Basson (KAB: 1/GR 1/4: 204). Christiaan Swanepoel se naam verskyn in verband met hierdie klagtes saam met dié van Johan Willem Wilken, Johannes Francois du Preez, Frederik Nel en Jan du Preez. Die naam van die betrokke wyk word egter nie vermeld nie.

Christiaan Swanepoel (b6c5) moes intussen vir 'n paar maande na die distrik Uitenhage terug gekeer het, want op 4 Oktober 1814 word sy burgerlike attestaat by die landdros van Graaff-Reinet ingedien met die versoek om hom weer in die distrik te vestig (KAB: 1/GR 1/4: 173, 191, 226).

Hoewel Christiaan Swanepoel se versoek om sy burgerlike attestaat nie opgespoor kon word nie, woon hy volgens die *Opgaafrolle* in 1817 en 1818 weer in die veldkornetskap Zwarterruggens in die distrik Uitenhage. Hierdie wyk se opgawes vir die jare 1817 en 1818 is in die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* opgeneem, hoewel dit reeds sedert 1804 onder Uitenhage geressorteer het (KAB: J 149 - J 152). Hoewel die landdros van Graaff-Reinet op 8 Julie 1817 Christiaan Swanepoel se burgerlike attestaat ontvang met die versoek om na Graaff-Reinet terug te keer, doen hy dit volgens die *Opgaafrolle* meer as 'n jaar later eers (KAB: 1/GR 1/4: 349).

Op 1 Julie 1820 doen Christiaan Swanepoel se seun Jan Abraham (b6c5d6) aansoek om die ewigdurende erfpagplase Juriesfontien en Kwaggasdrif, beide geleë aan die Winterberg in die veldkornetskap Op Sneeberg van veldkornet Andries Jacobus Burger. Hierdie aansoek word deur Jan Abraham Swanepoel self onderteken (KAB: 1/GR 13/16: S 96).

Die plaas Juriesfontein nr 141 is geleë in die huidige distrik Beaufort-Wes, op die grens tussen die huidige Beaufort-Wes, Murraysburg en Aberdeen (SG: 3222). Aangesien die jongste kaarte van die Hoofdirektoraat Opmetings en Kartering

vanweë die neerhalende aard van sommige plaasname, slegs plaasnommers bevat, kon die plaas Kwaggasdrif aan die Winterberg nie gelokaliseer word nie. Daar is wel 'n *Quaggas Drift* nr 108 aan die Toorberg op die grens tussen Murraysburg en Graaff-Reinet (SG: 3224). Dit is egter nie ongewoon dat meer as een plaas in 'n enkele distrik dieselfde naam dra nie.

Op 31 Julie 1820 doen Christiaan Swanepoel se oudste seun Jacobus (b6c5d2) aansoek om die plase De Zwartekloof en Wilde Paarde Fontein in veldkornet Andries Jacobus Burger se wyk Op Sneeuberg. Hy onderteken self hierdie aansoek (KAB: 1/GR 13/16: S 95). Ongeveer 'n maand later op 24 Augustus 1820 doen hy ook aansoek om die plase Byerskloof, Olivefontein, asook *De Hogekraal aan Cariga in Mindert Klaare Vly onder Winterberg* (KAB: 1/GR 13/16: S 89 & S 90). Hierdie plase is ook in veldkornet AJ Burger se wyk Op Sneeuberg geleë. Beide aansoeke word deur Jacobus se jongste broer Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) onderteken as lashebber van eersgenoemde.

Vanweë die reeds genoemde beleid van die Hoofdirekoraat Opmetings en Kartering kon die ligging van al hierdie plase nie vasgestel word nie. Die plaas Beyerskloof nr 149 is aan die Winterberg in die mees suidelike hoek van die huidige Murraysburg-distrik geleë en grens aan die teenswoordige distrik Aberdeen (SG: 3222). De Hogekraal nr 40 lê egter heelwat verder suid in die huidige distrik Willowmore, net noord van die Beervleidam (SG: 3222).

Op 24 Augustus 1820 doen Christiaan Swanepoel se skoonseun, Dirk Jacobus Swanepoel (b3c6d5), aansoek om Byersfontein op Winterberg te laat opmeet (KAB: 1/GR 13/16: S 91). Hoewel die presiese ligging van hierdie plaas nie vasgestel kon word nie, was dit ook in die veldkornetskap Op Sneeuberg van veldkornet AJ Burger geleë.

Op 4 Maart 1825 doen Dirk Jacobus Swanepoel aansoek om die plaas Vogelfontein in die Winterberg waarop hy reeds sedert 1816 woon, te laat opmeet. Dieselfde

versoek word gerig ten opsigte van Byersfontein waarop hy alleenreg het vir drinkwater vir sy beeste (KAB: 1/GR 13/16: S 95).

Ook Hendrik Frederik Swanepoel (b7c7d1), broerskind van Maria Sibella Swanepoel, doen aansoek om ewigdurende erfpagplase in dieselfde omgewing. So byvoorbeeld doen hy op 31 Julie 1820 aansoek om die plase Oorlogspoort nr 85 (Aberdeen) en Kriegaspoort en op 24 Augustus 1820 om Rietfontein nr 139 (Murraysburg) aan die *oostelyke zyde* van die Carigarivier in die veldkornetskap Op Sneeuberg (KAB: 1/GR 13/16: S 94, S 88; SG: 3222). In laasgenoemde geval word Hendrik Frederik se aansoek deur sy neef Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) as lashebber onderteken.

Teen hierdie agtergrond val dit vreemd op dat geen grond-aansoek van Christiaan Swanepoel (b6c5) in die betrokke bronne gevind kon word nie. Volgens AJ Swanepoel is Christiaan Swanepoel oorlede op Winterberg in die huidige Murraysburg-distrik (1999: 416). Die feit dat sommige van bogenoemde plase aan die plaas Winterberg nr 157 in die suidwestelike hoek van die huidige distrik Murraysburg grens, steun die aanname dat Christiaan Swanepoel wel op Winterberg gewoon het en dat sy aansoek moontlik verlore geraak het (SG: 3222).

Hierdie vermoede word bevestig deur die feit dat Christiaan Swanepoel *Jac'szn.* volgens 'n ongedateerde lys van lenings- en nuwe plase in die Koup en Nieuweveld in die distrik Graaff-Reinet, wel aansoek gedoen het om 'n nuwe plaas genaamd Rietpoort (KAB: 1/GR 14/16, III). Hoewel die papier waarop die lys gemaak is volgens die watermerk uit 1813 dateer, is die lys volgens die datum van die betrokke *Monsterrolle* waarskynlik tussen 1821 en 1826 opgestel.

Geen nadere besonderhede oor die ligging van Rietpoort word vermeld nie, maar dit is na alle waarskynlikheid die plaas Rietpoort nr 13 in die huidige distrik Prins Albert (SG: 3322). Christiaan Swanepoel se jongste seun Pieter Johannes (b6c5d7) is juis op 7 Januarie 1821 op Beaufort-Wes getroud met sy niggie Johanna

Frederika Petronella Swanepoel (NGKA: G 12/7/1: nr 44). Volgens die *Doopregister vir Beaufort-Wes* was laasgenoemde se ouers Frederik Hendrik Swanepoel (b7c1) en Johanna Adriana Lier in 1819 woonagtig in die Koup (NGKA: G 12/6/4: 10). In die *Opgaafrolle vir Beaufort-Wes* word hulle besonderhede in 1819 en 1821 as inwoners van die veldkornetskap Gamka onder veldkornet JH Nel vermeld (KAB: J 5 -J 7).

Hoewel Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel volgens die *Opgaafrolle* ná hulle troue terugkeer na Op Sneeberg, word hulle derde kind, Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3), in 1827 op die plaas Vlakfontein nr 325 'n paar kilometer noord van Rietpoort gebore (KAB: MOOC 3526 heropen na 94514; SG: 3222).

Christiaan Swanepoel (b6c5) het klaarblyklik nie op Rietpoort gaan woon nie, want volgens die *Opgaafrolle* is hy van 1819 tot 1828 steeds woonagtig in die veldkornetskap Op Sneeberg in die distrik Graaff-Reinet. Die *Generale Monster Rolle* vir Graaff-Reinet vir die tydperk 1821 tot 1826 bevestig dat Christiaan Swanepoel (b6c5) en sy seuns Pieter Johannes (b6c5d7) en Jacobus (b6c5d2) wel van 1821 tot 1823 in die wyk Op Sneeberg woonagtig was. Die volgende drie jaar van 1824 tot 1826 kom hulle name egter nie in die betrokke *Monster Rolle* voor nie (KAB: 1/GR 14/116: gp). Daarteenoor verskyn sy ander twee seuns Christiaan Hendrik (b6c5d4) en Jan Abraham (b6c5d6), asook sy skoonseun Dirk Jacobus Swanepoel (b3) se name wel van 1821 tot 1826 in hierdie *Monster Rolle* (KAB: 1/GR 14/116: gp).

Christiaan Swanepoel se twee jongste seuns Jan Abraham (b6c5d6) en Pieter Johannes (b6c5d7) doen egter in Augustus en Oktober 1825 onderskeidelik aansoek om die distrik Graaff-Reinet te verlaat om in die Beaufort-Wes-distrik te gaan woon (KAB: 1/GR 14/118: gp). Die moontlikheid bestaan dus dat hulle in daardie stadium na Rietpoort verhuis het.

In 1829, toe Christiaan reeds 71 en sy vrou Maria Sibella 65 jaar oud was, verhuis hulle volgens die *Opgaafrolle* weer eens na Zwarteruggens (KAB: J 143 – J 168). Dit is ook die laaste keer dat hulle name in die *Opgaafrolle* aangetref word. Twee jaar later, op 26 Februarie 1831, word die testament wat hulle in 1815 op Graaff-Reinet laat opstel het, in die Weeskamer aan die Kaap geregistreer, 'n aanduiding dat een van hulle kort tevore oorlede is (KAB: MOOC 7/1/113, 48).

3.10 Stelsel van grondbesit teen die einde van die agtiende eeu

'n Belangrike toevoeging tot die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* vir die jaar 1801, is 'n aanduiding van die stelsel van grondbesit (KAB: J 120 – J 171). So byvoorbeeld word daar in 1801 aangetoon dat Pieter Andreas Swanepoel (b7c2) nie meer 'n leenplaas het nie, maar 'n plaas in eiendom besit. Christiaan Swanepoel daarenteen, besit nóg 'n leenplaas, nóg 'n eiendomsplaas. By nadere ondersoek blyk dit dat dit in die eerste dertig jaar van die negentiende eeu met die meeste veeboere in die Graaff-Reinet-distrik die geval was.

Volgens PJ van der Merwe se werk *Die Trekboer in die Geskiedenis van die Kaapkolonie*, het daar in die agtiende eeu in die Karoo 'n legplaas-stelsel ontwikkel as 'n aanvulling tot die leningplaasstelsel (1938: 77). Hiervolgens het 'n aantal boere aanvanklik 'n stuk grond gemeenskaplik gebruik. Hulle het mekaar se aansprake op die legplase onderling erken en uiteindelik het die owerheid dit ook gedoen. Dit blyk ook uit die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* dat dit 'n algemene verskynsel was dat twee of selfs drie gesinne saam op 'n leenplaas gewoon het. In sommige gevalle *heeft* twee boere 'n leenplaas *in maatschappij* (KAB: J 107 – J 171).

Aan die begin van die neëntiende eeu kon boere plase van ongeveer 3 000 morg beset teen die betaling van die vasgestelde rekognisiegeld. Ekstensiewe boerdery is bedryf en terwyl daar volop grond beskikbaar was, was dit maklik om 'n nuwe leenplaas in die hande te kry. Vanaf 1770 het botsings met die Xhosa op die

Oosgrens en die San op die Noordgrens uitbreiding egter aan bande gelê. Grond het dus skaarser geword en kleiner plase genoodsaak (Muller 1975: 124).

Om veral op die grense 'n digter bevolking in die hand te werk en 'n groter gehegtheid aan grond te kweek, het goewerneur John Cradock op 6 Augustus 1813, toe Christiaan Swanepoel 55 jaar oud was, 'n proklamasie uitgevaardig waarvolgens die leenplaasstelsel vervang is deur 'n stelsel van ewigdurende erfpag. Cradock se beswaar teen die ou stelsel was dat dit nie voldoende sekerheid van grondbesit by die boer geskep het nie, en dat daar in die vasstelling van die rekognisiegeld geen verskil tussen goeie en slegte plase gemaak is nie. Daarby was die leningsplase nie behoorlik afgebaken nie, sodat dit tot heelwat geskille aanleiding gegee het. Verder kon 'n leenplaas ook nie aan erfgename nagelaat word nie. Alle toekomstige uitgifte van plase sou dus voortaan op hierdie nuwe grondslag geskied. 'n Eiendomsplaas sou beperk word tot 3 000 morg en moes deeglik opgemeet word. Hoewel dit baie ongunstige reaksie uitgelok het, het Cradock se hervormings tog intensiewer boerderymetodes tot gevolg gehad (De Kock 1972: 151; Muller: 120, 124).

3.11 Botsings op die Oosgrens

Die grensdistrikte was afgeleë en is geteister deur rooftogte deur die San en Xhosa. Christiaan Swanepoel se rondtrekery tussen die veldkornetskappe van Zwarteruggens en Op Sneeu-berg en die dramatiese wisseling in sy veestapel, soos vermeld in die *Opgaafrolle*, moet dus teen hierdie agtergrond beskou word.

Die driemaandelikse verslae van die veldkornette in die distrik Graaff-Reinet bied volop getuienis van hierdie strooptogte waaraan veeboere onderworpe was. In 'n ongedateerde verslag skryf veldkommandant Abraham de Klerk dat A Christoffel Swanepoel 16 beeste in 'n rooftog verloor het (KAB: 1/GR 12/1: 28). Op 1 Januarie 1793 rapporteer veldwagmeester Pieter Ernst Kruger dat *den roofende ende moorren de bosjesmans hottentotte een hottentot* van Dolf Swanepoel (b5c6) vermoor

het (KAB: 1/GR 12/1: 126; Swanepoel 1999: 390). In Desember 1796 doen veldwagmeester Cornelis Johannes van Rooyen soos volg verslag oor 'n rooftog op 30 November 1796: *dat die kaffers jacobus jordaan seyn beeste weggenomen heeft 84, de beeste heeft de kaffers smorgens bey het sonnenscheyn uit de kral gejagt tegen willen dank of met geweld en met grote dryegemente en persent van jacowes Swanepoel en vredrik Jordaan en toen tegens jordaan seyn vrou geseyt als har man tuys was dan sou se hem van lel tot lel sneyden* (KAB: 1/GR 12/1: 180).

In 1798 rapporteer veldwagmeester Christoffel Smit dat *de bossemans* 13 osse van Christoffel Abraham Swanepoel en *Hendrik lammert bronkors* doodgesteek het en dat twee *Boesmans* in die agtervolging doodgeskiet is (KAB: 1/GR 12/1: 193). In April 1799 berig dieselfde Christoffel Smit dat vee van Johannes Jochemus Swanepoel geroof is. In die agtervolging is van die vee deur die rowers doodgesteek, een *Boesman* is doodgeskiet en een *Hottentot gekwets* (KAB: 1/GR 12/1: gp).

Uit hierdie verslae van die veldwagmeesters blyk dit dat die veeboere in die laat jare negentig van die agtiende eeu aan knaende rooftogte onderworpe was. So erg was die situasie dat veldkommandant A de Klerk op 21 April 1799 uit die Koup aan landdros Bresler van Graaff-Reinet skryf dat daar geen veeboere meer op die plase oor was nie. 'n Versoek word gevolglik aan landdros Bresler gerig om lood en kruit te stuur sodat 'n kommando uitgestuur kon word (KAB: 1/GR 12/1: gp).

Die toestand van onsekerheid wat uit die reeds gemelde Van Jaarsveld-rebellie van 1799 voortgespruit het, het die ideale geleentheid geskep vir plundertogte deur die Xhosa, San en ook Khoi. Dit is vererger deur die feit dat die Britse owerheid ammunisie-toevoer na die opstandige Graaff-Reinet afgesny het. Waar die Khoi voorheen die bondgenootskap van die veeboere teen die San verwelkom het, het hulle nou by die Xhosa aangesluit. Vir die veeboere was dit sorgwekkend omdat die Khoi die veeboere se vegmetodes en vuurwapens geken het. Gevolglik is groot verwoesting gesaai en teen Julie 1799 het die Xhosa en Khoi die suidelike

helfte van die distrik Graaff-Reinet in besit gehad. Baie veeboere het in hierdie tyd hulle plase verlaat en in laers veiligheid gesoek (Thom 1947: 12; Muller 1975: 110 - 111).

Hierdie botsing staan bekend as die Derde Grensoorlog tussen blanke veeboere en Xhosas aan die oosgrens en het van 1799 tot 1803 geduur. Die herstel van vrede tussen hierdie twee groepe was die vernaamste probleem waaraan die Britse militêre bestuur wat die Kaap in 1795 oorgeneem het, aandag moes gee. Soos reeds gemeld, was die vlootbasis op Simonstad van veral Graaff-Reinet afhanklik vir sy vleisvoorraad. Die Britse owerheid het egter nie oor die middele beskik om die grensgeskil doeltreffend op te los nie en het beide partye probeer oorhaal om die Visrivier as grens te erken en te handhaaf. Fort Frederick is by Algoabaai opgerig sodat 'n troepemag daarvandaan uitgestuur kon word om oortreders aan beide kante vas te vat. Daarby is Maynier as resident-kommissaris in Graaff-Reinet aangestel. Hy kon egter nie die vrede handhaaf nie en het die boere vervreem deur hulle te verbied om gesteelde vee met kommando's te gaan terughaal (Cameron & Spies 1986: 76-78).

Tydens die Bataafse bewind van 1803 tot 1806 het goewerneur Jansens ook nie oor die mag beskik om die Xhosa-krygers uit die Suurveld tussen die Boesmans- en die Visrivier te verdryf nie. Sy grensbeleid het gevolglik slegs bestaan uit die pogings om 'n vaste grens tussen die Xhosa en die veeboere te handhaaf (Cameron & Spies 1986: 78 - 79).

Met die tweede verowering van die Kaap deur Brittanje in 1806 het die onrus op die oosgrens voortgeduur en die eerste goewerneur, graaf Caledon, het nie veel gedoen om die probleem op te los nie. Met die bewindsaanvaarding van sy opvolger, sir John Cradock, het daar chaos op die oosgrens geheers en veeboere het toenemend hulle leningsplase begin verlaat. Op 3 Mei 1811 het landdros Cuyler verslag gedoen dat die Xhosa reeds 'n groot deel van die Uitenhage-distrik beset en deur daaglikse aanvalle die veeboere dwing om al verder terug te val.

Vroeg in 1812 is It-kol John Graham met 'n gekombineerde mag van soldate en burgers gestuur om 20 000 Xhosa met geweld oor die oosgrens te dryf. Hierdie veldtog staan bekend as die Vierde Grensoorlog en na afloop daarvan is sewentien militêre poste opgerig, patrollies is ingestel en die twee garnisoendorpe Grahamstad en Cradock het tot stand gekom (Cameron & Spies 1986: 78; Thom 1947: 18).

Cradock se grensbeleid het steeds nie die gewenste uitwerking gehad nie en onrus en veerowery het veral die Suurveld so onveilig gemaak dat blanke veeboere nie meer daar wou bly nie. Cradock se opvolger, lord Charles Somerset, het in 1817 besluit om af te sien van 'n vaste grens en eerder 'n verdrag met Ngqika gesluit. Dit het tot 'n botsing met Ndlambe gelei, wat in 1819 in die Vyfde Grensoorlog met 10 000 Xhosa-krygers 'n aanval op Grahamstad geloods het. Somerset was toe genoodsaak om die gebied tussen die Vis- en die Keiskammariviere tot niemandsland te verklaar en dit deur militêre poste en patrollies te bewaak (Cameron & Spies 1986: 84 - 85).

3.12 Finansiële Posisie

Dit is moeilik om 'n duidelike begrip te kry van die ekonomiese lewenspeil van die grensboere in die laat agtiende en vroeë neëntiende eeu. Swak bemarkingsgeleenthede en slegte verbindingsweë het die ekonomiese ontwikkeling van die binneland aan bande gelê. Daarby was die reënval meestal min en wisselvallig terwyl die drakrag van die grond laag was. Dit was ook geen ongewone ding vir 'n boer om 'n paar keer in sy leeftyd kaal geplunder te word nie. Al hierdie faktore het daartoe bygedra om hulle arm te hou (Van der Merwe 1938: 204; Thom 1947: 12).

Die algemene geldskaarste op die platteland dwarsdeur die agtiende eeu word baie goed geïllustreer deur die probleme wat veeboere ondervind het om die geringe rekognisiegeld vir hulle leningsplase te betaal. Reisjoernale bied ook

bevestiging vir die groot armoede waaronder hierdie mense geleef het (Van der Merwe 1938: 205 - 208).

Dit is teen hierdie agtergrond dat Christiaan en Maria Sibella Swanepoel se finansiële posisie in oënskou geneem word.

Die eerste aanduiding van enige besittings waaroor Christiaan Swanepoel beskik, word in 1776 in die Wildschutte-boeke gevind wanneer hy aansoek doen om sy vee op die plaas Sandfontein agter die Kogmanskloof te laat wei (KAB: RLR 24/2: 220). Die grootte van sy veestapel word egter nie vermeld nie.

Vanweë die reeds gemelde probleem met die *Opgaafrolle vir Swellendam* word die volgende verwysing na Christiaan Swanepoel se besittings eers in 1798 in die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* gevind. Hierin word daar vermeld dat Christiaan Swanepoel 3 perde, 100 beeste en 139 skape in sy besit het, terwyl hy ook 2 *Hottentotte* en 2 *Hottentottinne* in diens het (KAB: J 115: folio 35).

Volgens 'n *Supplement* by die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* het Christiaan Swanepoel in die jaar 1800 slegs 3 perde, 45 beeste en 36 skape besit, terwyl hy 3 *Hottentotte* en 3 *Hottentottinne* in diens het. In 1801 het hy slegs 25 beeste en 32 skape, terwyl hy klaarblyklik geen *Hottentotte* meer in diens het nie (KAB: J 120).

Twee jaar later in 1803 woon Christiaan Swanepoel in die veldkornetskap van Zwarterruggens in die Graaff-Reinet-distrik en besit hy net 24 beeste, terwyl hy 'n vrou, 4 seuns en 'n dogter het om te onderhou (KAB: J 123). Hieruit is dit duidelik dat Christiaan Swanepoel ook onder die rooftogte van die Xhosa deurgeloop het.

Teen 1805 is daar 'n dramatiese verbetering in sy veestapel as hy 1 perd, 24 trekosse, 36 aantelbeeste, 940 skape en 66 bokke in die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* aangee. Daarby besit hy ook 2 waens, terwyl hy 1 *Hottentot* in diens het (KAB: J 125 & J126). Hoe sy veestapel in slegs twee jaar so dramaties kon toeneem,

is moeilik om te verklaar, behalwe as dit gesteelde vee is wat deur 'n kommando terug geneem is.

Christiaan Swanepoel se veestapel het hierna min of meer konstant gebly. Hoewel hy nie meer 'n perd het nie, besit hy 20 trekosse, 35 aanteelbeeste, 726 skape, 90 bokke en 2 waens. Daarby het hy steeds 1 *Hottentot* in diens (KAB: J 394).

In 1810 bereik Christiaan Swanepoel se veeboerdery 'n hoogtepunt as sy skaaptrop tot 1 091 en sy boktrop tot 185 aangroei. Daarby het hy ook 'n slavin ouer as 14 jaar en 'n slaweseun, onder 14, aangekoop (KAB: J 395).

Teen die agtergrond van die gereelde verhuisings tussen Graaff-Reinet en Uitenhage is dit nie vreemd dat Christiaan Swanepoel se besonderhede van 1811 tot 1813 nie in die *Opgaafrolle* vir beide distrikte opgespoor kon word nie. Eers in 1814 verskyn sy besonderhede weer in die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet*. Hiervolgens het sy skaaptrop intussen gedaal na 830, terwyl die boktrop verminder het na 46. Daarteenoor het Christiaan Swanepoel 'n slaweseun bygekry (KAB: J 143 & J 144).

In 1815 is daar 'n dramatiese daling in Christiaan Swanepoel se veestapel. In die betrokke *Opgaafrolle* word daar 20 trekosse, 15 aanteelbeeste, 200 skape en geen bokke by sy naam vermeld nie. Daarby woon hy nou in die veldkornetskap Op Sneeberg in die distrik Graaff-Reinet. In 1816 woon Christiaan Swanepoel steeds hier en sy skaaptrop daal nog verder na slegs 40 skape (KAB: J 145 - J 148).

Volgens die *Opgaafrolle* is Christiaan Swanepoel van 1819 tot 1828 terug in die veldkornetskap Op Sneeberg in die distrik Graaff-Reinet. Sy boerdery herstel egter nie weer nie en in 1829 vind ons die laaste inskrywing van hom, woonagtig in Zwarteruggens. In daardie stadium besit hy 1 slaaf, 17 beeste en 100 skape (KAB: J 153 - J 168).

3.13 Lewensomstandighede

Gedurende die agtiende en vroeë neëntiende eeue het die boere in die binneland in groot afsondering geleef en 'n armmoedige bestaan gevoer. As gevolg van die groot afstande en natuurlike hindernisse was 'n besoek aan die Kaap of die naaste dorp 'n moeilike onderneming. 'n Reis van Graaff-Reinet na die Kaap en terug het van twee tot drie maande geduur. Gevolglik het boere in die afgeleë dele die Kaap nie meer as elke drie, vier jaar besoek nie (Van der Merwe 1938: 195, 197, 198).

Besoeke aan die Kaap is gewoonlik gedoen om die rekognisiegeld op hulle plase te betaal, huwelike te sluit, kinders te laat doop, ernstige geskille te laat besleg en produkte soos ammunisie, gereedskap, kledingstowwe, kruideniersware, tabak en moontlik selfs 'n vaatjie brandewyn te koop (Van der Merwe 1938: 201 - 202).

In die binneland self het daar in die betrokke tydperk geen plaaslike markte of enige noemenswaardige besighede bestaan nie. Afgesien van 'n beperkte ruilhandel in produkte soos brandewyn, tabak, droëvrugte en graan was daar feitlik geen handel tussen die verskillende distrikte nie. Kaapstad het gevolglik die enigste mark vir die binnelandse boere gebly en slagvee was die vernaamste produk wat hulle vir die mark kon lewer (Van der Merwe 1938: 198 - 199).

Indien hulle nie die vee self na die mark wou vervoer nie, kon hulle dit aan slagtersknegte verkoop. Hiervoor het hulle nie kontant ontvang nie, maar slagtersbriewe waarop die bedrae ingevul is. Hierdie slagtersbriewe is dan in die Kaap aangebied vir betaling. Hoewel dit gerieflik was, het dit die boer afhanklik gemaak van die besoek van die slagterskneg. Daarby was dit moeilik om vee verkoop te kry in volop tye. Verafgeleë boere kon dus nie staat maak op die gereelde verkoop van hulle vee nie. Teen die einde van die agtiende eeu het die smous ook sy verskyning in die afgeleë distrikte gemaak (Van der Merwe 1938: 199, 202).

Afgesien van slagvee, was daar weinig ander produkte wat veeboere vir die mark kon lewer. In goeie jare as die vee vet was en indien gannabos vir loog verkrygbaar was, kon daar seep gekook word. Beesboere het ook gesoute botter vir die mark geproduseer. Dikwels was die opbrengs van 'n vrag produkte wat na die mark vervoer is, weinig meer as die reiskoste (Van der Merwe 1938: 200).

Hierdie omstandighede het tot gevolg gehad dat elke afgesonderde boere-familie in die binneland in 'n selfversorgende ekonomiese eenheid ontwikkel het. Produksie vir eie verbruik het belangriker as produksie vir 'n verafgeleë en wisselvallige mark geword. Behoeftes is aangepas tot dit wat op die plase geproduseer en gemaak kon word (Van der Merwe 1938: 202 - 203).

Die veeboer-pioniers is gevolglik gedwing om vindingryk en veelsydig te wees en self hulle huise te bou en huisraad te maak. Velle is self bewerk vir die maak van rieme en skoene. Daarby het die vrouens klere gemaak, seep gekook en vetkerse gemaak (Van der Merwe 1938: 203).

Die huise wat teen die laat agtiende en vroeë neëntiende eeue op die plase in die binneland opgerig is, was maar klein en ongerieflik. Dit het gewoonlik bestaan uit 'n voorhuis, met aan weerskante twee kleiner vertrekke wat as slaapkamers gedien het. Heel dikwels het die voorhuis as sitkamer, eetkamer en kombuis diens gedoen. Soms is daar in 'n buitekombuisie gekook. In die grensdistrikte was die huisvesting dikwels nog swakker en een- en tweevertrek-huisies was nie ongewoon nie. In die binneland was glasvensters 'n uiters seldsame verskynsel en is die dakke met strooi, riete of matjiesgoed gedek (Van der Merwe 1938: 210-215).

In hooggeleë streke soos die Sneeuberge, waar Christiaan en Maria Swanepoel geruime tyd gewoon het, het dit gedurende die winter, wat juis lamtyd was, te koud vir die vee geword. Daarby was brandhout skaars, sodat mense ook die koue onplesierig gevind het. Gevolglik het hierdie mense elke winter vir 'n paar

maande met hulle vee na die vlaktes getrek. Baie veeboere het sulke tydelike verhuisings onderneem omdat hulle geglo het dat die verandering van weiveld en klimaat die vee goed doen. Dikwels het hulle agter beter weiveld en water aan getrek, of om aan veesiektes te ontsnap (Van der Merwe 1938: 219 - 220).

Gegewe die rondtrekkery van Christiaan en Maria Sibella Swanepoel tussen Op Sneeberg en Zwarteruggens is dit onwaarskynlik dat hulle 'n groot gerieflike woonhuis sou oprig. Tussen 1794, toe Christiaan Swanepoel met sy burgerlike attestaat van Swellendam na die distrik Graaff-Reinet verhuis het en 1819 toe hy hom volgens die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* vir die volgende tien jaar in die wyk Op Sneeberg gevestig het, sou hulle woonplek na alle waarskynlikheid slegs aan die basiese vereistes voldoen het (KAB: 1/SWM 1/3: 194).

Ook wat die behandeling van siektes betref, was hulle op boererate aangewese. So byvoorbeeld is kneuswonde na aanranding met *terpentijn olie gesmeert en haarlemmer druppels gegee* (KAB: 1/SWM 3/13: 51). Hierdie behandeling was klaarblyklik nie altyd suksesvol nie. Dit blyk uit verslae deur die veldkornette in die Graaff-Reinets distrik oor sterftes in hulle onderskeie wyke in 1814 en 1815 dat 'n verskeidenheid kwale tot sterftes aanleiding gegee het:

stuipe, uitteerende siekte, perzie, teering

zinkenkoorts, Benaudeborst, Koortzsiekte

door een Schop van een paard

zerekeel

galkoorts, verdronken

door een toeval van een ongeluk

Colijk

Water in de Kraam

Frenerike siekte, Bloedstorting, tering

Pleuris, zweer int lijf, verbrand

klem in de mond, beroerte, graveel

kanker, doodslag, verval van krag

ouderdom, geelzugt

(KAB: 1 GR 14/121)

Ook Christiaan Swanepoel se gesin het nie ongeskonde daarvan afgekom nie. Op 22 Oktober 1822 sterf 'n 15 dae oue kind van hulle dogter Susanna Catharina Jacoba (b6c5d3) en haar man Dirk Jacobus Swanepoel op die plaas Vogelfontein in die wyk Op Sneeuberg (KAB: 1/GR 14/121). Hierdie kind wat die genealogiese verwysing b3c6d5e6 moes dra, word nêrens in enige geslagregister vermeld nie en was klaarblyklik ongedoop. In stede daarvan het hierdie egpaar se volgende kind Dirk Jacobus Abraham, wat op 18 Julie 1825 gebore is, foutiewelik bogenoemde genealogiese verwysing gekry (Swanepoel 1999: 216, 221).

Dit blyk dat die jaar 1822 deur heelwat sterftes onder kinders gekenmerk is. So byvoorbeeld sterf 'n 3 dae oue kind van Hendrik Frederik Swanepoel (b7c7d1) op 29 Oktober 1822 op Oorlogspoort in die wyk Op Sneeuberg (KAB: 1/GR 14/121). Ook hierdie kind, wat die genealogiese verwysing b7c7d1e3 moes dra, word in geen geslagregister vermeld nie. Op 18 Oktober 1823 word Hendrik Frederik Swanepoel en Hendrika Petronella van Tonder se vierde kind Abraham Christoffel Swanepoel gebore en kry verkeerdelik bogenoemde verwysing (Swanepoel 1999: 796 - 797).

In die wyk Agter op Sneeuberg was daar in 1822 ook heelwat steftes onder kinders. Nie alleen verloor Ockert Brits (b6c11) en sy vrou op 1 April 1822 'n tweejarige dogter, Johanna Huibercht (b6c11d10?) nie, maar op 25 November van dieselfde jaar sterf hulle seun, Cornelis (b6c11d5), in die ouderdom van 23 jaar (KAB: 1/GR 14/121; Heese & Lombard 1999: 451). Gerhardus Petrus Brits (b6c11d4) en sy vrou Neeltje Petronella de Wit word óók met 'n dubbele slag getref as die 4 maande oue Cornelis Josias (b6c11d4e3) op 20 April 1822 sterf, terwyl hulle 6-jarige seun, Ockert Christiaan (b6c11d4e1), op 22 April 1822 beswyk (KAB: 1/GR 14/121; Heese & Lommbard 1999a: 451). Cornelis Josias Brits was klaarblyklik nog ongedoop, want sy besonderhede kom ook nie in Heese &

Lombard se *Suid-Afrikaanse Geslagregisters* voor nie (1999a: 451).

Dit blyk dat daar in die jaar 1822 ook heelwat veevrektes was as gevolg van *onbekende siekte* (KAB: 1/GR 12/4). Daarby het die gesaaides doodgeryp en is dit deur rysmiere, kewers en luise besmet en deur kwaggas verniel.

In die grensdistrikte was daar teen die einde van die agtiende eeu 'n gebrek aan onderwysgeleenthede. Op die reise wat Jansens en De Mist tydens die Bataafse bewind na die binneland onderneem het, is hulle ook getref deur die feit dat bestaande onderwysgeriewe nie eenvormig was nie. De Mist het gevolglik 'n skoolorde uitgevaardig waarvolgens die beheer oor die onderwys van die kerk na die staat oorgedra is. Die doel hiermee was om onderwys op 'n stewige grondslag te plaas en die nodige fondse daarvoor te verkry. Verder sou daar gepoog word om onderwysgeleenthede ook na die buitelandse distrikte uit te brei. Met die beëindiging van die Bataafse bewind in 1806, het daar egter nie veel van hierdie planne tereg gekom nie. Hierna het die Britse goewerneurs aan die Kaap gepoog om die Kaap onder andere met behulp van die onderwys te verengels (Muller 1975: 115, 117, 131).

Hoewel ouers nie onverskillig teenoor die opvoeding van hulle kinders gestaan het nie, blyk dit uit 'n verslag van die hoofregter van die Rondgaande Hof dat daar in 1811 in die distrik Graaff-Reinet sowat 3 400 kinders was, waarvan hoogstens 100 onderwys ontvang het (Borman 1989: 8). Een inwoner van Graaff-Reinet wat vir privaat onderrig vir sy kinders voorsiening gemaak het, is Jan Hendrik Robbertse van Swagershoek wat in 1797 rapporteer dat hy 'n enkellopende onderwyser, ene Johannes van der Sand, in sy diens het (KAB: 1/GR 12/1: 184).

Die Kaapse goewerneur, sir John Cradock, het gevolglik bepaal dat skole regstreeks onder die toesig van 'n plaaslike liggaam, gewoonlik bestaande uit die landdros en die kerkraad, geplaas moes word. Hierdie plaaslike liggaam is beheer

deur die Skoolkommissie wat weer aan die regering verslag gedoen het. Verder het die regering hom bereid verklaar om rondgaande onderwysers vir die verafgeleë distrikte te voorsien. Enige onderwyser wat die leerlinge Engels kon leer, sou 'n addisionele salaris van Rds 100 per jaar betaal word. Ten spyte hiervan het die inwoners van die afgeleë distrikte steeds private onderwysers verkies (Borman 1989: 8 - 9).

In watter mate Christaan en Maria Sibella Swanepoel se kinders by hierdie onderwysplanne gebaat het, is moeilik om te bepaal. Uit die *Opgaafrolle vir Beaufort-Wes* en 'n testament van 1844 blyk dit dat hulle jongste seun Pieter Johannes (b6c5d7) wel geletterd was (KAB: J 15, J 16 & J 17; KAB: MOOC 54/125; KAB: MOOC 6/9/32, 7187). Die feit dat Pieter Johannes Swanepoel by drie geleenthede die *Opgaafrolle* namens sy ouer broers, Christiaan Hendrik (b6c5d4) en Jan Abraham (b6c5d6) teken, dui moontlik daarop dat hulle ongeletterd was. Pieter Johannes Swanepoel het egter by geleentheid ook as lashebber namens sy oudste broer Jacobus geteken, terwyl laasgenoemde by 'n vroeëre geleentheid self sy grondaansoek onderteken het (KAB: 1/GR 13/16).

3.14 Inboek van Khoi

In die loop van die agtiende eeu het die Khoi geleidelik hulle ekonomiese selfstandigheid verloor en daarmee saam het hulle politieke organisasie ook verdwyn. Teen die einde van die jare sewentig was 'n onafhanklike Khoi-kraal selfs in die binneland 'n seldsame verskynsel. Daarby het hulle in totale armoede verval. In plaas daarvan om hulle teen die uitbreiding van die blanke veeboere te verset, het hulle die boere verwelkom en teen 'n geringe vergoeding by hulle in diens getree. Meestal het hierdie vergoeding bestaan uit kos, tabak, klere en soms 'n slagding. In ruil daarvoor het hulle onder andere as veewagters diens gedoen. Hulle het gevolglik ekonomies afhanklik geword van die boere en hulle oorspronklike tradisies en gebruike begin afleer (Van der Merwe 1938: 143 - 145).

Tydens die Bataafse bewind van 1803 tot 1806 het goewerneur Jansens die Khoi in lokasies gevestig en aan dr JT van der Kemp grond by Bethelsdorp naby Algoabaai toegeken vir 'n sendingstasie. Khoi wat hulle in die Suurveld bevind het, is aangemoedig om terug te keer en op blanke plase te gaan werk. 'n Regulasie is uitgevaardig waarvolgens dit net kon gebeur nadat 'n amptelike kontrak voor amptelike getuies tussen werkgewer en arbeider onderteken is (Cameron & Spies 1986: 78).

Hierdie situasie word ook in die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* weerspieël. Hierin word die aantal *Hottentotte* en *Hottentotinne* wat by elke boer in diens is, jaarliks vermeld. Daarby bevat die *Opgaafrolle* vir 1798 byvoorbeeld 'n afsonderlike lys van die *Hottentotte* in die verskillende wyke (KAB: J 107 – J 171).

Op 24 September 1797 skryf Christiaan Swanepoel juis aan landdros Frans Reinhard Bresler van Graaff-Reinet oor probleme tussen hom en sy ouer broer Jacobus Swanepoel (b5c4) oor 'n Khoi-paar wat by Christiaan ingeboek was (KAB: 1/GR 12/1). Die volledige brief lui soos volg:

Meijn heer de heer Bresslaar in heemraden

Mits deese doet ik u heeren Weeten als dat meijn paarden Weg is en ook beesten Of de kaffers of de bossemans helle Wegge noom heeft dat Weet ik niet, maar ik kan se niet krijgen ende menssen Seijn paarden is af gereijd met de kommando Soo dat ik niet kan Selvers koomen Soo is meijn Vrindelykootmoedige Versoek aan meijn heer de heer om deese saaken soo ver uijt te maaken op deese brief van Weegens de hottentot klaas en de mejit Els en haar kinderen als iacobus Swaanepoel de volk daar breng Soo is deese brief met een ootmoedige versoek aan u heeren deese hottentot Genaam Klaas die heef beij antoni Mieni groot geworden in toen heeft mieni hem laate loopen toen heeft heij beij meijn kome te woonen en toen heeft de hottentot de mejit genoomen in soo lank beij meijn gewoont dat se drie kinderen beij meijn geteelt heeft en toen geeft iacobus Swaanepoel voor dat de hottentot hem een jaar belooft heeft om beij hem te woonen in plaag de hottentot alle daagen daar om toen heij Vrieg Meijn om de jaar beij Swaanepoel uijt te gaan dien toen vrieg ik de hottentot of hij Wel Weet dat heij in seijn iaar staat toen geeft de hottentot te antwoord

baas ik ben niet van meenig om van baas af te gaan baas kowes plaag mejn alle daagen als baas mejn maar late gaan om de iaar uijt te dienne dan sal ik weer na baas komen want ik weet dat wel dat ik in mejn iaar staat op de woorden van de hottentot heeft ik hem lat gaan om de iaar uijt te diene in geseg tegens de hottentot dan blijft iou gaassi soo lang staan tot heij de iaar beij mejn kom uijt dien toen de iaar om was beij kowes toen kwaam ik om de hottentot toen geef iacobus voor dat de hottentot hom twee iaaren beloofte heeft toen heeft ik gevrag of dat waar is aan de hottentot toen seg de hottentot in seijn persent dat niet waar is maar om de minste te weesen heb ik de hottentot voor nog een iaar gelaaten toen de tweede iaar om was kwaam ik weer om de hottentot Geeft iacobus voor dat heij de hottentot gehuurt heeft dat heij de hottentot niet geeft na verloop van teijt ben ik beij de Wagmeester Swiegers geweest om de hottentot toen heeft de Wagmeester met mejn mee gereijt na Swaanepoel toe in hem dat afgevraag in hem gesegt dat heij mejn de volk moet geven toen heeft heij de hottentot na mejn gestuurt ende meijt ende drie kinders heeft heij gehout toen heeft de hottentot een maant of vier beij mejn geblijven in toen heeft heij weer weggeloopt met briewen van hendrik van Staade dat de hottentot Weggeloopt ben dat is van wegens seijn Meijt nu is mejn versoek mejn heer om de meijt met de kinders ook beij de hottentot te hebben want de volk kom mejn met regten toe en ik Weet niet buiten als dat ik soo Wel een burger man ben als een ander dat de gevegte mejn soo Wel toe kom als een ander in ik moet soo Wel geregtigheid opbrengen die een ander op brengen mejn heer ik heeft geen Volk om mejn vee late op te pas Soo is mejn ootmoedige versoek om de Volk ende Volk met een passeer brief te seijde na iohannes bos Als u blief Waant deese Woorden die ik hier Schrijven daar presenteer ik een eet voor aan dat Soo Waar is daar kan ik met een reijn gemoet mejn vingers voor op steek

Wonderdaagse dienaar Christiaan Swaanepoel

Den 24 September

Anno 1794

3.15 Afsterwe van Christiaan Swanepoel

In 'n testament wat die 59-jarige Christiaan en die 52-jarige Maria Sibella Swanepoel op 25 November 1816 op Graaff-Reinet laat opstel het, maak hulle spesiaal voorsiening vir hul jongste dogter, Maria Susanna (b6c5d8), wat in daardie stadium ongeveer 12 jaar oud was. Hulle bemaak naamlik hulle slavin, Alida, aan Maria Susanna om haar te versorg na die dood van die langsliewende van haar ouers. Geen melding word egter van enige eiendom of geld gemaak nie (KAB: MOOC 7/1/113, 48).

Volgens die *Opgaafrolle* woon Christiaan en Maria Swanepoel in 1816 in die veldkornetskap Op Sneeuweg in die distrik Graaff-Reinet. Daarvolgens het hulle nog twee kinders in die huis, waarskynlik Maria Susanna (12) en Pieter Johannes (16). Laasgenoemde se naam verskyn vanaf 1817 op sy eie in die *Opgaafrolle*, wat 'n bewys is dat seuns bo sestien in daardie stadium as volwasse beskou is, terwyl die ouderdom vir vroue klaarblyklik veertien was. Christiaan en Maria Sibella Swanepoel besit byvoorbeeld in 1816 'n slaaf *benede 16 jaar* en 'n slavin *benede 14 jaar*, terwyl hulle ook 'n *Hottentot* met twee vroue en vier kinders in diens het (KAB: J 145 - J 148). Verder bestaan Christiaan Swanepoel se veetrop in 1816 uit 20 trekosse, 24 aanteelbeeste en 40 skape, nadat hy die vorige jaar nog 200 skape besit het.

Hierdie lywige testament van Christiaan en Maria Sibella Swanepoel is opgestel deur Theodorus Muller, Sekretaris van die distrik Graaff-Reinet. Vyftien jaar later, op 26 Februarie 1831, word die testament in die Weeskamer aan die Kaap geregistreer. Dit, tesame met die feit dat hierdie egpaar se name in 1829 vir die laaste keer in die *Opgaafrolle* gevind word, is 'n aanduiding dat Christiaan of Maria kort tevore oorlede is. Christiaan Swanepoel sou op daardie tydstip ongeveer 73 jaar oud gewees het en sy vrou Maria Sibella ongeveer 67.

Die testament lui soos volg:

Huiden den Vyfentwintigsten Dag der Maand November in den Jare onzer Heeren Een duizend Achthonderd en Sestien.

Compareerden voor my Theodorus Muller, Secretaris van het District Graaff-Reinet present de [...] getuigen den Burger Christiaan Swanepoel Jacobus zoon en Maria Sebilla Swanepoel beiden van deze lande geboortig Echte lieden my Secretaris en Getuigen bekent gezond van ligchamen gaand ende staande hun verstand wen [...] ende uitspraak volkomen magtig en gebruikende gelyk zulks by het passeren dezen is gebleken de welke te kennen geven over hunne natelatene goederen te willen disponeren met betuiging zulks te doen uit eigen vrije wille zonder inductie ofte persuatie van iemand ter wereld, weshalven de Testateuren dan ook by dezen waren revocerende alle voor dezen opgerigte Testamenten Codicillen ofte diergelyke Actens van uiterste wille die zy lieden voor dato dezes 't zy ieder afzonderlyk dan wel beiden te zamen mogten hebben gemaakt niet willende noch begerende dat dezelve ofte eenige van dien van de minste kracht ofte waarde zullen zyn maar integendeel voor nul en nooit gepasseerden moeten worden gehouden.

Vooren aleen als een ter verkiezing van Erfgenamen den [...] zoo verklaarden de Testateuren aan hunne ge[...]kige dochter in name Maria Susanna te prelegateren ende te vermaken zekere der Testateuren in eigendom toebehorende slaven Meisje genaamd Alida de welke geprelegateerde van den dood van de langstlevenden, direct zal moeten worden gegeven, en als vry eigen goed mogen bezitten mits daarvoor aan den als dan natelatene boedel opbrengende en behalen eene Somma van Rds. Twee honderd en vyftig doch gemelde Slaven meisje als dan overleden zynde zal de geprelageerde ook van [...] op en aanspraak tot dies betaling bevryd zyn [...] blyven.

Ende als nu ter nieuwe dispositie tredende zoo verklaarden de Testateuren elkander over ende wederover dat is de Eerststervende den Langstlevende by dezen te benoemen en aanstellen tot zyne ofte hare eenige en algehele Erfgenaam ofte Erfgename ende zulks in alle des Eerstervendens natelatene van vermaakte goederen zoo roerende als onroerende Actien en Crediten, Erfenissen ende besterfenissen niets uitgezonderd om door den langstelevende voor altoos als vry en eigen goed aanvaard ende bezeten te worden, zonder iemands tegenspraak mits verplicht blyvende de kinderen staande huwelyk met elkander verwekt ofte noch te verwekken, Eerlyk ende Christelyk op te voeden en te onderhouden tot

hunne mondighe Dagen vroeger huwelyken ofte ander geapprobeerden staten als wanneer aan elk van dien voor ofte in plaatz van Vaders ofte moeders bewys zal moeten worden uitgekeerd zoodanige tantum[?] Van penningen[?] Als den langstlevende na geenvede[?] En den Staat des Boedels zal vinden te behoren.

Doch indien der langstlevenden voor die voltrekking ge[...] den en verplicht zyn den geheelen boedel door twee goede ende onbesprokene mannen te doen opnemen en na marktpryse? Warderen ten einde daardoor de portien der kinderen gevonden en berekend zynde aan de mondighe de hunne b[...] worden uitgekeerd terwyl die der minderjarigen onder [...] den langstlevende zullen verblyven mits daarvoor stellende twee welgegoede mannen als toeziende voogde. Alverder verklaarde de Testateuren geen ouders meer in 't leven te hebben aan wien zyl: eenige wettige vermaken verschuldigen waren te doen.

De Testateure elkanderen by dezen wederzeidsch ook aanstellende tot Exeuteur ofte Executrice van dit hun Testament Redderaars [...] boedels mitsgaders tot voogde ofte voogdesse over minderjarige natelatene kindren zoo begeerden dezelve overzulks ook niet dat zich iemand anders met hunnen boedel ofte kinderen zal bemoeijen Decluderende?

Mits dien uit hunne nalatenschap ofte Boedel alle beampstliede magistraats perzonen die uit hoofde hunner ampten zulks zouden kunnen willen en mogen doen en wel in zonderling Heeren Weesmeesteren aan de Kaap de Goede Hoop [...] [...] aardens niettegenstaande de p[...] door my Secretaris ten dien opzigte gedaan van derzelven anderzints te [...] moeite beleefdelyk bedankende by dezen.

Eindelyk waren de Testateuren wel expresselyk aan hun gereserveerd houdende die magte ende dat vermogen om in deze hunne voorenstaande dispositie, [...] aan den voet dezes dan wel by apparte geschrifte onder hunne eige particuliere handtekeningen zoodanige veranderingen te maken, mitsgaders by te voegen dan wel af te doen het geen zy lieden in der tyd te raden werden magten? Met begeerte dat al het geen dus veranderd mag worden gevonden, van dergelyken kracht en waarde zal zyn, of het dezen woordelyks ware geinseceerd.

Al het geen voorz staat de Testateuren van woord klaar verduidelijk voorgelezen, en volgens hunne betuiging wel verstaan en begrepen zynde zoo verklaarden zy dit te zyn hun Testament laatse en uiterste wille met begeerte dat gelden zal en ten uitvoer worden gebragt het zy als Testament openbaar, dan wel als Codicil gifte ter zake des doods of zoo

als waar best na rechten zal kunnen bestaan niettegenstaande hierby eenige plegtigheden mogten zyn vergeten of uitgelaten die de Testateuren als in acht genomen waren houdende met exploratie van 't uiterste beneficium der rechters.

Ten laatsten betuigden de Testateuren op de door my Secretaris ten dien einde expres gedane aforage insgemoede uitterlyk geen gulden Zes duizend zuisser [?] Te zullen bezitten.

Aldus Gepasseerd ter Secretarye aan Graaf-reinet op Dag en Maand en Jaar voorsz. in bywezen van Den Klerk Joachim Barthold Wiese en den Adjt. gerechts bode Jeremias Auret Als Getuigen ten dezen expresse gerequireerd. Die de minste dezses benevens den Testateuren en my Secretaris op een zegel van Ackten veertig stuivers behoorlyk hebben gesubscribeerd (KAB: MOOC 7/1/113, 48)

Volgens AJ Swanepoel se werk, *'n Geslagregister van Swanepoel-families in Suid-Afrika*, is beide Christiaan en Maria Sibella Swanepoel op Winterberg in die latere distrik Murraysburg oorlede (1999: 416, 796). Geen datum of bron word egter vermeld nie.

Volgens die *Doodsregister* van die NG Gemeente van Graaff-Reinet sterf *Maria Zabella Swanepoel, vrouwe van wijlen Cornelis Coetzee*, op 12 Mei 1843 in die ouderdom van 78 jaar en 12 dae (KAB: G 6/8/1). Dit is egter 'n niggie van Maria Sibella Swanepoel (b7c6) wat in hierdie hoofstuk ter sprake is. Maria Sibella Swanepoel (b3c11) was die dogter van Pieter Swanepoel (b3) en Martha Elisabeth Botha en was met Cornelis Jacobus Coetsee getroud (De Villiers & Pama 1966c: 947-950).

3.16 Nalatenskap

Die huwelik van Christiaan en Maria Sibella Swanepoel het vyf seuns en drie dogters opgelewer waarvan twee, Judith Catharina (b6c5d1) en Hendrik Frederik (b6c5d5), klaarblyklik jonk oorlede is. Afsien van hulle doopinskrywings kon geen verdere inligting oor laasgenoemde twee gevind word nie. 'n Neef en

naamgenoot van Hendrik Frederik, te wete Hendrik Frederik Swanepoel (b7c7d1), vestig hom in die vroeë twintigerjare in dieselfde omgewing as Christiaan Swanepoel (b6c5) en sy seuns in die wyk Op Sneeu-berg en moet nie met b6c5d5 verwar word nie.

Drie van Christiaan en Maria Swanepoel se vier oorlewende seuns, Jacobus (b6c5d2), Christiaan Hendrik (b6c5d4), en Jan Abraham (b6c5d6) is met Van Tonder-susters getroud, terwyl hulle neef Hendrik Frederik Swanepoel (b7c7d1) ook met een van die Van Tonder-susters getroud is. Hulle was Johanna Catharina (b3c12d2), Hester Maria (b3c12d3), Elisabeth Johanna Dorothea (b3c12d?) en Hendrika Petronella (b3c12d6) (De Villiers & Pama 1966c: 993). Hierdie dogters was die kinders van Willem van Tonder en Elisabeth Johanna Pellier, wat volgens die Opgaafrolle reeds in 1807 naby die Swanepoel-gesin in die veldkornetskap Zwarterruggens in die *Drostampt* van Uitenhage woonagtig was en in 1820 ook saam met hulle in die veldkornetskap Op Sneeu-berg in die distrik Graaff-Reinet aangetref word (KAB: J 394; KAB: J 156 - J 162).

Uit Jacobus Swanepoel (b6c5d2) en Johanna Catharina van Tonder (b3c12d2) se huwelik is twee seuns en een dogter gebore. Op 31 Desember 1829 vra Jacobus Swanepoel toestemming om van Graaff-Reinet na die distrik Somerset te vertrek. Op 20 September 1830 word sy versoek toegestaan (KAB: 1/GR 14/118: gp). Hierdie gesin verlaat uiteindelik die Kaapkolonie en vestig hulle in die Vrystaat in die omgewing van Rouxville en Smithfield. Jacobus (Rooi Koos) Swanepoel sterf in 1860 op Kareefontein, Rouxville, en word op Wolwekop, Smithfield, begrawe (Swanepoel 1999: 417 - 418).

Hy moet nie verwar word met sy neef Jacobus Johannes Swanepoel (b6c6d1) wat die bynaam Blou Koos gedra het en op die plase Waaipoort en Leeuspruit in die Rouxville-distrik gewoon het nie (Swanepoel 1999: 518 - 519).

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d4) en Hester Maria van Tonder (b3c12d3) se

huwelik lewer twaalf kinders op, waaronder vyf seuns en sewe dogters. Ook hierdie egpaar verlaat die Kaapkolonie en in 1858 word Christiaan Hendrik Swanepoel 'n lidmaat van die Nederduits-Hervormde Kerk op Potchefstroom (Swanepoel 1999: 439, 442, 447, 451, 454, 455).

Vir Jan Abraham Swanepoel (b6c5d6) en Elizabeth Johanna Dorothea van Tonder word daar vier seuns en ses dogters gebore. Hoewel Jan Abraham in 1858 met Josina Johanna Hendrika Swart hertrou, is daar geen kinders uit die tweede huwelik gebore nie. Op 22 Januarie 1890 sterf hy op die plaas Stofkraal in die distrik Willowmore (Swanepoel 1999: 455, 462, 464, 465, 467, 480).

Die jongste seun, Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7), is op 7 Januarie 1821 op Beaufort-Wes getroud met sy niggie Johanna Petronella Frederika Swanepoel (b7c1d2) (NGKA: G 12/7/1: nr 44). Laasgenoemde se ouers was Frederik Hendrik Swanepoel (b7c1) en Johanna Adriana Lier. Pieter Johannes Swanepoel hertrou in 1842 met Francina Christina Coertze en na haar dood in 1844 met Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter (NGKA: G 12/7/1: nr 760; NGKA: G 12/9/4). Uit hierdie drie huwelike is altesaam een-en-twintig kinders gebore, waaronder dertien seuns en sewe dogters, terwyl een baba ongedoop oorlede is (Swanepoel 1999: 480, 481, 494, 497, 499, 501, 502, 504, 509, 511, 514, 517). Op 26 Maart 1885 sterf Pieter Johannes Swanepoel op die plaas Rietkuil in die distrik Prins Albert (KAB: MOOC 6/9/220, 822).

Die oudste oorlewende dogter, Susanna Catharina Jacoba Swanepoel (b6c5d3), is getroud met 'n kleinneef Dirk Jacobus Swanepoel (b3c6d5), seun van Johannes Joachim Swanepoel (b3c6) en Cecilia Johanna Coetzee (Swanepoel 1999: 201, 216). Die twaalf kinders uit hierdie huwelik, waaronder agt seuns en drie dogters, het dus ook die van Swanepoel gedra (Swanepoel 1999: 216, 221, 222; KAB: 1/GR 14/121).

Die jongste dogter Maria Susanna Swanepoel (b6c5d8) is getroud met Elias

Wilhelmus Mynhardt (b1c4), seun van Tobias Mynhardt en Anna Elizabeth van Nimwegen (Heese & Lombard 1999: 770, 776). Uit hierdie huwelik is twee seuns en twee dogters gebore. Ook hierdie gesin verlaat die Kaapkolonie en in Desember 1881 sterf Elias Mynhardt op Vlakteplaas in die distrik Fauresmith. Soos sy swaers Jacobus (b6c5d2) en Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d4) het Elias Mynhardt klaarblyklik eers ná die Groot Trek die binneland in beweeg (Visagie 2000: 150, 230 - 231).

Dit blyk uit bogenoemde gegewens dat Christiaan Swanepoel (b6c5) en Maria Sibella Swanepoel (b7c6) so ver bekend altesaam 62 kleinkinders gehad het. Hiervan was 34 seuns en 26 dogters, terwyl die geslag van twee onbekend was. Daarby het 32 kleinseuns die Swanepoel-naam gedra en hoewel nie almal 'n nageslag gehad het nie, het hulle bygedra tot die snelle verspreiding van die familienaam tot in die Vrystaat en die destydse Transvaal.

3.17 Bylaag 1: Opgaafrolle vir Swellendam, Graaff-Reinet en Uitenhage Christiaan en Maria Sibella Swanepoel

	J 115 1798	J 115 Totaal vir distrik	1799	1800	J 120 1801	1802
Mans	1	805	-	-	1	-
Vroue	1	596	-	-	1	-
Seuns	4	1 016	-	-	4	-
Dogters	1	977	-	-	1	-
Slawe bo 16	-	406	-	-	-	-
Slawe benede 16	-	-	-	-	-	-
Slavinne bo 14	-	291	-	-	-	-
Slavinne benede 14	-	-	-	-	-	-
Hottentotte bo 16	2	3 772	-	-	-	-
Hottentotte benede 16	-	-	-	-	-	-
Hottentottinne bo 14	2	3 909	-	-	-	-
Hottentottinne benede 14	-	-	-	-	-	-
Ryperde	3	6 419	-	-	-	-
Aanteelperde	-	-	-	-	-	-
Trekosse	-	-	-	-	-	-
Aanteelbeeste	100	98 490	-	-	25	-
Spaanse skape	-	-	-	-	-	-
Aanteelskape	139	691 317	-	-	32	-
Hamels	-	-	-	-	-	-
Bokke	-	-	-	-	-	-
Rytuie/Waens	-	-	-	-	-	-
Woonplek	By Pieter Andreas Swanepoel G/Reinet	-			Graaff- Reinet- distrik	

Christiaan Swanepoel *Jacobuszn* se naam kom in 1798 (J 115) ook voor in die lys vir weerbare mans in die distrik Graaff-Reinet. So ook die name van sy broers Jan en Pieter, asook Pieter Andreas Swanepoel *Hendrikzn*

**Opgaafrolle vir Swellendam, Graaff-Reinet en Uitenhage
Christiaan en Maria Sibella Swanepoel**

	J 123 1803	1804	J 125,126 1805	1806	J 394 1807	1808
Mans	1	-	1	-	1	-
Vroue	1	-	1	-	1	-
Seuns	4	-	3	-	3	-
Dogters	1	-	2	-	2	-
Slawe bo 16	-	-	-	-	-	-
Slawe benede 16	-	-	-	-	-	-
Slavinne bo 14	-	-	-	-	-	-
Slavinne benede 14	-	-	-	-	-	-
Hottentotte bo 16	-	-	1	-	1	-
Hottentotte benede 16	-	-	-	-	-	-
Hottentottinne bo 14	-	-	-	-	-	-
Hottentottinne benede 14	-	-	-	-	-	-
Ryperde	-	-	1	-	-	-
Aanteelperde	-	-	-	-	-	-
Trekosse	-	-	24	-	20	-
Aanteelbeeste	24	-	36	-	35	-
Spaanse skape	-	-	-	-	-	-
Aanteelskape	-	-	940	-	726	-
Hamels	-	-	-	-	-	-
Bokke	-	-	66	-	90	-
Rytuie/Waens	-	-	2	-	2	-
Woonplek	Zwarte- ruggens G/Reinet		Graaff- Reinet- distrik		Zwarte- ruggens Uitenhage	

*In 1807 (J 394) verskyn Christiaan Swanepoel *de oude* en Maria Sibella Swanepoel se besonderhede by die van Jan Swanepoel *Jacszn* en Johanna Catharina van der Nest

* Die ongetroude Jacobus Swanepoel *Christnzn* se besonderhede verskyn in 1807 (J 394) net bo sy ouers s'n. Sy aanstaande skoonouers Willem van Tonder *de oude* en Elizabeth Johanna Pellier se besonderhede kom ook digby syne voor

**Opgaafrolle vir Swellendam, Graaff-Reinet en Uitenhage
Christiaan en Maria Sibella Swanepoel**

	J 394 1809	J 395 1810	1811	1812	1813	J 143,144 1814
Mans	1	1	-	-	-	1
Vroue	1	1	-	-	-	1
Seuns	3	2	-	-	-	2
Dogters	2	2	-	-	-	1
Slawe bo 16	-	-	-	-	-	-
Slawe benede 16	-	1	-	-	-	2
Slavinne bo 14	-	1	-	-	-	1
Slavinne benede 14	-	-	-	-	-	-
Hottentotte bo 16	1	-	-	-	-	-
Hottentotte benede 16	-	-	-	-	-	-
Hottentottinne bo 14	-	-	-	-	-	-
Hottentottinne benede 14	-	-	-	-	-	-
Ryperde	1	1	-	-	-	-
Aanteelperde	-	-	-	-	-	-
Trekosse	20	20	-	-	-	20
Aanteelbeeste	39	30	-	-	-	28
Spaanse skape	-	-	-	-	-	-
Aanteelskape	1 012	1 091	-	-	-	830
Hamels	-	-	-	-	-	-
Bokke	125	185	-	-	-	46
Rytuie/Waens	1	1	-	-	-	2
Woonplek	Zwarte- ruggens Uitenhage	Zwarte- ruggens Uitenhage				Camdebo & Swarte- ruggens G/Reinet

*In 1809 (J 394) verskyn Jacobus Swanepoel *Christiuzn* en sy jong bruid Johanna van Tonder se besonderhede direk onder die van sy ouers, Christiaan en Maria Sibella Swanepoel. Geen melding word egter gemaak van sy broer Christiaan Hendrik Swanepoel nie.

* In 1810 (J 395) verskyn die ongetroude Christiaan Hendrik Swanepoel se naam wel onder sy ouers s'n.

**Opgaafrolle vir Swellendam, Graaff-Reinet en Uitenhage
Christiaan en Maria Sibella Swanepoel**

	J145, 146 1815	J147, 148 1816	J149, 150 1817	J151, 152 1818	J153,154 1819	J155,156 1820
Mans	1	1	1	1	1	1
Vroue	1	1	1	1	1	1
Seuns	1	1	-	-	-	-
Dogters	1	1	1	1	1	1
Slawe bo 16	-	-	-	1	-	-
Slawe benede 16	1	1	1	-	1	1
Slavinne bo 14	1	-	-	1	-	-
Slavinne benede 14	1	1	1	-	1	1
Hottentotte bo 16	-	1	1	1	-	-
Hottentotte benede 16	-	3	3	-	-	-
Hottentottinne bo 14	-	1	1	-	-	-
Hottentottinne benede 14	-	2	2	-	-	-
Ryperde	-	-	-	-	-	-
Aanteelperde	-	-	-	-	-	-
Trekosse	20	20	20	20	20	18
Aanteelbeeste	15	24	15	30	28	29
Spaanse skape	-	-	-	-	-	-
Aanteelskape	200	40	30	20	-	63
Hamels	-	-	-	-	74	-
Bokke	-	-	-	5	-	-
Rytuie/Waens	1	1	1	1	1	1
Woonplek	Op Sneeuberg G/Reinet	Op Sneeuberg G/Reinet	Zwarte- ruggens G/Reinet	Zwarte- ruggens G/Reinet	Op Sneeuberg G/Reinet	Op Sneeuberg G/Reinet

*In 1815 (J 145) verskyn ook die besonderhede van Christiaan en Maria Sibella Swanepoel se skoonseun, Dirk Jacobus Swanepoel, asook hulle twee seuns Jan Abraham en Christiaan Hendrik in die veldkornetskap Op Sneeuberg. So ook die besonderhede van Willem van Tonder en Elizabeth Johanna Pellier.

*In 1819 (J 153 & J 154) verskyn Christiaan en Maria Sibella Swanepoel se name onder die van hulle seun Pieter Johannes Swanepoel.

**Opgaafrolle vir Swellendam, Graaff-Reinet en Uitenhage
Christiaan en Maria Sibella Swanepoel**

	J 157,158 1821	J 159,160 1822	J161,162 1823	J163,164 1824	J 165 1825	J 166 1826
Mans	1	1	1	1	1	1
Vroue	1	1	1	1	1	1
Seuns	-	-	-	-	-	-
Dogters	-	-	-	-	-	-
Slawe bo 16	-	1	1	-	1	1
Slawe benede 16	-	-	-	-	-	-
Slavinne bo 14	4	1	1	-	-	-
Slavinne benede 14	2	-	-	-	-	-
Hottentotte bo 16	2	-	-	-	-	-
Hottentotte benede 16	-	-	-	-	-	-
Hottentottinne bo 14	-	-	-	-	-	-
Hottentottinne benede 14	-	-	-	-	-	-
Ryperde	-	-	-	-	-	-
Aanteelperde	-	-	-	-	-	-
Trekosse	20	18	16	14	12	
Aanteelbeeste	39	29	21	17	15	12
Spaanse skape	-	-	-	-	-	-
Aanteelskape	81	23	33	90	47	47
Hamels	-	-	-	-	-	-
Bokke	-	-	1	-	-	-
Rytuie/Waens	1	-	1	1	1	1
Woonplek	Op Sneeuberg G/Reinet	Op Sneeuberg G/Reinet	Op Sneeuberg G/Reinet	Op Sneeuberg G/Reinet	Op Sneeuberg G/Reinet	Op Sneeuberg G/Reinet

*Rondom 1820 was die Graaff-Reinet-distrik verdeel in 9 veldkornetskappe, naamlik Op Sneeu-berg, Zeekoeirivier, Camdebo, Buffelshoek, Zwarterruggens, Agter op Sneeu-berg, Winterveld, Voor Sneeu-berg, en Graaff-Reinet (dorp).

*In 1820 (J 155 & J 156) en 1824 (J 163 & J 164) verskyn Christiaan en Maria Swanepoel se besonderhede onder die van hulle skoonseun en dogter Dirk Jacobus en Susanna Catharina Jacoba Swanepoel.

*In 1822 (J 159 & J 160) en 1823 (J 161 & J 162) verskyn Christiaan en Maria Sibella Swanepoel se besonderhede onder die van hulle seun Jan Abraham.

**Opgaafrolle vir Swellendam, Graaff-Reinet en Uitenhage
Christiaan en Maria Sibella Swanepoel**

	1827	J 167 1828	J 168 1829	1830	1831	1832
Mans	-	1	1	-	-	-
Vroue	-	1	1	-	-	-
Seuns	-	-	-	-	-	-
Dogters	-	-	-	-	-	-
Slawe bo 16	-	1	1	-	-	-
Slawe benede 16	-	-	-	-	-	-
Slavinne bo 14	-	-	-	-	-	-
Slavinne benede 14	-	-	-	-	-	-
Hottentotte bo 16	-	-	-	-	-	-
Hottentotte benede 16	-	-	-	-	-	-
Hottentottinne bo 14	-	-	-	-	-	-
Hottentottinne benede 14	-	-	-	-	-	-
Ryperde	-	-	-	-	-	-
Aanteelperde	-	-	-	-	-	-
Trekosse	-	10	-	-	-	-
Aanteelbeeste	-	-	17	-	-	-
Spaanse skape	-	-	-	-	-	-
Aanteelskape	-	-	100	-	-	-
Hamels	-	-	-	-	-	-
Bokke	-	-	-	-	-	-
Rytuie/Waens	-	1	-	-	-	-
Woonplek		Op Sneeuberg G/Reinet	Zwarte- ruggens G/Reinet			

In 1829 is Christiaan Swanepoel 71 en Maria Sibella Swanepoel 65 jaar oud.
Die Opgaafrolle vir Graaff-Reinet strek van 1787 tot 1840, terwyl die Opgaafrolle
vir Uitenhage van 1805 tot 1826 strek.

Kinders en kleinkinders van Christiaan en Maria Sibella Swanepoel**Christiaan Hendrik Swanepoel** (b6c5d4)

* 4-8-1791

≈ 6-11-1791

† Vrystaat

x 4-10-1813 Graaff-Reinet **Hester Maria van Tonder** dogter van *Willem van Tonder*

≈ 20-12-1793

x

Elizabeth Johanna Pellier

b6c5d4e1 Christiaan Hendrik Jacobus Swanepoel * 12-7-1814 ≈ 26-12-1814 Graaff-Reinet †11-12-1884 Jansekraal Prins Albert	b6c5d4e2 Willem Frederik Hendrik Cornelis Swanepoel * 13-10-1815 Winterberg ≈ 1-9-1816 Graaff-Reinet † 20-9-1870 Wakkerstroom	b6c5d4e3 Elizabeth Johanna Swanepoel * 31-12-1816 ≈ 17-8-1817 Graaff-Reinet	b6c5d4e4 Maria Sibella Geertruida Magdalena Swanepoel * 21-10-1818 Winterberg ≈ 3-10-1819 Beaufort-Wes	b6c5d4e5 Hester Maria Swanepoel * 13-10-1823 ≈ 5-8-1823 Beaufort-Wes	b6c5d4e6 Hendrik Fredrik Swanepoel * 25-11-1824 ≈ 3-7-1825 Beaufort-Wes	b6c5d4e7 Jacobus Johannes Swanepoel * 14-7-1826 ≈ 14-10-1828 Beaufort-Wes	b6c5d4e8 Elizabeth Johanna Swanepoel * 10-4-1828 ≈ 9-8-1829 Beaufort-Wes	b6c5d4e9 Cornelis Petrus Swanepoel * 30-3-1831 ≈ 26-12-1831 Beaufort-Wes x 25-5-1853 Potchefstroom	b6c5d4e10 Anna Maria Swanepoel * 24-10-1833 ≈ 26-12-1833 Beaufort-Wes	b6c5d4e11 Wilhelmina Jacoba Swanepoel * 19-3-1836 Over Grootrivier ≈ 12-5-1836 Cradock	b6c5d4e12 Johanna Catharina Swanepoel * 19-10-1839 Over Grootrivier ≈ 26-1-1840 Cradock

(Swanepoel 1999: 439, 442, 447, 451, 454, 455)

Kinders en kleinkinders van Christiaan en Maria Sibella Swanepoel

Hendrik Frederik Swanepoel (b6c5d5)

*
≈ 13-4-1794 Graaff-Reinet

†
x

Klaarblyklik ongetroud/kinderloos oorlede

(Swanepoel 1999: 455)

Kinders en kleinkinders van Christiaan en Maria Sibella Swanepoel**Jan Abraham Swanepoel** (b6c5d6)

* 28-9-1796

≈ 26-11-1797 Graaff-Reinet

† 22-10-1890 Stofkraal, Willowmore

x 6-6-1816 Graaff-Reinet **Elizabeth Johanna Dorothea van Tonder** dogter van *Willem van Tonder*

* Olifantsrivier

† 23-3-1836 Tafelkop Beaufort-Wes

x

*Elizabeth Johanna Pellier*xx 1-3-1858 George *Josina Johanna Hendrika Swart* dogter van *Daniël Andries Swart*

* c 1831 Diepkloof, Uniondale

† c. 1896 Willowmore

x 8-7-1832 George

Margaretha Johanna Catharina Beneke (15c5)

b6c5d6e1 Jan Christiaan Hendrik Jacobus Swanepoel * 20-7-1825 Winterberg ≈ 25-9-1825 Beaufort-Wes † 4-10-1897 Bosduifrivier Willowmore x 15-1849 Beaufort-Wes <i>Magdalena Johanna Susanna Petronella van Staden</i>	b6c5d6e2 Willem Petrus Johannes Marthinus Swanepoel * 23-9-1826 Winterberg ≈ 3-12-1826 Beaufort-Wes † 20-5-1866 Duivenrivier Willowmore x 12-3-1849 Beaufort-Wes <i>Hester Catharina Janse van Vuuren</i>	b6c5d6e3 Elizabeth Johanna Geertruida Swanepoel * 18-5-1828 ≈ 14-7-1828 Beaufort-Wes x 4-8-1845 Beaufort-Wes <i>Philippus Johannes Jacobus Weyers</i>	b6c5d6e4 Maria Isabella Margaretha Swanepoel * 18-2-1830 ≈ 5-4-1830 Beaufort-Wes x <i>Johannes Jacobus Weyers</i>	b6c5d6e5 Anna Cornelia Jacoba Swanepoel * 3-12-1831 ≈ 1-4-1832 Beaufort-Wes x 7-7-1851 Beaufort-Wes <i>Frederik Stephanus Nel</i>	b6c5d6e6 Christiaan Hendrik Jacobus Swanepoel * 11-3-1833 ≈ 8-4-1833 Beaufort-Wes x 23-1-1860 George <i>Anna Maria Burgers</i> xx 4-10-1875 Willowmore <i>Susara Elizabeth Scheun</i> Woonplek: Loeriefontein	b6c5d6e7 Jacobus Cornelis Johannes Swanepoel * 1-1-1835 ≈ 3-5-1835 Beaufort-Wes † 24-6-1916 De Puts Willowmore x 27-4-1857 Beaufort-Wes <i>Anna Christina Venter</i> xx 27-12-1875 Prins Albert <i>Cornelia Hermina van Zyl</i> (Wed PJ Swanepoel) xxx 23-3-1891 Willowmore <i>Ellen Magdalena Robertson</i> (wed A Grant)	b6c5d6e8 Johanna Catharina Swanepoel * 18-5-1837 ≈ 6-8-1837 Beaufort-Wes x 18-5-1857 Beaufort-Wes <i>Marthinus Jacobus Petrus van Staden</i>	b6c5d6e9 Sanna Catharina Carolina Swanepoel * 3-11-1838 ≈ 6-7-1839 Beaufort-Wes x 30-11-1857 Beaufort-Wes <i>Johannes Petrus Albertus Krause</i>	b6c5d6e10 Hester Cornelia Wilhelmina Swanepoel * 6-11-1840 ≈ 4-4-1841 Beaufort-Wes x 5-7-1858 Beaufort-Wes <i>Dirk Cornelis Swart</i>

(Swanepoel 1999: 455, 462, 464, 467, 480)

Kinders en kleinkinders van Christiaan en Maria Sibella Swanepoel**Pieter Johannes Swanepoel** (b6c5d7)

* 13-2-1799

≈ 11-8-1799

Graaff-Reinet

† 26-3-1885

Rietkuil, Prins Albert

x 7-1-1821 Beaufort-Wes **Johanna Frederika Petronella Swanepoel** (b7c1d2) dv *Frederik Hendrik Swanepoel* (b7c1)

* 29-8-1804

≈ 16-6-1805 Tulbagh

† c 1840

x

Johanna Adriana Lier (b11)

b6c5d7e1 Christiaan Hendrik Swanepoel * 20-4-1822 Ruggens, Koup ≈ 6-10-1822 Beaufort-Wes † 27-1-1863 Kruisrivier Prins Albert	b6c5d7e2 Johanna Adriana Swanepoel * 22-2-1825 Ruggens, Koup ≈ 27-3-1825 Beaufort-Wes † 20-9-1877 Leeukraal Prins Albert	b6c5d7e3 Frederik Hendrik Swanepoel * 16-4-1827 Vlakfontein Beaufort-Wes ≈ 29-7-1827 Beaufort-Wes † 8-9-1909 Prins Albert x 14-4-1845 Prins Albert <i>Catharina Elizabeth Johanna Booyens</i> (b2c5d2e4f1) * 20-7-1830 ≈ 18-9-1830 Beaufort-Wes † 2-10-1879 Swanepoelsaanleg	b6c5d7e4 Pieter Johannes Swanepoel * 11-12-1828 Nuituberg? ≈ 26-4-1829 Beaufort-Wes † 8-5-1869 Kapteinskraal Prins Albert	b6c5d7e5 Jacobus Johannes Swanepoel * 7-11-1831 Vlakfontein Beaufort-Wes ≈ 26-12-1831 Beaufort-Wes † 2-9-1895 Paardefontein Prins Albert	b6c5d7e6 Maria Sibella Swanepoel * 14-6-1833 Vlakfontein Beaufort-Wes ≈ 14-7-1833 Beaufort-Wes † 10-9-1861 Hoogekraal Bankrivier Beaufort-Wes	b6c5d7e7 Abraham Christoffel Swanepoel * 20-5-1835 ≈ 26-7-1835 Beaufort-Wes † jonk/ongetroud	b6c5d7e8 Jan Abraham Swanepoel * 7-8-1837 Rietkuil Prins Albert ≈ 1 Oktober 1837 Beaufort-Wes † 13-8-1898 Rietkuil Prins Albert	b6c5d7e9 Geertruida Susanna Swanepoel * 17-5-1839 Ritekuil Prins Albert ≈ 25-8-1839 Beaufort-Wes	b6c5d7e10 Judith Susanna Swanepoel * 11-9-1840 Traka, Prins Albert ≈ 25-12-1840 Uitenhage

Kinders en kleinkinders van Christiaan en Maria Sibella Swanepoel**Pieter Johannes Swanepoel** (b6c5d7)

* 13-2-1799

≈ 11-8-1799

Graaff-Reinet

† 26-3-1885

Rietkuil, Prins Albert

xxx 29-4-1844 Beaufort-Wes **Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter** dogter van *Jan Adriaan Venter*

* 21-9-1825

† 26-12-1894

Vliegekraal

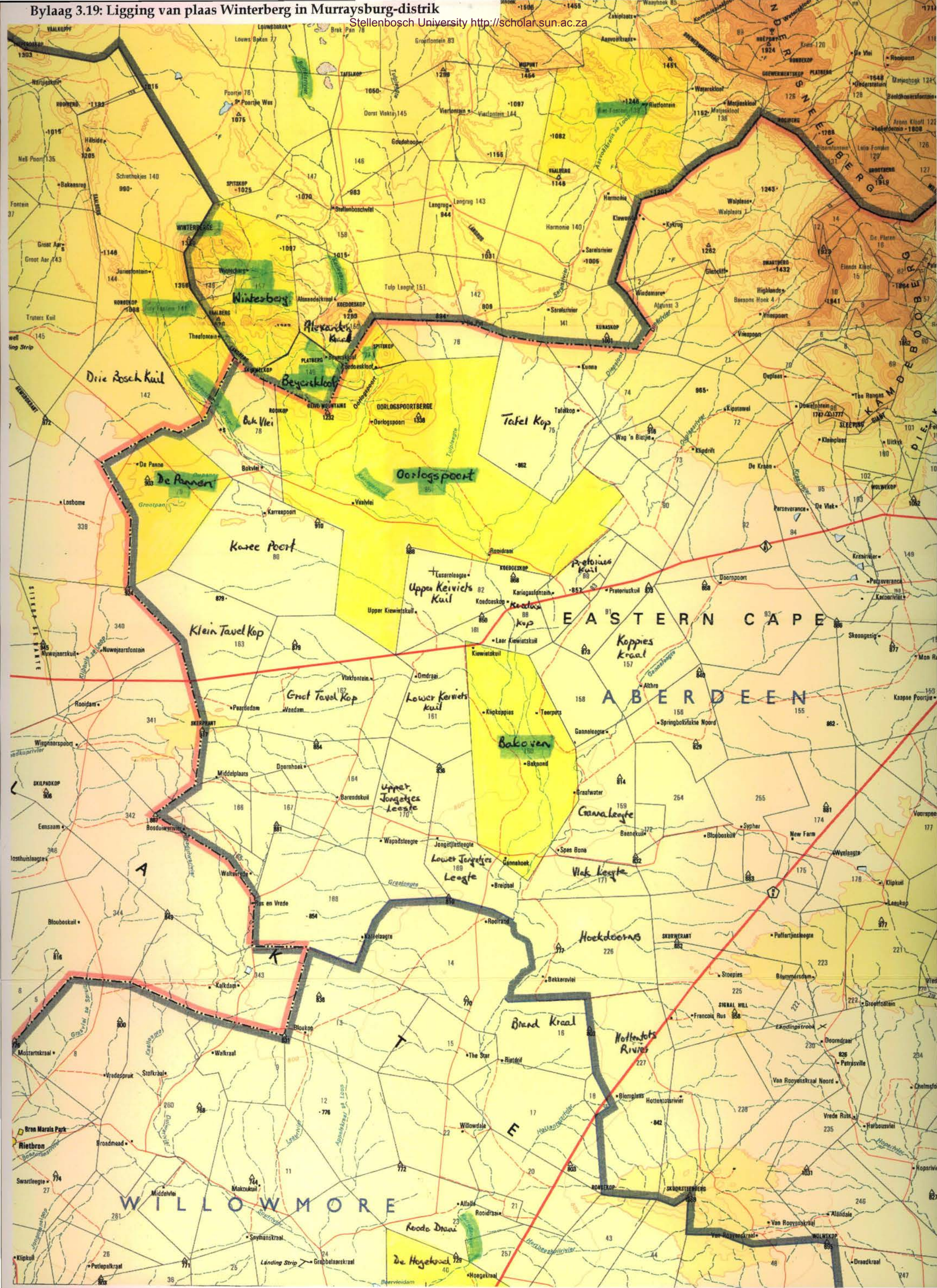
x

Maria Elizabeth Catharina Venter

b6c5d7e12 Jan Adriaan Swanepoel * 21-5-1845 Rietkuil ≈ 7-7-1845 Beaufort-Wes † 18-9-1904 Rietkuil	b6c5d7e13 Abraham Christoffel Swanepoel * 28-11-1846 Rietkuil ≈ 10-6-1847 Beaufort-Wes † 13-11-1913 Vliegekraal	b6c5d7e14 Maria Elizabeth Catharina Swanepoel * 8-11-1848 ≈ 25-12-1848 Prins Albert † 28-5-1890 Rietfontein Willowmore	b6c5d7e15 Willem Frederik Swanepoel * 12-3-1850 ≈ 7-7-1850 Prins Albert † 2-4-1907 Prins Albert	b6c5d7e16 Johannes Hendrik Swanepoel * 6-2-1851 Rietkuil ≈ 12-10-1851 Prins Albert † 24-12-1900 Rietkuil	b6c5d7e17 Pieter Johannes Swanepoel * 13-11-1852 ≈ 21-11-1852 Prins Albert	b6c5d7e18 Francina Christina Swanepoel * 15-8-1853 ≈ 1-9-1853 Prins Albert † 1893 De Pannen Aberdeen	b6c5d7e19 Susanna Catharina Jacoba Swanepoel * 29-5-1855 ≈ 15-7-1855 † 11-12-1901 Beaufort-Wes	b6c5d7e20 Dirk Jacobus Swanepoel * 3-3-1859 ≈ 2-10-1859 Prins Albert	b6c5d7e21 Christiaan Hendrik Salomom Swanepoel * 17-1-1863 ≈ 19-5-1863 Prins Albert † 1-1-1939 Rietbron Willowmore

Bylaag 3.19: Ligging van plaas Winterberg in Murrayburg-distrik

Stellenbosch University <http://scholar.sun.ac.za>

Kwartierstaat van Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7)

Stellenbosch University <http://scholar.sun.ac.za>

Jan Maria Swanepoel x Herrebout Nieuw- munster Brugge Vlaandere	Joachim Susanna Sachs x Holswig van van Egeln Haszleben Duitsland Turinge a 1691 a 1691	PN Rabie x Onbekend	b1 b5 Sebastiaan Susanna Pyl x Putter	Jan Maria Swanepoel x Herrebout Nieuw- munster Brugge Vlaandere	Joachim Susanna Sachs x Holswig van van Egeln Haszleben Duitsland Turinge a 1691 a 1691	Jan Maria Janse x Russaar van van Eeden Blois van Frankryk Oldenburgh * 1659 a 1662	Joost Pietertjie Stevens x Gerrits van Druten Nederland
a4 Pieter Swanepoel x Nieuw- 1-5-1712 munster Stellenbosch * 26-1-1678 a 1699 † c 1757	b3 Maria Sibella Sachs van Güsten a 1691 † na 1775	Christiaan Rabie x van 20-7-1727 Leipzig a 1723	b1c1 Margaretha Pyl ≈ 17-8-1710	a4 Pieter Swanepoel x Nieuw- 1-5-1712 munster Stellenbosch * 26-1-1678 a 1699 † c 1757	b3 Maria Sibella Sachs van Güsten a.1691 † na 1775	b4 Frederik van x Eeden * 1694	b2 Hendrina Stevens * c 1706
b6 Jacobus Swanepoel ≈ 25-11-1725 Paarl	x 13-10-1748 Tulbagh	b11 Susanna Catharina Rabie ≈ 12-12-1728 † 1764 Poespasvallei, Robertson	b7 Hendrik Swanepoel ≈ 16-12-1731 Kaapstad † 31-5-1770 Tulbagh-distrik	b4c6 Judith van Eeden ≈ 16-1-1735			
b6c5 Christiaan Swanepoel * 15-10-1757 Goedemoed, Montagu ≈ 26-3-1758 Paarl † 1831 Winterberg, Murraysburg	x 25-4-1784 Tulbagh	b7c6 Maria Sibella Swanepoel * 13-8-1764 ≈ 25-12-1764 Tulbagh † Winterberg, Murraysburg					
b6c5d7 Pieter Johannes Swanepoel * 13-2-1799 ≈ 11-8-1799 Graaff-Reinet † 26-3-1885 Rietkuil, Prins Albert							

Figuur 12

HOOFSTUK 4

PIETER JOHANNES SWANEPOEL EN JOHANNA FREDERIKA
PETRONELLA SWANEPOEL

4.1 Geboorte, herkoms en jeugjare van Pieter Johannes Swanepoel

Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) is in 1799 in die distrik Graaff-Reinet gebore, vermoedelik in die veldkornetskap Zwarterruggens. Hierdie afleiding word gemaak uit die feit dat sy ouers volgens die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* reeds in 1798 in die distrik woonagtig was (KAB: J 115: 35). Daarby word Pieter Johannes en sy twee ouer broers, Hendrik Frederik en Jan Abraham, tussen 13 April 1794 en 11 Augustus 1799 op Graaff-Reinet gedoop (NGKA: G 6/3/1: 31, 65). In 1804 tydens die doop van sy jonger suster, Maria Susanna (b6c5d8), word Zwarterruggens in die *Doopregister vir Kaapstad* as hulle woonplek aangegee (NGKA: G 1/8/10: 185).

Pieter Johannes Swanepoel was die sewende van agt kinders en die jongste van vyf seuns van Christiaan Swanepoel (b6c5) en Maria Sibella Swanepoel (b7c6). Sy ouers was neef en niggie (figuur 12).

b6c5d1	b6c5d2	b6c5d3	b6c5d4	b6c5d5	b6c5d6	b6c5d7	b6c5d8
Judith	Jacobus	Susanna	Christiaan	Hendrik	Jan	Pieter	Maria
Catharina	Swanepoel	Catharina	Hendrik	Frederik	Abraham	Johannes	Susanna
Swanepoel	≈ 1787	Jacoba	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel
≈ 1785		Swanepoel	≈ 1791	≈ 1794	≈ 1797	≈ 1799	≈ 1804
		≈ 1789					

(Swanepoel 1999: 416, 439, 455, 480, 518).

Op 11 Augustus 1799 word Pieter Johannes Swanepoel op Graaff-Reinet gedoop met as doopgetuies sy ma se broer Pieter Andries Swanepoel (b7c2) en dié se vrou Jacoba Johanna Gous (b1c1d7), asook sy ma se suster Rosa Catharina Swanepoel (b7c8) en dié se man Johannes Abraham Gerber (NGKA: G 6/3/1: 115; Heese & Lombard 1989: 489).

Kwartierstaat van Johanna Frederika Petronella Swanepoel (b7c1d2)

Jan Maria Swanepoel x Herrebout Nieuw- munster Brugge Vlaandere	Joachim Susanna Sachs x Holswig van van Egeln Haszleben Duitsland Turinge a 1691 a 1691	Jan Maria Janse x Russaar van van Eeden Blois van Frankryk Oldenburgh * 1659 * 1637 a 1662	Joost Pietertjie Stevens x Gerrits van Druten Nederland	PN Lier x Onbekend	PN Bollmayer x Onbekend	PN Bronkhorst x Onbekend	Pieter Ariaantje Gerritse x van Boshouwer Cathryn ≈ 1662 Kaapstad
a4 Pieter Swanepoel x Nieuw- 1-5-1712 munster Stellenbosch * 26-1-1678 a 1699 † c 1757	b3 Maria Sibella Sachs x van Güsten a 1691 † na 1775	b4 Frederik van x Eeden * 1694	b2 Hendrina Stevens * c 1706	Joseph Jost x Lier	Anna Ilse Bollmayer	Johann Bronkhorst x van 1717 Emmerich Duitsland a 1699 † 1740	b6 Geertruy Boshouwer
b7 Hendrik Swanepoel ≈ 16-12-1731 Kaapstad † 31-5-1770 Tulbagh-distrik	x 23-3-1755 Tulbagh	b4c6 Judith van Eeden ≈ 16-1-1735	Jan Joost Lier x Hameln Duitsland a 1742	x 3-5-1750 Paarl	b8 Geertruy Bronkhorst ≈ 25-10-1734		
b7c1 Frederik Hendrik Swanepoel ≈ 18-4-1756	x 9-11-1800 Kaapstad		b11 Johanna Adriana Lier * 2-7-1774 ≈ 2-4-1775 † 9-4-1855 Kleinrivier, Humansdorp				
b7c1d2 Johanna Frederika Petronella Swanepoel * 29-8-1804 ≈ 1606-1805 Tulbagh † c 1840 Uitenhage/Rietkuil, Prins Albert							

Figuur 13

Pieter Johannes Swanepoel bring sy grootwordjare hoofsaaklik in die veldkornetskappe Zwarterruggens en Op Sneeuweg van die distrik Graaff-Reinet deur as die seun van 'n veeboer. In 1817, kort nadat hy 18 jaar oud geword het, word sy naam vir die eerste maal, sonder enige besittings, in die *Opgaafrolle* aangegee as ingesetene van die veldkorneskap Zwarterruggens in die suidooste van die Graaff-Reinet-distrik (KAB: J 149). In 1818 is dit duidelik dat hy ook besluit het om veeboer te word, aangesien sy veetrop bestaan uit 50 aanteelbeeste, 106 aanteelskape, 17 bokke en 'n ryperd (KAB: J 150).

4.2 Huwelik met Johanna Frederika Petronella Swanepoel

Op 7 Januarie 1821, op 22-jarige ouderdom, word Pieter Johannes Swanepoel op Beaufort-Wes deur eerw John Taylor in die huwelik bevestig met die 16-jarige Johanna Frederika Petronella Swanepoel (b7c1d2), *jonge dogter van Beaufort* (NGKA: G 12/7/1: nr 44).

Johanna Frederika Petronella Swanepoel (figuur 14) is op 29 Augustus 1804 gebore en word op 16 Junie 1805 op Tulbagh gedoop (NGKA: G 4/7/2: 109). Sy was die tweede van ses kinders, en ook die tweede van vier dogters van Frederik Hendrik Swanepoel (b7c1) en Johanna Adriana Lier (b11) (Swanepoel 1999: 575). Johanna Frederika Petronella en Pieter Johannes Swanepoel was neef en niggie, want die bruid se vader, Frederik Hendrik (b7c1) en die bruidegom se moeder, Maria Sibella (b7c6), was broer en suster (figuur 12 en 13). Dit is egter nie waar die verwantskap eindig nie, want van vaderskant was die bruidspaar kleinneef en -niggie, aangesien hulle vaders Christiaan (b6c5) en Frederik Hendrik (b7c1) neefs was. Vanweë die tekort aan hubare jong vroue was huwelike tussen neefs en niggies in hierdie tyd nie ongewoon nie.

den 4ten January 1821 Koelof ⁴² Weijlman
 van Graaff Rijnst Jorkman met
 Magteld Jusanna Jacobs van
 Beaufort Jonge Dogter

den 4ten dito ⁴³ Petrus Jacobus Torie
 van Beaufort Jorkman met
 Cornelia Petronella Denten
 van Beaufort Jonge Dogter

den 4ten dito ⁴⁴ Pieter Johannes Swanepoel
 van Graaff Rijnst Jorkman met
 Johanna Petronella Frederica Swanepoel
 van Beaufort Jonge Dogter

Figuur 14: Huweliksinskriving van Pieter Johannes Swanepoel en Johanna Frederika Petronella Swanepoel (NGKA: G 12/7/1: nr 44)

Johanna Frederika Petronella Swanepoel en haar broers en susters se besonderhede is soos volg:

b7c1d1	b7c1d2	b7c1d3	b7c1d4	b7c1d5	b7c1d6
Judith Jacoba	Johanna	Frederik	Hendrina	Johannes	Hendrika Elsie
Maria Geertruida	Frederika	Hendrik	Catharina Maria	Abraham Pieter	Elizabeth
Susanna	Petronella	Swanepoel	Swanepoel	Coenraad	Swanepoel
Swanepoel	Swanepoel	* 8-9-1805	* 27-7-1809	Christoffel	* 4-5-1819
≈ 17-10-1802	* 29-8-1804	Swellendam	Swartberg	Swanepoel	Die Koup
Stellenbosch	≈ 16--6-1805	≈ 1-12-1805	≈ 12-12-1809	* 26-5-1812	≈ 9-1-1820
x 4-1-1824	Tulbagh	Stellenbosch	Stellenbosch	Beaufort-Wes	Beaufort-Wes
<i>Gerrit Cornelis</i>	x 7-1-1821	x 20-12-1828	x 22-3-1835	≈ 17-12-1812	x 25-7-1837
<i>Johannes</i>	<i>Pieter Johannes</i>	<i>Johanna</i>	<i>Jan Alexander</i>	Graaff-Reinet	<i>Roelof</i>
<i>Deysel</i>	<i>Swanepoel</i>	<i>Cornelia</i>	<i>Napoleon</i>	x 2-9-1838	<i>Johannes</i>
(b6c6)	(b6c5d7)	<i>van Wyk</i>	<i>de Rossema</i>	<i>Maria</i>	<i>van Eck</i>
				<i>Magdalena</i>	(b5c1d2e3)
				<i>Margaretha</i>	
				<i>Breytenbach</i>	
				(b8c1d3)	

(NGKA: G 2/4/3: 169; NGKA: G 4/7/2: 109; NGKA: G 6/3/3: 105; NGKA: G 12/6/4: 10; Swanepoel 1999: 575, 579, 581; Heese & Lombard 1989: 72, 160; 1999a: 429)

Dit blyk uit die doopregisters dat Johanna Frederika Petronella Swanepoel 'n groot deel van haar kinderjare in die huidige distrikte Beaufort-Wes en Prins Albert deurgebring het. By die doop van haar jonger suster, Hendrina Catharina Maria (b7c1d4), op 12 Desember 1809 op Stellenbosch word laasgenoemde se geboorteplek as Swartberg (Prins Albert) aangegee (Swanepoel 1999: 579, 581). In Desember 1812 word haar jongste broer, Johannes Abraham Pieter Coenraad Christoffel (b7c1d5), se geboorteplek as Beaufort-Wes opgeteken en op 4 Mei 1819 word haar jongste suster, Hendrika Elsie Elisabeth (b7c1d6), in die Koup (Beaufort-Wes) gebore (NGKA: G 6/3/3: 105; NGKA: G 12/6/4: 10).

Volgens die *Opgaafrolle* woon Frederik Hendrik Swanepoel en Johanna Adriana Lier in 1819 reeds in die veldkornetskap Gamka met 2 seuns en 3 dogters en besit hulle 'n wa en 'n veetrop bestaande uit 1 perd, 6 trekosse, 18 aanteelbeeste, 261

aanteelskape en 139 bokke. In 1821 woon hulle steeds in die veldkornetskap Gamka onder veldkornet JH Nel (KAB: J 5 - J 7).

Die Skotse sendeling en ontdekkingsreisiger, eerwaarde John Campbell, het in 1814 op 'n binnelandse reis met Johanna Adriana Lier se ouers kennis gemaak en soos volg oor Jan Joost Lier en sy vrou Anna Ilse Bolmayer geskryf: *Deze man heeft tien dochters welke reeds allen gehuwd zijn. Hij en zijne vrouw zagen er noch zoo jeugdig uit, alsof geen van beide ouder dan veertig jaren ware. De boer en zijne vrouw behandelde ons reizigers zeer vriendelik en lieten overloed van melk, boter en brood aanbrenge. De vrouw van den huize sat in het midden van hare woning met een langen stok in hare handen, gevende bevelen in den toon van een Veldoverste, en deze werden ook telkens oogenblikkelijk gehoorzaamd* (Dreyer 1930: 8; Campbell 1822: 457).

4.3 Totstandkoming van Beaufort-Wes

Die dorp Beaufort-Wes is op 27 November 1818 geproklameer met John Baird as adjunk-landdros. 'n Maand later is die dorp se eerste erwe uitgemeet op die plaas Hooyvlakte van Abraham de Clercq. Die distrik Beaufort-Wes het bestaan uit 10 veldkornetskappe, naamlik Nieuwveld, Voor Nieuwveld, Op Nieuwveld, Traka, Gamka, Zwartberg, Beaufort-Wes en die Koup. Veldkornette is deur die magistraat of landdros aanbeveel en deur die goewerneur aangestel. In 1828 is William Harding aangestel as magistraat en in 1834 toe die Drostdy tot stand gekom het, word Jacobus Johannes Meintjes die magistraat. Die NG Gemeente Beaufort-Wes stig eers in 1819 af van Graaff-Reinet en Tulbagh onderskeidelik en die eerste NG Kerk-gebou op Beaufort-Wes is in 1831 ingewy deur ds Colin Fraser, wat sedert 1825 predikant in die gemeente was. Hierna vorm die NG gemeente van Beaufort-Wes deel van die Ring van Graaff-Reinet (Vivier 1969: 6, 8; Van der Walt ea gd: 145).

Op 16 Julie 1834 doen John Burrow Beaufort-Wes aan as deel van dr Andrew Smith se reisgeselskap na die binneland. Hy beskryf die dorp as 'n misrabele

plekkie tussen lae heuwels waarvan die kerk die belangrikste gebou is. Ten spyte hiervan huisves die dorpie in 1834 reeds 'n klein bibliotekie (Burrow 1971: 14).

4.4 Woonplek

Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) en sy bruid vestig hulle klaarblyklik na hulle troue in Januarie 1821 naby sy ouers in die veldkornetskap Op Sneeu-berg in die Graaff-Reinetse distrik en tot in 1824 kom hulle besonderhede jaarliks in die betrokke *Opgaafrolle* voor (KAB: J 157 - J 164). In daardie stadium woon sy broers Jan Abraham (b6c5d6) en Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d4), asook sy swaer Dirk Jacobus Swanepoel (b3c6d5), en hulle gesinne ook in die wyk Op Sneeu-berg.

Volgens die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* lyk dit asof die jong egpaar se eersteling, Christiaan Hendrik (b6c5d7e1), op 20 April 1822 in die Graaff-Reinet-distrik gebore is (KAB: J 159 - J 160). In die *Beaufort-Wes Doopregister* word sy geboorteplek egter as Ruggens aangegee (NGKA: G 12/6/4: 36). Dit blyk dat die Ruggens in die Koup geleë is, want in Desember 1817 doen Petrus Albertus Swanepoel aansoek om die plaas *Goeds Revier in die Gauphse Ruggens* (KAB: 1/GR 13/13: S 58). Die moontlikheid bestaan dus dat die 17-jarige Johanna Frederika Petronella Swanepoel slegs vir die geboorte van haar eersteling na haar ouers in die Koup gegaan het.

In 1825 verdwyn Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel se name uit die *Opgaafrolle vir Graaff-Reinet* (KAB: J 155 - J 164). Eers in 1829 word hulle besonderhede weer in die *Opgaafrolle* gevind as inwoners van die veldkornetskap Koup in die distrik Beaufort-Wes (KAB: J 14). Die streek Koup (Gauph/Gouph/Kaup) is geleë aan die voet van die Nuweveldberg, effens oos van die Gamkarivier in die Hooivlakte. Dit sluit die gebied in waar die Leeu- en Gamkariviere hul bronne het (Raper 1972: 55).

Dit blyk egter dat Pieter Johannes Swanepoel en sy gesin hulle reeds in 1825 in die

Koup gaan vestig het, want op 22 Februarie word die egpaar se tweede kind, Johanna Adriana (b6c5d7e2), ook in die Koup se Ruggens gebore (NGKA: G 12/6/4: 59). Op 16 April 1827 word hulle derde kind, Frederik Hendrik (b6c5d7e3), op die plaas Vlakfontein in die Koup gebore en op 29 Julie 1827 word hy op Beaufort-Wes gedoop (KAB: MOOC 3526 heropen na MOOC 94514; NGKA: G 12/6/4: 89). Hoewel sy jonger broer, Pieter Johannes (b6c5d7e4), se geboorteplek nie vermeld word nie, is hy waarskynlik ook op Vlakfontein gebore en op 26 April 1829 word hy op Beaufort-Wes gedoop (NGKA: G 12/6/4: 109).

Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) en sy gesin woon in 1833 steeds op die plaas Vlakfontein in die veldkornetskap Koup, want dit is ook die geboorteplek van sy volgende twee kinders, Jacobus Johannes (b6c5d7e5), op 7 November 1831 en Maria Sibella (b6c5d7e6) op 14 Junie 1833 (NGKA: G 12/6/4: 142; NGKA: G 12/6/4: 154; KAB: J 14 - J 17).

In Julie 1833 word die plaas Vlakfontein opgemeet en doen Pieter Johannes Swanepoel die volgende verklaring in die teenwoordigheid van veldkornet M de Beer van die Koup:

Ik ondergetekende verklaar mits dese volkomen te vreedem te syn met de wyse waarop de plaats de vlakfontein door den landmeter den Heer Stretch is opgemetem geworden en dat de bakens aan my behooryk zyn aangewesen.

Gouph 24 Julie 1833

M de Beer, Veldkornet

PJ Swanepoel

No 72, General plan No 21

No 9 Vlakfontein

Pieter Johannes Swanepoel Christ. Son

(KAB: 1/GR 14/21 Deel III)

Uit die *Opgaafrolle vir Beaufort-Wes* blyk dit dat Pieter Johannes Swanepoel se broers, Christiaan Hendrik (b6c5d4) en Jan Abraham (b6c5d6), asook sy swaer en

neef, Frederik Hendrik Swanepoel (*Fred H Son*), ook na die Koup verhuis het. In 1830 en 1831 verskyn hulle besonderhede saam in die *Opgaafrolle* en dit wil voorkom asof hierdie vier gesinne saam, of baie na aan mekaar gewoon het (KAB: J 14 – J 18). Pieter Johannes Swanepoel teken ook in 1830 en 1831 die *Opgaafrolle* namens al vier.

In 1832 verskyn Pieter Johannes en Jan Abraham Swanepoel se name bymekaar in die *Opgaafrolle* (KAB: J 17). Die feit dat albei presies ewe veel vee aangee, dui daarop dat hulle saam geboer het. Pieter Johannes teken weer namens albei.

In weerwil van die feit dat Vlakfontein in Julie 1833 vir hom opgemeet is, verskyn Pieter Johannes Swanepoel se besonderhede in 1833 in die *Opgaafrolle* van die veldkornetskap Gamka (KAB: J 18). Daarteenoor woon sy broer, Jan Abraham Swanepoel, nog steeds in die Koup. Aangesien die *Opgaafrolle vir Beaufort-Wes* slegs die tydperk van 1819 tot 1833 dek, is daar hierna heelwat minder oor Pieter Johannes Swanepoel se omstandighede bekend.

Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel se volgende kind, Abraham Christoffel (b6c5d7e7), is op 20 Mei 1835 gebore en op 26 Julie 1835 op Beaufort-Wes gedoop (Swanepoel 1999: 499). Sy geboorteplek word egter nie vermeld nie.

Die eerste aanduiding dat hierdie egpaar 'n nuwe woonplek het, is die geboorte van hulle agtste kind, Jan Abraham Swanepoel (b6c5d7e8), op 7 Augustus 1837 op die plaas Rietkuil nr 118 in die huidige distrik Prins Albert (NGKA: G 12/6/4: 204; SG: 3322). Dit word bevestig deur die feit dat Pieter Johannes Swanepoel sy adres as *Kouka* aangee in 'n brief wat hy op 24 April 1838 aan magistraat Jacobus Johannes Meintjes van Beaufort-Wes skryf (KAB: 1/BW 9/61). Rietkuil is geleë aan die Koukarivier in die veldkornetskap Traka. Van Plettenberg meld in sy joernaal dat Kouwka/Kouka/Kauka in Afrikaans *Buffelsrivier* beteken. Traka daarenteen beteken *Vrouewensrivier* (Du Plessis 1973: 253, 323).

Hoewel die geboorteplek van Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel se negende kind, Geertruida Susanna (b6c5d7e9), op 17 Mei 1839 nie vermeld word nie, is sy waarskynlik ook op Rietkuil gebore. Op 25 Mei 1839 word sy, soos haar ouer broers en susters, op Beaufort-Wes gedoop (NGKA: G 12/6/4: 224).

Die tiende en laaste kind uit die huwelik van Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel, Judith Susanna (b6c5d7e10), word op 25 Desember 1840 op Uitenhage gedoop (NGKA: G 10/4/2: 554). By hierdie geleentheid word haar geboorteplek slegs as Traka vermeld, maar sy is na alle waarskynlikheid ook op Rietkuil gebore.

Die rede vir Pieter Johannes Swanepoel se besoek aan Uitenhage is onbekend. Dit was egter net 'n tydelike besoek, want op 15 April 1841 word die plaas Rietkuil nr 118 van 14 379 morg in die distrik Beaufort-Wes aan Pieter Johannes Swanepoel toegeken (AK: Beaufort West Quits Vol 5 Fol 35). Van 1841 tot met sy afsterwe in 1885 word Rietkuil of Kouka in amptelike dokumente as sy woonplek aangedui (KAB: MOOC 6/9/220, 822).

4.5 Ontevredenheid met die Britse owerheid en die daaropvolgende Groot Trek

Die jare rondom 1838 was die tyd van die Groot Trek en die moontlikheid bestaan dat Pieter Johannes Swanepoel se besoek aan Uitenhage hiermee verband gehou het. Die feit dat sy vrou, Johanna Frederika Petronella Swanepoel, klaarblyklik oorlede is tydens of kort na die geboorte van hulle tiende kind op 11 September 1840, kon hom van moontlike trekplanne laat afsien het (NGKA: G 10/4/2: 554).

'n Brief wat Pieter Johannes Swanepoel in November 1838 aan magistraat Jacobus Johannes Meintjes van Beaufort-Wes skryf, dien as bevestiging dat hy dit ernstig oorweeg het om die kolonie te verlaat (KAB: 1/BW 9/61). Hierin gee hy sy

ontevredenheid met die Britse owerheid en hulle miskennis van die blanke boere se regte duidelik te kenne. Die volledige brief lui soos volg:

Kouka den 19 November 1838

Mijn waar de heer Mijntjes: ik heb Gehoord dat de Saak van H. Oostuijsen en Van De permanente hottentotte: Sal Voor UE komen. Maar mijn heer. Als ik in Uwe plaats Was. dan souw ik de saak laate voor beij gaan. Wand Als het is Dat ostuijsen Sal moeten boete of onkoste betaalen. dan siet Weij in woon ders van Beaufort bebliek. dat hier Voor de burgers geen reg meer ben. Maar alleenlijk Voor de Swarte. ik kan Mijn heer ook de reede Seggen Waar om de hottentotte genaamd Piet Stuurman Weder Piet Stuurman, Kobus Stuurman, oranje en dikkob en nog meer. Hun ne ijgen Reg gebriek heeft op mijn plaats Sij heb gaan liggen in mijn gemeente grond aan Whaai Kraal. toen heef ik hun aangesegt om te Vertrek met getuijgen maar sij Wil niet en toen heb ik Klagtig geweest beij de proviesie Veld cornet om hunne te verdrijven en toen is Oostuijsen gekoomen om hun te verdryven maar hulle Wel nog niet vertrekken en toen heeft ik mijn klagte bitter lijk bij Mijn heer gedaan en u Vrindelijk om onderregt gevraagd hoe ik mijn gedragen sal. maar toen Was daar voor mijn geen and Woord van u Soo moed Weij op merken dat hier geen reg meer Voor de burgers is en ook de gouvermend Wel Weeten Waar om en Wat de oorsaak ben dat de menschen Soo Wegtrekke maar mijn heer moet gedenken dat het om Sulke Saake is dat weij geen reg meer hebbe op onse Eijgen dom. dat de Swarte doenen kan Wat of sij Wel en Weij moeten daaronder gebukkend gaan om reede dat hier geen reg voor ons meer te vinden is mijn heer ik souw Wenschen dat de hottentotte geen reg gegeven Worden. Want anders sal weij genoot saak Weesen om onse Eijgendomme te ver laate en ook Weg te trekken Want u Weet niet hoe dat de Swarte met ons handelen en over ons heerschen maar mijn heer ik souw niet Wenschen dat Oostuijsen ongelijk sal krijgen Want veele menschen Wag daar op om te sien hoe dat het uijt Valt met deese saak van H. oostuijsen mijn heer de menschen is dog Weeder een Weijnig tot stel stand van Weegens de trekken soo sou ik niet verlangen Verder de menschen aan te moedigen tot trekken Want als dat sleg uijt Valt dan kan u gedenken dat u de menschen sal tot trekken brengen sonder Eijnde: Want dan sal Weij genoodsaak Weesen om dat in de Corand te laate in Vloeyen hoe dat het met de burgers toe gaat dat hier geen Reg meer Voor ons is in dit land beij onse geregten. mijn heer ik blijoe op een goede ver Wagting Van u. Verdens verblijve ik UE dienaar.

PJ Swanepoel

(KAB: 1/BW 9/61)

Dit blyk dat Pieter Johannes Swanepoel se aansprake nie ongegrond was nie en dat daar grootskaalse ontevredenheid onder die inwoners van die distrik Beaufort-Wes geheers het. Gevolglik het hulle die kolonie in groot getalle verlaat. Reeds op 18 April 1837 stel veldkornet DS Fourie 'n lys op van die mense wat in 1836 uit die wyk *Nieuweveld* oor die grens van die Kaapkolonie getrek het (KAB: 1/BFW 9/51). Hiervolgens het 'n groep bestaande uit 18 volwasse mans, waaronder ene *Pieterus* Swanepoel, en altesaam 52 kinders die kolonie verlaat. Ook magistraat Jacobus Meintjes het in 1837 en 1838 aan die Koloniale Sekretaris gerapporteer dat 'n hele aantal boere uit die distrik Beaufort-Wes getrek het, of gereed maak om te trek. So meld hy op 28 September 1837 dat minstens die helfte van die boere in die *Nieuweveld* gereed maak om te trek (Vivier 1969: 135). Daarby is 'n hele aantal boere reeds vort sonder om die magistraat in kennis te stel.

Tot oormaat van ramp skryf ook veldkornet DS Fourie op 23 Mei 1838 aan Jacobus Meintjes dat hy oor die Grootrivier gaan trek na die gebied van kaptein Waterboer (KAB: 1/BFW 9/51).

Uit die veldkornetskap Traka waar Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) woonagtig was, rapporteer veldkornet HP van der Westhuizen op 16 April 1846 dat hy sy hele wyk deur gery het en *daar is een helle gedeelt van mijn menschen vertrokken die ik niet gevonden heb en die ossen is mager en tot die commando so ik nouwlijks bij malkaar kan krijgen van twintigt tot vijf-en-twintigt weerbaarre Mannen* (KAB: 1/BFW 9/51).

Twee van die belangrikste redes waarom boere in die grensdistrikte besluit het om te trek, was enersyds die toenemende botsings met die Xhosa en andersyds groeiende ontevredenheid met die Britse owerheid. Hoewel die Britse owerheid die grensboere se vermoë om hulleself te verdedig aan bande gelê het, kon hulle

ook nie die grensboere se veiligheid waarborg nie. Verder is daar tydens die Sesde Grensoorlog (1834 – 1835) van grensboere verwag om hulle eie toerusting en voorrade te verskaf. Na afloop van die oorlog het hulle geen vergoeding ontvang nie, terwyl hulle steeds aan belasting onderwerp is (Cameron & Spies 1986: 129).

Die boere in die distrik Beaufort-Wes was in 1846 gevolglik steeds onwillig om kommando-diens te verrig. Op 22 April 1846 vind veldkornet PF Muller van Uitkyk dit nodig om die ingesetenes van sy wyk daarop te wys dat hulle volgens Ordonnansie no 2 van 1837 met £20 sterling of drie maande tronkstraf beboet kan word, indien hulle weier om op kommando te gaan. Twee dae later word Jan Swanepoel saam met 18 ander burgers van Zwartberg, waaronder Eric Stockenström, opgekommandeer *voor de Kafferskommando* (KAB: 1/BFW 9/51).

Op 12 Mei 1846 verskaf veldkornet HP van der Westhuizen van die wyk Traka die name van 15 burgers, waaronder Frederik Hendrik Swanepoel (klaarblyklik b6c5d7e3), wat op 7 Mei by hom aangemeld het vir kommando-diens. Daarby verskaf hy die name van 9 *Vrijburgers* (gekleurdes) wat deel van die kommando uitmaak, asook 6 *onwilligers die tot die Command geweiger heb die niet rijen Wil* (KAB: 1/BFW 9/51). Onder die onwilliges tel *Carel Smid, Martin van der Nes, Jan Wright*, een onleesbare naam, asook Piet en Jan Swanepoel (KAB: 1/BFW 9/51). Laasgenoemde twee is klaarblyklik die twee broers Pieter Johannes (b6c5d7) en Jan Abraham Swanepoel (b6c5d6).

Op 27 Junie 1846 rapporteer veldkornet HP van der Westhuizen dat hy *rond gereden heb bij de onwilge Johannes Cloete [...] ik heb hun niet gevonden, Karel Smit legd siek, Piet Swanepoel legd breag (?) Slegd, Jan Wrigd pas zijn vader zijn Schapen op en zijn vader was niet tuijus en Wrigd heb geen Volck. Hendrik Venter segd hij heb gesegd als daar 8 opt 10 Vrywillige gaad daar sal hij gaan maar ander nied* (KAB: 1/BFW 9/51).

Die wantroue tussen owerheid en onderdaan word verder geïllustreer deur veldkornet HP van der Westhuizen se verslag op 30 September 1846 by die

terugkeer van die kommando: *Mijn Heer, Ik moet u edelen beregten dat de Kommando te huys gekoomen is maar zy hebben geen van de ossen gebragt de welke zy van hier genomen hebben zy geven voor dat de ossen allen dood zyn en nu hebben zy ossen de Welke op rekening van hedt Governement gekocht zyn en tans loopen in Kouka by P Swanepoel In dien daar menschen zyn die van de ossen willen hebben in de Plaats van hunne moet ik hen van de governments ossen geven ofte niet nu verzoek ik u vrindelyk om my tog te beregten hoedanig ik met de ossen moet handelen* (KAB: 1/BFW 9/51). Bogenoemde Swanepoel by wie die betrokke osse geloop het, is Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) van die plaas Rietkuil aan die Koukarivier.

Afgesien van die onwilligheid om gehoor te gee aan oproep-instruksies, ondervind die boere in die distrik Beaufort-Wes ook 'n tekort aan ammunisie. Op 13 Mei 1846 rig veldkornet HP van der Westhuizen die volgende pleidooi aan die owerheid: *Send mejn Kruyd en lood mejn wyk is onblood als hier souw een inval komd al wat ik hoor klagt dat hulle geen kruyd en lood heft en dat mejn wyk den buijstenste is aan groerevier en dat is ruijge veld* (KAB: 1/BFW 9/51).

Hoewel miskien in 'n mindere mate, is die ingesetenes van Beaufort-Wes dus deur dieselfde faktore geraak as die inwoners van die distrikte Uitenhage, Albanie (Grahamstad), Graaff-Reinet en Somerset-Oos. Ander aspekte wat hulle ook geraak het, is die feit dat die grensdistrikte al digter bevolk geraak het en dat grondpryse in die twintiger- en dertigerjare skerp gestyg het. Ernstige droogtes het sake vererger en as gevolg van Cradock se erfpagstelsel wat in 1814 die leenplaasstelsel vervang het, was daar nie meer grond vir jong boere beskikbaar. Alle nuwe plase moes as erfpagplase uitgereik word, terwyl bestaande leenplase tot die nuwe stelsel omgeskakel kon word. In beide gevalle moes plase opgemeet word en planne en titel-aktes moes opgestel word. Boonop moes daar jaarliks huur op hierdie plase betaal word. Grondpryse het gevolglik gestyg en grond het al skaarser geword (Venter 1985: 16 - 17; Cameron & Spies 1986: 129).

Regeringsmaatreëls soos Ordonnansie 50 van 1828 waardeur wetlike beskerming

aan die Khoi en die San verleen is, saam met die vrystelling van die slawe op 1 Desember 1834, het gelei tot 'n gebrek aan arbeid. Daarby het dit rondlopery en diefstal in die hand gewerk (Muller 1975: 141; Venter 1985: 20 - 21). Op 10 Augustus 1839 rapporteer veldkornet Dirk van Schalkwyk uit die Koup dat die *Boesmans aan het stelen en moorden is*, terwyl provisionele veldkornet G van Bosch op 22 Augustus 1839 kla oor die toename in rondlopery (KAB: 1/BFW 9/51). Hy meld verder dat hy op 'n groep van 20 rondlopers met 4 gewere in die veld afgekom het waar hulle besig was om 'n bees te slag.

Hierdie probleem het in die volgende dekade voortgeduur en op 21 April 1846 skryf veldkornet Van der Westhuizen dat 'n groot aantal burgers met hulle vee uit sy wyk vertrek het. Volgens hom is daar in daardie stadium slegs 30 burgers oor, waarvan 5 invalides is. Terselfdertyd maan hy ook teen 'n moontlike aanval van die San van oor die noordelike grens (KAB: 1/BFW 9/51).

Volgens die *Opgaafrolle* vir die tydperk 1817 tot 1833 het Pieter Johannes Swanepoel in 1821 'n Khoi-man en -vrou, asook 'n Khoi-seun onder 16 en 'n Khoi-dogter onder 14 in diens gehad (KAB: J 149 - J 164; KAB: J 14 - J 18). In 1824 word daar 'n Khoi-seun onder 16 vermeld. Tot met die beëindiging van die *Opgaafrolle vir Beaufort-Wes* in 1833 word daar nooit weer enige Khoi by sy naam vermeld nie. Verder het Pieter Johannes Swanepoel nooit enige slawe besit nie. Die vrystelling van die slawe het dus geen verliese vir Pieter Johannes Swanepoel tot gevolg gehad nie. Daarenteen was hy ook blootgestel aan die gemelde aanvalle deur die San en strooptogte deur rondtrekkende drosters.

'n Gebrek aan arbeid, 'n gevoel van onveiligheid as gevolg van drosterbendes, tesame met 'n algemene ontevredenheid met die Britse bewind, kon dus wel as aansporing vir hom gedien het om die trekgedagte te oorweeg.

Nog 'n bydraende faktor wat die ingesetenes van die distrik Beaufort-Wes geraak het, is die devaluasie van die riksdalder. In 1806 toe Brittanje die Kaap in besit

geneem het, was die riksdalder 4 sjieling sterling werd. As gevolg van 'n oormatige uitreiking van papiergeld het die riksdalder se waarde teen 1825 afgeneem tot een sjieling en 'n sikspens. Aangesien die Afrikanerboere in die grensdistrikte riksdalder besit het, het hulle groot finansiële verliese gely. Dit het verder bygedra tot wantroue in die Britse owerheid. Ten spyte hiervan was die riksdalder steeds algemeen in gebruik in die grensdistrikte. Eers op 20 Maart 1855 is daar byvoorbeeld besluit dat sterling die geldeenheid sou wees waarin daar voortaan op die mark op Beaufort-Wes gebie sou word (Venter 1985: 17; Vivier 1969: 122).

4.6 Kinders uit die huwelik tussen Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel

Tien kinders is uit die huwelik tussen Pieter Johannes Swanepoel en Johanna Frederika Petronella Swanepoel gebore. Hulle besonderhede is soos volg:

e1. Christiaan Hendrik Swanepoel (vernoem na sy oupa aan vaderskant)

Gebore op 20 April 1822 in die Ruggens (Koup)

Gedoopt op 6 Oktober 1822 op Beaufort-Wes (NGKA: G 12/6/4: 36)

Trou op 6 Junie 1842 op Beaufort-Wes met Johanna Adriana Geertruida Deysel (b6c6d1), dogter van Gerrit Cornelis Johannes Deysel (b6c6) en Judith Jacoba Maria Geertruida Susara Swanepoel (b7c1d1) (Heese & Lombard 1989: 72;

Swanepoel 1999: 575)

Hertrou op 13 Mei 1844 op Beaufort-Wes met Susanna Abigail Coertse (b11c7), dogter van Roelof Jacobus Coertze en Cornelia Susanna van Zyl (Heese & Lombard 1999a: 602)

Oorlede op 27 Januarie 1863 op Kruisrivier (ouderdom 40 jaar en 9 maande) (Swanepoel 1999: 481)

e2. Johanna Adriana Swanepoel (vernoem na haar ouma aan moederskant)

Gebore op 22 Februarie 1825 in die Ruggens (Koup)

Gedooop op 27 Maart 1825 op Beaufort-Wes (NGKA: G 12/6/4: 59)

Trou met Johannes Hendrik Venter (NGKA: G 64/3/1: 38, 45, 68, 105; NGKA: G 64/3/2: 15, 33, 78, 114, 151)

Oorlede op 20 September 1877 in die ouderdom van 52 jaar op Leeukraal, Prins Albert (Swanepoel 1999: 481)

e3. **Frederik Hendrik Swanepoel** (vernoem na sy oupa aan moederskant)

Gebore op 16 April 1827 op die plaas Vlakfontein, Beaufort-Wes

Gedooop op 29 Julie 1827 op Beaufort-Wes (NGKA: G 12/6/4: 89)

Trou op 14 April 1845 op Prins Albert met Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1), dogter van Matthys Booyens en Catharina Elizabeth Esterhuizen (b2c5d2e4) (NGKA: 64/4/1: nr 2; Heese & Lombard 1999a: 328; Heese & Lombard 1989: 236)

Hertrou op 1 Januarie 1880 op Prins Albert met Catharina Carolina Wilhelmina Beukes (b1c2d3e5f1), dogter van Barend Hendrik Beukes en Maria Catharina Freysen (b2) (NGKA: G 64/4/3: nr 720; Heese & Lombard 1999a: 254; Heese & Lombard 1989: 371)

Oorlede op 8 September 1909 op Prins Albert in die ouderdom van 82 jaar en 5 maande (KAB: MOOC 3526 heropen na MOOC 94514; Swanepoel 1999: 481 - 482)

e4. **Pieter Johannes Swanepoel** (vernoem na sy vader)

Gebore op 11 Desember 1828 op *Nuituberg*[], volgens sy sterftekennis (KAB: MOOC 6/9/127, 5276)

Gedooop op 26 April 1829 op Beaufort-Wes (NGKA: G 12/6/4: 109)

Trou op 19 Januarie 1852 op Prins Albert met Maria Christina Elisabeth Catharina Venter, dogter van Johannes Hendrik Venter en Anna Christina Venter (NGKA: G 64/4/1: nr 81)

Hertrou op 27 September 1858 op Beaufort-Wes met Cornelia Hermina van Zyl, dogter van Casper Wilhelmus Albertus van Zyl en Jeanette Cornelia NN (Swanepoel 1999: 494)

Oorlede op 8 Mei 1869 in sy huis op Kapteinskraal, Prins Albert in die ouderdom 40 jaar en 5 maande

(KAB: MOOC 6/9/127, 519; KAB: MOOC 5276, 1869)

e5. Jacobus Johannes Swanepoel (vernoem na sy vader se oudste broer)

Gebore op 7 November 1831 op Vlakfontein in die veldkornetskap Koup

Gedooop op 26 Desember 1831 op Beaufort-Wes (NGKA: G 12/6/4: 142)

Trou op 26 Januarie 1852 op Prins Albert met Johanna Louisa Venter

(NGKA: G 64/4/1: nr 83)

Oorlede op 2 September 1895 in die ouderdom van 63 jaar op Paardefontein, Prins Albert (Swanepoel 1999: 497)

e6. Maria Sibella Swanepoel (vernoem na haar ouma aan vaderskant)

Gebore op 14 Junie 1833 op Vlakfontein in die veldkornetskap Koup

Gedooop op 14 Julie 1833 op Beaufort-Wes (NGKA: G 12/6/4: 154)

Trou op 13 Februarie 1854 op Prins Albert met Frans Andries Rothman van Vogelfontein (NGKA: G 64/4/1: nr 132)

Oorlede op 10 September 1861 in die ouderdom van 28 jaar op Hoogekraal, Bankrivier, Beaufort-Wes (Swanepoel 1999: 499)

e7. Abraham Christoffel Swanepoel

Gebore op 20 Mei 1835, waarskynlik op Rietkuil

Gedooop op 26 Julie 1835 op Beaufort-Wes (NGKA: G 12/6/4: 186; Swanepoel 1999: 499)

Klaarblyklik jonk oorlede

e8. Jan Abraham Swanepoel (vernoem na sy vader se broer, b6c5d6)

Gebore op 7 Augustus 1837 op Rietkuil, Prins Albert

Gedooop op 1 Oktober 1837 op Beaufort-Wes (NGKA: G 12/6/4: 204)

Trou op 14 Maart 1859 op Prins Albert met Catharina Louisa Dolphina Botes (b2c3d3e8) dogter van Nicolaas Lourens Botes en Martha Johanna Catharina

Raats (NGKA: G 64/4/1: nr 218; Heese & Lombard 1999a: 357 - 358)
 Oorlede op 13 Augustus 1898 in die ouderdom van 61 jaar op Rietkuil, Prins Albert (Swanepoel 1999: 499)

e9. Geertruida Susanna Swanepoel (deels vernoem na haar grootouma, Geertruy Bronkhorst)

Gebore op 17 Mei 1839, vermoedelik op Rietkuil, Prins Albert

Gedooop op 25 Augustus 1839 op Beaufort-Wes (NGKA: G 12/6/4: 224; Swanepoel 1999: 501)

e10. Judith Susanna Swanepoel (deels vernoem na haar moeder se oudste suster, asook haar grootouma, Judith van Eeden)

Gebore: 11 September 1840 in die veldkornetskap Traka (Rietkuil)

Gedooop op 25 Desember 1840 op Uitenhage

Doopgetuies: Maria Magdalena Margaretha Breytenbach (b8c1d3)
 Gerrit Deysel (b6c6)

Judith Jacoba Geertruida Swanepoel (b7c1d1)

(NGKA: G 10/4/2: 554; Heese & Lombard 1999a: 429; Heese & Lombard 1989: 72; Swanepoel 1999: 575)

Trou met Willem Gideon Gouws (b3c4d1e5f4) (Heese & Lombard 1989: 490).

Volgens AJ Swanepoel trou sy met Jan Venter (1999: 502).

Sy en Gideon Gouws laat doop egter tussen 3 Junie 1860 en 10 Augustus 1873 sewe kinders op Prins Albert (NGKA: G 64/3/2: 107, 148, 158, 186, 223, 253). Willem Gideon Gouws sterf op 20 Mei 1874 op Kroonstad (KAB: MOOC 6/9/220, 822).

Hertrou op 9 November 1874 op Kroonstad met Hendrik Cornelius Bezuidenhout (Swanepoel 1999: 502).

4.7 Onderwys en opleiding

Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel se eersteling,

Christiaan Hendrik, is in 1822 gebore (NGKA: G 12/6/4: 36). Dit is dieselfde jaar waarin ses Skotse onderwysers deur die goewerneur, lord Charles Somerset, na die Kaap gebring is om gratis Engelse skole te begin en sodoende sy verengelsingbeleid deur te voer. In dieselfde jaar is die Taalproklamasie van 5 Julie 1822, waarvolgens Engels die amptelike taal van die Kaapkolonie sou word, in die *Cape Town Gazette* gepubliseer (Borman 1989: 11 - 13). Die eerste vry Engelse skole het in 1822 in Graaff-Reinet, Uitenhage, Stellenbosch, Georgetown, Tulbagh en Worcester tot stand gekom. In 1823 het Swellendam en die Paarl gevolg.

Dit blyk egter dat Somerset se vry Engelse skole gelei het tot 'n opbloei in privaat skole tussen 1822 en 1829. Afgesien van bogenoemde twee tipes skole was daar teen 1824 ook nog Hollandse elemêntere skole, voorleserskole, vry kerkskole en sendingskole aan die Kaap. Boonop is die dienste van rondtrekkende skoolmeesters wie se kennis dikwels uiters gebrekkig was, ook nog gebruik. Ten spyte hiervan het regter Truter van die Rondgaande Hof in 1824 bevind dat tweederdes van die kinders aan die Kaap steeds nie voldoende onderrig ontvang het nie en dat onderwystoestande veral in die binneland versleg het (Borman 1989: 14 - 16).

In 1827 en 1828 is by wyse van regulasies betreffende die werk en samestelling van distrikskoolkomitees gepoog om die onderwys te verbeter. In 1834 het die goewerneur op aanbeveling van die Bybel- en Skoolkommissie 'n hersiene stel regulasies vir plaaslike liggame uitgevaardig. In die praktyk het dit beteken dat die siviele kommissaris, die distriksgeneesheer en die predikant op groter dorpe oor die onderwys sou toesig hou, terwyl die predikant en die ouderlinge op kleiner dorpe hierdie taak sou vervul (Borman 1989: 16).

Ten spyte van hierdie maatreëls is onderwys in die grensdistrikte in die dertigerjare van die neëntiende eeu erg gestrem deur die nomadiese neigings van baie koloniste, die feit dat Engels die amptelike taal was, terwyl Hollands

159.
1812 *Regneel*
Sinnelyste van bevestigde en de herte in de Parochie van Beaufort in

No	Numm Schaad	Namen en Tonnamen	bedenken	Staat	Rang of Bedijf
759	274 Wijf	George Swaneepoel Charlotte Swaneepoel	Minde Surig Minde Surig	Langman Langedogter	keboer
Behoort in de afzonderlyke gemeente te Beaufort vromeldt na afkondig dits Sinnelyste is } <i>Gez. Swaneepoel</i> Colletten bevestigd } <i>P. J. Coertze</i> <i>Trakta in de Parochie van Beaufort</i>					
760	de 10 Schaad	Pieter Johannes Swaneepoel Francina Christina Coertze	Minde Surig Minde Surig	Madamman Langedogter	keboer
Behoort in de afzonderlyke gemeente te Beaufort vromeldt na afkondig dits Sinnelyste is } <i>P. J. Swaneepoel</i> Colletten bevestigd } <i>P. J. Coertze</i> <i>Trakta in de</i>					
761	de 12 Schaad	Jan Petrus Swaneepoel Cornelia Susanna Elisabeth	Minde Surig Minde Surig	Langman Langedogter	keboer
Behoort in de afzonderlyke gemeente te Beaufort vromeldt na afkondig dits Sinnelyste is } <i>P. J. Swaneepoel</i> Colletten bevestigd } <i>P. J. Coertze</i> <i>Trakta in de</i>					
762	de 12 Schaad	Daniel Johannes Jacobs Susanna Elisabeth Smith	Minde Surig Minde Surig	Madamman Langedogter	keboer
Behoort in de afzonderlyke gemeente te Beaufort vromeldt na afkondig dits Sinnelyste is } <i>D. J. Jacobs</i> Colletten bevestigd } <i>Susanna Elisabeth Smith</i>					
763	192 Schaad	Salomon Mathias den Toit Louisa Magdalena Coertze	Minde Surig Minde Surig	Langman Langedogter	keboer
Behoort in de afzonderlyke gemeente te Beaufort vromeldt na afkondig dits Sinnelyste is } <i>G. M. den Toit</i> Colletten bevestigd } <i>L. M. Coertze</i>					
764	274 Schaad	Sebastiaan van Schalkwyk Susanna Jacoba Tourie	Minde Surig Minde Surig	Langman Langedogter	keboer
Behoort in de afzonderlyke gemeente te Beaufort vromeldt na afkondig dits Sinnelyste is } <i>Sebastiaan van Schalkwyk</i> Colletten bevestigd } <i>Susanna Jacoba Tourie</i>					
765	de 11 Schaad	P. J. Swaneepoel Francina Christina Coertze	Minde Surig	Langman	keboer

Figuur 15: Huweliksinskriving van Pieter Johannes Swaneepoel en Francina Christina Coertze (NGKA: G 12/7/1: nr 760)

(Afrikaans) deur die meerderheid gebruik is, en die sterk invloed van die kerk (Borman 1989: 23, 25).

Hoewel 'n goewermentskool in 1836 op Beaufort-Wes tot stand gekom het met JG Fivaz as onderwyser, is dit nie duidelik watter tipe onderrig Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel se tien kinders ontvang het nie (Vivier 1969: 77).

4.8 Tweede huwelik met Francina Christina Coertze

Soos vroeër in hierdie hoofstuk aangedui, is Johanna Frederika Petronella Swanepoel klaarblyklik tydens of kort ná die geboorte van haar jongste kind in 1840 oorlede, want op 1 September 1842 (figuur 15) hertrou die 43-jarige Pieter Johannes Swanepoel van Rietkuil, Kouka, met die 29-jarige Francina Christina Coertze (b11c3) (Heese & Lombard 1999a: 602). Hulle word op Traka *in de Parochie van Beaufort* deur ds Colin Fraser in die huwelik bevestig (NGKA: G 12/7/1: nr 760). Hoewel die handtekeninge moeilik leesbaar is, lyk dit na FN Geyer en HP van der Westhuizen wat die huweliksregister as getuies onderteken.

Francina Christina Coertze (b11c3) is op 22 Februarie 1813 gebore en op 13 Februarie 1814 op Graaff-Reinet gedoop. Sy was die derde van ses kinders uit die eerste huwelik van Roelof Jacobus Coertze (b11) met Martha Magdalena du Toit (KAB: MOOC 6/9/32, 7187). Die Coertze-kindere se besonderhede is soos volg:

b11c1	b11c2	b11c3	b11c4	b11c5	b11c6
Anna	Roelof	Francina	Martha	Francois	Maria
Elizabeth	Jacobus	Christina	Magdalena	Johannes	Catharina
Coertze	Coertze	Coertze	Coertze	Coertze	Coertze
* 1810	* 5-1-1811	* 22-2-1813	* 23-2-1816	* 8-6-1817	* 10-7-1821
x Henry	x Catharina	x Pieter	x Petrus	† 17-5-1836	x Matthys
Philip	Margaretha	Johannes	Johannes	Stolskraal	Jacobus
Eybers	Mostert	Swanepoel	van Eck		Janse van
		(b6c5d7)			Vuuren

(Heese & Lombard: 1999a: 602)

Met die afsterwe van Johanna Frederika Petronella Swanepoel was al tien kinders uit haar huwelik met Pieter Johannes Swanepoel nog minderjarig. Die tien kinders met hulle ouderdomme ten tye van hulle vader se tweede huwelik in 1842 was:

b6c5d7e1	b6c5d7e2	b6c5d7e3	b6c5d7e4	b6c5d7e5	b6c5d7e6	b6c5d7e7	b6c5d7e8	b6c5d7e9
Christiaan	Johanna	Frederik	Pieter	Jacobus	Maria	Abraham	Jan	Geertruida
Hendrik	Adriana	Hendrik	Johannes	Johannes	Sibella	Christoffel	Abraham	Susanna
Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel
20 jaar	17 jaar	15 jaar	13 jaar	10 jaar	9 jaar	7 jaar	5 jaar	3 jaar

b6c5d7e10

Judith

Susanna

Swanepoel

2 jaar

As 'n mens die kinders se ouderdomme in aanmerking neem, is dit sekerlik nie vreemd dat Pieter Johannes Swanepoel so gou as moontlik weer sou wou trou nie. 'n Opvallende tendens wat telkens in hierdie studie na vore kom, is die aantal kere waar 'n jong vrou in die huwelik getree het met 'n heelwat ouer wewenaar. In die proses moes Francina Christina Coertze eensklaps die rol van stiefmoeder vertolk vir 'n hele aantal kinders. In hierdie geval was Pieter Johannes se jongste kind nog nie twee jaar oud nie, terwyl die oudste net 9 jaar jonger as sy stiefmoeder was. In daardie stadium was Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e1) egter al reeds getroud met Johanna Adriana Geertruida Deysel en het reeds sy eie boerdery op die been gekry (Heese & Lombard 1989: 72). Op 13 Mei 1844 hertrou bogenoemde Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e1) met Francina Christina Coertze se jonger halfsuster, Susanna Abigael Coertze (b11c9) (NGKA: G 12/7/2; Heese & Lombard 1999a: 602).

Volgens die huweliksinskrywing was Susanna Abigael Coertze in daardie stadium nog minderjarig en was Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) haar voog, omdat beide haar ouers reeds oorlede was. By nadere ondersoek blyk dit dat Martha

Magdalena du Toit tydens of kort na die geboorte van haar en Roelof Jacobus Coertze se sesde kind in 1821 oorlede is (Heese & Lombard: 1999a: 602). Op 13 Oktober 1825 hertrou Roelof Jacobus Coertze op Beaufort-Wes met Cornelia Susanna van Zyl. Uit hierdie huwelik word die volgende ses kinders gebore voordat Cornelia van Zyl op 15 Maart 1837 en Roelof Jacobus Coertze op 29 Julie 1842 oorlede is:

b11c7	b11c8	b11c9	b11c10	b11c11	b11c12
Susanna	Casper	Susanna	Cornelia	Gideon	Aletta
Abigael	Cornelis	Abigael	Johanna	Jacobus	Elizabeth
Coertze	Coertze	Coertze	Coertze	Coertze	Coertze
* 19-11-1827	* 10-7-1829	* 20-2-1830	* c 1832	* c 1834	* 1-6-1836
† jonk	× <i>Anna Susanna</i> <i>Sibella de Beer</i>	× <i>Christiaan</i> <i>Hendrik</i> <i>Swanepoel</i> (b6c5d7e1)		× <i>Elsje Elizabeth</i> <i>Willemse</i>	× <i>Arend Jacobus</i> <i>Keulder</i> (b1c1d6e3)

(Heese & Lombard 1999a: 602; 1992: 257)

Uit bogenoemde gegewens blyk dit dat die tydsverloop tussen Casper Cornelis (b11c8) en Susanna Abigael Coertze (b11c9) se geboortedatums volgens Heese & Lombard minder as sewe maande was (1999a: 602). Indien Susanna Abigael se geboortedatum korrek is, beteken dit dat sy ten tye van haar huwelik met Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e1) slegs 14 jaar oud was.

Pieter Johannes Swanepoel het na alle waarskynlikheid ook die voog geword van Susanna Abigael Coertze (b11c9) se oorlewende susters en broers. Dit is moontlik in hierdie hoedanigheid dat hy en Francina Christina Coertze (b11c3) tot trou gekom het, sodat sy terselfdertyd ook pleegmoeder vir haar jonger halfboeties en -sussies kon wees. By die afsterwe van haar vader, Roelof Jacobus Coertze, in Julie 1842 was hierdie kinders se ouderdomme soos volg:

Casper	Susanna	Cornelia	Gideon	Aletta
Cornelis	Abigael	Johanna	Jacobus	Elizabeth
Coertze	Coertze	Coertze	Coertze	Coertze
13 jaar	12 jaar	± 10 jaar	± 8 jaar	6 jaar

Name of the Deceased. *Francina Christina Coertze.*

Birth-place of the Deceased. *Zwartkops, Division of Beaufort*

Names of the Parents of the Deceased. *Adolf Jacobus Coertze and
Martha Da Jort.*

Age of the Deceased. *30 years.*

Condition in life. *Wife of Pieter Johannes Swampol, Farmer.*

Married or unmarried, Widower or Widow. *Married.*

The Date of the decease. *13th January 1844*

At what House, or where the Person died. *At Breda Leil, Kouka-*

Names of the Children of Deceased, and whether
Minors or Majors. *One child, died before being baptised - Born 7th January
1844, and died 28th January 1844.*

Whether Deceased has left any Property, and of
what kind. *Home, Cattle, Sheep, horse, Wagon, Household
Furniture &c. + P. J. Swampol*

If the Deceased is not a married Person, or not married in community of Goods,—or has left no Will,—
Notice must be made within Six Days after the death.

If otherwise, it must be made within Six Weeks.

* * It must be filled up and signed by the nearest Relative or Connection of the Deceased, who shall at the
time be at or near the place of death,—or, in the absence of such near Relative or Connection, by the Person who
shall have the chief charge of the House in, or of the Place on which, the death shall occur, and must be sent
to the Master in Cape Town, or to the Resident Magistrate of the District, if within Six Hours distance
if greater distance, it must be forwarded to the Field-Cornet of the District.

Figuur 16: Sterftekennis van Francina Christina Coertze (KAB: MOOC 6/9/32, 7187)

Die verbintenis tussen Pieter Johannes Swanepoel en Francina Christina Coertze was nie bestem om lank te duur nie, want skaars agtien maande na hulle troue, in Januarie 1844 speel 'n stukkie tragedie hom in die woonhuis op die ewigdurende erfpagplaas Rietkuil af. Op 7 Januarie 1844 word die eerste en enigste kind uit hierdie huwelik gebore. Klaarblyklik was daar komplikasies met die geboorte, want vyf dae later, op 12 Januarie 1844, stel die egpaar 'n lywige testament op en die volgende dag, op 13 Januarie 1844, sterf Francina Coertze kort voor haar 31ste verjaarsdag (figuur 16). Twee weke later, op 28 Januarie 1844, sterf die ongedoopte baba ook (KAB: MOOC 54/125; KAB: MOOC 6/9/32, 7187).

Hoewel dr James Christie sedert 1833 op Beaufort-Wes woonagtig was, in 1837 die dorp se eerste voltydse goewermentsdokter geword het en in 1838 die eerste hospitaal laat inrig het, kan 'n mens aanvaar dat Francina Coertze op die verafgeleë Rietkuil op die dienste van 'n vroedvrou aangewese sou wees. Sy en haar baba sou dus ook met boererate gedokter word, eerder as om die dienste van die dokter te bekom (Vivier 1969: 53 - 54).

Uit verslae van magistraat Jacobus Meintjes aan die Koloniale Sekretaris, blyk dit dat masels in 1839 in die Beaufort-Wes distrik voorgekom het, terwyl pokke in die daaropvolgende jaar onder inwoners uitgebreek het. In 1844 is daar ook gevalle van melaatsheid aangemeld. Dit blyk dat pokke, ingewandskoors en sifilis in die neëntiende eeu die drie mees gevreesde siektes onder die inwoners van die Beaufort-Wes-distrik was. In 1876 is selfs die Volksraad se hulp in die bekamping van sifilis ingeroep, terwyl kwarantynhuise in 1882 vir pokke ingerig is. Gedurende die laaste kwart van die neëntiende eeu moes die Dorpsraad van Beaufort-Wes verskeie maatreëls ten opsigte van vullishantering en higiëne neerlê om ingewandskoors in bedwang te hou (Vivier 1969: 53 - 54).

Dit is nie duidelik presies wat die oorsaak van dood van beide Johanna Frederika Petronella Swanepoel en Francina Christina Coertze was nie, maar uit die

beskikbare gegewens blyk dit dat dit in beide gevalle komplikasies as gevolg van kindergeboorte was.

Die testament wat deur Pieter Johannes Swanepoel en Francina Coertze opgestel is, het soos volg gelui:

Testament Filed 20th March 1844

ofte uiterste wil en begeerte des Doods willen en begeren wij ondergeschrevenen in den naam der Heilige drievuldigheid. Amen

By den inhoud van dit tegenwoordige instrument zy het kennelyk aan een eigelyk die het behoort te weten dat in het jaar onzes Heer en Zaligmaker Jesus Christus Een duizend Achthonderd vier en viertig en op den Twalfden dag van January heben wy Testatuuren:

Ik Peter Johannes Swanepoel en Francina Christina Swanepoel geboren Coertse beide gebortig van Cap de goede hoop wel overdagt hebende de brosheid der Menschlyke natuur dat er niets zekerder is dan de Dood en niets onzekerder dan de ure derzelve willende daarom van dit Ellendige tranendaal niet scheiden zonder van onze tydelyke Goederen te desponeeren en bevelen hetzelve doend met bedagsamheid zerven en memorum volkomen magtig en gebruikende en wel openlyk verklaren wy zulks doende uit onze eigen vryen wil zonder aanrading of misleiding van iemand te wereld.

Verder verklaren wy Elkander Receprocialy, dat is over en weder den eerste sterven vermakt en geeft aan Langst Levenden onze Ewigduurend Erfpacht Plaats Rietkuil voor een somma van Twee duizend Riksdalders Kapsch gangbare geld zoo als die tans gerekend word tegens Achtien pence Sterling tot de riksdalder. Langst Levende gemelde Plaats te heben, te behouden, en besiten als zyner of haren volkomen eigendom voor boven gemelde som van Rds. 2000 zonder eenige verder Forale [?] Of verkooping hoe ook genamt. Nadien dat ik Peter Johannes Swanepoel volle Kinder bewys van wegens myne voorige overledene vrou Johanna Frederika Petronella Swanepoel gedaan heeft aan en de mondighe, en de onmondige nog in myne handen is en wel te verstaan moet ook eerst uitgekeerd worden. Naar welke uit-Keering- de tans tezamentlik Boedel geheel en al den Langstlevende als

zyne of haren volkomen vrye Eigendom moet beschoud en angemerkt.

Verder steld nomaneerd en instatueerd, de erst stervend den Lang Levende tot Exequiteer of Exequitaresse Voogd of Voogdesse, ja eenig en alleen Boedel rederaar of Boedel rederesse – om als boven gemeld is in volle bezit van alle goederen te blyven zoo wel roerende als onroerende Acten Credieten ende Schulden en wat des te meer zy omme by den Langst Levenden zoodanig gehandeld gedan en gelaten te worden als met eigen vrye goed zonder Contradictie van iemand ter wereld.

Doch ind den Langst Levend een tweede Huwelyk magte verzinen[?] Zoo zal ztyd zy voor het voltreking van den aanstanden huwelyk zoodanige Vader of Moederlyke bewys passeren het zy door verkooping of Folatu[?] Als den staat des Boedels in dien tyd zal voorkomen te alle treceeren te lyvende in volle bezit tot dat een Vads[?] Kind of Kinderen tot hune mondige jaaren of Huwelyke staat zal gekomen als dan zal ze eers behoef uitgekeerd te worden.

Maar indien er by den Langst levende geen tweede Huwelyk plaats find zoo zal er geen Kind of Kinderen behalve iets behoef uitgekeerd te worden maar langstlevend in het volle bezit blyven voor zoo lang als God hem of haar het leven verleent.

Uitstucte [?] Wy Testatuuren te den einde alle Wesen, de Master van het hoog achtbare Geregts Hoff alle Wees Heeren Magestrats personen ofte eenig ander die uit Kragt hunner ampten eenigzinds zouden willen bemoyen alle dezelve en een iegelyk van dien voor haar wordt gans vriendelyk bedankt by dezen.

Al het geen voorschreven stat verklaaren wy te wezen onze latste wille mening en begeerte willende en begeerende dat het daar voor zal gehoud worden volle deeren [?] En Efectueeren als het zy Testament Solanneel Codoceel gifte uit zaake des Doodes en onder de Levendige het zelve best einde of bestendigst zal kunen of mogen bestaan al ware de zaak die hier in gekomenteerd is niet volkomen ingelyft zal het doch daarvoor gehouden worden en in zegten zal kunen en mogen aangenomen worden.

Als dus gedan en gepasseerd van ons Testatuuren ter plaats Riet-Kuil op jaar mand en dag voor meld ter percentie van deze hiertoe verzagte geloofbou getuigen die nevens ons Testatuuren mede heben geteekend.

Getuigen

J.S. Wright [?]

Boeyens

C.H.Swanepoel

H.P. v d Westhuizen

J. Van Eck

Abrie P. Van Eck

J.L.Streydom

P.J. Swaanepoel

F.C dit is

Swannepoel

X de merck

Geboren Coertse

van

Volgens die boedel-inventaris wat na Francina Christina Coertze se dood opgestel word, blyk dit dat Pieter Johannes Swanepoel in 1844 redelik welvarend was. Afsiesien van sy aansienlike veestapel en ander roerende eiendom skuld Willem Strumpher, Chistiaan Hatting, Hendrik Wright? en Piet Hendriks hom gesamentlik Rds 1 417. In teenstelling daarmee verklaar Swanepoel dat hy self geen skuld het nie (KAB: MOOC 54/125; KAB: MOOC 7/1/176, 126).

Die volledige inventaris lyk soos volg:

Movable Property

2 ox wagons

2 guns

1 table

6 chairs

2 soap-pots

4 cooking pots

3 spades

1 plough

1 pick axe
1 dozen plates
1 dz knives & forks
2 dishes
2 Feather beds, complete
1 meal-service ?
1 candlestick
2 kettles
2 axes [?]
1 saddle [...]
1 gridiron
1 Frying pan

Cattle

12 oxen
30 breeding cattle
2 saddle horses
1600 sheep and Goats

Debts due to the Estate

Willem Strumpfer R 516
Christiaan Hattingh R 250
Hendrik Wright [?] R 571
Piet Hendriks R 80

Debts due by the Estate

None

Geteken: P.J. Swanepoel

(KAB: MOOC 7/1/176, 126)

4.9 Lewensomstandighede

Die karige huisraad wat in die boedel-inventaris vermeld word, dui op 'n

eenvoudige leefstyl wat in daardie jare algemeen in die Karoo was. Afgesien van twee volledige verebeddens, is daar 'n tafel met ses stoele en 'n kandelaar. Lichtenstein vermeld dat hy op 'n plaas in die Karoo besoek afgelê het waar 'n groot kis as tafel diens gedoen het, terwyl kleiner kiste vir sitplekke gebruik is (Green 1973: 97).

Verder is die huishouding toegerus met 2 seeppotte, 4 kookpotte, 1 braaipan, 'n rooster, 2 ketels, 2 skottels, twaalf borde, 'n stel van 12 messe en vurke, asook 'n eetservies wat waarskynlik uit koppies en pierings bestaan het. Volgens 'n beskrywing van Lawrence Green het 'n tipiese Karoo-kombuis in daardie stadium oor 'n vuurherd beskik met driepoot-potte wat op die vuur gestaan het. Panne het aan hake in die muur gehang, terwyl 'n buite-oond meestal van klei gebou is en nie oor 'n skoorsteen beskik het nie. Soms is 'n uitgeholde muurshoop ook as bakoond gebruik (Green 1973: 99).

Hoewel Pieter Johannes Swanepoel volgens die boedel-inventaris in 1844 1 600 skape en bokke besit het, kan 'n mens aanvaar dat hy hom hoofsaaklik op skaapboerdery toegespits het. Dit word ook bevestig deur die *Opgaafrolle* waar die aantal skape in sy besit tussen 1817 en 1833 die aantal bokke ver oortref het (KAB: J 149 - J 164; KAB: J 14 - J 18).

Reeds in 1836 het 'n wetsagent van Beaufort-Wes, ene Arthur Kinnear, die eerste merino-wolskape, wat hy by JF Reitz in Swellendam gekoop het, na die distrik gebring. Die veeboere in die verafgeleë distrikte het egter steeds die inheemse vetstert Afrikanerskaap verkies. Nie alleen was hierdie skape goed by plaaslike omstandighede aangepas nie, maar hulle was veral gewild vanweë hulle vleis en ook vet wat vir allerlei huishoudelike gebruike aangewend kon word. Skaapvet is vir kookdoeleindes gebruik, het as 'n plaasvervanger vir botter gedien en is ook aangewend vir die maak van kerse, seep en stysel. Verder is 'n besonder helder olie uit die sterte verkry wat vir lampe gebruik is. Daarby is hulle velle gebrei en gebruik vir die maak van skoene en klere (Bryer & Hunt 1984: 65-66; Vivier 1969:

106 - 107; Green 1973: 147).

In teenstelling hiermee was 'n Engelse setlaar van 1843, ene George Nicholson, wat hom in die Sneeu-berg in die distrik Graaff-Reinet met 3 000 wolskape gevestig het, nie tevrede met die opbrengs van sy boerdery nie. In 'n verslag daaroor meld hy dat probleme soos roofdiere, strooptogte deur die Khoi, brandsiekte, ingewandsiektes en die voortdurende droogtes tot gevolg gehad het dat hy teen die heersende wolpryse nooit meer as vier persent wins op sy insetkoste gemaak het nie (Green 1973: 144).

Pieter Johannes Swanepoel besit in 1844 ook 2 saalperde, twee ossewaens, 'n ploeg en 12 osse, 3 grawe, 'n kielpik (bospik) en 2 byle. Hieruit is dit duidelik dat hy, hoewel op beperkte skaal, oor die nodige gereedskap beskik het om grond voor te berei vir die aanplant van vrugtebome, groente en moontlik ook koring of mielies vir eie gebruik. Die ossewaens is as vervoermiddel gebruik vir besoek aan Beaufort-Wes vir kerkaangeleenthede en ook om produkte na die mark te vervoer. Produkte van plaaslike oorsprong wat teen die middel van die neëntiende eeu op die mark op Beaufort-Wes te koop aangebied is, was botter, vleis, mielies, rosyntjies, droëvrugte, lemoene, kastaiings, velle van wilde diere, riempievelle, soolleur, tabak, wyn en brandewyn, sweepstokke, wa- en kardisselbome, langwaens, stink- en geelhoutplanke en gansvere (Vivier 1969: 121).

Die 30 aanteelbeeste waaroor Pieter Johannes Swanepoel in 1844 beskik, sou die huishouding voorsien het van melk, wat ook vir die maak van botter aangewend sou word. In gevalle waar boere nie oor melkbeeste beskik het nie, is bokmelk gebruik (Green 1973: 100).

Wild en veral springbokke was in die agtiende eeu nog volop in die Karoo en boere kon dus in 'n groot mate deur jag in hulle vleisbehoefte voorsien, terwyl die velle vir 'n verskeidenheid gebruike aangewend is. Voordat plase teen die einde van die eeu omhein is, het trekboeke gereeld oor die vlaktes van die Karoo

geswerm. Reeds in 1821 toe Pieter Johannes Swanepoel en sy jong bruid hulle in die veldkornetskap Op Sneeuberg in die distrik Graaff-Reinet gevestig het, doen landdros Andries Stockenström aan die Koloniale Sekretaris oor so 'n trek verslag. Die distrik is in daardie jaar reeds deur 'n droogte geteister en nadat die ontelbare troppe springbokke daar deur beweeg het, was die plase so van weiding gestroop dat sommige boere noodgedwonge moes verhuis. Boere van die Sneeuberg het selfs hope droë mis aan die brand gesteek in die hoop dat die rook die trekkende springbokke in 'n ander koers sou dwing, maar sonder sukses (Green 1973: 41, 148 - 149).

In 1849 het Beaufort-Wes ook deurgeloop onder so 'n trek of migrasie van springbokke, wildebeeste, blesbokke, kwaggas en elande wat drie dae lank geduur het en 'n spoor van verwoesting gelaat het (Green 1973: 41 - 42).

Na 1850 het boere ook op wilde volstruise jag gemaak om vere vir die uitvoermark te bekom. Sedert 1860 is volstruise mak gemaak en vanaf 1870 is hierdie voëls se vere bemark (Vivier 1969: 106 - 107).

Beaufort-Wes het reeds teen die middel van die neëntiende eeu oor 'n *Agricultural Society* beskik wat in Februarie 1860 die eerste landbouskou op die dorp aangebied het. Veeveilings is ook jaarliks gehou, veral tydens Nagmaal in September, wanneer dankofferskape ook opgeveil is. Besonder groot veilings is in 1870, 1877 en 1878 gehou (Vivier 1969: 107).

'n Brief wat Pieter Johannes Swanepoel in April 1838 aan magistraat Meintjes van Beaufort-Wes skryf, bied verdere inligting oor hulle lewensomstandighede (KAB: 1/BW 9/61). Uit die brief blyk dit dat Pieter Johannes Swanepoel aangesê is om op 11 Mei 1838 as lid van die jurie op Beaufort-Wes in die hof te verskyn. Hoewel hy vra om verskoon te word, is dit 'n aanduiding dat hy 'n bepaalde status in die gemeenskap gehad het. Die brief lui soos volg:

Kouka den 24 April 1838

Mijn Waar de heer Mijnties. ik Wensche U Een goed Wel stand toe. aan siel En lighaam. En was het anders. het souw mijn leed sijn. En mets dese maak te ik Mijn heer bekend Dat ik Aan geroepen ben door Jacobus Wrigh om op den Elfde Meij aan Staande Persend te Wesen Als Jurie op Beaufort. Mijn heer het is van dit maal onmoogelijk Voor mijn om te koomen. Wand de laatste Paard is doot beij mijn en Mijn ossen loop Onder Winter berg aan Karie ga en ik ben Sonder Volk en Ver dens Weet Mijn Heer dog Wel dat dat te Swaar Voor Mij is om dertien uuren te paard afte Loopen naa dat ik een siekelijke en gebrekkelijke man ben. Mijn heer mijn een knie is uijd de liet geweest en nu hendert de been mijn geduurig. En soo is mijn versoek Aan Mijn achbaare heer om Van dit maal Vreij te weesen. Als u belieft En Verdens blijve ik op een goede Ver Wagting dat mijn Heer Voor mijn sorgen sal als Een Vaader over Sijne kind. mijn heer Schrijft mijn als u blief met de eer ste post and Woord op mijn Versoek. Verdens ver blijve ik na groete UE dienaar.

PJ Swanepoel

(KAB: 1/BW 9/61)

Die onderdanige toon van die brief val dadelik op. In daardie tyd was dit egter nie vreemd wanneer daar met die owerheid gekorrespondeer is nie. 'n Brief wat veldkornet HP van der Westhuizen van Traka ongeveer dieselfde tyd aan magistraat Meintjes skryf, getuig hiervan (KAB: 1/BFW 9/51). Onderstaande afskrif van hierdie brief is egter 'n aanduiding dat Pieter Johannes Swanepoel vir sy tyd 'n deeglike skoolonderrig ontvang het en in staat was om sy gedagtes op papier weer te gee.

4.10 Derde huwelik met Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter

Die vroeë dood van Francina Christina Coertze en haar ongedoopte baba moes vir Pieter Johannes Swanepoel en sy kinders 'n besonder traumatiese ervaring gewees het. Dit is egter duidelik dat hy nie kans gesien het vir die rol van wewenaar met 'n klomp klein kindertjies nie, want drie maande na Francina Christina Coertze se dood is hy vir die derde maal getroud.

Op 29 April 1844 tree Pieter Johannes Swanepoel in die NG Kerk op Beaufort-Wes in die huwelik met Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter, die dogter van Jan Adriaan en Maria Elizabeth Catharina Venter (NGKA: G 12/9/4). Ds Colin Fraser doen weer die huweliksbevestiging. Aangesien Johanna Venter nog minderjarig was, verleen haar moeder toestemming daarvoor. Volgens Johanna Venter se sterftekennis is sy in September 1825 gebore (KAB: MOOC 6/9/337, 298). Volgens die inskripsie op haar grafsteen op die plaas Vliegekraal is sy op 21 September 1825 gebore. Ten tye van haar huwelik met die 44-jarige wewenaar van Rietkuil, Kouka, was sy dus 18 jaar oud.

Weer eens val die rol en die plek van die vrou in hierdie pioniersdae 'n mens op. Self nog minderjarig, was Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter eensklaps stiefmoeder vir kinders van haar eie portuur, terwyl sy ook ma moes wees vir die kleintjies van wie die jongste 3 jaar oud was. Die oudste twee, Christiaan Hendrik en Johanna Adriana was in daardie stadium egter self reeds getroud en uit die huis uit, terwyl die moontlikheid bestaan dat Frederik Hendrik ook reeds daaraan sou begin dink het om sy eie boerdery op die been te bring. Die Swanepoel-kindere se ouderdomme was soos volg:

b6c5d7e1	b6c5d7e2	b6c5d7e3	b6c5d7e4	b6c5d7e5	b6c5d7e6	b6c5d7e7	b6c5d7e8	b6c5d7e9	b6c5d7e10
Christiaan	Johanna	Frederik	Pieter	Jacobus	Maria	Abraham	Jan	Geertruida	Judith
Hendrik	Adriana	Hendrik	Johannes	Johannes	Sibella	Christoffel	Abraham	Susanna	Susanna
22 jaar	19 jaar	17 jaar	15 jaar	12 jaar	10 jaar	8 jaar	6 jaar	4 jaar	3 jaar

Uit die huwelik tussen Pieter Johannes Swanepoel en Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter is nog tien kinders gebore waarvan die name bekend is, sowel as 'n moontlike elfde kind (naam onbekend). Hulle besonderhede is soos volg:

e12. Jan Adriaan Swanepoel (vernoem na sy oupa aan moederskant)

Gebore op 21 Mei 1845 op Rietkuil, Prins Albert

Gedooop op 7 Julie 1845 op Beaufort-Wes

Doopgetuies: Johannes Hendrik Venter

Johanna Adriana Venter, née Swanepoel (b6c5d7e2)

Jan Adriaan Venter

Anna Johanna J Venter

(NGKA: G 12/6/5: gp)

Trou op 5 Augustus 1867 op Willowmore met Anna Catharina Loots van Bosjesmanspoort (NGKA: G 97/5/2: nr 13)

Hertrou op 25 Augustus 1879 op Prins Albert met Aletta Johanna Catharina van Eck, dogter van Johannes van Eck (NGKA: G 64/4/3: nr 705)

Hertrou op 7 Desember 1897 op Oudtshoorn met Catharina Anthoinetta Coetzee

Oorlede op 18 September 1904 op Rietkuil, Prins Albert (Swanepoel 1999: 502)

e13. Abraham Christoffel Swanepoel (vernoem na sy oorlede halfbroer, b6c5d7e7)

Gebore op 28 November 1846 op Rietkuil, Prins Albert

Gedooop op 10 Junie 1847 op Beaufort-Wes

Doopgetuies: Onleesbaar weens beskadiging van bladsy (NGKA: G 12/6/5: gp)

Trou op 19 Februarie 1866 op Willowmore met Ignasina Johanna Maria

Bekker (b4c1d1e12f2) (NGKA: G 97/5/1: nr 4; Heese & Lombard 1999a: 204)

Oorlede op 13 November 1913 (ouderdom 67 jaar) op Vliegenkraal
(Swanepoel 1999: 504)

e14. Maria Elizabeth Catharina Swanepoel (vernoem na haar ouma aan
moederskant)

Gebore op 8 November 1848 op Rietkuil, Prins Albert

Gedooop op 25 Desember 1848 op Beaufort-Wes

Doopgetuies: Willem Venter

Anna Christina Oosthuizen

(NGKA: G 12/6/5: gp)

Trou op 28 Maart 1864 op Prins Albert met Henry John Wright (NGKA: G
64/4/1: nr 330)

Oorlede op 28 Mei 1890 op Rietfontein, Willowmore (Swanepoel 1999: 509)

e15. Willem Frederik Swanepoel (klaarblyklik vernoem na Willem Venter,
moontlik sy moeder se broer, wat as doopgetuie optree)

Gebore op 12 Maart 1850 op Rietkuil, Prins Albert

Gedooop op 7 Julie 1850 op Prins Albert

Doopgetuies: Willem Venter

Anna Christina Oosthuizen

(NGKA: G 64/3/1: 61)

Trou op 20 Julie 1868 op Willowmore met Catharina Johanna Booyens

(NGKA: G 97/5/1: nr 7)

Oorlede op 2 April 1907 op Prins Albert (Swanepoel 1999: 509)

e16. Johannes Hendrik Swanepoel (vernoem na Johannes Hendrik Venter,
eggenoot van sy ouer halvesuster, Johanna Adriana Swanepoel)

Gebore op 6 Februarie 1851 op Rietkuil, Prins Albert

Gedooop op 12 Oktober 1851 op Prins Albert

Doopgetuies: Johannes Hendrik Venter

Johanna Adriana Swanepoel (b6c5d7e2)

(NGKA: G 64/4/1: 7)

Trou op 19 Julie 1869 op Willowmore met Dorothea Regina Loots van
Bosjesmanspoort (NGKA: G 97/5/1: nr 3)

Oorlede op 24 Desember 1900 op Rietkuil, Prins Albert (Swanepoel 1999: 511)

e17. Pieter Johannes Swanepoel (vernoem na sy vader, asook sy ouer halfbroer,
b6c5d7e4)

Gebore op 13 November 1852 op Rietkuil, Prins Albert

Gedooop op 21 November 1852 op Prins Albert

Dooopgetuies: Pieter Johannes Swanepoel

Johanna Jacomina Venter

PJ Cloete

Martha MJM Oosthuizen

(NGKA: G 64/3/1: 88)

e18. Francina Christina Swanepoel (vernoem na haar vader se tweede vrou,
Francina Christina Coertze, wat in 1844 oorlede is)

Gebore op 15 Augustus 1853 op Rietkuil, Prins Albert

Gedooop op 1 September 1853 op Prins Albert

Dooopgetuies: Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e1)

Susanna Abigael Coertze (b11c9)

(NGKA: G 64/3/1: 103)

Trou op 24 Junie 1870 op Prins Albert met Hendrik Philippus van Eck

(NGKA: G 64/4/2: nr 447)

Oorlede in 1893 op De Pannen, Aberdeen (Swanepoel 1999: 514)

e19. Susanna Catharina Jacoba Swanepoel (vernoem na haar vader se suster,
b6c5d3, wat ook as doopgetuie optree)

Gebore op 29 Mei 1855 op Rietkuil, Prins Albert

Gedooop op 15 Julie 1855 op Prins Albert

Dooopgetuies: Dirk Jacobus Swanepoel (b3c6d5)

Susanna Catharina Jacoba Swanepoel (b6c5d3)

(NGKA: G 64/3/2: 8)

Trou op 4 Julie 1870 op Prins Albert met Jan Louis Venter (NGKA: G 64/4/2: nr 458)

Oorlede op Beaufort-Wes op 11 Desember 1901 (Swanepoel 1999: 514)

e20. Dirk Jacobus Swanepoel (vernoem na sy vader se swaer en kleinneef, b3c6d5)

Gebore op 3 September 1859 op Rietkuil, Prins Albert

Gedooop op 2 Oktober 1859 op Prins Albert

Dooopgetuies: Willem Venter

Anna Christina Oosthuizen

(NGKA: G 64/3/2: 61)

Trou op 4 Maart 1878 op Prins Albert met Martha Jacoba Venter (NGKA: G 64/4/3: nr 654)

e21. Christiaan Hendrik Salomon Swanepoel (gedeeltelik vernoem na sy oorlede halfbroer, b6c5d7e1, asook na sy oupa aan vaderskant).

Gebore op 17 Januarie 1863 op Rietkuil, Prins Albert

Gedooop op 19 Mei 1863 op Prins Albert (NGKA: G 64/3/2)

Trou op 15 Mei 1882 op Beaufort-Wes met 18-jarige Josina Cornelia

Bothma van Nieuwejaarskraal, Beaufort-Wes

Adres ten tye van troue: Rietkuil, Prins Albert (NGKA: G 12/9/5: nr 1881)

Oorlede op 1 Januarie 1939 (ouderdom 75 jaar en 7 maande) op Rietbron (Swanepoel 1999: 517)

e22. Volgens 'n inskrywing in die *Prins Albert Doopregister* op 13 Jan 1867 is daar moontlik nog 'n kind uit Pieter Johannes Swanepoel se derde huwelik gebore. Op hierdie datum laat doop Pieter Johannes Swanepoel en Johanna *Jacoba* Petronella Catharina Venter 'n kind op Prins Albert. Die naam van die kind is egter nie ingeskryf nie. Die doopgetuies by hierdie geleentheid is Salomon Johannes Abraham Pitout, Anna Johanna Petronella Loots, Louis van Zyl en

Ambrencia Petronella Meiring (NGKA: G 64/3/2: 167).

4.11 Afsterwe van Pieter Johannes Swanepoel

Dit blyk dat Pieter Johannes Swanepoel reeds op 2 April 1873 die plaas Rietkuil in vier gelyke dele aan sy seuns Jan Adriaan (b6c5d7e12), Willem Frederik (b6c5d7e15), Johannes Hendrik (b6c5d7e16) en sy skoonseun, Hendrik Johannes Wright, oorgedra het (AK: Transportakte 367, 2-4-1873). In daardie stadium was Pieter Johannes Swanepoel reeds 74 jaar oud en hoewel hy klaarblyklik nie self meer geboer het nie, woon hy tot met sy afsterwe steeds op Rietkuil. Op 15 Mei 1882 gee sy jongste kind, Christiaan Hendrik Salomon Swanepoel (b6c5d7e3f21), Rietkuil nog as sy adres op in die *Beaufort-Wes Huweliksregister* (NGKA: G 12/9/5).

Op 26 Maart 1885, in die ouderdom van 86 jaar, sterf Pieter Johannes Swanepoel in sy woning op Rietkuil in die distrik van Prins Albert (KAB: MOOC 6/9/220, 822). Pieter Johannes Swanepoel is waarskynlik op Rietkuil begrawe en volgens sy boedelrekening is 'n bedrag van £1:10 aan begrafniskoste bestee (KAB: MOOC 13/1/496, 94). Tydens 'n besoek aan die plaas kon geen graf gevind word nie. Die huidige eienaar (2002), mnr JG van Eck, is ook nie bewus van 'n begraafplaas uit daardie tyd, of die ligging van die oorspronklike opstal nie.

Volgens sy sterftekennis was Pieter Johannes Swanepoel se ouers Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Elizabeth Catharina Swanepoel (KAB: MOOC 6/9/220, 822). Pieter Johannes se ouers is egter as Christiaan en Maria Sibella Swanepoel gedoop. Die sterftekennis word onderteken deur sy seun, Abraham Christoffel (b6c5d7e13), uit sy derde huwelik met Johanna Jacomina Petronella Venter en dit is moontlik dat hý uit onkunde die foutiewe inligting verskaf het. Volgens die sterftekennis word Pieter Johannes Swanepoel oorleef deur vier van sy kinders by sy eerste vrou, naamlik:

- Frederik Hendrik Swanepoel** (b6c5d7e3)
- Jacobus Johannes Swanepoel (b6c5d7e5)
- Jan Abraham Swanepoel (b6c5d7e8)
- Judith Susanna Swanepoel (b6c5d7e10), getroud met Bezuidenhout

Die kinders by sy derde vrou wat in sy sterftekennis vermeld word, is:

- Abraham Christoffel Swanepoel (b6c5d7e13)
 - Jan Adriaan Swanepoel (b6c5d7e12)
 - Maria Elizabeth Catharina Swanepoel (b6c5d7e14), getroud met Hendrik Wright
 - Willem Frederik Swanepoel (b6c5d7e15)
 - Johannes Hendrik Swanepoel (b6c5d7e16)
 - Francina Christina Swanepoel (b6c5d7e18), getroud met Hendrik van Eck,
hertrou Jan Venter
 - Susanna Catharina Jacoba Swanepoel (b6c5d7e19)
 - Dirk Jacobus Swanepoel (b6c5d7e20)
 - Christiaan Hendrik Salomon Swanepoel (b6c5d7e21)
- (KAB: MOOC 6/9/220, 822)

Die feit dat die 11de onbekende kind uit Pieter Johannes Swanepoel se derde huwelik nie hier vermeld word nie, is 'n aanduiding dat hierdie kind jonk oorlede is, of dat dit bloot 'n skryffout in die betrokke doopregister is.

Volgens Pieter Johannes Swanepoel se boedelrekening laat hy 'n bedrag van £601:7:16 na. Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter is op grond van die feit dat hulle binne gemeenskap van goedere getroud is, geregtig op die helfte van hierdie bedrag, terwyl sy as enigste erfgenaam ook die ander helfte kry. Sy onderteken dan ook op 1 Desember 1886 op Prins Albert die boedelrekening as *Executrix Testamentair* (KAB: MOOC 13/1/496, 94).

Aangesien die boedelrekening nie 'n volledige inventaris bevat nie, is dit moeilik om 'n idee van hulle lewenstyl te vorm.

Pieter Johannes Swanepoel se weduwee, Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter, bring haar laaste lewensjare aan huis van haar seun, Abraham Christoffel Swanepoel (b6c5d7e13), op 'n aangrensende plaas, Vliegekraal, deur. Volgens 'n eis van £229 vir losies wat Abraham Christoffel na haar dood teen haar boedel instel, het sy van 10 Junie 1885 tot 26 Desember 1894 by hom gewoon (KAB: MOOC 13/1/752, 175).

Op 26 Desember 1894, nege jaar na haar man, sterf Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter in die ouderdom van 69 jaar en 3 maande en word op Vliegekraal begrawe. Volgens haar boedelrekening is die bedrag van £480 kontant na haar dood in die huis gevind (KAB: MOOC 6/9/337, 298; KAB: MOOC 13/1/752, 175). Nie alleen is dit 'n aanduiding dat sy spaarsamig met haar erfgeld gewerk het nie, maar dit is ook 'n bewys dat mense in daardie jare nog verkies het om self na hulle spaargeld om te sien en nie van banke gebruik gemaak het nie. Dít ten spyte van die feit die Beaufort Bank (Standard Bank) reeds in 1854 en die Cape Commercial Bank in 1879 takke op Beaufort-Wes geopen het, terwyl 'n tak van Standard Bank in 1879 op Prins Albert tot stand gekom het (Vivier 1969: 66; Stockenström gd: 36).

Die plaas Vliegekraal nr 89 is geleë aan die Hanneljieskraalrivier op die pad tussen Prins Albert en Willowmore (SG: 3322). Tans (2002) behoort die plaas aan WP Loock.

In die begraafplaas op Vliegekraal is die indrukwekkende grafstene van die volgende persone:

1. Johanna Jacomina Petronella Swanepoel (gebore Venter)

Gebore: 21 September 1825

Oorlede: 28 Desember 1894

2. Abraham Christoffel Swanepoel (b6c5d7e13)

Gebore: 28 November 1846

Oorlede: 13 November 1913

3. Ignasina Johanna Maria Swanepoel (née Bekker, Abraham C se vrou)

Gebore: 27 Januarie 1849

Oorlede: 1 Oktober 1923

4. Maria Magdalena Swanepoel (b6c5d7e13f2)

Gebore: 27 November 1870

Oorlede: 18 Maart 1925

5. Johanna J.P. Lamb (née Swanepoel, b6c5d7e13f4)

Gebore: 18 Julie 1876

Oorlede: 17 November 1941

6. Thomas James Lamb (Johanna JP Swanepoel se man)

Gebore: 14 September 1878

Oorlede: 20 Desember 1951

Ten opsigte van bogenoemde Johanna Jacomina Petronella Swanepoel (b6c5d7e13f4) begaan AJ Swanepoel die fout om Thomas James Lamb ook as eggenoot van haar niggie Johanna Jacomina Petronella Catharina Swanepoel (b6c5d7e15f3) aan te dui (1999: 508, 511).

Op die plaas Biesiefontein, wat aan Vliegekraal grens, is ook 'n groot begraafplaas, maar ongelukkig is die grafte ongemerk.

4.12 Nalatenskap

Pieter Johannes Swanepoel het 'n besonder lang en vrugbare lewe gehad in 'n tyd toe mense oor die algemeen nie baie oud geword het nie. Dit blyk uit die feit dat hy twee huweliksmaats en agt van sy een-en-twintig kinders oorleef het. Altesaam dertien seuns en agt dogters is uit sy eerste en derde huwelike gebore en hoewel hulle nie almal 'n nageslag gehad het nie, het Pieter Johannes Swanepoel 'n besondere bydrae gelewer in die uitbreiding van die Swanepoel-familie in Suid-Afrika.

Volgens AJ Swanepoel is twee van die tien kinders uit Pieter Johannes Swanepoel se huwelik met Johanna Frederika Petronella Swanepoel, te wete Johanna Adriana (b6c5d7e2) en Jan Abraham Christoffel (b6c5d7e7), klaarblyklik jonk of ongetroud oorlede aangesien geen verdere besonderhede oor hulle gevind kon word nie (Swanepoel 1999: 481, 501).

Uit die huwelik van hulle oudste seun, Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e1), met Johanna Adriana Geertruida Deysel (b6c6d1) is een kind in 1844 gebore, wat ongedoop oorlede is. Op 11 Januarie 1844 sterf ook Johanna Adriana Deysel op Rietkuil, waarskynlik as gevolg van komplikasies tydens die geboorte. Skaars vier maande later hertrou Christiaan Swanepoel met Susanna Abigaël Coertze (NGKA: G 12/7/2). Uit hierdie huwelik word drie dogters en 'n seun gebore. Drie van hierdie kinders is egter jonk oorlede en slegs een dogter, Johanna Cornelia Swanepoel (b6c5d7e1f4), bereik volwassenheid (Swanepoel 1999: 481). Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e1) boer op die plase Klipgat, Spogtersgang, Brandeaux, Perskelaagte en Kafferskraal in die distrik Prins Albert en sterf op 27 Januarie 1863 op 40-jarige ouderdom (KAB: MOOC 6/9/102, 401).

Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) se huwelik met Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1) lewer ses seuns en twee dogters op, wat almal volwassenheid bereik en in die huwelik tree (Swanepoel 1999: 481 - 493). Hoewel

Frederik Hendrik Swanepoel met Catharina Carolina Wilhelmina Beukes (b1c2d3e5f1) hertrou, is hierdie huwelik kinderloos (Heese & Lombard 1999a: 254). Frederik Hendrik Swanepoel boer onder andere op die plaas Swanepoelsaanleg en sterf op 82-jarige ouderdom op Prins Albert (KAB: MOOC 3526 heropen na 94514).

Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e4) trou eers met Maria Christina Elizabeth Catharina Venter en na haar dood met Cornelia Hermina van Zyl. Die drie seuns en drie dogters wat uit hierdie huwelike gebore is, bereik almal volwassenheid en tree ook in die huwelik (Swanepoel 1999: 494 - 497). Pieter Johannes Swanepoel sterf in 1869 op 41-jarige ouderdom op Kapteinskraal in die Prins Albert-distrik (KAB: MOOC 6/9/127, 519).

Die volgende seun, Jacobus Johannes Swanepoel (b6c5d7e5), trou met Johanna Louisa Venter. Uit hierdie huwelik word vyf dogters en 'n seun gebore. Tot dusver kon geen verdere besonderhede oor die oudste twee dogters opgespoor word nie. Die moontlikheid bestaan dus dat hulle jonk of ongetroud oorlede is. Jacobus Johannes Swanepoel word 63 jaar oud en sterf op die plaas Paardefontein in die distrik Prins Albert (Swanepoel 1999: 497 - 498).

Jan Abraham Swanepoel (b6c5d7e8) trou op Prins Albert met Catharina Louisa Dolphina Botes (b2c3d3e8) (Heese & Lombard 1999a: 357 -358). Uit hierdie egpaar se huwelik word ses seuns en ses dogters gebore waarvan drie seuns en een dogter klaarblyklik jonk of ongetroud oorlede is. Op 13 Augustus 1898 sterf Jan Abraham Swanepoel in die ouderdom van 61 jaar op sy geboorteplaas, Rietkuil, in die distrik Prins Albert (Swanepoel 1999: 499 - 501).

Soos reeds gemeld, is die oudste van Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel se vier dogters, Johanna Adriana Swanepoel (b6c5d7e2), volgens AJ Swanepoel nooit getroud nie en is sy op 20 September 1877 in die ouderdom van 52 jaar op Leeukraal in die distrik Prins Albert oorlede (1999: 481). AJ Swanepoel meld egter dat Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e3f1) op 30 April

1886 trou met Johanna Frederika Petronella Venter, die dogter van Johannes Hendrik Venter en *Johanna Adriana NN* (1999: 482). Laasgenoemde was in werklikheid Johanna Adriana Swanepoel (b6c5d7e2). Johannes Hendrik Venter en Johanna Adriana Swanepoel laat doop tussen 25 Desember 1847 en 20 Augustus 1865 tien kinders op Prins Albert (NGKA: G 64/3/1: 38, 45, 68, 105; NGKA: G 64/3/2: 15, 33, 78, 114, 151). As grootouers tree Johannes Hendrik Venter en Johanna Adriana Swanepoel op 6 Augustus 1871 ook op as doopgetuies by die doop van Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e3f1) en Johanna Frederika Petronella Venter se seun, Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f1g1) (NGKA: G 64/3/2: 227).

Johanna Adriana (b6c5d7e2) se jonger suster, Maria Sibella Swanepoel (b6c5d7e6), trou met Frans Andries *Rothman* (NGKA: G 64/4/1: nr 132). Hierdie egpaar laat doop op 14 September 1856 'n seun, Matthys Petrus *Rothnaar* op Beaufort-Wes (NGKA: G 12/6/5: gp). By hierdie geleentheid tree Johanna Adriana Swanepoel en Johannes Hendrik Venter as doopgetuies op. Op 16 Augustus 1860 laat doop hulle ook 'n dogter, Johanna Frederika Petronella *Rothner* op Prins Albert (NGKA: G 64/3/2: 79). Op 10 September 1861 sterf Maria Sibella Swanepoel op 28-jarige ouderdom op Hoogekraal, Bankrivier, in die distrik Beaufort-Wes (Swanepoel 1999: 499).

Geertruida Susanna Swanepoel (b6c5d7e9) is waarskynlik ongetroud oorlede aangesien geen verdere besonderhede oor gevind kon word nie (Swanepoel 1999: 501).

Die jongste dogter uit Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) se eerste huwelik, Judith Susanna (b6c5d7e10), trou aanvanklik met Willem Gideon Gouws. Tussen 3 Junie 1860 en 10 Augustus 1873 laat doop hierdie egpaar sewe kinders op Prins Albert (NGKA: G 64/3/2: 107, 148, 158, 186, 223, 253). Volgens AJ Swanepoel hertrou sy op 9 November 1874 op Kroonstad met Hendrik Cornelis Bezuidenhout (1999: 502). Volgens haar vader se sterftekennis is sy in 1885 steeds getroud met

Bezuidenhout (KAB: MOOC 6/9/220, 822). Dit is egter nie duidelik of daar enige kinders uit haar tweede huwelik gebore is nie.

Uit Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) se huwelik met Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter is nog sewe seuns en drie dogters gebore. Die oudste, Jan Adriaan Swanepoel (b6c5d7e12), trou in 1867 met Anna Catharina Loots (b2c3d3e1f?) en na haar dood in 1879 met Aletta Catharina van Eck (b5c1d5e1f?) (NGKA: G 97/5/2: nr 48; NGKA: G 64/4/3: nr 705; Heese en Lombard 1999b: 204; Heese & Lombard 1989: 161). In 1897 gaan hy 'n derde huwelik aan met Catharina Anthoinetta Elizabeth Coetzee (Swanepoel 1999: 502 - 504). Uit hierdie drie huwelike word sestien kinders (vier seuns en twaalf dogters) gebore. Jan Adriaan Swanepoel woon sy hele lewe op Rietkuil en sterf op 18 September 1904 in die ouderdom van 59 jaar (Swanepoel 1999: 502).

Die volgende seun, Abraham Christoffel Swanepoel (b6c5d7e13), is in 1866 getroud met Ignasina Johanna Maria Bekker (b4c1d1e12f2g1) en sewe kinders (drie seuns en vier dogters) is uit hierdie huwelik gebore (NGKA: G 97/5/1: nr 4; Heese & Lombard 1999a: 204). Abraham Christoffel Swanepoel boer op die plaas Vliegekraal, wat aan Rietkuil grens en sterf in 1913 kort voor sy sewe-en-sestigste verjaarsdag (Swanepoel 1999: 504 - 509).

Willem Frederik Swanepoel (b6c5d7e15) trou in 1868 met Magdalena Catharina Johanna Booyens (b6c2d4e8f?) en vier kinders (twee seuns en twee dogters) word uit hierdie huwelik gebore (NGKA: G 97/5/1: nr 7; Heese & Lombard 1999a: 328). Willem Frederik Swanepoel word 57 jaar oud en sterf op 2 April 1907 op Prins Albert (Swanepoel 1999: 509, 511).

Johannes Hendrik Swanepoel (b6c5d7e16) trou in 1869 met Dorothea Regina Loots (b2c3d3e1f?) (NGKA: G 97/5/1: nr 3; Heese & Lombard 1999b: 204). Hierdie egpaar woon ook op Rietkuil en het elf kinders, waaronder vier seuns (Swanepoel 1999: 511 - 514). Op 24 Desember 1900 sterf Johannes Hendrik op 49-jarige

ouderdom op Rietkuil.

Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e17) sterf klaarblyklik op 'n jong ouderdom, terwyl die volgende seun, Dirk Jacobus Swanepoel (b6c5d7e20), in 1878 met Martha Jacoba Venter in die huwelik tree (NGKA: G 64/4/3: nr 654). Hierdie egpaar het vyf seuns en vier dogters. Hoewel dit bekend is dat hulle derde kind op Wolwekraal in die distrik Prins Albert gebore is, is daar min inligting oor hierdie gesin gevind (Swanepoel 1999: 514 - 517).

Die jongste seun uit Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) se derde huwelik, Christiaan Hendrik Salomon Swanepoel (b6c5d7e21), trou met Josina Cornelia Bothma (NGKA: G 12/9/5: nr 1881; Heese & Lombard: 1999a: 391). Uit hierdie huwelik word sewe kinders gebore (vyf seuns en twee dogters). Christiaan Hendrik Salomon Swanepoel word byna 76 jaar oud en sterf op 1 Januarie 1939 op Rietbron (Swanepoel 1999: 517 - 518).

Die oudste dogter uit Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) se derde huwelik, Maria Elizabeth Catharina Swanepoel (b6c5d7e14), trou met Hendrik Johannes Wright en hulle word in 1873 mede-eienaars van Rietkuil (AK: Transportakte 367, 2-4-1873; Swanepoel 1999: 509). Op 28 Mei 1890 sterf Maria Elizabeth Catharina Swanepoel op 41-jarige ouderdom op Rietkuil.

Francina Christina Swanepoel (b6c5d7e18) trou in 1870 op Prins Albert met Hendrik Philippus van Eck (NGKA: G 64/4/2: nr 447). Ook sy bereik nie 'n hoë ouderdom nie en in 1893 sterf sy op 40-jarige ouderdom op De Pannen in die distrik Aberdeen (Swanepoel 1999: 514).

Die jongste dogter Susanna Catharina Jacoba Swanepoel (b6c5d7e19) trou in 1870 op Prins Albert met Jan Louis Venter (NGKA: G 64/4/2: nr 458). Sy haal die ouderdom van 46 jaar voordat sy op 11 Desember 1901 op Beaufort-Wes oorlede is (Swanepoel 1999: 514).

**4.13 Bylaag 1: Opgaafrolle vir Graaff-Reinet en Beaufort-Wes
Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel**

	J149, 150 1817	J151, 152 1818	J153, 154 1819	J155, 156 1820	J157, 158 1821	J159, 160 1822
Mans	1	1	1	1	1	1
Vroue	-	-	-	1	1	1
Seuns	-	-	-	-	-	1
Dogters	-	-	-	-	-	-
Slawe bo 16	-	-	-	-	-	-
Slawe benede 16	-	-	-	-	-	-
Slavinne bo 14	-	-	-	-	-	-
Slavinne benede 14	-	-	-	-	-	-
Hottentotte bo 16	-	-	-	-	1	-
Hottentotte benede 16	-	-	-	-	1	-
Hottentottinne bo 14	-	-	-	-	1	-
Hottentottinne benede 14	-	-	-	-	1	-
Ryperde	-	1	-	-	-	-
Aanteelperde	-	-	5	-	-	-
Trekosse	-	-	6	8	10	8
Aanteelbeeste	-	50	42	36	20	15
Spaanse skape	-	-	-	-	-	-
Aanteelskape	-	106	145	110	38	107
Hamels	-	-	-	-	-	-
Bokke	-	17	10	-	-	-
Rytuie/Waens	-	-	1	1	1	-
Woonplek	Zwarte- ruggens	Zwarte- ruggens	Op Sneeuberg	Op Sneeuberg	Op Sneeuberg	Op Sneeuberg

* In 1817 (J 149) verskyn Pieter Johannes Swanepoel se naam die eerste keer in die Opgaafrolle.

* Pieter Johannes Swanepoel se naam verskyn in hierdie tydperk saam met die van sy ouers, broers Christiaan Hendrik en Jan Abraham, en swaer Dirk Jacobus Swanepoel. Dit is 'n aanduiding dat hulle na aan mekaar gewoon het.

**Opgaafrolle vir Graaff-Reinet en Beaufort-Wes
Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel**

	J161, 162 1823	J163, 164 1824	1825	1826	1827	1828
Mans	1	1				
Vroue	1	1				
Seuns	1	1				
Dogters	-	-				
Slawe bo 16	-	-				
Slawe benede 16	-	-				
Slavinne bo 14	-	-				
Slavinne benede 14	-	-				
Hottentotte bo 16	-	-				
Hottentotte benede 16	-	1				
Hottentottinne bo 14	-	-				
Hottentottinne benede 14	-	-				
Ryperde	-	-				
Aanteelperde	6	4				
Trekosse	12	12				
Aanteelbeeste	12	16				
Spaanse skape	-	-				
Aanteelskape	310	200				
Hamels	-	-				
Bokke	-	-				
Rytuie/Waens	1	1				
Woonplek	Op Sneeberg	Op Sneeberg				

**Opgaafrolle vir Graaff-Reinet en Beaufort-Wes
Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel**

	J 14 1829	J 15 1830	J 16 1831	J 17 1832	J 18 1833	
Mans	1	1	-	1	1	
Vroue	1	1	-	1	1	
Seuns	3	-	-	-	-	
Dogters	1	-	-	-	-	
Slawe bo 16	-	-	-	-	-	
Slawe benede 16	-	-	-	-	-	
Slavinne bo 14	-	-	-	-	-	
Slavinne benede 14	-	-	-	-	-	
Hottentotte bo 16	-	-	-	-	-	
Hottentotte benede 16	-	-	-	-	-	
Hottentottinne bo 14	-	-	-	-	-	
Hottentottinne benede 14	-	-	-	-	-	
Ryperde	-	-	-	-	-	
Aanteelperde	-	-	-	-	-	
Trekosse	8	-	-	-	-	
Aanteelbeeste	3	8	8	8	8	
Spaanse skape	-	-	-	-	-	
Aanteelskape	223	200	400	400	200	
Hamels	-	-	-	-	-	
Bokke	-	-	1	-	-	
Rytuie/Waens	1	-	-	-	-	
Woonplek	Gaugh B/Wes	Gaugh B/Wes	Gaugh B/Wes	Gaugh B/Wes	Gamka B/Wes	

* Die streek Koup/Coup/Kaup/Gaugh/Gouph/ is geleë aan die voet van die Nuweveldberg, effens oos van die Gamkarivier in die Hooivlakte. Dit sluit die gebied in waar die Leeu- en Gamkariviere hulle bronne het (Raper 1972: 55).

* In 1830 en 1831 verskyn Pieter Johannes Swanepoel se naam saam met die van sy broers Christiaan Hendrik en Jan Abraham, asook Frederik Hendrik *Fred H Son* Swanepoel. PJ Swanepoel teken die Opgaafrol namens hulle.

* In 1832 (J 17) verskyn verskyn Pieter Johannes en Jan Abraham Swanepoel se name bymekaar in die Opgaafrol. Uit die feit dat hulle presies ewe veel besittings aangee, lyk dit asof hulle saam geboer het. PJ Swanepoel teken

die Opgaafrol namens hulle.

- * In 1833 (J 18) verhuis Pieter Johannes Swanepoel na die veldkornetskap Gamka. Jan Abraham Swanepoel woon nog steeds in die veldkornetskap Koup.
- * Die Opgaafrolle vir Beaufort-Wes strek van 1819 tot 1833. (J 5 - J 18).
- * Die Opgaafrolle vir Graaff-Reinet strek van 1787 tot 1840. (J 107 - J 180).
- * Die Opgaafrolle vir Swellendam strek van 1752 tot 1840. (J 316 - J 368).
- * Die Opgaafrolle vir Uitenhage strek van 1805 tot 1826. (J 394 - J 408).

4.14 Bylaag 2: Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e1) * 20-4-1882 Ruggens ≈ 6-10-1822 Beaufort-Wes † 27-1-1863 Huis van Gert Beneke Kruisrivier x 6-6-1842 Beaufort-Wes Johanna Adriana Geertruida Deysel (b6c6d1) * 17-1-1825 Beaufort-Wes-distrik ≈ 26-12-1825 Beaufort-Wes † 11-1-1844 Rietkuil, Kouka dv <i>Gerrit Cornelis Johannes Deysel</i> x 4-1-1824 Beaufort-Wes <i>Judith Jacoba Maria Gertruida Susara Swanepoel</i> (b7c1d1)	xx 13-5-1844 Beaufort-Wes Susanna Abigael Coertze (b11c9) dogter van <i>Roelof Jacobus Coertze</i> (b11) * 20-2-1830 ≈ 28-11-1830 Beaufort-Wes † 9-10-1892 Klipgat, Prins Albert xx 13-10-1825 Beaufort-Wes <i>Cornelia Susanna van Zyl</i>			
b6c5d7e1f1 Ongedoopte kind * c 1844 † c 1844	b6c5d7e1f2 Johanna Cornelia Swanepoel * 24-7-1848 ≈ 30-10-1848 Beaufort-Wes † jonk	b6c5d7e1f3 Johanna Cornelia Swanepoel * 28-5-1851 ≈ 21-9-1851 Prins Albert † jonk	b6c5d7e1f4 Johanna Cornelia Swanepoel * 10-6-1859 ≈ 21-8-1859 Prins Albert x 25-7-1887 Willowmore <i>WJ Kilian</i>	b6c5d7e1f5 Christiaan Roelof Swanepoel * 17-8-1861 ≈ 13-10-1861 Prins Albert † jonk

(Swanepoel 1999: 481, 575; Heese & Lombard 1999a: 602; Heese & Lombard 1989:72)

Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel**Frederik Hendrik Swanepoel** (b6c5d7e3)

* 16-4-1827 Vlakfontein
 ≈ 29-7-1827 Beaufort-Wes
 † 8-9-1909 Prins Albert

x 14-4-1845 Prins Albert **Catharina Elizabeth Johanna Booyens** (b6c2d4e2f1) dogter van *Matthys Booyens* (b6c2d4e2)

* 20-7-1830
 ≈ 18-9-1830 Beaufort-Wes
 † 2-10-1879 Swanepoelsaanleg

x 21-6-1829 Beaufort-Wes
Catharina Elizabeth Esterhuizen (b2c5d2e4)

xx 1-3-1880 Prins Albert **Catharina Carolina Wilhelmina Beukes** (b1c2d3e5f1) dogter van *Barend Hendrik Beukes* (b1c2d3e5)

* 30-6-1854
 ≈ 7-1-1855 Prins Albert
 † 30-4-1944 Prins Albert

x x
Wilhelmina Carolina Jacoba Swanepoel (?)

Geen kinders is uit tweede huwelik gebore nie.

b6c5d7e3f1 Pieter Johannes Swanepoel * 8-9-1846 ≈ 8-11-1846 Prins Albert † 3-3-1924 Leeukraal Zeekoegat	b6c5d7e3f2 Catharina Elizabeth Johanna Swanepoel * 19-12-1849 ≈ 8-7-1850 Prins Albert	b6c5d7e3f3 Matthys Frederik Swanepoel * 29-3-1850 Wolvenkraal ≈ 27-4-1851 Beaufort-Wes	b6c5d7e3f4 Johanna Frederika Petronella Swanepoel * 31-12-1853 ≈ 1-3-1854 Prins Albert	b6c5d7e3f5 Frederik Hendrik Swanepoel * 20-4-1858 ≈ 4-7-1858 Prins Albert † 20-10-1924 Schietskuil Rietbron (Kapteinskraal?)	b6c5d7e3f6 Barend Matthys Swanepoel * 26-7-1860 ≈ 17-8-1860 Prins Albert † 2-7-1929 Beaufort-Wes	b6c5d7e3f7 Christiaan Hendrik Swanepoel * 14-7-1864 ≈ 25-9-1864 Prins Albert † 14-11-1927 Boterkraal Zeekoegat	b6c5d7e3f8 Jan Abraham Christoffel Swanepoel * 19-10-1867 ≈ 26-12-1867 Prins Albert † 16-10-1918 Hopetown

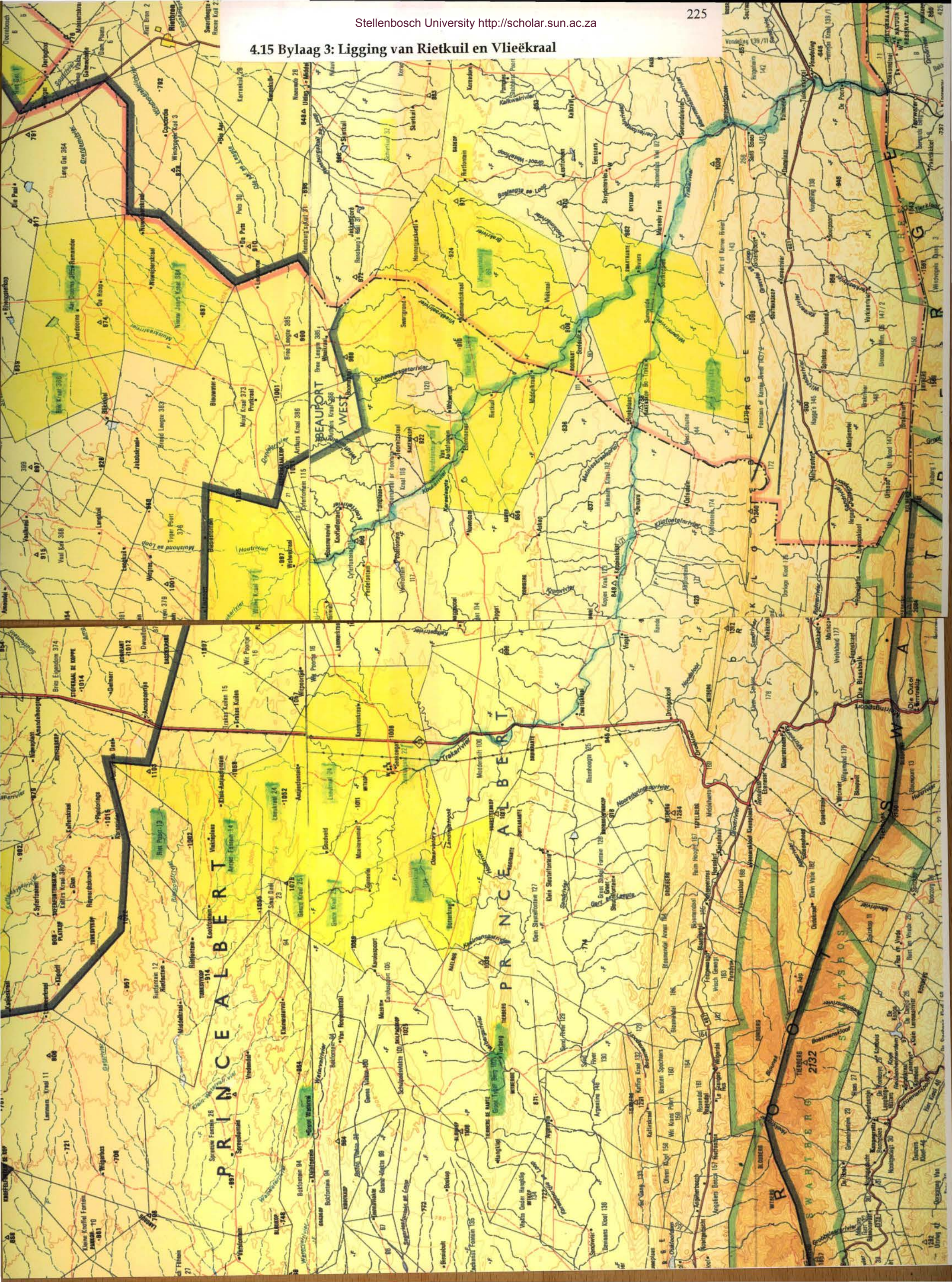
(Swanepoel 1999: 481, 482, 484, 485, 487, 489, 490, 491, 492, 493; Heese & Lombard 1999a: 254, 328; Heese & Lombard 1989: 236)

Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel

Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e4) * 11-12-1828 ≈ 26-4-1829 Beaufort-Wes † 8-5-1969 Kapteinskraal, Prins Albert x 19-1-1852 Prins Albert Maria Christina Elizabeth Catharina Venter dogter van <i>Johannes Hendrik Venter</i> * c 1830 Kommandokraal, Beaufort-Wes ≈ † 15-5-1858 Kapteinskraal, Prins Albert x <i>Anna Christina Venter?</i>		xx 27-9-1858 Beaufort-Wes Cornelia Hermina van Zyl (b3c2d2e7f6) dogter van <i>Casper Wilhelmus Albertus van Zyl</i> * 5-5-1839 Kapteinskraal ≈ 25-8-1839 † 12-10-1890 Willowmore x 3-2-1830 Graaff-Reinet <i>Janetta van Zyl.</i>			
b6c5d7e4f1 Pieter Johannes Swanepoel * -12-1852 Prins Albert	b6c5d7e4f2 Hendrik Johannes Swanepoel * 3-11-1853 ≈ 27-11-1853 Prins Albert	b6c5d7e4f3 Anna Christina Swanepoel * 26-5-1856 ≈ 13-7-1856 Prins Albert	b6c5d7e4f4 Casper Wilhelmus Albertus Swanepoel * 2-7-1860 ≈ 14-8-1860 Prins Albert † 20-9-1941 Swanepoelshoek Willowmore	b6c5d7e4f5 Jeanetta Cornelia Swanepoel * 31-10-1862 ≈ 26-12-1862 Prins Albert	b6c5d7e4f6 Johanna Frederika Petronella Swanepoel * 28-10-1863 ≈ 27-12-1863 Prins Albert

(Swanepoel 1999: 494, 496, 497)

4.15 Bylaag 3: Ligging van Rietkuil en Vlieëkraal

Kwartierstaat van Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3)

a4 Pieter Swanepoel x van Nieuw- munster Brugge * 1678 † c 1757 1775	b3 Maria Sibella Sachs van Güsten Duitsland a 1691 † na	b1c1 Christiaan x Rabie x Pyl van ≈ 1710 Leipzig a 1723	a4 Pieter Swanepoel x van Nieuw- munster Brugge * 1678 † c 1757 1775	b3 Maria Sibella Sachs van Güsten Duitsland a 1691 † na	b4 Frederik van Eeden * 1694	b2 Hendrina x Stevens * c 1705	a4 Pieter Swanepoel x van Nieuw- munster Brugge * 1678 † c 1757	b3 Maria Sibella Sachs van Güsten Duitsland a 1691 na 1775	b4 Frederik van Eeden * 1694	b2 Hendrina x Stevens * c 1705	Joseph Jost x Lier x Ilse Bolmayer	b6 Johann x Bronkhorst van Emmerich Duitsland a 1699
b6 Jacobus Swanepoel ≈ 25-11-1725 Paarl	x 1748 Tulbagh	b2 Susanna Catharina Rabie ≈ 12-12-1728 † 1764 Poespasvallei Robertson	b7 Hendrik Swanepoel ≈ 16-12-1731 Kaaipstad † 31-5-1770 Tulbagh	x 1755 Tulbagh	b4c6 Judith van Eeden ≈ 16-1-1735	b7 Hendrik Swanepoel ≈ 16-12-1731 Kaaipstad † 31-5-1770 Tulbagh	x 1755 Tulbagh	b4c6 Judith van Eeden ≈ 16-1-1735	Jan Joost Lier a.1742 Hameln Duitsland	x 3-5-1750 Paarl	b8 Geertruy Bronkhorst ≈ 25-10-1734	
b6c5 Christiaan Swanepoel * 15-10-1757 Goedemoed, Montagu ≈ 26-3-1758 Paarl † 1831 Winterberg, Murraysburg <i>neef</i>	x 25-4-1784 Tulbagh	x 25-4-1784 Tulbagh	b7c6 Maria Sibella Swanepoel * 13-8-1764 ≈ 25-12-1764 Tulbagh † Winterberg, Murraysburg <i>niggie</i>	x 25-4-1784 Tulbagh	b7c1 Frederik Hendrik Swanepoel ≈ 18-4-1756	x 9-11-1800 Kaaipstad	b11 Johanna Adriana Lier * 2-7-1774 ≈ 2-4-1775 † 9-4-1855 Kleinrivier, Humansdorp					
b6c5d7 Pieter Johannes Swanepoel * 13-2-1799 ≈ 11-8-1799 Graaff-Reinet † 26-3-1885 Rietkuil, Prins Albert <i>neef & kleinneef</i>	x 7-1-1821 Beaufort- Wes x	b7c1d2 Johanna Frederika Petronella Swanepoel * 29-8-1804 ≈ 16-6-1805 Tulbagh † c 1840 Uitenhage/Rietkuil, Prins Albert <i>niggie & kleinniggie</i>										
b6c5d7e3 Frederik Hendrik Swanepoel * 16-4-1827 Vlakfontein, Beaufort-Wes ≈ 29-7-1827 Beaufort-Wes † 8-9-1909 Markstraat 5, Prins Albert												

Figuur 17

Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel**Jacobus Johannes Swanepoel** (b6c5d7e5)

* 7-11-1831 Vlakfontein, Beaufort-Wes

≈ 26-12-1831 Beaufort-Wes

† 2-9-1895 Paardefontien (Cyferfontein?), Prins Albert

x 26-1-1852 Prins Albert **Johanna Louisa Venter** dogter van *PN Venter*

* c 1832

x
Anna Johanna NN

b6c5d7e5f1 Anna Johanna Swanepoel * 23-10-1852 ≈ 12-12-1852 Prins Albert	b6c5d7e5f2 Johanna Frederica Petronella Swanepoel * 16-5-1854 ≈ 1-7-1854 Prins Albert	b6c5d7e5f3 Maria Elizabeth Catharina Swanepoel * 8-12-1855 ≈ 14-4-1856 Prins Albert	b6c5d7e5f4 Christina Wilhelmina Swanepoel * 8-10-1857 ≈ 27-12-1857 Prins Albert	b6c5d7e5f5 Geertruida Jacoba Swanepoel * 21-8-1859 ≈ 2-10-1859 Prins Albert	b6c5d7e5f6 Pieter Johannes Swanepoel * 24-11-1861 Kaalplaats, Willowmore ≈ 15-12-1861 † 21-8-1935 Cyferfontein, Prins Albert

(Swanepoel 1999: 497, 498)

Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel

Abraham Christoffel Swanepoel (b6c5d7e7)

* 20-5-1835

≈ 26-7-1835 Beaufort-Wes

Klaarblyklik jonk oorlede

(Swanepoel 1999: 499)

Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes en Johanna Frederika Petronella Swanepoel**Jan Abraham Swanepoel** (b6c5d7e8)

* 7-8-1837 Rietkuil, Kouka

≈ 1-10-1837 Beaufort-Wes

† 13-8-1898 Rietkuil, Kouka

x 14-3-1859 Prins Albert **Catharina Louisa Dolphina Botes** (b2c3d3e8) dogter van *Nicolaas Lourens Botes* (b2c3d3)

* c 1839 Weltevreden, Prins Albert

x 2-6-1822 Beaufort-Wes

≈

Johanna Martha Maria Raath

† 4-1-1910 Jakkalsgora, Willowmore

b6c5d7e8f1 Pieter Johannes Swanepoel * 29-11-1859 ≈ 26-12-1859 Prins Albert † jonk	b6c5d7e8f2 Johanna Martha Maria Swanepoel * 17-1-1861 ≈ 1-9-1861 B-Wes † jonk	b6c5d7e8f3 Nicolaas Lourens Swanepoel * 14-8-1862 ≈ 26-12-1862 Prins Albert † jonk	b6c5d7e8f4 Jan Abraham Swanepoel * 7-8-1864 ≈ 26-12-1864 Prins Albert	b6c5d7e8f5 Pieter Johannes Swanepoel * 12-10-1866 ≈ 23-12-1866 Prins Albert	b6c5d7e8f6 Nicolaas Lourens Swanepoel * 22-6-1868 ≈ 25-10-1868 Prins Albert	b6c5d7e8f 7 Johanna Martha Petronella Swanepoel * 27-4-1870 ≈ 3-7-1870 Prins Albert	b6c5d7e8f 8 Catharina Louisa Dolphina Swanepoel * 22-7-1872 ≈ 25-8-1872 Prins Albert	b6c5d7e8f9 Maria Izabella Swanepoel * 25-10-1874 ≈ 25-12-1874 Prins Albert	b6c5d7e8f10 Martha Maria Swanepoel * 12-7-1876 ≈ 7-1-1877 Beaufort-Wes	b6c5d7e8f11 Getruida Susara Swanepoel * 10-5-1878 ≈ 13-10-1878 Beaufort-Wes	b6c5d7e8f12 Christiaan Frederik Hendrik Swanepoel * 13-8-1881 ≈ 2-10-1881 Beaufort-Wes

(Swanepoel 1999: 499; Heese & Lombard 1999a: 357-358)

Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes Swanepoel en Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter

Jan Adriaan Swanepoel (b6c5d7e12)

* 21-5-1845 Rietkuil, Kouka

≈ 7-7-1845 Beaufort-Wes

† 18-9-1904 Rietkuil, Kouka

x 5-8-1867 Willowmore **Anna Catharina Loots** (b2c3d3e1f?) dogter van *Philippus Cornelis Petrus Loots* (b2c3d3e1)

* c 1848 Willowmore

x 18-4-1841 Beaufort-Wes

≈

Elizabeth Maria Susanna Loots (b2c3d2e2)

† 5-4-1879 Rietkuil, Kouka

b6c5d7e12f1 Elizabeth Maria Susanna Swanepoel * 17-6-1868 ≈ 19-7-1869 Willowmore	b6c5d7e12f2 Johanna Jacomina Petronella Catharina Swanepoel * 2-5-1870 ≈ 22-5-1870 Willowmore	b6c5d7e12f3 Pieter Johannes Swanepoel * 2-4-1872 ≈ 7-7-1872 Willowmore	b6c5d7e12f4 Philippus Cornelis Petrus Swanepoel * 6-5-1874 ≈ 28-6-1874 Willowmore	b6c5d7e12f5 Anna Catharina Swanepoel * 11-7-1876 ≈ 24-9-1876 Willowmore † jonk						
xx 25-8-1879 Prins Albert Aletta Catharina van Eck dogter van <i>Johannes van Eck</i> (b5c1d5e1) * c 1860 Haggas, Prins Albert ≈ † 2-5-1897 Rietkuil, Kouka								xxx 7-12-1897 Oudtshoorn Catharina Anthoinetta Elizabeth Coetzee dogter van <i>Jan Adriaan Coetzee</i> * c 1876 x <i>Elsie NN</i>		
b6c5d7e12f6 Jacomina Johanna Swanepoel * 13-6-1880 ≈ 26-9-1880 Willowmore	b6c5d7e12f7 Johanna Catharina Swanepoel * 1-3-1882 Rietkuil ≈ 2-7-1882 Willowmore † 8-1-1943	b6c5d7e12f8 Maria Elizabeth Catharina Swanepoel * 29-3-1884 ≈ 6-7-1884 Willowmore	b6c5d7e12f9 Anna Catharina Susanna Swanepoel * 30-7-1886 ≈ 26-9-1886 Willowmore	b6c5d7e12f10 Johannes Christoffel Swanepoel * 12-12-1888 Rietkuil ≈ 21-5-1889 Willowmore † 23-1-1957 Prins Albert	b6c5d7e12f11 Susanna Jacoba Catharina Swanepoel * 20-12-1890 ≈ 18-3-1891 Willowmore	b6c5d7e12f12 Martha Magdalena Swanepoel * 9-1-1895 Traka ≈ 13-3-1895 Willowmore	b6c5d7e12f13 Francina Christina Swanepoel * c 1897	b6c5d7e12f14 Elsie Swanepoel * c 1899	b6c5d7e12f15 Jan Adriaan Coetzee Swanepoel * 22-1-1901 ≈ 28-3-1901 Willowmore	b6c5d7e12f16 Catharina Antoinetta Elizabeth Swanepoel * c 1903

(Swanepoel 1999: 502, 503, 504; Heese & Lombard 1989:161; Heese & Lombard 1999b: 204)

Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes Swanepoel en Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter**Abraham Christoffel Swanepoel** (b6c5d7e13)

* 28-11-1846 Rietkuil

≈ 10-6-1846 Beaufort-Wes

† 13-11-1913 Vliegekraal, Willowmore

x 19-2-1866 Willowmore **Ignasina Johanna Maria Bekker** (b4c1d1e12f2g1) dogter van *Stephanus Johannes Bekker* (b4c1d1e12f2)

* 27-1-1849

≈ 29-4-1849 George

† 1-10-1923 Vliegekraal

x 11-10-1847 George

Maria Magdalena Verwey

b6c5d7e13f1 Pieter Johannes Swanepoel * 15-6-1868 Roorivier, Uniondale ≈ 25-10-1868 Prins Albert † 2-5-1935 Ryskuil, Beaufort-Wes x 17-6-1889 Willowmore <i>Sara Petronella Maria Janse van Rensburg</i>	b6c5d7e13f2 Maria Magdalena Swanepoel * 27-11-1870 ≈ 1-3-1871 Willowmore † 18-3-1925 Vliegekraal Ongetroud	b6c5d7e13f3 Stefanus Johannes Swanepoel * 5-11-1872 ≈ 25-12-1872 Prins Albert † 27-4-1960 Arbeidsgenot, De Rust x 14-8-1893 Willowmore <i>Susanna Johanna Maria Janse van Rensburg</i>	b6c5d7e13f4 Johanna Jacomina Petronella Swanepoel * 18-7-1876 ≈ 24-9-1876 Willowmore † 17-11-1941 Vliegekraal x 7-5-1912 Willowmore <i>Thomas James Lamb</i>	b6c5d7e13f5 Ignatina Johanna Maria Swanepoel * 14-5-1879 ≈ 13-7-1879 Willowmore x <i>Gerhardus Petrus van Zyl</i> xx 14-6-1927 Prins Albert <i>Hendrik Willem Fourie</i>	b6c5d7e13f5 Francina Christina Swanepoel * 21-10-1882 Vliegekraal ≈ Des 1882 Willowmore x 17-2-1904 Wolwekraal <i>Christiaan Hendrik Venter</i>	b6c5d7e13f7 Abraham Christoffel Swanepoel * 5-6-1892 ≈ 21-8-1892 Willowmore † 4-10-1892 Vliegekraal

(Swanepoel 1999: 504, 507, 508, 509; Heese & Lombard 1999a: 203-204)

Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes Swanepoel en Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter

Willem Frederik Swanepoel (b6c5d7e15) * 12-3-1850 ≈ 7-7-1850 Prins Albert † 2-4-1907 Prins Albert x 20-7-1868 Willowmore Magdalena Catharina Johanna Booyens (b6c2d4e8f?) dogter van <i>Barend Matthys Booyens</i> (b6c2d4e8) * c 1851 ≈ †			
b6c5d7e15f1 Petrus Johannes Swanepoel * 1-7-1871, Kouka ≈ 27-8-1871, Willowmore † 3-7-1921, Sevenfontein, Prins Albert x <i>Maria Isabella Swanepoel</i> (b6c5d7e8f9)	b6c5d7e15f2 Andrisa Catharina Susanna Swanepoel * 22-10-1873 ≈ 29-3-1874 † 4-7-1892 x 2-3-1891 Prins Albert <i>Jan Abraham Swanepoel</i> (b6c5d7e8f4)	b6c5d7e15f3 Johanna Jacomina Petronella Catharina Swanepoel * 21-2-1876 ≈ 25-6-1876 Willowmore	b6c5d7e15f4 Barend Matthys Swanepoel * 13-10-1878 ≈ 1-12-1878 Willowmore

(Swanepoel 1999: 509, 511; Heese & Lombard 1999a: 328)

Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes Swanepoel en Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter

Johannes Hendrik Swanepoel (b6c5d7e16)

* 26-2-1851 Rietkuil, Kouka

≈ 12-10-1851

† 24-12-1900 Rietkuil, Kouka

x 19-7-1869 Willowmore **Dorothea Regina Loots** (b2c3d3e1f?) dogter van *Philippus Cornelis Petrus Loots* (b2c3d3e1)

* 1852

x

≈

Elizabeth Catharina NN

†

b6c5d7e16f1 Pieter Johannes Swanepoel * 10-5-1870 Rietkuil ≈ 26-6-1870 Willowmore † 29-5-1905 Koelhoogte Prins Albert x 26-3-1894 Willowmore <i>Isabella Elizabeth Gerber</i>	b6c5d7e16f2 Elizabeth Catharina Swanepoel * 28-8-1871 ≈ 7-1-1872 Willowmore x <i>Hendrik Diederiks</i> <i>Tweeling</i>	b6c5d7e16f3 Johanna Jacomina Petronella Swanepoel * 28-8-1871 ≈ 7-1-1872 Willowmore <i>Tweeling</i>	b6c5d7e16f4 Dorothea Regina Swanepoel * 27-11-1873 ≈ -12-1873 Willowmore x 28-11-1892 Willowmore <i>Hendrik Johannes Gerber</i>	b6c5d7e16f5 Philippus Cornelis Petrus Loots Swanepoel * 29-3-1876 Rietkuil ≈ 25-6-1876 Willowmore † 10-9-1936 Wolvekraal x 20-11-1905 Willowmore <i>Louisa Cornelia van Eck</i>	b6c5d7e16f6 Johannes Hendrik Swanepoel * 27-8-1877 Rietkuil ≈ 2-11-1877 Willowmore † 27-4-1947 Prins Albert x Rietbron <i>Elizabeth Margaretha Jacoba Wagner</i>	b6c5d7e16f7 Anna Catharina Swanepoel * 10-5-1881 Rietkuil ≈ 25-9-1881 Willowmore x 31-5-1897 Willowmore <i>Daniël Struwig</i>	b6c5d7e16f8 Jan Adriaan Swanepoel * 7-8-1883 Rietkuil ≈ 30-9-1883 Willowmore † 18-7-1942 Prins Albert x 2-11-1908 Willowmore <i>Aletta Johanna Catharina Swanepoel (b6c5d7e12f7)</i>	b6c5d7e16f9 Johanna Adriana Swanepoel * 3-5-1886 Rietkuil ≈ 4-8-1886 Willowmore	b6c5d7e16f10 Maria Elizabeth Catharina Swanepoel * 24-8-1888 ≈ 27-11-1888 Prins Albert x 8-6-1915 Rietbron <i>Tobias Frans Johannes Mynhardt</i>	b6c5d7e16f11 Francina Christina Swanepoel * 31-12-1891 ≈ 17-3-1892 Klipgat Willowmore x 29-8-1910 Willowmore <i>Jacobus Benjamin de Jager</i>

(Swanepoel 1999: 511, 512, 513, 514; Heese & Lombard 1999b: 204)

Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes Swanepoel en Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter

Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e17)

* 13-11-1852

≈ 21-11-1852

Klaarblyklik ongetroud en kinderloos oorlede

(Swanepoel 1999: 514)

Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes Swanepoel en Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter**Dirk Jacobus Swanepoel** (b6c5d7e20)

* 3-3-1859

≈ 2-10-1859

†

x 4-3-1878 Prins Albert **Martha Jacoba Venter** dogter van *Jan Adriaan Venter*

*

x

≈

Anna Johanna Jacomina NN

†

b6c5d7e20f1 Anna Johanna Jacomina Swanepoel * 15-12-1878 ≈ 9-2-1879 Prins Albert x 30-12-1901 Prins Albert <i>Abel Hermanus Venter</i>	b6c5d7e20f2 Pieter Johannes Swanepoel * 9-1-1881 ≈ 30-3-1881 Willowmore x 19-5-1902 Prins Albert <i>Johanna Adriana Swanepoel</i> (b6c5d7e3f6g1)	b6c5d7e20f3 Jan Adriaan Swanepoel * 13-3-1883 Wolvekraal ≈ 3-6-1883 Traka, Willowmore † 5-4-1952 Willowmore x 13-3-1902 <i>Catharina Hendrika van der Westhuizen</i>	b6c5d7e20f4 Johanna Jacomina Petronella Catharina Swanepoel * 8-5-1885 ≈ 2-5-1885 Prins Albert x 27-7-1912 Willowmore <i>Hendrik Lodewikus Mynhardt</i>	b6c5d7e20f5 Martha Jacoba Swanepoel * 28-12-1887 2-5-1888 Prins Albert x 10-7-1911 Willowmore <i>Jan Andries le Roux</i>	b6c5d7e20f6 Dirk Jacobus Daniël Swanepoel * 8-5-1890 ≈ 30-7-1890 Prins Albert x 24-10-1910 Beaufort-Wes <i>Johanna Jacomina Petronella Dorothea Venter</i> xx 26-10-1931 <i>Petronella JCM van der Mescht</i>	b6c5d7e20f7 Johannes Hendrik Swanepoel * 27-9-1891 ≈ 23-10-1891 Prins Albert	b6c5d7e20f8 Maria Susanna Swanepoel * c 1893	b6c5d7e20f9 Abraham Christoffel Swanepoel * 17-11-1896 20-12-1896 Prins Albert

(Swanepoel 1999: 514, 516, 517)

Kinders en kleinkinders van Pieter Johannes Swanepoel en Johanna Jacomina Petronella Catharina Venter**Christiaan Hendrik Salomon Swanepoel** (b6c5d7e21)

* 17-1-1863

≈ 19-5-1863 Prins Albert

† 1-1-1939 Rietbron

x 19-5-1882 Beaufort-Wes **Josina Cornelia Bothma** dogter van *Cornelis Christoffel Bothma*

* c 1864

x 14-5-1855 Prins Albert

≈

Catharina Johanna Magdalena Swanepoel

†

b6c5d7e21f1 Catharina Magdalena Swanepoel * 5-3-1883 R ietkuil ≈ 3-6-1883 Traka x 8-5-1911 Beaufort-Wes <i>Matthys Petrus Rothmer</i>	b6c5d7e21f2 Johanna Jacomina Petronella Swanepoel * 28-7-1885 Nuwejaarskraal ≈ 16-8-1885 Beaufort-Wes	b6c5d7e21f3 Pieter Johannes Swanepoel * 7-8-1887 Nuwejaarsfontein ≈ 30-10-1887 Beaufort-Wes † 20-6-1968 Rietbron x 19-9-1910 Beaufort-Wes <i>Jacomina Johanna van Eck</i>	b6c5d7e21f4 Cornelis Christoffel Swanepoel * 30-8-1888 ≈ 27-11-1888 Prins Albert † jonk	b6c5d7e21f5 Christiaan Hendrik Salomon Swanepoel * 27-10-1889 ≈ 27-11-1889 Prins Albert x 13-12-1926 Beaufort-Wes <i>Aletta Johanna Venter</i>	b6c5d7e21f6 Cornelis Christoffel Swanepoel * 5-4-1892 ≈ 3-8-1892 Kouka	b6c5d7e21f7 Jan Swanepoel * c 1894

(Swanepoel 1999: 517, 518; Heese & Lombard 1999a: 391)

HOOFSTUK 5
FREDERIK HENDRIK SWANEPOEL EN CATHARINA ELIZABETH
JOHANNA BOOYENS

gebore: 16 April 1827

gebore: 20 Julie 1830

oorlede: 8 September 1909

oorlede: 2 Oktober 1879

5.1 Geboorte, herkoms en jeugjare van Frederik Hendrik Swanepoel

Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) was die derde van tien kinders en die tweede van ses seuns van Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) en Johanna Frederika Petronella Swanepoel (b7c1d2).

b6c5d7e1	b6c5d7e2	b6c5d7e3	b6c5d7e4	b6c5d7e5	b6c5d7e6	b6c5d7e7	b6c5d7e8	b6c5d7e9	b6c5d7e10
Christiaan Hendrik * 1822	Johanna Adriana * 1825	Frederik Hendrik * 1827	Pieter Johannes * 1828	Jacobus Johannes * 1831	Maria Sibella * 1833	Abraham Christoffel * 1835	Jan Abraham * 1837	Geertruida Susanna * 1839	Judith Susanna * 1840
Ruggens	Ruggens	Vlakfontein		Vlakfontein	Vlakfontein		Rietkuil		Traka
Koup	Koup	B/Wes		B/Wes	B/Wes		P/Albert		P/Albert

(Swanepoel 1999: 481, 494, 497, 499, 501, 502)

Frederik Hendrik Swanepoel se ouers was nie net neef en niggie nie, maar ook kleinneef en -niggie. Sy twee oupas was neefs, terwyl sy oupa aan moederskant en ouma aan vaderskant broer en suster was (figuur 17). Op 16 April 1827 word Frederik Hendrik Swanepoel gebore op die plaas Vlakfontein nr 325 in die distrik Beaufort-Wes (KAB: MOOC 3526 heropen na 94514; SG: 3222). Op 29 Julie 1827 word hy op Beaufort-Wes gedoop (NGKA: G 12/6/4: nr 89). Soos die gebruik in daardie dae was, ontvang hy as tweede seun die name van sy oupa aan moederskant, te wete Frederik Hendrik Swanepoel (b7c1). Die getuies by sy doop is Christiaan Hendrik Swanepoel, moontlik sy vader se ouer broer (b6c5d4), en Anna Maria Swanepoel (b5c4d2?).

Hoewel Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) volgens sy sterftekennis gebore is op die plaas Vlakfontein suidwes van Beaufort-Wes, bring hy waarskynlik die

ORIGINEEL REGISTER.

Huwelyk bevestigd ~~in~~ te *Lwartenberg* in de Parochie van *Lwartenberg* in het Distrikt van *Beaufort* 1845

Namen en Toenamen.	Ouderdom.	Staat.	Rang of Beroep.	Woonplaats tydens het Huwelyk.	Na Huwelyks-geboden, of met Licentie.	Toestemming, door wien gegeven of op order van den Regter.
<i>Frederik Hendrik Swanepoel</i> <i>P. J. Loon</i>	<i>junior</i> <i>jong</i>	<i>Tongman</i>	<i>beboer</i>	<i>Konwka</i>	<i>na huwelyk</i>	<i>P. J. Swanepoel</i> <i>vader</i>
<i>Catharina Elisabeth Johanna</i> <i>Booyens. Mathys</i>	<i>junior</i> <i>jong</i>	<i>Tongdooch</i> <i>ster</i>		<i>van Aardens</i> <i>Fontein</i>	<i>geboden</i>	<i>Mathys Booyens</i> <i>vader</i>

in de kerk te *Lwartenberg* voormeld, na afkondiging van geboden door my, *P. R. Albertus* Leeraar der *S. Gemeente* te *Lwartenberg*;

Huwelyk is
rokken tus-
n ons.....

}

Frederik Hendrik Swanepoel
Catharina Elisabeth Johanna Booyens

} In de tegenwoordigheid van

J. G. Killier
P. J. Booyens

Figuur 18: Huweliksertifikaat van Frederik Hendrik Swanepoel en Catharina Elizabeth Johanna Booyens (NGKA: G 64/4/1: nr 2)

grootste deel van sy kinderjare deur op die plaas Rietkuil aan die Koukarivier, in die distrik Prins Albert. Dit word bevestig deur die feit dat hierdie plaas reeds in 1837 as die geboorteplek van Frederik Hendrik se jonger broer, Jan Abraham Swanepoel (b6c5d7e8), aangedui word (NGKA: G 12/6/4: 204). Soos in die vorige hoofstuk volledig aangetoon, word Rietkuil nr 118 op 15 April 1841 aan Pieter Johannes Swanepoel toegeken en tot met sy dood in 1885 as sy woonplek aangegee (KAB: MOOC 6/9/220, 822).

5.2 Huwelik met Catharina Elisabeth Johanna Booyens

Op 14 April 1845, twee dae voor sy agtiende verjaarsdag, word Frederik Hendrik Swanepoel van Kouka in die NG Kerk *Zwarteberg*, vandag Prins Albert, deur ds PK Albertyn in die huwelik bevestig met die 15-jarige Catharina Elisabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1). Aangesien beide die bruid en bruidegom minderjarig was, moes hulle vaders toestemming vir die huwelik verleen (figuur 18) (NGKA: G 64/4/1: nr 2).

Die ingesetenes van die nedersetting op die oorspronklike plaas Kweekvallei aan die voet van die Swartberg, later Prins Albert, het reeds in 1841 die Ring van Graaff-Reinet versoek om van die gemeente van Beaufort-Wes af te stig. Op 24 November 1842 het die gemeente Swartberg amptelik tot stand gekom toe goewerneur Napier die ouderlinge en diakens wat deur die Sinode in Kaapstad vir hierdie gemeente benoem is, bekragtig het. Aanvanklik het ds Colin Fraser van Beaufort-Wes nog dienste in hierdie nuwe gemeente gelei, maar op 1 Augustus 1844 is die jong ds Pieter Kuipers Albertyn deur die goewerneur as predikant van die nuwe gemeente Swartberg aangestel en vroeg in 1845 het hy op Prins Albert aangekom (Stockenström gd: 10 – 12).

Die jong egpaar Swanepoel was dus een van die eerste paartjies wat deur ds PK Albertyn in hierdie nuwe gemeente in die eg verbind is. Hulle huwelik is waarskynlik voltrek in die pas voltooide NG Kerkgebou van die gemeente

Kwartierstaat van Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1)

b6 Barend Booyens x ≈ 1727	b3c6 Elizabeth Catharina Strydom ≈ 1724	Pieter Gous x ≈	b7c3 Magdalena Brits ≈ 1736	b3c2 Petrus Venter x ≈ 1726	b2c3d10 Martha du Plessis ≈	b2c4 Jacobus Smit x ≈ 1716	b1c4 Catharina van Dyk ≈ 1724	b2 Willem Esterhuizen x * 1701	Johanna Carelsen van der Burg ≈	b2 Jan Joachim x Scholtz * 1730 † 1804	b7c4 Catharina Elizabeth van Wyk ≈ 1730	b4 Francois Retief x ≈ 1708 † 1789	b2c2d2 Anna Marais ≈ 1722	b8c1 Pieter Joubert x ≈ 1726	b2c2 Martha du Toit ≈ 1729
b6c2 Mattheus Booyens x ≈ 29-11-1750	1777	b3 Anna Gous ≈ 22-10-1758		b3c2d1 Jan Louis Venter x ≈ 9-8-1754	1777	b2c4d7 Johanna Jacomina Smit ≈ 18-5-1760		b2c5 Hermanus Esterhuizen x ≈ 16-5-1734	1761	b2c1 Anna Elizabeth Scholtz ≈ 1749		b4c7 Jacobus Retief x ≈ 7-9-1754 † 12-5-1821 <i>Ouers van Voortrekkerleier Piet Retief</i>	1772	c1d2 Deborah Joubert ≈ 4-5-1749 † 9-6-1814	
b6c2d4 Barend Matthys Booyens ≈ 29-4-1786		x Oktober 1807		b3c2d1e7 Elizabeth Johanna Venter ≈ 22-10-1790				b2c5d2 Joachim Christoffel Esterhuizen ≈ 1-10-1768		x 16-12-1798		b4c7d4 Deborah Retief ≈ 13-5-1787			
b6c2d4e2 Matthys Booyens ≈ 27-11-1809				x 21-6-1829 Beaufort-Wes				b2c5d2e4 Catharina Elizabeth Esterhuizen ≈ 2-10-1808							
b6c2d4e2f1 Catharina Elizabeth Johanna Booyens * 20-7-1830 ≈ 18-9-1830 Beaufort-Wes † 2-10-1879 Swanepoelsaanleg, Wolvenkraal, Prins Albert															

Figuur 19

Swartberg. 'n Paar maande later, op 31 Julie 1845, is die dorp en gemeente van Swartberg volgens 'n kennisgewing in die *Government Gazette* amptelik tot Prins Albert vernoem. Die hoeksteen van die huidige NG Kerkgebou op Prins Albert is op 1 Oktober 1860 gelê, maar die gebou is eers in 1865 voltooi en op 18 Maart van daardie jaar amptelik ingewy (Stockenström gd: 12, 24, 25).

Binne vyf jaar na die stigting van die nuwe gemeente is 'n hele paar huise in die omgewing van die kerk en pastorie opgerig en op 1 Januarie 1849 het Prins Albert sy eerste posmeester in die persoon van W Beneke gekry. In Augustus 1855 is JG Borchers as eerste magistraat aangestel teen 'n salaris van £300 per jaar en in 1859 is dr Van Dolderen as eerste distriksgeneesheer van Prins Albert aangestel (Stockenström gd: 16, 20, 23). Eers in 1881 het Prins Albert 'n dorpsbestuur gekry en aan die begin van 1902 is die dorpsbestuur deur 'n munisipaliteit vervang (Stockenström gd: 37, 65).

5.3 Geboorte, herkoms en jeugjare van Catharina Booyens

Catharina Elisabeth Johanna Booyens (b2c2d4e2f1) was die dogter van Matthys Booyens (b6c2d4e2) en Catharina Elisabeth Esterhuizen (b2c5d2e4) van die plaas Van Aardsfontein nr 109 (Heese & Lombard 1999a: 328; Heese & Lombard 1989: 236). Laasgenoemde plaas grens aan Rietkuil nr 119 wat in 1841 aan Frederik Hendrik Swanepoel se vader, Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7), toegeken is (SG: 3322). Catharina Elisabeth Johanna Booyens is gebore op 20 Julie 1830 en op 18 September van dieselfde jaar is sy op Beaufort-Wes gedoop (NGKA: G 12/6/4).

Catharina Elisabeth Johanna Booyens se grootouers aan moederskant (figuur 19) was Joachim Christoffel Esterhuizen (b2c5d2) en Deborah Retief (Heese & Lombard 1989: 236). Laasgenoemde was 'n suster van die Voortrekkerleier Piet Retief, wat op 6 Februarie 1838 deur Dingaans vermoor is (De Villiers & Pama 1966c: 777). Catharina Booyens was in daardie stadium 8 jaar oud en 'n mens kan aanvaar dat sy in haar ouerhuis van hierdie tragiese gebeure kennis sou geneem

het.

Dit blyk dat die inwoners van Prins Albert deeglik bewus was van die lot van die Voortrekkers. Volgens 'n sinodale besluit van 23 Oktober 1847 is die predikante van Prins Albert en Graaff-Reinet afgevaardig om die Voortrekkers oorkant die Grootrivier aan die Modder- en die Rietrivier te gaan besoek. Dit het daartoe gelei dat ds Albertyn vroeg in 1848 na die binneland vertrek het en afgesien van 'n besoek aan die Voortrekkers tussen die Modder- en die Rietrivier, ook op Winburg, Potchefstroom, Schoonspruit, Suikerbosrand, Vaalrivier en Magaliesberg besoek afgelê het om dienste te hou en veral kinders te doop (Stockenström gd: 15 -16).

Aan vaderskant lyk Catharina Elizabeth Johanna Booyens se stamboom soos volg:

	x	b3
Pieter Booyens	30-5-1717	Geertruida Blom
b6	x	3c6
Barend Booyens	28-1-1748	Elizabeth Catharina Strydom
≈ 1727		≈ 1724
b6c2	x	b3
Mattheus Booyens	16-3-1777	Anna Gous
≈ 29-11-1750		≈ 22-10-1758
b6c2d4	x	b3c2d1e7
Barend Matthys Booyens	Oktober 1807	Elizabeth Johanna Venter
≈ 29-4-1786	Swellendam	≈ 22-10-1790
b6c2d4e2	x	b2c5d2e4
Matthys Booyens	21-6-1829	Catharina Elizabeth Esterhuizen
≈ 27-11-1809	Beaufort-Wes	≈ 2-10-1808

b6c2d4e2f1

Catharina Elizabeth Johanna
Booyens

* 20-7-1830

≈ 18-9-1830

Beaufort-Wes

(Heese & Lombard 1999a: 308, 327, 328 ; Heese & Lombard 1989; 236; De Villiers &

Pama 1966c: 1008)

5.4 Woonplek

Ten tye van sy huweliksbevestiging op 14 April 1845 was Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3), volgens die *Prins Albert Huweliksregister*, afkomstig van *Kouwoka* (NGKA: G 64/4/1: nr 2). Klaarblyklik het hy in daardie stadium nog op sy vader se plaas Rietkuil aan die Koukarivier in die veldkornetskap Traka gewoon. Volgens AJ Swanepoel was sy adres *Louwika* (1999: 481). Dit is egter 'n lees- of 'n skryffout. Dieselfde fout word deur AJ Swanepoel begaan in verband met die veldkornetskap Traka wat foutiewelik as *Tarka* aangedui word (1999: 480, 502).

In April 1851, met die doop van Frederik Hendrik Swanepoel en Catharina Elizabeth Johanna Booyens se derde kind, Matthys Frederik (b6c5d7e3f3) op Beaufort-Wes, word hulle woonplek aangegee as die plaas Wolwekraal in die distrik Prins Albert (NGKA: G 12/6/5). Hierdie plaas is ongeveer 80 kilometer van Prins Albert op die pad na Rietbron geleë. Wolwekraal nr 17 het aanvanklik 14 502 morg beslaan en is op 15 April 1841 in eiendom toegeken aan Johannes Hendrik Venter (AK: Qts vol 6, folio 9). Op 20 November 1855 word Johannes Hendrik Mostert en Jan Adriaan Venter die gesamentlike eienaars van hierdie plaas (AK: Transportakte 294, 20-11-1855). Minder as twee jaar later, op 10 Maart 1857, verdeel dié twee eienaars die plaas in twee gelyke dele. Die een deel van 7 251 morg word geregistreer in die naam van Jan Adriaan Venter en sou voortaan bekend staan as Venterskraal (AK: Transportakte 149, 10-3-1857). Die oorblywende gedeelte van Wolwekraal word geregistreer in die naam van Johannes Hendrik Mostert (AK: Transportakte 150, 10-3-1857).

Jan Adriaan Venter het intussen reeds 'n deel van Venterskraal afgestaan aan Jacobus Johannes Swanepoel, want op dieselfde dag (10 Maart 1857) word 2 000 morg van Venterskraal in Swanepoel se naam geregistreer as *Swanepoel's Aanleg*

(AK: Transportakte 151, 10-3-1857). Uit 'n transaksie wat later in hierdie hoofstuk bespreek word, blyk dit dat bogenoemde Jacobus Johannes (b6c5d7e5) 'n jonger broer van Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) was.

Die volgende aanduiding van Frederik Hendrik (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna (b6c2d4e2f1) se woonplek wat gevind kan word, verwys na 1866. Op 30 April 1866 word hulle oudste seun, Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e3f1), se woonplek tydens sy huweliksbevestiging op Prins Albert as die plaas Antjesfontein aangegee (NGKA: G 64/4/1: nr 363). Vier jaar later op 28 Februarie 1870 word hulle tweede seun, Matthys Frederik (b6c5d7e3f3), se adres ook in die *Prins Albert Huweliksregister* as Antjesfontein vermeld (NGKA: G 64/4/2: nr 448). Die plaas Antjesfontein nr 14 is oos van Prins Albert en lê digby die N12-roete (voorheen R29) tussen Beaufort-Wes en Meiringspoort (SG: 3322).

Antjesfontein in die distrik Prins Albert is in 1868 opgemeet en toegeken aan Matthys Booyens (AK: Qts 1-23: 25-9-1868). Hoewel hierdie persoon nie nader geïdentifiseer word nie, is dit moontlik Catharina Elizabeth Johanna Booyens se vader (b6c2d4e2) of haar broer (b6c2d4e2f?) (Heese & Lombard 1999a: 328). Op 18 Oktober 1875 word Antjesfontein aan 'n Frederik Hendrik Swanepoel oorgedra, maar op dieselfde dag dra hy dit weer oor aan Constant Wilsnach (AK: Transportakte 279 & 280, 18-10-1875).

Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1) verhuis intussen na Swanepoelsaanleg, want met die huweliksbevestiging van hulle seuns Frederik Hendrik (b6c5d7e3f5) op 14 April 1879 en Barend Matthys (b6c5d7e3f6) op 25 Augustus 1879, is Swanepoelsaanleg die adres wat hulle in die *Prins Albert Huweliksregister* aangee (NGKA: G 64/4/3: nr 691 & 703).

Soos reeds gemeld was Swanepoelsaanleg oorspronklik deel van die plaas Wolwekraal nr 17 in die huidige Prins Albert-distrik. Op 22 April 1879 word 1 458

morg van Swanepoelsaanleg deur Jacobus Johannes Swanepoel aan Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) oorgedra (AK: Transportakte 430, 22-4-1879). Vir die volgende 18 jaar sou laasgenoemde die eienaar van Swanepoelsaanleg wees. Bogenoemde Jacobus Johannes Swanepoel was waarskynlik Frederik Hendrik se jonger broer (b6c5d7e5).

Swanepoelsaanleg in die *Divisie van Prins Albert* is ook die plek waar Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1), volgens haar sterftekennis, op 2 Oktober 1879 oorlede is. Sy is vermoedelik ook hier begrawe (KAB: MOOC 7349, 1879). Haar graf kon egter nie tydens 'n besoek aan die plaas gevind word nie.

Ses maande na haar dood, op 2 Maart 1880, hertrou Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) van Swanepoelsaanleg op Prins Albert met Catharina Carolina Wilhelmina Beukes en woon hierna steeds op Swanepoelsaanleg (NGKA: G 64/4/3: nr 720). Dit word bevestig deur die feit dat sy seun, Jan Abraham Christoffel (b6c5d7e3f8), in 1888 Swanepoelsaanleg as sy adres in die *Prins Albert Huweliksregister* aangee (NGKA: G 64/4/3: nr 909).

Dit is ook teen bogenoemde agtergrond dat Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) se seun, Christiaan Hendrik (b6c5d7e3f7), op 2 Januarie 1882 sy adres in die *Prins Albert Huweliksregister* as 'n veeboer van *Wolvenkraal* aangee (NGKA: G 64/4/3: nr 760). In daardie stadium het hy waarskynlik reeds sy eie boerdery op die been gebring. Die erfporse van £39:5:4 wat hy uit sy gestorwe moeder se boedel ontvang het, sou in so 'n geval handig te pas gekom het (KAB: MOOC 13/1/365, 53).

Jan Adriaan Venter sny met verloop van tyd nog dele van Venterskraal af en verkoop uiteindelik die hele plaas van 7 251 morg, wat aanvanklik as Venterskraal bekend gestaan het, aan verskillende persone. Op 19 Maart 1879 word 600 morg en op 10 Mei 1894 nog 1 489 morg aan Willem Adriaan Venter oorgedra, terwyl die oorblywende deel van 3 162 morg op dieselfde dag in die naam van Matthys

Frederik Swanepoel geregistreer word (AK: Transportakte 2375, 10-5-1894; AK: Transportakte 2376, 10-5-1894).

Op sy beurt verkoop Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) op 14 Desember 1897 die plaas Swanepoelsaanleg aan Willem Adriaan Venter (AK: Transportakte 10724, 14-12-1897). Dit is nie bekend hoe lank Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Carolina Beukes hierna nog op Swanepoelsaanleg aangebly het nie, maar op 23 April 1898 koop hy eiendom in Markstraat 5 op Prins Albert en verhuis waarskynlik daarheen (AK: Transportakte 3155, 1898). Op 8 September 1909 sterf hy in sy woning op Prins Albert (KAB: MOOC 3526 heropen na MOOC 94514).

Intussen volg verskeie transaksies waarin verskillende Swanepoels dele van die oorspronklike Wolwekraal bekom. Dit is egter moeilik om hierdie persone sonder twyfel te identifiseer. Vanweë die tradisie van naamgewing wat reeds in die eerste hoofstuk bespreek is, het dit dikwels gebeur dat 'n vader, seun en kleinseun dieselfde naam gedra het. Boonop het dit ook dikwels gebeur dat tot soveel as vyf neefs na hulle oupa aan vaderskant vernoem is en dus dieselfde naam gedra het. Daarby het die gebruik om 'n persoon in amptelike dokumente byvoorbeeld te identifiseer as Christiaan Swanepoel *Jacobszn*, of Jacobus Swanepoel *d'jonge*, in die negentiende eeu in onbruik geraak (KAB: 1/SWM 12/74; KAB: 1/GR 12/1: gp).

In een van hierdie transaksies bekom ene Frederik Hendrik Swanepoel op 21 Januarie 1895 'n stuk grond van 8 morg en 450 roede², bekend as Willem Minnies Krantz, van Matthys Frederik Swanepoel (AK: Transportakte 240, 21-1-1895). Op 26 Junie 1900 neem 'n Frederik Hendrik Swanepoel nog 63 morg 280 roede² van Matthys Frederik Swanepoel se deel van Venterskraal oor (AK: Transportakte 3689, 26-6-1900). Op dieselfde dag word die oorblywende 3 089 morg 470 roede² van Matthys Frederik Swanepoel se Venterskraal aan 'n Pieter Johannes Swanepoel en Frederik Hendrik Swanepoel oorgedra (AK: Transportakte 3690 & 3691, 26-6-1900). Skaars 'n maand later word bogenoemde Frederik Hendrik

Swanepoel se eiendomsreg op Willem Minnies Krantz (8 morg 450 roede²) aan Christiaan Hendrik Salomon Swanepoel oorgedra (AK: Transportakte 4138, 11-7-1900).

Bogenoemde Christiaan Hendrik Salomon Swanepoel is waarskynlik Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) se jongste broer, (b6c5d7e21), wat op 15 Mei 1882 met Josina Cornelia Bothma van die nabygeleë Nieuwejaarskraal getroud is (Swanepoel 1999: 517). Die ander drie persone wat hier bo ter sprake is, is klaarblyklik Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1) se drie oudste seuns, naamlik Pieter Johannes (b6c5d7e3f1), Matthys Frederik (b6c5d7e3f3) en Frederik Hendrik (b6c5d7e3f5) (Swanepoel 1999: 482, 484, 485).

Op 28 Februarie 1908 word die oorblywende 3 089 morg 470 roede² van Venterskraal in 'n Frederik Hendrik Swanepoel se naam geregistreer (AK: Transportakte 1137, 28-2-1908). In Maart 1937 word hierdie plaas weer opgemeet en as *Leeuw Rivier* geregistreer (AK: Transportakte 3093, 31-3-1937). Volgens die nuwe opmeting is die plaas slegs 3087.0061 morg groot. Die laaste inskrywing in die register dui die transportnemer van hierdie plaas in 1937 aan as *Frederik Hendrik Swanepoel (Estate late)* (AK: Transportakte 3093, 31-3-1937).

Laasgenoemde Frederik Hendrik Swanepoel kan moontlik met behulp van 'n graf op die plaas Venterskraal geïdentifiseer word. Digby die huidige woonhuis op Wolwekraal was volgens oorlewering 'n begraafplaas sonder enige gemerkte grafte, wat 'n aantal jare gelede plek gemaak het vir lusernlande (mnr C Fuller 1998: onderhoud). Ongeveer 'n kilometer verder, op die aangrensende Venterskraal op 'n deel wat vandag as Kommetjieskraal bekend staan, is egter 'n begraafplaas met ongeveer 25 grafte, waarvan die volgende twee duidelik gemerk is:

Frederik Hendrik Swanepoel

gebore 11 Mei 1871

oorlede 31 Desember 1934.

en

Johanna J.L. Swanepoel (gebore Visser)

gebore 16 September 1876

oorlede 23 November 1898

Die graf van Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f1g1)
op Venterskraal

Bogenoemde Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f1g1) was die seun van Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e3f1) en Johanna Frederika Petronella Venter en is op 6 Augustus 1871 op Prins Albert gedoop (Swanepoel 1999: 482). Die getuies by sy doop was sy grootouers aan beide kante, te wete: Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1), asook Johannes Hendrik Venter en Johanna Adriana Swanepoel (b6c5d7e2) (NGKA: G 64/3/2).

Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f1g1) was dus 'n kleinseun van Frederik

Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1) oor wie hierdie hoofstuk handel. Daarby was sy vader, Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e3f1), 'n broer van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) oor wie die volgende hoofstuk handel.

Volgens oorlewering het hierdie Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f1g1) 'n winkel op die plaas Kommetjieskraal (Venterskraal) bedryf en die bynaam Freek Jood gehad wat hy op sy beurt van sy vader, Piet Jood, geërf het (mnr C Fuller 2002: onderhoud). Dit word bevestig deur die feit dat sy beroep op 19 Junie 1899 in die *Prins Albert Huweliksregister* as winkelier van Venterskraal aangegee word (NGKA: G 64/4/4: nr 1187).

Om een of ander rede is daar 'n Dawidster op sy eerste vrou, Johanna Jacomina Louisa Visser, se grafsteen. Hoewel die datums nie meer behoorlik leesbaar is nie, is dit sonder twyfel die graf van Johanna Jacomina Louisa Visser, dogter van Ernestus Visser en Johanna Venter wat op 16 September 1876 op Venterskraal gebore is en op 23 November 1898 daar oorlede is. Sy is op 16 April 1894 op Prins Albert met bogenoemde Frederik Hendrik Swanepoel getroud (NGKA: G 64/4/3: nr 1053).

Na die dood van Johanna Jacomina Louisa Visser trou Frederik Hendrik Swanepoel met Getruida Johanna Weyers (gebore 1881, oorlede 4 September 1929) en later met Maria Catharina Elizabeth Christina Swanepoel (b6c5d7e4f1g4) (NGKA: G 64/4/4: nr 1187). Laasgenoemde was die dogter van Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e4f1g4) en Anna Margaretha J van Vuuren en was die weduwee van Barend J Esterhuizen (Swanepoel 1999: 494, 495).

Met verloop van tyd word dele van die oorspronklike Wolwekraal verder verdeel, terwyl ander dele weer saamgevoeg word. Tot onlangs (2002) behoort 3 035 morg 450 roede² van die oorspronklike Wolwekraal, asook *portion 3 of portion 1* (600 morg), *portion 6 of portion 1* (8 morg 450 roede²), *portion 7 of portion 1* (63 morg 280

roede²), *portion 8 of portion 1* (920 morg), *portion 9, Welbedacht* (3295 morg 150 roede²), *portion 10, Amara* (184 morg 200 roede²) en *portion 11 of portion 1, Leeuw Rivier* (1543.5058 morg) aan mev Fransina Christina (Christa) Schneider, gebore De Swardt.

Mev Schneider is 'n nasaat van Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) oor wie die vorige hoofstuk handel. Laasgenoemde se seun, Abraham Christoffel (b6c5d7e13), jonger halfbroer van Frederik Hendrik (b6c5d7e3), is getroud met Ignasina Johanna Maria Bekker (b4c1d1e12f2g2) (NGKA: G 97/5/1: nr 4; Heese & Lombard 1999a: 204). Uit hierdie huwelik is 'n dogter, Francina Christina Swanepoel (b6c5d7e13f6), op 21 Oktober 1882 op Vliegekraal gebore (Swanepoel 1999: 504, 508). Op 17 Februarie 1904 trou sy op Wolwekraal met Christiaan Hendrik Venter, vermoedelik 'n neef van haar (NGKA: G 64/4/4: nr 1300). Francina Christina Swanepoel was ook 'n niggie van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) oor wie die volgende hoofstuk handel.

Uit die huwelik van Christiaan Hendrik Venter en Francina Christina Swanepoel is 'n dogter, Ignasina Johanna Maria Venter, gebore. Sy word in die huwelik bevestig met Adam de Swardt en hulle word later die eienaars van Wolwekraal. Op hulle beurt bemaak hulle Wolwekraal aan hulle dogter, Francina Christina Schneider (née de Swardt), tot onlangs die eienaar (mev C Schneider 2001: onderhoud).

Wolwekraal het dus na meer as 150 jaar steeds aan 'n afstammeling van die oorspronklike eienaars behoort. Daarby leef die naam van Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) se tweede vrou, Francina Christina Coertze (b11c3), wat soos haar pasgebore eersteling in Januarie 1844 oorlede is, steeds voort (KAB: MOOC 54/125, 1844; KAB: MOOC 6/9/32, 7187).

5.5 Kinders uit die huwelik

Uit die huwelik tussen Frederik Hendrik Swanepoel en Catharina Elizabeth Johanna Booyens is agt kinders gebore, waarvan sewe op Prins Albert gedoop is. Die derde kind, Matthys Frederik, is in 1851 op Beaufort-Wes gedoop. Die kinders se besonderhede is soos volg:

f1. Pieter Johannes Swanepoel (vernoem na sy oupa aan vaderskant)

Gebore op 8 September 1846

Gedoop op 8 November 1846 op Prins Albert

Doopgetuies: Matthys Booyens (oupa aan moederskant)

Catharina Elizabeth Esterhuizen (ouma aan moederskant)

Pieter Johannes Swanepoel (oupa aan vaderskant?)

(NGKA: G 64/3/1: nr 28)

Trou op 30 April 1866 op Prins Albert met sy niggie, Johanna Frederika Petronella Venter van Leeukraal (oorlede op 7 Augustus 1913), dogter van Johannes Hendrik Venter en Johanna Adriana Swanepoel (b6c5d7e2)

Woon op Antjesfontein, Prins Albert, ten tye van huweliksbevestiging

(NGKA: G 64/4/1: nr 363; KAB: MOOC 13/1/2229, 160)

Oorlede op 3 Maart 1924 op Leeukraal, Zeekoegat, op 77 jaar en 6 maande

(Swanepoel 1999: 482)

f2. Katharina Elizabeth Johanna Swanepoel (vernoem na haar ouma aan moederskant, asook na haar moeder)

Gebore op 19 Desember 1849

Gedoop op 8 Julie 1850 op Prins Albert

Doopgetuies: Matthys Booyens (oupa aan moederskant)

Catharina Elizabeth Esterhuizen (ouma aan moederskant)

Johannes Hendrik Venter (getroud met Johanna Adriana Swanepoel)

Johanna Adriana Swanepoel (vader se suster, b6c5d7e2)

(NGKA: G 64/3/1: nr 52)

Trou op 27 Mei 1872 op Prins Albert met haar neef, Petrus Johannes Venter van Leeukraal, seun van Johannes Hendrik Venter en Johanna Adriana Swanepoel (NGKA: G 64/4/2: nr 499)

f3. Matthys Frederik Swanepoel (vernoem na sy oupa aan moederskant)

Gebore op 29 Maart 1851 op Wolwekraal, Prins Albert

Gedoopt op 27 April 1851 op Beaufort-Wes

Dooptuies: Johannes Hendrik Venter

Johanna Adriana Swanepoel (vader se suster, b6c5d7e2)

Frederik Hendrik Swanepoel (waarskynlik sy vader)

(NGKA: G 12/6/5: gp)

Trou op 28 Februarie 1870 op Prins Albert met Maria Elizabeth Catharina

Venter, gebore op Wolwekraal, oorlede 27 Maart 1918 op Rietgat, dogter van Jan Adriaan Venter en Anna Johanna Jacomina NN

Woon op Antjesfontein, Prins Albert, ten tye van huweliksbevestiging (NGKA: G 64/4/2: nr 488)

Latere adres: Rietgat, Beaufort-Wes (Swanepoel 1999: 484 - 485)

Ten tye van die troue van hierdie egpaar se eersteling, Anna Johanna Jacomina Swanepoel (gebore 5 Desember 1870) met Barend Johannes van Eck op 16 Januarie 1888 op Prins Albert, word haar adres as **Botterkraal** aangegee (NGKA: G 64/4/3: nr 906)

f4. Johanna Frederica Petronella Swanepoel (vernoem na haar ouma aan vaderskant)

Gebore op 31 Desember 1853

Gedoopt op 1 Maart 1854 op Prins Albert

Dooptuies: Barend Matthys Booyens

Margaretha Wilhelmina Freysen

Catharina Maria Magdalena Swanepoel

(NGKA: G 64/3/1: 108)

Trou op 30 Mei 1870 op Prins Albert met Marthinus Johannes Esterhuizen, 'n wewenaar van Van Stadenskraal (NGKA: G 64/4/2: nr 453)

f5. Frederik Hendrik Swanepoel (vernoem na sy vader)

Gebore op 20 April 1858

Gedooop op 4 Julie 1858 op Prins Albert

Doopgetuies: Matthys Michiel Brits

Johanna Maria van Eck

Frederik Hendrik Swanepoel (waarskynlik sy vader)

(NGKA: G 64/3/2: 50)

Trou op 14 April 1879 op Prins Albert met Carolina Elizabeth Venter, dogter van Willem Venter; sy is oorlede op 20 Oktober 1924 op Schietkuil, Rietbron

Adres tydens troue: Swanepoelsaanleg, Prins Albert (NGKA: G 64/4/3: nr 691)

Oorlede op Kapteinskraal, Prins Albert (Swanepoel 1999: 485)

f6. Barend Matthys Swanepoel (waarskynlik vernoem na sy moeder se broer, asook sy oupagrootjie, Barend Matthys Booyens)

Gebore op 26 Julie 1860

Gedooop op 17 Augustus 1860 op Prins Albert deur ds WA Krige

Doopgetuies: Louis Daniël van Zyl

Jacobus Johannes Gert van Zyl

Martha Cornelia van der Westhuizen

(NGKA: G 64/3/2: 81)

Trou op 25 Augustus 1879 op Prins Albert met sy niggie, Gertruida Jacoba Venter (oorlede op 9 Maart 1932 op Prins Albert), dogter van Johannes Hendrik Venter en Johanna Adriana Swanepoel (b6c5d7e2)

Adres tydens troue: Swanepoelsaanleg (NGKA: G 64/4/3: nr 703)

Oorlede op 2 Julie 1929 op Beaufort-Wes (Swanepoel 1999: 487)

f7. **Christiaan Hendrik Swanepoel** (vernoem na sy vader se oudste broer, asook sy oupagrootjie aan vaderskant)

Gebore op 14 Julie 1864

Gedooop op 25 September 1864 op Prins Albert deur ds WA Krige

Doopgetuies: Casper Wilhelmus Albertus van Zyl

Anna Susanna Sarah Petronella van Zyl

(NGKA: G 64/3/2: 139)

Trou op 2 Januarie 1882 met Maria Susanna Jacoba van Zyl (NGKA: G 64/4/3: nr 760). Laasgenoemde is op 15 April 1866 op Willowmore gebore en was die dogter van Jacobus Johannes Gert van Zyl en Maria Catharina Johanna Stefina Rosina Helena Martina Blignault (NGKA: G 6/3/16: nr 758). Maria Susanna Jacoba van Zyl sterf op 17 Julie 1938 op Prins Albert en word op Botterkraal begrawe (KAB: MOOC 60556, 1938).

Christiaan Hendrik Swanepoel se adres ten tye van huwelik: Wolwekraal, Prins Albert

Hierdie egpaar woon ook op Plaatjiesrivier, Putfontein, Losdoorns en

Botterkraal (NGKA: G 12/6/5: gp; NGKA: G 12/6/6: 147; NGKA: 64/4/5: nr 1542)

Oorlede op 14 November 1927 op Botterkraal, Prins Albert (KAB: MOOC 17452, 1927)

f8. **Jan Abraham Christoffel Swanepoel** (vernoem na sy vader se broers, Jan Abraham (b6c5d7e8) en Abraham Christoffel (b6c5d7e7))

Gebore op 19 Oktober 1867

Gedooop op 26 Desember 1867 op Prins Albert

Doopgetuies: Pieter Johannes Swanepoel (sy oudste broer b6c5d7e3f1)

Johanna Frederika Petronella Venter (vrou van bg PJ

Swanepoel)

Jan Christoffel Anthony Booyens

(NGKA: G 64/3/2: 180)

Trou op 23 Januarie 1888 op Prins Albert met Susanna Maria Hattingh

(gebore c 1870) van Blaauwkrantz

Adres ten tye van huwelik: Swanepoelsaanleg (NGKA: G 64/4/3: nr 909)

Oorlede op 16 Oktober 1918 op Hopetown

Sy eggenote hertrou op 4 Junie 1928 op Hopetown met Francois Johannes

Gerhardus Wiid (Swanepoel 1999: 493)

5.6 Opvoeding

Kragtens 'n regeringsminuut van 23 Mei 1839 sou 'n Superintendent-generaal van Onderwys voortaan oor onderwys in die Kaapkolonie toesig hou. Verder sou eersteklasskole in die groot sentra tot stand kom en elementêre en gevorderde onderwys bied, terwyl tweedeklasskole in die kleiner sentra slegs elementêre onderwys sou bied. Elementêre onderwys in beide tipes skole sou gratis wees, godsdiensoonderrig sou deel van die leerplan wees, Engels sou die onderrigmedium wees, maar Hollands is nie heeltemal uitgesluit nie (Borman 1989: 32).

Die yl verspreiding van die plattelandse bevolking het daartoe gelei dat hierdie twee tipes skole slegs in die groter sentra tot stand gekom het. Teen 1846, toe Frederik Hendrik Swanepoel en Catharina Elizabeth Johanna Booyens se eersteling gebore is, was daar slegs 17 eersteklasskole en 4 tweedeklasskole in die Kaapkolonie. Een van hierdie eersteklasskole was op Beaufort-Wes. Die verwaarlosing van Hollands en die totstandkoming van privaatskole het daartoe bygedra dat hierdie tipe staatskole nooit werklik suksesvol was nie. Gevolglik is die afskaffing van staatskole deur Onderwyswet nr 13 van 1865 aanbeveel (Borman 1989: 39-82).

Die behoefte aan onderwysfasiliteite op die platteland het uiteindelik gelei tot derdeklasskole. Dit was gewoonlik skole wat deur plaaslike inisiatief tot stand gekom het en het ook bekend gestaan as boereskole. Vanaf 1843 kon hierdie skole finansiële steun van die Kaapse regering kry indien hulle aan sekere voorwaardes

voldoen het. Een hiervan was die bevordering van Engels. Hierdie skole is beheer deur 'n skoolkomitee wat deur die plaaslike borge verkies is. Verder moes die borge vir 'n tydperk van drie jaar 'n bedrag gelykstaande aan die regeringstoelae van £30 waarborg as gedeeltelike bydrae tot die onderwyser se salaris. Hierdie skole het 'n groot leemte gevul (Borman 1989: 40).

Die gemeente Swartberg het reeds kort na sy ontstaan aandag aan onderwys gegee. In 1844 is met ene mnr Van der Poel, wat vir die pos van voorleser aansoek gedoen het, ooreengekom dat hy ook as onderwyser in beide Hollands en Engels moes optree. Tussen 1845 en 1852 het die kerkraad met die superintendent van onderwys gekorrespondeer oor finansiële hulp vir die bedryf van 'n skool en die besoldiging van 'n voorleser en onderwyser. Owerheidshulp sou egter slegs verleen word indien die skool van 'n kerkskool na 'n goewermentskool sou verander. Daarby sou die reg om 'n onderwyser aan te stel by die regering berus. Hiervoor was die kerkraad egter nie te vinde nie. In 1851 het die kerkraad besluit om die kerkgebou ook as skool te benut en teen 1859 was daar reeds sowat 90 kinders in hierdie skool (Stockenström gd: 13, 14, 19, 23). Dit is egter onwaarskynlik dat kinders op verafgeleë plase, soos Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1) se kinders, by hierdie skool sou gebaat het.

Alhoewel 'n paar rondgaande onderwysers 'n klein salaris en 'n toelae vir 'n perd van die regering ontvang het, was daar tussen 1839 en 1859 nie 'n vaste beleid hieroor nie. Koloniste wat dit kon bekostig, het ook voortgegaan om private onderwysers in diens te neem (Borman 1989: 42). Dit is nie bekend of Frederik Hendrik Swanepoel en Catharina Elizabeth Johanna Booyens se kinders op hierdie wyse onderrig ontvang het nie.

Vanaf 1 Julie 1858 kon enige 15 huiseienaars van 'n dorp of veldkornetskap volgens Wet no 14, die magistraat, vrederegter of veldkornet versoek om die nodige maatreëls te tref vir die totstandkoming van 'n skool. Die plaaslike

inwoners kon dus hulle eie behoeftes bepaal en self besluit in watter mate hulle daarin kon voorsien. Dit blyk egter dat fondse meestal 'n struikelblok was (Borman 1989: 65). Daarby het 'n ernstige droogte in 1865 en die gepaardgaande ekonomiese depressie veral onderwys op die platteland ernstig geknou (Stockenström gd: 26).

Die skool op Prins Albert het tot in 1865 die rang van distrikskool gehad, maar vanaf 1866 het dit verhoogde status gekry en as tweedeklas publieke skool voortbestaan. Prins Albert het in daardie stadium ook reeds oor 'n biblioteek en 'n leeskamer beskik wat deur intekenare en 'n jaarlikse regeringstoelaag van £10 ondersteun is (Stockenström gd: 29).

Reeds in 1867 het die destydse Superintendent-generaal van Onderwys, Langham Dale, verklaar dat kinders in die distrikte Fraserburg, Clanwilliam en Calvinia sonder enige vorm van onderrig grootword. In sy jaarverslag van 1868 spreek hy sy kommer uit oor die armoedige toestand waarin die yl verspreide landelike bevolking hulle bevind. Dit het daartoe gelei dat kinders so gou moontlik uit die skool gehaal is om op die plase te help (Borman 1989: 84, 85, 95). Op Prins Albert het ds AJL Hofmeyr in 1884 die kerkraad oorreed om jaarliks 'n bedrag van £24 uit die kerkkas beskikbaar te stel vir die opvoeding van arm kinders in die gemeenskap en sodoende by te dra tot die opheffing van die armes en minderbevoorregtes (Stockenström gd: 42).

Langham Dale was verder ook bekommerd oor die feit dat baie mense die hoofdoel van skoolbywoning bloot gesien het as 'n geleentheid om hulle kinders voor te berei om lidmate van die kerk te word (Borman 1989: 95). 'n Studie van die handtekening van Frederik Hendrik Swanepoel en Catharina Elizabeth Johanna Booyens se agt kinders in die *Prins Albert Doopregister* bevestig Dale se bevinding (NGKA: G 64/4/1: nr 363; NGKA: G 64/4/2: nrs 499, 488, 453; NGKA: G64/4/3: nrs 691, 703, 760, 909). Hieruit lyk dit ook asof die twee oudste seuns, Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e3f1) en Matthys Frederik Swanepoel

(b6c5d7e3f3), heelwat meer skryfoefening as hulle susters en broers gehad het.

Deur Langham Dale se toedoen is distrikskosskole sedert 1873 opgerig om losies en elementêre onderwys te verskaf aan plattelandse kinders wat verder as ses myl van die naaste openbare skool gewoon het. Vrygewige toelaes is onder gunstige voorwaardes hiervoor beskikbaar gestel en die skole kon vir seuns of dogters opgerig word. Dit blyk dat hierdie distrikskosskole nie die resultate gelewer het waarop Dale gehoop het nie (Borman 1989: 85,86,88).

Hoewel daar in 1932 'n plaasskool op Swanepoelsaanleg bedryf is, is dit nie bekend wanneer hierdie skool tot stand gekom het en of Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1) se kinders daar onderrig ontvang het nie (Botes & Botes 1992: 73). Uit amptelike dokumente blyk dit dat al agt hulle kinders wel geletterd was.

5.7 Leefwyse

Die distrik Prins Albert is periodiek geteister deur droogtes, wat groot veeverliese en finansiële teëspoed tot gevolg gehad het. So is die vernietigende gevolge van 1865 se droogte en die gepaardgaande depressie deeglik deur die inwoners van die distrik gevoel. In 1865 doen magistraat JG Borchers verslag dat daar van gesaaides geen sprake is nie en dat die ingesetenes in groot ellende gedompel is. Veeboere wat agter weiveld aan getrek het, het ontsaglike verliese gely. Daarby het misdad en veral veediefstal as gevolg van die droogte grootliks toegeneem. So erg was die droogte dat die goewerneur, sir Philip Wodehouse, 12 Januarie 1866 as biddag vir reën uitgeroep het. Ook op Prins Albert is hieraan gehoor gegee (Stockenström gd: 26).

Die jaar 1881 is ook deur 'n droogte gekenmerk. Daarby het ontydige ryp in November van daardie jaar groot skade aan vrugteboorde en wingerde aangerig. Terselfdertyd is die volstruisbedryf, wat geruime tyd reeds in die distrik beoefen

is, ernstig geknou deur 'n skerp daling in die prys van volstruisvere (Stockenström gd: 37). In die dorp self en op die plase teen die Swartberge waar genoeg water beskikbaar was, is hoofsaaklik op vrugteboerdery en wynbou gekonsentreer (Stockenström gd: 31).

Teen die laaste kwart van die neëntiende eeu was veeboerdery die vernaamste bedryf in die distrik van Prins Albert, met wol die vernaamste produk (Stockenström gd: 31). Aangesien plase in daardie stadium nog nie omhein was nie, was 'n goeie skaapwagter vir die skaapboer goud werd. In die laat neëntiende eeu het 'n goeie skaapwagter £1 per maand verdien. Daarby is hy en sy gesin ook van rantsoene soos 'n slagskaap, meel, sout en tabak voorsien. In 1885 is die Karoo in die omgewing van Beaufort-Wes deur swaar sneeuneerslae getref, wat die lewens van minstens 20 skaapwagters geëis het (Greene 1973: 141).

Teen die begin van 1888 was die situasie so haglik dat ook die NG Gemeente Prins Albert finansiële noustrop getrek het. Dit was so ernstig dat ds AJL Hofmeyr in Maart 1888 aan die hand gedoen het dat die kerkraad die pastorie teen £60 per jaar moes verhuur en dat hy op eie onkoste vir homself 'n kleiner huis sou huur (Stockenström gd: 47).

Teen bogenoemde agtergrond is dit dus nie vreemd dat Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en sy gesin tussen 1845 en 1879 periodiek van woonplek verwissel het nie. In hoofstuk drie is daar verwys na die sogenaamde legplaasstelsel wat in die agtiende eeu in die Karoo ontwikkel het, waarvolgens 'n aantal boere 'n stuk grond gemeenskaplik gebruik het (Van der Merwe 1938: 77). Daarby het twee of selfs drie gesinne *in maatschappij* op 'n leenplaas gewoon (KAB: J 107 - J 171). Ten spyte van Cradock se ewigdurende erfpagstelsel van 1813, het baie boere-gesinne in die distrik Prins Albert in die middel en laat negentiende eeu steeds 'n half-nomadiese bestaan gevoer en nie oor hulle eie plase beskik nie (De Kock 1972: 151). Die gereelde droogtes, swak finansiële omstandighede en 'n toenemende gebrek aan grond het waarskynlik 'n belangrike rol hierin gespeel.

Teen die einde van 1875 is die telegraaflyn na Prins Albert voltooi en sodoende is kommunikasie tussen die dorp en Kaapstad vergemaklik. In daardie stadium was die naaste spoorwegstasie op Ceres-weg, die huidige Wolseley, wat sowat 180 myl van Prins Albert was. In 1879 is die spoorlyn tot op Fraserburg-weg voltooi, terwyl 'n doeltreffende wapad tussen Prins Albert en Prins Albert-weg ook in 1879 voltooi is. In dieselfde jaar is 'n voetpad oor die Swartberg na Oudtshoorn voltooi op die roete wat deur Bain vir 'n wapad, die latere Swartbergpas, uitgelê is. Eers op 1 November 1881 is daar begin met die bou van die Swartbergpas (Stockenström gd: 31, 32, 34, 35, 37)

Die pad deur die Seweweekspoort wat Prins Albert met Ladismith verbind, is in Mei 1869 amptelik geopen (Stockenström gd: 29).

5.8 Afsterwe van Catharina Elizabeth Johanna Booyens

Byna 12 jaar na die geboorte van haar jongste kind, sterf Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1) op 2 Oktober 1879 in die ouderdom van 49 jaar, in haar huis op Swanepoelsaanleg in die *Divisie van Prins Albert* (KAB: MOOC 7349, 1879). Die feit dat haar sterfplek in haar seun Christiaan Hendrik Swanepoel se sterftekennis op 14 November 1927 as Prins Albert aangedui word, is klaarblyklik foutief (KAB: MOOC 17452, 1927). Soos vroeër gemeld, is Catharina Elizabeth Johanna Booyens na alle waarskynlikheid op Swanepoelsaanleg begrawe.

Hoewel Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1) en Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) volgens haar sterftekennis op 1 Augustus 1855 'n testament opgestel het, kon hierdie testament nie in die Kaapse Argiefbewaarplek opgespoor word nie. Volgens die sterftekennis bestaan hulle gesamentlike boedel uit roerende en onroerende eiendom en beloop £786:10:0. Daar word verder vermeld dat die sterftekennis op die plaas Blikkraal, Beaufort-Wes voor GIR Hitge opgestel is en dat MBS Honeyborne van Commandokraal, Prins Albert, as eksekuteur van

die boedel aangewys word (KAB: MOOC 7349, 1879).

Hoewel daar in Catharina Elizabeth Johanna Booyens se sterftekennis van 'n boedelrekening en -inventaris melding gemaak word, kon slegs die boedelrekening in die Kaapse Argiefbewaarplek gevind word. Hiervolgens is die volgende uitgawes teen die boedelrekening ingebring:

	£	s	d
<i>Begrafniskoste</i>	10	-	-
<i>Boedeladministrasie</i>	3	15	-
<i>Mediese koste</i>	5	-	-
<i>N.C. Bantjes</i>	3	10	-
<i>Barend Swanepoel</i>	5	10	-
<i>Jan Swanepoel</i>	8	-	-
<i>J.A. Swanepoel</i>		15	-
<i>Jan le Roux</i>		10	-
<i>5% kommissie op £386-10-0 roerende eiendom</i>	19	6	6
<i>2½ % kommissie op £400-0-0 onroerende eiendom</i>	10	0	0
<i>4% Meesterskommissie</i>	1	3	6
<i>Advertensie in die Government Gazette</i>		10	6
<i>Agentsfooie vir opstel en indien van boedelrekening</i>	5	5	-
<i>Inventarisseël</i>		10	-
<i>Balans vir distribusie</i>	706	10	-
	786	10	-

Distribusie

<i>Halwe aandeel aan oorlewende eggenoot ooreenkomstig gemeenskap van goedere</i>	353	8	3
<i>1/9 aandeel as gesamentlike erfgenaam</i>	39	5	4
	392	13	7
<u><i>Meerderjarige erfgename</i></u>			
<i>Pieter Johannes</i>	39	5	4

<i>Catharina Elizabeth Johanna, getroud P.J. Venter</i>	39	5	4
<i>Matthys Frederik</i>	39	5	4
<i>Johanna Frederika Petronella, getroud M. Esterhuizen</i>	39	5	4
<i>Frederik Hendrik</i>	39	5	4
<i>Barend Matthys</i>	39	5	4
<u><i>Minderjariges</i></u>			
<i>Christiaan Hendrik</i>	39	5	4
<i>Jan Abraham</i>	39	5	4
<i>Geskatte waarde van roerende eiendom</i>	268	15	-
<i>Geskatte waarde van onroerende eiendom</i>	400	-	-
<i>Geskatte skuld teen boedel</i>	117	15	-
	786	10	-
<i>Bedrag vir distribusie</i>	706	16	6

Hierdie boedelrekening word op 10 November 1879 deur Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) onderteken as Eksekuteur Testamentêr (KAB: MOOC 13/1/365, 53).

5.9 Tweede huwelik met Catharina Carolina Wilhelmina Beukes

In teenstelling met die verklaring in die boedelrekening, was drie van Catharina Elizabeth Johanna Booyens se agt kinders ten tye van haar afsterwe nog minderjarig. Hulle is: Jan Abraham Christoffel (12 jaar), Christiaan Hendrik (15 jaar) en Barend Matthys (19 jaar). Dit is dus nie vreemd dat die 52-jarige Frederik Hendrik Swanepoel ses maande later op 2 Maart 1880, op Prins Albert met die 25-jarige Catharina Carolina Wilhelmina Beukes (b1c2d3e5f1) hertrou nie (G 64/4/3: nr 720). Catharina Beukes is gebore op 30 Junie 1854 en op 7 Julie 1855 op Prins Albert gedoop (Heese & Lombard 1999a: 254). Haar ouers was Barend Beukes en Wilhelmina Carolina Jacoba Swanepoel. Geen kinders is uit hierdie huwelik van 29 jaar gebore nie (KAB: MOOC 93273, 1944).

Agtien jaar na hulle huweliksbevestiging stel Frederik Hendrik Swanepoel en Catharina Carolina Wilhelmina Beukes die volgende testament op Prins Albert op: *Op heden den achtsten dag der Maand February, in het Jaar onzes Heeren Een Duizend Acht Honderd Acht en Negentig verklaren wy FREDERIK HENDRIK SWANEPOEL en CATHARINA CAROLINA WILHELMINA SWANEPOEL, Geboren Beukes. Echte lieden, besloten te hebben over onze met den dood na te latene goederen te beschikken, doende zulks uit eigene vrye gemoedsbeweging, waarvoor wy, of een onzes, herroep alle Testamenten, Codicillen, en andere Acten vroeger door ons gepasseerd.*

Ik Testateur verklaar hiermede dat het myne expresse wil en begeerte is, dat myne echtgenoot de Testatrice in deze in het vol en ongestoord bezit blyven zal, indien ik vóór haar mocht te komen overlyden, van al het vastgoed aan dezen onzen gezamenlyken Boedel toebehoorende, alsook van al het losgoed van den gezamenlyken Boedel; zullen echter na haren dood, indien zy de langstlevende van ons beiden zyn mocht, het vastgoed en nog overblyvende losgoed per publieke vendutie verkocht en de opbrengst daarvan, na aftrek van alle onkosten verdeeld worden onder de kinderen verwekt in myn vorig huwelyk met wylen Catharina Elizabetha Johanna Swanepoel, Geboren Booyens.

En ik de Testatrice verklaar hetzelfde als hierboven, dat myn echtgenoot, de Testateur in deze vol en ongestoord bezit hebben zal van het vast en losgoed des Boedels, mocht hy my overleven, als wanneer by zyn overlyden, na publieke vendutie van gezegde vastgoed en overblyvend losgoed, en aftrek van alle onkosten, de gelden zullen worden verdeeld onder de kinderen verwekt in zyn huwelyk met Catharina Elizabetha Johanna Swanepoel, Geboren Booyens.

Het is verder onze wil en begeerte dat de langstlevende van ons beiden, geen verband of beleening van geld opnemen zal op het vastgoed tot den Boedel behoorende; en dat de langstlevende gerechtigd zal zyn, jaarlyks te trekken op de uitstaande sommen gelds tot den Boedel behoorende, tot het bedrag van Veertig Ponden (£40) sterling, doch niet daarboven, en welke som insluiten zal de rente op de uitstaande sommen.

Wy benoemen hiermede tot Executeur van dit ons Testament, en Reddelaar van onzen Boedel, Matthys Frederik Swanepoel, en zulks met macht van Assumptie verklaren wy te zyn, ons Testament en uiterste wil met imploratie van het uiterste beneficium des rechts.

Aldus gedaan te Prince Albert op datum voornoemd.

GETUIGEN:

1. G.D. Rossauw

F.H. Swanepoel

2. S. de Kock

C.C.W. Swanepoel

(KAB: MOOC 3526 heropen na 94514)

Die rede waarom Frederik Hendrik Swanepoel se tweede seun, Matthys Frederik (b6c5d7e3f3), en nie die oudste seun, Pieter Johannes (b6c5d7e3f1), as eksekuteur van die boedel aangewys is nie, is nie bekend nie.

5.10 Afsterwe van Frederik Hendrik Swanepoel

Op 8 September 1909 sterf Frederik Hendrik Swanepoel in die ouderdom van 82 jaar en 5 maande in sy woning in Markstraat 5, Prins Albert (KAB: MOOC 3526, heropen na MOOC 94514). Ten spyte van 'n deeglike soektog in die begraafplase op Prins Albert kon sy graf nie opgespoor word nie. Die moontlikheid bestaan egter dat hy in 'n ongemerkte graf ter ruste gelê is, of dat sy oorskot by dié van sy eerste vrou op Swanepoelsaanleg begrawe is.

Indien hy wel op Prins Albert begrawe is, lê sy oorskot in 'n ongemerkte graf in die nuwe begraafplaas. Reeds op 26 November 1877 het die kerkraad van die NG Gemeente Prins Albert gerapporteer dat die bestaande begraafplaas in Markstraat na 33 jaar reeds so vol was dat daar met die voorbereiding van 'n nuwe begraafplaas aan die bo-end van die dorp begin moes word. Op 20 Desember 1884 is daar aan die kerkraad gerapporteer dat die nuwe begraafplaas gereed is. Daar is gevolglik besluit dat geen begrafnisse van die begin van 1885 meer in die ou begraafplaas in Markstraat gehou sou word nie (Stockenström gd: 32,33,42).

Volgens die boedelinventaris, gedateer 16 Oktober 1909, laat Frederik Hendrik Swanepoel die volgende bates na: Vaste eiendom in die dorp van Prins Albert, synde 'n gedeelte van Erf nommer 5 in Markstraat. Volgens die Transportakte

was die grootte van hierdie eiendom 45 roede², 64 voet² en 63 duim².

Die woning in Markstraat 5 op Prins Albert waarin Frederik Hendrik Swanepoel tot met sy dood op 8 September 1909 gewoon het

Hoewel die boedelinventaris geen melding maak van enige geboue nie, word die erf se waarde op £200 gestel. Verder is daar ook huisraad bestaande uit tafels, stoele, kiste, ledekante en *keukengereedschap* ter waarde van £7 en 10 sjelings. Die boedelinventaris sluit ook 'n *Bewys* van £50 in wat die totale waarde van die boedel op £257: 10 te staan bring. Matthys Frederik Swanepoel (b6c5d7e3f3) onderteken die inventaris as *Exécuteur Testamentair* (KAB: MOOC 3526 heropen na MOOC 94514; AK: Transportakte 3155, 23 - 4 - 1898).

Catharina Carolina Wilhelmina Beukes hertrou later met 'n wewenaar, Hendrik Willem Samuel Alberts, en sterf op 30 April 1944 in die ouderdom van 89 jaar en 8 maande (KAB: MOOC 93273, 1944). Uit haar sterftekennis blyk dit dat sy geen bates nagelaat het nie, en dat daar ook geen kinders uit haar tweede huwelik

gebore is nie. 'n Jaar voor haar dood, op 30 Maart 1943, stel sy egter 'n testament op Prins Albert op. Hierdie testament word op 14 November 1944 as kodisil by haar en Frederik Hendrik Swanepoel se gesamentlike testament van 1898 gevoeg (KAB: MOOC 3526 heropen na MOOC 94514; KAB: MOOC 93273, 1944).

Ek, die ondergetekende, CATRINA CARLINA WILLEMINA ALBERTS, gebore BEUKES, vroer gehuud met nou wyle FREDERICK HENDRIK SWANEPOEL en nou die wettige eggenote van HENDRIK WILLEM SAMUEL ALBERTS, van Prince Albert, verklaar hierdie my laaste Wil en Testament te wees.

Indien Matthys Frederick Swanepoel, wat die benoemde Eksekuteur is in terme van die gesamentlike Testament van my gesegde oorlede eggenoot Frederick Hendrik Swanepoel, en myself, te sterwe mag kom voor my, dan in daardie geval is dit my wil en begeerte dat Dokter Pieter Christoffel Luttig in sy plek as Eksekuteur aangestel sal word gewende aan hom alle mag in die regte toegelaat veral die van Assumpsie, en met die verstande dat dit nie nodig sal wees om die Meester van die Hooggeregshof te voorsien met sekuriteit vir die behoorlike Administrasie van my Boedel nie.

Dit is verder my wil en begeerte dat my gesegde Eksekuteur die Administrasie van my boedel sal toevertrou aan Prokureur Samuel Petrus Stefanus Luttig, van Prince Albert.

Aldus gedaan en geteken te Prince Albert, K.P. op hierdie 30ste dag van Maart 1943, in die teenwoordigheid van die ondergetekende getuie.

AS GETUIE:

1. Getd. C.H.R von Solms

C.C.W. Alberts

1780

Getd. C.P. Marx

(KAB: MOOC 93273, 1944)

Dit blyk uit die boedeldokumente dat hoewel Matthys Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f3) sy stiefmoeder oorleef het, hy in 1944 reeds 92 jaar oud was en nie meer oor die verstandelike vermoëns beskik het om as Eksekuteur van sy vader se boedel op te tree nie. In daardie stadium was hy reeds bedlënd en het by sy dogter op Barrydale gewoon. Dit word bevestig deur mediese verslae van twee geneeshere van Swellendam.

Op 31 Oktober 1944 doen dr NP van Huyssteen die volgende verklaring oor Matthys Hendrik Swanepoel:

I found him unable to talk coherently and to answer the most simple question. He is practically helpless and everything has to be done for him. This condition is probably due to senile [proply?/ palsy?] and softening of the brain and as such he is quite unable to fulfil his duties as the executor of an estate (KAB: MOOC 3526 heropen na 94514).

Hierdie mening word bevestig deur dr J Katz wat hom op 3 November 1944 ondersoek:

This is to certify that I examined mr. Mathys Fredrik Swanepoel age 92 years and found him to be suffering from Senile Degeneration with Teriosclerosis resulting in mental deterioration (KAB: MOOC 3526 heropen na MOOC 94514).

Catharina Carolina Wilhelmina Beukes se laaste wens word dus gehandhaaf en dr Pieter Christoffel Luttig word as eksekuteur van haar en Frederik Hendrik Swanepoel se gesamentlike boedel aangestel, terwyl prokureur Samuel Petrus Stefanus Luttig die administrasie daarvan behartig. Dit blyk egter uit korrespondensie tussen PS Luttig en die Meester van die Hooggeregshof dat die afhandeling van hierdie boedel 'n onbegonne taak geword het. Tussen 1944 en 1948 word die eksekuteur van die boedel telkens met regstappe gedreig omdat die afhandeling van die boedel nie na wense vorder nie. En telkens word die Meester van die Hooggeregshof daarop gewys dat al die erfgename nie opgespoor kan word nie. So skryf prokureur PS Luttig op 10 Julie 1845: *Op een na is al die kinders reeds oorlede en die nalatenskap gaan dus aan die kleinkinders en in sommige gevalle aan die derde geslag (KAB: MOOC 3526 heropen na 94514).* Op 5 Februarie 1946 meld hy dat daar sowat 70 erfgename moet wees en dat sommige van hulle in die destydse Suidwes-Afrika en die Vrystaat woonagtig is.

Intussen het CJ Marais die eiendom in Markstraat 5, waarvan die munisipale waardasie £110 beloop het, vir die bedrag van £212 uit die boedel aangekoop. Die

registrasie van hierdie transaksie is ook beïnvloed deur die gesloer met die afhandeling van die boedel.

Op 27 September 1948 skryf prokureur D Haak namens dr PC Luttig aan die Meester van die Hooggeregshof met 'n voorstel om die dooie punt in die suksesvolle afhandeling van Frederik Hendrik Swanepoel se boedel uit die weg te ruim:

Ek refereer na die Rekening wat ingedien is in die bogemelde boedel en verstaan deur die Kaapse Prokureurs mnre Guthrie en Luttig dat die Transport vanaf die Boedel op die naam van die Koper Mnr C.J. Marais verlede week geregistreer was.

Aan die Erfgename van die boedel is elk £20:19:4 in die Distribusie Rekening toegeken, en aangesien dat al die Erfgename oorlede is jare gelede en selfs Eksekuteure in die boedels (ek meen 3 boedels) waar voorheen aanstellings gemaak is, versoek die Eksekuteur Datief Dr. P.C. Luttig dat die totale erfenisse van £167:14:8 deur u van hom ontvang word en geplaas word op die krediet van die betrokke boedels van die erfgename en die huidige boedel afsluit. Die mening is om al die name van die kinders van die erfgename wat nog leef op te spoor en later aansoek te maak onder Seksie 65(1) van Akte 24 van 1913 vir aanstellings en die bedraes aan sulk kinders te betaal.

'n Tjek uit die rekening van die Boedel van £167:14:6 synde die totale bedrag van die erfenisse word hierin ingesluit.

(KAB: MOOC 3526 heropen na 94514)

Die bedrag van £167:14:8 is dus in 1948 in die Voogdyvonds inbetaal en hoewel verskeie erfgename hierna aan die Meester van die Hooggeregshof geskryf het om aanspraak te maak op hulle erfporsie, blyk dit in hierdie stadium (2002) steeds onafgehandel te wees.

Volgens 'n berekening van mnr Pierre Retief, 'n ouditeur, is die huidige waarde (2002) van £167:14:6, bereken teen 10% groei oor 'n tydperk van 51 jaar, R420 235-00 (mnr P Retief 2001: onderhoud). Indien hierdie erflating nog nie aan die staat verbeurd verklaar is nie, sou die skrywer, Christiaan Hendrik Swanepoel

(b6c5d7e3f7g5h6i2), se aandeel soos volg bepaal kon word:

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) was een van 8 kinders. Gevolglik sou sy nageslag op 'n agtste van R 420 235-00, dit wil sê R52 529-37 aanspraak kon maak. Sy seun Christiaan Hendrik (b6c5d7e3f7g5) was een van 7 kinders van wie twee ongetroud en sonder 'n nageslag oorlede is. Hy sou dus op 'n vyfde aandeel, te wete R10 505-87, geregtig wees. Christiaan Hendrik Swanepoel het op sy beurt 11 kinders gehad van wie drie ongetroud en kinderloos oorlede is. Sy seun Jacobus Johannes Gert Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6) se aandeel sou dus 'n agste van hierdie bedrag bedra, naamlik R1 313-23. Laasgenoemde het vier kinders nagelaat van wie almal nog in die lewe is. Elkeen van hulle, die skrywer ingesluit, se erfposisie sou dus R328-30 beloop.

5.11 Nalatenskap

Uit Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens (b6c2d4e2f1) se huwelik is ses seuns en twee dogters gebore.

Die oudste seun, Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e3f1), is op 30 April 1866 op Prins Albert getroud met sy niggie, Johanna Frederika Petronella Venter. Laasgenoemde was die dogter van Johannes Hendrik Venter en Johanna Adriana Swanepoel (b6c5d7e2) van die plaas Leeukraal in die distrik Prins Albert (NGKA: G 64/4/1: nr 363; Swanepoel 1999: 482). Leeukraal nr 24 is oos van Prins Albert aan die N12-roete tussen Beaufort-Wes en Meiringspoort geleë (SG: 3322). Volgens AJ Swanepoel is slegs vier kinders, drie seuns en een dogter, uit hierdie huwelik gebore (1999: 482 - 484). Die eerste drie kinders is tussen 1871 en 1877 gebore, terwyl die jongste eers in 1885 gebore is. Die moontlikheid bestaan dus dat daar wel kinders tussen 1877 en 1885 gebore is, maar dat hulle jonk oorlede is. Op 3 Maart 1924 sterf Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e3f1) in die ouderdom van 77 jaar op Leeukraal (Swanepoel 1999: 482).

Die tweede seun, Matthys Frederik Swanepoel (b6c5d7e3f3), is op 28 Februarie

huwelik bevestig (NGKA: G 64/4/3: nr 703). Ook uit hierdie huwelik is vyftien kinders gebore, waaronder ses seuns en nege dogters. Op 2 Julie 1929, kort voor sy 69ste verjaarsdag, sterf Barend Matthys Swanepoel op Beaufort-Wes (Swanepoel 1999: 487).

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) is op 20 Januarie 1882 op Prins Albert getroud met Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5), die dogter van Jacobus Johannes Gerrit van Zyl en Maria Catharina Stefina Johanna Rosina Helena Marthina Blignault (NGKA: G 64/4/3: nr 760). Vier seuns en drie dogters is uit hierdie huwelik gebore (Swanepoel 1999: 489 - 492). Hierdie egpaar woon aanvanklik op die plaas Wolwekraal (Swanepoelsaanleg) in die Prins Albert-distrik. Rondom 1895 vestig die gesin hulle op Plaatjiesrivier, wat oorspronklik deel was van die plaas Honing Kops Fontein nr 321 in die distrik Beaufort-Wes en suidwes van die dorp geleë is (SG: 3222). In 1899 bevind Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en sy gesin hulle op die aangrensende plaas Putfontein nr 320 in die Beaufort-Wes-distrik. In 1907 woon hulle op Losdoorns in die distrik Aberdeen (Swanepoel 1999: 490). Rondom 1915 verhuis Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl na Botterkraal in die distrik Prins Albert (NGKA: G 64/4/3: nr 760). Op 14 November 1927 sterf Christiaan Hendrik Swanepoel in die ouderdom van 63 jaar op Botterkraal (KAB: MOOC 17452, 1927; KAB: MOOC 60556, 1938).

Die jongste seun, Jan Abraham Christoffel Swanepoel (b6c5d7e3f8), is op 23 Januarie 1888 op Prins Albert getroud met Susanna Maria Hattingh (b8c8d2e8f1), die dogter van Michiel Josias Alexander Hattingh (b8c8d2e8) en Martha Johanna Hattingh (b8c9d3e1f6) (NGKA: G 64/4/3: nr 909; Heese & Lombard 1992: 135). Dertien kinders, waaronder sewe seuns en ses dogters, is uit hierdie huwelik gebore. In 1899 laat doop hierdie egpaar hulle agtste kind op Fauresmith en in 1905 word hulle elfde kind op Hopetown gedoop. Jan Abraham Christoffel sterf op 16 Oktober 1918, drie dae voor sy 51ste verjaarsdag, op Hopetown (Swanepoel 1999: 493, 494). Hy was waarskynlik 'n slagoffer van die Spaanse

griep wat in die volgende hoofstuk meer volledig bespreek word.

Die oudste dogter, Katharina Elizabeth Johanna Swanepoel (b6c5d7e3f2), is op 30 April 1866 op Prins Albert getroud met haar neef, Pieter Johannes Venter, van die plaas *Leeuwenkraal* (NGKA: G 64/4/2: nr 499; Swanepoel 1999: 485). Laasgenoemde was die seun van Johannes Hendrik Venter en Johanna Adriana Swanepoel (b6c5d7e2).

Haar jonger suster, Johanna Frederica Petronella Swanepoel (b6c5d7e3f4), is op 30 Mei 1870 op Prins Albert getroud met Marthinus Johannes Esterhuizen, 'n wewenaar van die plaas Van Stadenskraal (NGKA: G 64/4/2: nr 453; Heese & Lombard 1989: 239).

5.12 Bylaag 1: Kinders en kleinkinders van Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens**Pieter Johannes Swanepoel** (b6c5d7e3f1)

* 8-9-1846

≈ 8-11-1846 Prins Albert

† 3-3-1924 Leeukraal, Zeekoegat, Prins Albert

x 30-4-1866 Prins Albert **Johanna Frederika Petronella Venter** dogter van *Johannes Hendrik Venter*

*

† 7-8-1913 Prins Albert

x

Johanna Adriana Swanepoel

b6c5d7e3f1g1

**Frederik
Hendrik
Swanepoel**

* 11-5-1871

≈ 6-8-1871

Prins Albert

† 31-12-1934

Leeurivier

Prins Albert

b6c5d7e3f1g2

**Johannes
Hendrik
Swanepoel**

* 6-5-1873

≈ 27-7-1873

Prins Albert

† 17-11-1921

Prins Albert

b6c5d7e3f1g3

**Johanna
Adriana
Swanepoel**

* 10-7-1877

≈ 16-9-1877

Prins Albert

†

b6c5d7e3f1g4

**Pieter
Johannes
Swanepoel**

* 10-8-1885

≈ 8-12-1885

Prins Albert

† 10-3-1929

Prins Albert

(Swanepoel 1999: 482, 483, 484)

Kinders en kleinkinders van Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens

Matthys Frederik Swanepoel (b6c5d7e3f3)

* 29-3-1850

≈27-4-1851

†

x 28-2-1870 Prins Albert **Maria Elizabeth Catharina Venter** dogter van *Jan Adriaan Venter*

* Wolvekraal, Prins Albert

† 27-3-1917 Rietgat, B/Wes

x

Anna Johanna Jacomina NN

b6c5d7e3f3g1

Anna

Johanna

Jacomina

Swanepoel

* 5-12-1870

≈ 29-1-1871

Prins Albert

†

(Swanepoel 1999: 484, 485)

Kinders en kleinkinders van Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens**Frederik Hendrik Swanepoel** (b6c5d7e3f5)

* 20-4-1858

≈ 4-7-1858 Prins Albert

† 20-10-1924, Schietkuil, Rietbron (Willowmore)

x 14-4-1879 Prins Albert, **Carolina Elizabeth Venter** dogter van *Willem Venter*

x

Anna Christina NN

b6c5d7e3f5g1 Frederik Hendrik Swanepoel * 12-2-1881 ≈ 17-4-1881 Willowmore †	b6c5d7e3f5g2 Anna Christina Swanepoel * 23-3-1882 Vliegekraal ≈ 4-4-1882 Willowmore †	b6c5d7e3f5g3 Catharina Elizabeth Johanna Swanepoel * 9-6-1883 ≈ 7-10-1883 Prins Albert †	b6c5d7e3f5g4 Carolina Elizabeth Swanepoel * 3-2-1885 ≈ 2-6-1885 Prins Albert †	b6c5d7e3f5g5 Willem Swanepoel * 14-3-1887 Kalkkraal ≈ 30-3-1887 Prins Albert † 27-10-1918 Beaufort-Wes	b6c5d7e3f5g6 Johanna Frederika Petronella Swanepoel * 15-1-1889 ≈ 7-7-1889 Philippolis †	b6c5d7e3f5g7 Jan Adriaan Swanepoel * 8-3-1891 ≈ 18-9-1891 Philippolis †	b6c5d7e3f5g8 Maria Elizabeth Swanepoel * 16-4-1893 ≈ 30-7-1893 Luckhoff †
b6c5d7e3f5g9 Salvia Resila Swanepoel * 26-10-1895 ≈ 6-5-1896 Willowmore †	b6c5d7e3f5g10 Susanna Maria Swanepoel * 12-11-1896 ≈ 11-3-1897 Willowmore	b6c5d7e3f5g11 Petrus Johannes Swanepoel * c 1898 ≈ †	b6c5d7e3f5g12 Johannes Hendrik Swanepoel * c 1899 ≈ †	b6c5d7e3f5g13 Barend Matthys Swanepoel * c 1901 ≈ †	b6c5d7e3f5g14 Abel Hendrik Swanepoel * c 1902 ≈ †	b6c5d7e3f5g15 Martha Maria Swanepoel * c 1905 ≈ †	

(Swanepoel 1999: 485, 486, 487)

Kinders en kleinkinders van Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens**Barend Matthys Swanepoel** (b6c5d7e3f6)

* 26-7-1860

≈ 17-8-1860 Prins Albert

† 2-7-1929 Beaufort-Wes

x 25-8-1879 Prins Albert **Gertruida Jacoba Venter** dogter van *Johannes Hendrik Venter*

* c. 1862 Prins Albert

† 9-3-1932 Prins Albert

x

Johanna Adriana Swanepoel

b6c5d7e3f6g1 Johanna Adriana Swanepoel * 23-6-1880 ≈ 26-9-1880 Willowmore †	b6c5d7e3f6g2 Frederik Hendrik Matthys Swanepoel * 30-3-1882 ≈ 15-9-1882 Beaufort-Wes †	b6c5d7e3f6g3 Johannes Hendrik Swanepoel * 5-12-1883 Swanepoelsaanleg ≈ 23-3-1884 Beaufort-Wes † 26-7-1922 Prins Albert	b6c5d7e3f6g4 Barend Matthys Swanepoel * 29-3-1886 ≈ 28-4-1886 Prins Albert †	b6c5d7e3f6g5 Catharina Elizabeth Johanna Swanepoel * 15-6-1888 ≈ 23-8-1888 Prins Albert †	b6c5d7e3f6g6 Getruida Jacoba Swanepoel * 5-3-1890 ≈ 6-4-1890 Prins Albert †	b6c5d7e3f6g7 Elizabeth Catharina Frederika Swanepoel * 16-2-1892 ≈ 3-3-1892 Prins Albert †	b6c5d7e3f6g8 Matthys Frederik Swanepoel * 27-11-1894 ≈ 23-12-1894 Prins Albert †
b6c5d7e3f6g9 Anna Christina Swanepoel * 10-7-1896 ≈ 5-10-1896 Prins Albert †	b6c5d7e3f6g10 Judith Susanna Swanepoel * 3-1-1898 ≈ 6-2-1898 Prins Albert †	b6c5d7e3f6g11 Pieter Johannes Swanepoel * c 1900 ≈ †	b6c5d7e3f6g12 Christina Wilhelmina Swanepoel * c 1902 ≈ †	b6c5d7e3f6g13 Maria Martha Swanepoel * ≈ †	b6c5d7e3f6g14 Jan Abraham Christoffel Swanepoel * ≈ †	b6c5d7e3f6g15 Martha Johanna Jacoba Swanepoel * ≈ †	

(Swanepoel 1999: 487, 488, 489)

Kinders en kleinkinders van Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens**Christiaan Hendrik Swanepoel** (b6c5d7e3f7)

* 14-7-1864

≈ 25-9-1864 Prins Albert

† 14-11-1927 Boterkraal, Prins Albert

x 20-1-1882 Prins Albert **Maria Susanna Jacoba van Zyl** dogter van *Jacobus Johannes Gerrit van Zyl*

* 15-4-1866

≈ 13-7-1866 Bakoven, Graaff-Reinet

† 17-7-1938 Prins Albert

xxx 15-3-1865 Oudtshoorn

Maria Catharina Stefina Johanna Rosina Helena Marthina Bignonault

b6c5d7e3f7g1 Maria Catharina Elizabeth Swanepoel * 14-10-1882 ≈ 1-4-1883 Willowmore	b6c5d7e3f7g2 Catharina Elizabeth Johanna Swanepoel * 2-10-1885 ≈ 8-12-1885 Prins Albert	b6c5d7e3f7g3 Frederik Hendrik Swanepoel * 10-1-1889 ≈ 7-4-1889 Prins Albert † 11-11-1918 Rietbron Willowmore	b6c5d7e3f7g4 Salomina Susanna Swanepoel * 6-6-1890 ≈ 30-7-1890 Prins Albert	b6c5d7e3f7g5 Christiaan Hendrik Swanepoel * 2-10-1893 ≈ 29-12-1893 Traka, Willowmore † 30-1-1948 Rondebosch	b6c5d7e3f7g6 Jacobus Johannes Gerrit Swanepoel * 28-10-1895 Wolvekraal ≈ 9-2-1896 Beaufort-Wes † 14-11-1939 Prins Albert	b6c5d7e3f7g7 Matthys Frederik Swanepoel * 10-3-1899 ≈ 11-5-1899 Beaufort-Wes

(Swanepoel 1999: 489, 490, 492)

Kinders en kleinkinders van Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens**Jan Abraham Christoffel Swanepoel** (b6c5d7e3f8)

* 19-10-1867

≈ 26-12-1867 Prins Albert

† 16-10-1918 Hopetown

x 23-1-1888 Prins Albert **Susanna Maria Hattingh** dogter van *Michael Josias Alexander Hattingh?*

* c. 1870

x

Martha Johanna NN

b6c5d7e3f8g1 Martha Johanna Swanepoel * 11-11-1888 ≈ 3-3-1889 Fauresmith † x	b6c5d7e3f8g2 Frederik Joseas Swanepoel * 22-12-1889 ≈ 2-3-1890 Fauresmith † x	b6c5d7e3f8g3 Catharina Elizabeth Johanna Swanepoel * 11-6-1891 ≈ 2-11-1891 Philippolis † x	b6c5d7e3f8g4 Susanna Maria Swanepoel * 12-2-1893 ≈ 14-5-1893 Philippolis † x	b6c5d7e3f8g5 Michael Josias Alexander Swanepoel * 7-7-1894 ≈ 23-12-1894 Prins Albert † x	b6c5d7e3f8g6 Johanna Frederika Petronella Swanepoel * 21-5-1896 ≈ 7-6-1896 Prins Albert † x	b6c5d7e3f8g7 Jan Abraham Christoffel Swanepoel * 13-10-1897 ≈ 10-3-1898 Beaufort-Wes † 11-6-1978 Krugersdorp x
b6c5d7e3f8g8 Diederik Johannes Lodewyk Swanepoel * 3-6-1899 ≈ 11-9-1899 Fauresmith † x	b6c5d7e3f8g9 Pieter Johannes Swanepoel * c 1902 ≈ † x	b6c5d7e3f8g10 Diederik Johannes Swanepoel * ≈ † x	b6c5d7e3f8g11 Matthys Frederik Swanepoel * 8-6-1905 Hopetown ≈ † 12-7-1981 Johannesburg x	b6c5d7e3f8g12 Susanna Sophia Maria Swanepoel * c 1908 ≈ † x	b6c5d7e3f8g13 Margaretha Isabella Jacoba Swanepoel * c 1912 ≈ † x	

(Swanepoel 1999: 493, 494)

Kwartierstaat van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7)

b6 Jacobus Swanepoel x ≈ 1725 Paarl	b2 Susanna Catharina Rabie ≈ 1728 † 1764	b7 Hendrik Swanepoel x ≈ 1731 Kstd † 1770	b4c6 Judith van Eeden ≈ 1735	b7 Hendrik Swanepoel x ≈ 1731 Kstd † 1770	b4c6 Judith van Eeden ≈ 1735	Jan Joost x Lier a 1742	b8 Geertruyd Bronkhorst ≈ 1734	b6c2 Mattheus Booyens x ≈ 1750	b3 Anna Gouws ≈ 1758	b3c2d1 Jan Louis x Venter ≈ 1754	b2c4d7 Johanna Jacomina Smit ≈ 1760	b2c5 Hermanus Esterhuizen x ≈ 1734	b2c1 Anna Elisabeth Scholtz ≈ 1749	b4c7 Jacobus Retief x ≈ 1754	b8c1d2 Debora Joubert ≈ 1749
b6c5 Christiaan Swanepoel * 15-10-1757 ≈ 26-3-1758 Paarl † 1831 Winterberg Murraysburg <i>neef</i>	x 25-4-1784 Tulbagh x	b7c6 Maria Sibella Swanepoel * 13-8-1764 ≈ 25-12-1764 Tulbagh † Winterberg Murraysburg <i>niggie</i>	b7c1 Frederik Hendrik Swanepoel ≈ 18-4-1756	x 9-11-1800 Kstd	b11 Johanna Adriana Lier ≈ 2-7-1774 ≈ 2-4-1775 † 9-4-1855 Kleinrivier Humansdorp	b6c2d4 Barend Matthys Booyens ≈ 29-4-1786	x Okt 1807	b3c2d1e7 Elizabeth Johanna Venter ≈ 22-10-1790	b2c5d2 Joachim Christoffel Esterhuizen ≈ 1-10-1768	x 16-12-1798	b4c7d4 Deborah Retief ≈ 13-5-1787 <i>Suster van Piet Retief</i>				
b6c5d7 Pieter Johannes Swanepoel * 13-2-1799 ≈ 11-8-1799 Graaff-Reinet † 26-3-1885 Rietkuil, Prins Albert <i>neef & kleinneef</i>	x 7-1-1821 Beaufort-Wes	b7c1d2 Johanna Frederika Petronella Swanepoel * 29-8-1804 ≈ 16-6-1805 Tulbagh † c 1840 Uitenhage/Riethuil, Prins Albert <i>niggie & kleinmiggie</i>	b6c2d4e2 Matthys Booyens ≈ 27-11-1809	x 21-6-1829 Beaufort-Wes	b2c5d2e4 Catharina Elizabeth Esterhuizen ≈ 2-10-1808										
b6c5d7e3 Frederik Hendrik Swanepoel * 16-4-1827 Vlakfontein, Beaufort-Wes ≈ 29-7-1827 Beaufort-Wes † 8-9-1909 Markstraat 5, Prins Albert	x 14-4-1845 Prins Albert	b6c2d4e2f1 Catharina Elizabeth Johanna Booyens * 20-7-1830 ≈ 18-9-1830 Beaufort-Wes † 2-10-1879 Swanepoelsaanleg, Wolvenkraal, Prins Albert													
b6c5d7e3f7 Christiaan Hendrik Swanepoel * 14-7-1864 ≈ 25-9-1864 Prins Albert † 14-11-1927 Boter Kraal, Prins Albert															

Figuur 20

HOOFSTUK 6
CHRISTIAAN HENDRIK SWANEPOEL EN MARIA SUSANNA
JACOBA VAN ZYL

6.1 Geboorte, herkoms en jeugjare van Christiaan Hendrik Swanepoel

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) was die sewende van agt kinders en die vyfde van ses seuns van Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) en Catharina Elizabeth Johanna Booyens (figuur 20) (b6c2d4e2f1). Hy is gebore op 14 Julie 1864 en word op 25 September 1864 deur ds WA Krige op Prins Albert gedoop met sy latere vrou se oom, Casper Wilhelmus Albertus van Zyl (b3c2d2e7) en dié se tweede vrou, Anna Susanna Sara Petronella Fourie, as doopgetuies (NGKA: G 64/3/2: 139; Van Zyl 1999: 36).

Hoewel Christiaan Hendrik Swanepoel se geboorteplek nie vermeld word nie, was sy vader, Frederik Hendrik Swanepoel, ten tye van dié se huweliksbevestiging op 14 April 1845 met Catharina Elizabeth Johanna Booyens, woonagtig op Kouka in die Prins Albert-distrik (NGKA: G 64/4/1: nr 2). Frederik Hendrik Swanepoel het in daardie stadium waarskynlik nog saam met sy vader op Rietkuil aan die Koukarivier geboer.

Dit is nie bekend hoe lank Frederik Hendrik Swanepoel en Catharina Elizabeth Johanna Booyens op Rietkuil bly woon het nie, maar in April 1851 word hulle woonplek in die *Beaufort-Wes Doopregister* as Wolwekraal aangegee (NGKA: G 12/6/5). Veertien jaar later, op 30 April 1866, woon hulle volgens die *Prins Albert Huweliksregister* op die plaas Antjesfontein nr 24, wat geleë is in die distrik Prins Albert aan die N12-roete tussen Beaufort-Wes en Meiringspoort (NGKA: G 64/4/1: nr 363; SG: 3222). Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) is dus na alle waarskynlikheid op een van bogenoemde twee plase gebore en bring klaarblyklik sy eerste lewensjare op Antjesfontein deur.

Eers op 22 April 1879, toe Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) al bykans 15 jaar oud was, word 1 458 morg van die plaas Swanepoelsaanleg in sy vader se naam geregistreer (AK: Transportakte 430, 22-4-1879). 'n Paar maande later, op 2 Oktober 1879, sterf Christiaan Hendrik Swanepoel se moeder, Catharina Elizabeth Johanna Booyens, op Swanepoelsaanleg (KAB: MOOC 7349, 1879). Soos in die vorige hoofstuk breedvoerig uiteengesit, was Swanepoelsaanleg oorspronklik deel van die plaas Wolwekraal nr 17 in die distrik Prins Albert (AK: Transportakte 294, 20-11-1855; AK: Transportakte 149 & 150, 10-3-1857).

Volgens amptelike dokumente woon Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) se vader tot in 1897 steeds op Swanepoelsaanleg. Reeds op 2 Maart 1880, tydens sy tweede huwelik met Catharina Carolina Wilhelmina Beukes, word Swanepoelsaanleg as Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3) se woonplek aangegee (NGKA: G 64/4/3: nr 720). Agt jaar later, op 23 Januarie 1888, word Swanepoelsaanleg ook in die *Prins Albert Huweliksregister* aangegee as die woonplek van Christiaan Hendrik Swanepoel se jongste broer, Jan Abraham Christoffel Swanepoel (b6c5d7e3f8) (Swanepoel 1999: 493). Na alle waarskynlikheid was Swanepoelsaanleg ook Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) se woonplek ten tye van sy troue.

Soos reeds gemeld, was Christiaan Hendrik Swanepoel een van agt kinders, te wete:

b6c5d7e3f1	b6c5d7e3f2	b6c5d7e3f3	b6c5d7e3f4	b6c5d7e3f5	b6c5d7e3f6	b6c5d7e3f7	b6c5d7e3f8
Pieter	Catharina	Matthys	Johanna	Frederik	Barend	Christiaan	Jan
Johannes	Elizabeth	Frederik	Frederika	Hendrik	Matthys	Hendrik	Abraham
Swanepoel	Johanna	Swanepoel	Petronella	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Christoffel
* 8-9-1846	Swanepoel	* 29-3-1851	Swanepoel	* 20-4-1858	* 26-7-1860	* 14-7-1864	Swanepoel
≈ 8-11-1846	*19-12-1849	≈ 27-4-1851	*31-12-1853	≈ 4-7-1858	≈ 17-8-1860	≈ 25-9-1864	* 19-10-1867
Prins Albert	≈ 8-7-1849	B/Wes	≈ 1-3-1854	Prins Albert	Prins Albert	Prins Albert	≈ 26-12-1867
† 3-3-1924	Prins Albert		Prins Albert	† 20-10-1924	† 2-7-1929	† 14-11-1927	Prins Albert
Leeukraal				Schietkuil	Beaufort-	Botterkraal	† 16-10-1918
Prins Albert				Rietbron	Wes	Prins Albert	Hopetown

(Swanepoel 1999: 481, 482, 484, 485, 487, 489, 493)

O R I G I N E E L H U W E L I J K S R E G I S T E R .

18 82 .

Huwelijk bevestigd te Prins Albert, in de Parochie van Prins Albert, in het Distrikt van Prins Albert.

18 82 .

No.	Wanneer Getrouwd.	Namen en Toenamen.	Ouderdom.	Staat.	Rang of Beroep.	Woonplaats tijdens het Huwelijk.	Na Huwelijks-geboden of met Licentie.	Toestemming, door wien gegeven, of op order van den Regter.
	20 Jan 760. / 1882.	Christiaan Hendrik Swanepoel Maria Susanna Jacoba van Zyl	Minderjarige Minderjarige	J.M. J.D.	Vreemde	Wolfontkraan	Na Huwelijks-geboden Gehoor	Vader. Frederik Hendrik Swanepoel Vader - Jacobus van Zyl en van Zyl

Getrouwd in de Kerk te Prins Albert voormeld na Huw-gehoor door mij W. A. Prins v. d. M.
Leenaar de Ned. - Geref. Kerk

Dit Huwelijk is voltrokken tusschen ons - -

P. H. Swanepoel

M. S. L. van Zyl

In de tegenwoordigheid van

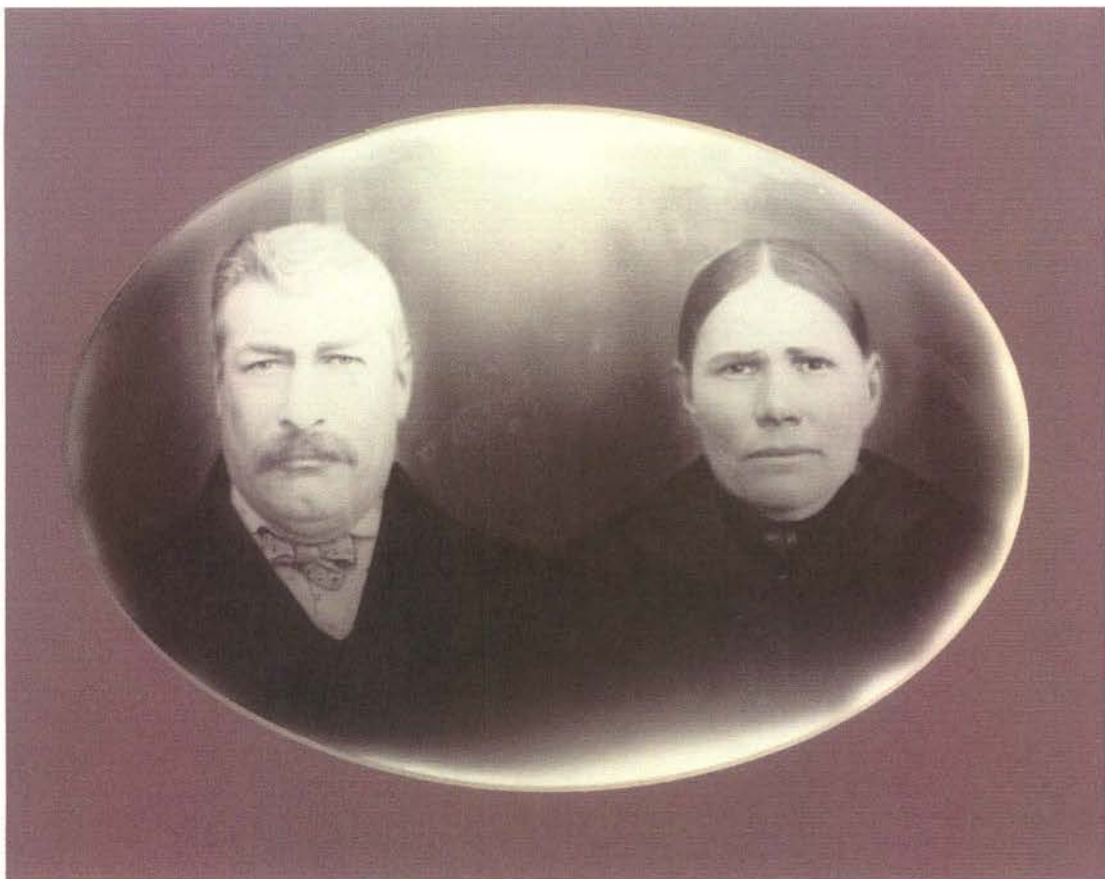
J. H. van Zyl

M. S. L. van Zyl

Figuur 21: Huwelijksertificaat van Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl (NGKA: G 64/4/3: nr 760)

6.2 Huwelik met Maria Susanna Jacoba van Zyl

Christiaan Hendrik Swanepoel is op 2 Januarie 1882, 6 maande voor sy agtiende verjaarsdag, in die NG Kerk op Prins Albert deur ds WA Krige in die huwelik bevestig met die vyftienjarige Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5). Aangesien die troulustige paartjie albei minderjarig was, moes hulle vaders, Frederik Hendrik Swanepoel en Jacobus Johannes Gert van Zyl (b3c2d2e13), toestemming gee (figuur 21) (NGKA: G 64/4/3: nr 760).

Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl

Volgens die *Prins Albert Huweliksregister* was die jong Christiaan in daardie stadium 'n veeboer van die plaas Wolwekraal (G 64/4/3: nr 760). Gegewe die volledige uiteensetting van die onderverdeling van Wolwekraal in die vorige hoofstuk, is die moontlikheid groot dat Christiaan se werklike adres tydens sy

Kwartierstaat van Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5)

b3 Johannes van Zyl ≈ 1700	b3c2 Catharina van Eeden ≈ 1712	b1 Jan Labuschagne * Ndl. † 1753	b6 x Gesina Steenkamp ≈ 1723	PN Smit x Onbekend	Onbekend x Onbekend	b2c4 Jan Blignault ≈ 1755	b2c2d5e3 x Maria Magdalena Marais ≈ 1760	Johannes Georgius Killian a 1769	x Christina van Betten	PN Heunis x Onbekend	Frans Anton Gerber a 1758	x Catharina van Dyk ≈ 1754
b3c2 Jacobus van Zyl ≈ 10-4-1735 † 1794	x van 27-10-1765 Paarl	b1c6 Johanna Labuschagne ≈ 8-11-1750		PN Smit x Onbekend		b2c4d4 Charl Jacobus Blignault ≈ 4-10-1783	x 13-5-1804 George	b3 Anna Catharina Petronella Killian ≈ 30-10-1785		Hermanus Heunis * 19-1-1768 a c 1798 van Leiden † 25-12-1813	x 5-8-1798 Kstd	b5 Maria Catharina Gerber * 27-10-1779 ≈ 31-10-1779
b3c2d2 Jan van Zyl ≈ 5-6-1768 † 1833		xxx 16-7-1815 George		Susanna Maria Smit		b2c4d4e? Charl/Sarel Jacobus Blignault ≈ 3-5-1807	x 18-8-1845 George			b7 Maria Elizabeth Susanna Heunis * 14-10-1815 ≈ 15-10-1815 † 27-10-1849	<i>MOOC 6/9/49,1849:434 Geteken deur S.J. Blignault, 34 jaar oud by afsterwe Laat 2 dogters agter: 1. M.C.S.J.R.H.M. Blignault 2. Sarlina Jacoba Blignault</i>	
b3c2d2e13 Jacobus Johannes Gerhardus van Zyl * 20-10-1830 ≈ 12-6-1831 † 28-10-1903			xxx 15-3-1865 Oudtshoorn			b2c4d4e?f? Maria Catharina Stefina Johanna Rosina Helena Marthina Blignault * 19-9-1846 ≈ 28-2-1847 George						
b3c2d2e13f5 Maria Susanna Jacoba van Zyl * 15-4-1866 ≈ 13-7-1866 Bakoven, Graaff-Reinet (Aberdeen) † 17-7-1938 Prins Albert												

Figuur 22

huweliksbevestiging die plaas Swanepoelsaanleg was. Die getuies wat die huweliksregister saam met die bruidspaar onderteken het, was WFT Vorster en MSE van Zyl.

6.3 Geboorte, herkoms en jeugjare van Maria Susanna Jacoba van Zyl

Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5) se ouers was Jacobus Johannes Gert van Zyl (b3c2d2e13) en Maria Catharina Stefina Johanna Rosina Helena Marthina Blignault (b2c4d4e?f?) (figuur 22). Jacobus Johannes Gert van Zyl is volgens sy sterftekennis op 20 Oktober 1828 gebore en op 28 Oktober 1903 sterf hy in die ouderdom van 75 jaar (KAB: MOOC 6/9/489; Van Zyl 1999: 36). Volgens bogenoemde sterftekennis is sy eerste vrou, Maria Petronella Meiring (b3c9d1), met wie hy op 19 Augustus 1855 op Mosselbaai getroud is, kort na die troue oorlede. Sy was die dogter van Johan Hendrik Meiring en Emmerentia Isabella Meyer (Heese & Lombard 1999b: 519). Twee kinders, te wete Emmerentia Isabella van Zyl (b3c2d2e13f1) en Jan Hendrik van Zyl (b3c2d2e13f2) is uit hierdie huwelik gebore.

Op 8 Oktober 1860 hertrou Jacobus Johannes Gert van Zyl (b3c2d2e13) op Prins Albert met Elsje Johanna Horn (b3c5d4e3), die dogter van Michiel Frederik Horn en Magdalena Elizabeth Swanepoel (NGKA: G 64/4/1: nr 244; Van Zyl 1999: 36; Heese & Lombard 1992: 482). Uit hierdie huwelik is nog twee kinders, Magdalena Elizabeth en Jacobus Johannes, gebore voordat Elsje Johanna Horn tydens of kort na die geboorte van die tweede kind, Jacobus Johannes (b3c2d2e13f4), op 26 Augustus 1863 oorlede is (KAB: MOOC 6/9/489).

Ten tye van sy dood was Jacobus Johannes Gert van Zyl (b3c2d2e13) getroud met sy derde vrou, Maria Catharina Johanna Stefina Rosina Helena Marthina Blignault. Hierdie huwelik is op 15 Maart 1865 op Oudtshoorn voltrek. Die bruidegom was in daardie stadium 34 jaar oud en sy bruid slegs 19 jaar (NGKA: G 53/4/3: nr 465).

Maria Catharina Blignault is op 19 September 1846 gebore en is op 28 Februarie 1847 op George gedoop. Die doopgetuies na wie sy klaarblyklik ook deels vernoem is, was Stephanus en Rosina Schoeman, Johan Godfried en Anna Heunis, Marthinus van Rooyen en Carolina Frederica Danhauzer (NGKA: G 9/3/3: nr 267).

Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5) is op 15 April 1866 gebore en was die eerste van nege kinders uit hierdie derde huwelik van Jacobus Johannes Gert van Zyl (b3c2d2e13). Volgens die *Graaff-Reinet Doopregister* is Maria Susanna Jacoba van Zyl op Vrydag 13 Julie 1866 op Bakoven deur ds JN Gray gedoop (NGKA: G 6/3/16: nr 758). Die doopgetuies by hierdie geleentheid was Jan Abraham Swanepoel (b7c1d5) en sy vrou Maria Magdalena Margaretha Breytenbach. Laasgenoemde egpaar het op die plaas Koppie in die huidige Aberdeen-distrik gewoon (Swanepoel 1999: 579). Die plaas Bakoven nr 160 is ook suidwes van Graaff-Reinet in die huidige Aberdeen-distrik geleë (SG: 3222).

Maria Susanna Jacoba van Zyl se grootoupa aan vaderskant was Jan van Zyl (b3c2d2). Haar grootmoeder was Susanna Maria Smit (Van Zyl 1999: 35). Haar grootouers aan moederskant was Charl Jacobus Blignault en Maria Elizabeth Susanna Heunis (KAB: MOOC 6/9/489; NGKA: G 9/3/3: nr 267; Heese & Lombard 1999a: 306).

Soos reeds in vorige hoofstukke aangetoon, word Maria Susanna Jacoba van Zyl ook groot in 'n gesin waarin die kort lewensverwagting van 'n vrou in die tydperk wat hierdie studie beslaan, duidelik geïllustreer word. As gevolg daarvan word sy groot in 'n huis vol halfbroers en -susters wat almal dieselfde vader het, maar drie verskillende moeders. En soos ander jong vroue na wie reeds in vorige hoofstukke verwys is, trou ook die 19-jarige Maria Catharina Blignault met 'n 34-jarige wewenaar met 'n huis vol klein kindertjies, van wie die jongste nog nie eers 2 jaar oud was nie.

Uit Jacobus Johannes Gert van Zyl (b3c2d2e13) se drie huwelike is die volgende dertien kinders gebore:

b3c2d2e13f1	b3c2d2e13f2	b3c2d2e13f3	b3c2d2e13f4	b3c2d2e13f5	b3c2d2e13f6	
Emmerentia	Jan	Magdalena	Jacobus	Maria	Louis	
Isabella	Hendrik	Elizabeth	Johannes	Susanna	Daniël	
van Zyl	van Zyl	van Zyl	van Zyl	Jacoba	van Zyl	
*	*	* 25-9-1861	* 26-8-1863	van Zyl	* 2-2-1868	
≈	≈	≈ 15-12-1861	≈ 29-9-1863	* 15-4-1866	≈ 2-2-1868	
x <i>Piet Fischer</i>		Prins Albert	Prins Albert	Willowmore	Prins Albert	
		x <i>Willem</i>	x	≈ 13-7-1866	x <i>Susanna</i>	
		<i>Johannes</i>		Bakoven	<i>Johanna</i>	
		<i>Venter</i>		x 2-1-1882	<i>Koch</i>	
				Prins Albert		
				<i>Christiaan</i>		
				<i>Hendrik</i>		
				<i>Swanepoel</i>		
				† 17-7-1938		
b3c2d2e13f7	b3c2d2e13f8	b3c2d2e13f9	b3c2d2e13f10	b3c2d2e13f11	b3c2d2e13f12	b3c2d2e13f13
Salomina	Christiaan	Pieter	Anna	Susanna	Casper	Aletta
Jacoba	Johannes	Johannes	Margaretha	Aletta	Willem	Gertbregga
van Zyl	van Zyl	van Zyl	Susanna	Elizabeth	van Zyl	Magdalena
* 9-11-1869	* 9-11-1871	* 27-9-1873	van Zyl	van Zyl	*	van Zyl
≈ 23-1-1870	≈ 25-12-1871	≈ 22-4-1874	*	*	≈	*
Prins Albert	Prins Albert	Prins Albert	≈	≈	x	≈
x <i>Jan</i>	x	x	x <i>Jacobus</i>	x		x
<i>Bezuïdenhout</i>			<i>van Zyl</i>			

(KAB: MOOC 6/9/489; NGKA: G 6/3/16: nr 758; NGKA: G 53/4/3: nr 465; NGKA: G 64/3/2: 97, 126, 206, 231, 267; Van Zyl 1999: 36)

Ten tye van sy tweede huweliksbevestiging met Elsje Johanna Horn op 8 Oktober 1860 op Prins Albert, gee Jacobus Johannes Gert van Zyl sy woonplek aan as die plaas Blaauwkrans (NGKA: G 64/4/1: nr 244). Tydens sy derde troue in 1865 word daar in die huweliksregister van Oudtshoorn slegs vermeld dat hy 'n landman van Prins Albert is (NGKA: G 53/4/3: nr 465). Die moontlikheid bestaan egter dat hy toe steeds op Blaauwkrans geboer het en dat Maria Susanna Jacoba

van Zyl (b3c2d2e13f5) hier gebore is.

Dit is moontlik dat Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl mekaar reeds as kinders geken het, want die plaas Wolwekraal wat ten tye van hulle huweliksbevestiging as sy woonplek aangegee word, is digby Blaauwkrans op die pad tussen Zeekoegat en Rietbron geleë. Daarby tree Jacobus Johannes Gert van Zyl, waarskynlik Maria Susanna Jacoba se vader, op as doopgetuie by die doop van Christiaan Hendrik se ouer broer, Barend Matthys Swanepoel (b6c5d7e3f6) (NGKA: G 64/3/2: 81).

6.4 Woonplek

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5) het hulle waarskynlik na hulle troue op 2 Januarie 1882 op Swanepoelsaanleg gevestig. Christiaan Hendrik se ouer broer, Barend Matthys Swanepoel (b6c5d7e3f6) en dié se vrou Getruida Jacoba Venter, het na hulle troue ook op Swanepoelsaanleg aangebly, want op 5 Desember 1883 word hierdie egpaar se derde kind, Johannes Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f6g3), hier gebore (Swanepoel 1999: 487, 488).

Hoewel die geboorteplek van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5) se eerste vyf kinders tussen Oktober 1882 en Oktober 1893 nie vermeld word nie, is daar 'n sterk moontlikheid dat hulle almal op Swanepoelsaanleg gebore is. Christiaan Hendrik Swanepoel se vader, Frederik Hendrik (b6c5d7e3), was van 22 April 1879 tot 14 Desember 1897 die eienaar van Swanepoelsaanleg (AK: Transport 430, 22-4-1879; AK: Transportakte 10724, 14-12-1897).

Dit is nie duidelik hoe lank Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl op Swanepoelsaanleg (Wolwekraal) geboer het nie. Op 1 April 1884 laat doop hulle hulle eerste kind, Maria Catharina Elizabeth (b6c5d7e3f7g1),

op Willowmore (NGKA: G 97/3/2: 367). Laasgenoemde gemeente het reeds in 1864 van die NG Gemeente Prins Albert afgestig (Stockenström gd: 25). Die volgende drie kinders, Catharina Elizabeth Johanna Swanepoel (1885), Frederik Hendrik Swanepoel (1889) en Salomina Susanna Swanepoel (1890) is egter op Prins Albert gedoop (NGKA: G 64/3/3: 103, 298, 1054). Die vyfde kind, Christiaan Hendrik Swanepoel junior (1893), is op Traka in die distrik Willowmore gedoop (NGKA: G 97/3/3: 260). Die plaas Rietkuil aan die Koukarivier wat oorspronklik aan Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) toegeken is (sien hoofstuk 4), is digby Traka geleë. Dit is dus moontlik dat Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl by hierdie geleentheid op besoek aan familie op Rietkuil was.

Met die doop van hulle derde jongste seun, Jacobus Johannes Gerrit (b6c5d7e3f7g6), op 9 Februarie 1896 op Beaufort-Wes, word sy woonplek as *Platjesrivier* aangegee (NGKA: G 12/6/5: gp). Die plaas *Platjesrivier* nr 321 is in die distrik Beaufort-Wes, suidwes van die dorp geleë (SG: 3222). Byna vier jaar later op 1 November 1899 met die doop van hulle jongste kind, Matthys Frederik Swanepoel (b6c5d7e3f7g8), ook op Beaufort-Wes, word sy woonplek as *Putfontein* aangegee (NGKA: G 12/6/6: 147). *Putfontein* nr 320 lê oos van *Platjesrivier* en grens aan laasgenoemde plaas (SG: 3222).

Met die onderskeie huweliksbevestigings van hierdie egpaar se oudste drie kinders, Maria Catharina Elizabeth (8 April 1907 op Aberdeen), Catharina Elizabeth Johanna Susanna (27 Januarie 1908 op Beaufort-Wes) en Frederik Hendrik (29 September 1907 op Aberdeen), word hulle woonplek as die plaas *Losdoorns* aangegee (NGKA: G 37/5/4: nr 225, 236; NGKA: G 12/9/7: nr 2474; Swanepoel 1999: 490). Volgens mondelinge oorlewering is hierdie plaas geleë in die Aberdeen-distrik (mev B van Eck 1998: onderhoud).

’n Deeglike studie in die Akteskantoor, asook van beskikbare kaarte van die plase in die Aberdeen-distrik, kon egter nie die ligging van die plaas *Losdoorns* aantoon

nie. Die moontlikheid bestaan egter dat Losdoorns, soos met die verskillende onderverdelings van Wolwekraal in die vorige hoofstuk, byvoorbeeld as *portion 3 of portion 1* beskryf word en dat die naam Losdoorns nie op die transportakte aangeteken is nie.

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en sy gesin verhuis in 'n stadium na die plaas Botterkraal naby Zeekoegat in die distrik Prins Albert, want op 28 September 1915 meld sy seun en naamgenoot, Christiaan Hendrik (b6c5d7e3f7g5), in die *Prins Albert Huweliksregister* dat hy 'n boer van die plaas Botterkraal in die distrik Prins Albert is (NGKA: G 64/4/5: nr 1542). *Boter Kraal* word egter eers op 23 Januarie 1919 geregistreer in die naam van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en ene Pieter Johannes Swanepoel, handeldrywend as Swanepoel en Swanepoel (AK: Transportakte 255, 23-1-1919). Die verwantskap tussen hierdie twee Swanepoels word nie vermeld nie, maar volgens oorlewering was hulle neefs (mev B van Eck: onderhoud 1998). 'n Huldeblyk wat ds Johan Botes van die Grootte Kerk in Kaapstad in 1994 ná die afsterwe van die 95-jarige Stephanus Johannes Swanepoel (oom Fanie) opstel, help om hierdie neef te identifiseer (MS: Botes 1994: 1).

Hiervolgens is bogenoemde Stephanus Johannes Swanepoel op 15 April 1898 op die plaas Botterkraal in die distrik Prins Albert gebore (MS: Botes 1994: 1). Dit is klaarblyklik dieselfde persoon wat deur AJ Swanepoel slegs as Stephanus Swanepoel (b6c5d7e16f1g4) aangedui word (1999: 512). Hierdie Stephanus Swanepoel is volgens AJ Swanepoel rondom 1897 gebore en was die vierde van vyf kinders (twee seuns en drie dogters) van Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e16f1) en Isabella Gerber (1999: 511). Laasgenoemde Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e16f1) is die enigste neef van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) met dié betrokke naam, wat 'n seun Stephanus laat doop het (Swanepoel 1999: 490, 512).

Dit blyk dat Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) se ouer broer, Matthys

Die huidige ingang na Botterkraal

6.5 Kinders uit die huwelik

Uit die huwelik tussen Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl word agt kinders gebore, naamlik:

g1. Maria Catharina Elizabeth Swanepoel (vernoem na haar ouma aan moederskant)

Gebore op 14 Oktober 1882 op Wolwekraal

Gedoopt op 1 April 1883 op Willowmore deur ds AJL Hofmeyr

Dooptuies: Matthys Hendrik Swanepoel

Maria Venter

(NGKA: G 97/3/2: 367)

Trou op 8 April 1907 *in woonhuis* op Aberdeen met Abraham Paul Willem van Eck (wewenaar, gebore c 1883)

Adres ten tye van huwelik: Losdoorns, Aberdeen

(NGKA: G 37/5/4: nr 225; Swanepoel 1999: 490)

g2. Catharina Elizabeth Johanna Susanna Swanepoel (vernoem na haar ouma aan vaderskant)

Gebore op 2 Oktober 1885

Gedooop op 8 Desember 1885 op Prins Albert

Doopgetuies: Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f5)

Carolina Elizabeth Venter

(NGKA: G 64/4/3: 103)

Trou op 27 Januarie 1908 op Beaufort-Wes met haar neef, Willem Swanepoel (b6c5d7e3f5g5) van Antjesfontein, Prins Albert, seun van Frederik Hendrik Swanepoel en Carolina Elizabeth Venter, ook haar doopgetuies

Adres ten tye van huwelik: Losdoorns, Aberdeen

(NGKA: G 12/9/7: nr 2474)

Drie kinders uit hierdie huwelik gebore, is al drie jonk oorlede

Frederik Hendrik	Christiaan Hendrik	Baba * 18-10-1918
* 17-7-1909	* 20-4-1915	† 29-10-1918

(Swanepoel 1999: 485, 490)

Hertrou op 38-jarige ouderdom, op 8 Januarie 1924 in *privaat huis*, Prins Albert, met 61-jarige wewenaar Matthys Andries de Beer le Grange van Blaauwkrans, naby Wolwekraal op pad tussen Zeekoegat en Rietbron.

Huweliksbevestiging deur ds DJ le R Marchand

Adres ten tye van tweede huwelik: Botterkraal

(NGKA: G 64/4/5: nr 1719)

g3. Frederik Hendrik Swanepoel (vernoem na sy oupa aan vaderskant)

Gebore op 10 Januarie 1889

Gedooop op 7 April 1889 op Prins Albert

Doopgetuies: Petrus Johannes Venter

Catharina Elizabeth Johanna Swanepoel (b6c5d7e3f2)

(NGKA: G 64/3/3: nr 106)

Trou op 29 September 1907 in die pastorie op Aberdeen met Martha

Magdalena van Eck, dogter van W van Eck van Jongetjieslaagte

Bruidegom woon op plaas Losdoorns ten tye van huwelik

(NGKA: G 37/5/4: nr 236)

Oorlede op 11 November 1918, vermoedelik aan griep op Rietbron,

Willowmore

(Swanepoel 1999: 490)

g4. Salomina Susanna Swanepoel (deels vernoem na haar moeder se suster

Salomina Jacoba van Zyl)

Gebore op 6 Junie 1890

Gedoop op 30 Julie 1890 op Prins Albert

Doopgetuies: Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e3f1)

Johanna Frederika Petronella Venter

(NGKA: G 64/3/3: nr 1054)

Trou met JP Mathee

(Swanepoel 1999: 490)

g5. **Christiaan Hendrik Swanepoel** (vernoem na sy vader)

Gebore op 2 Oktober 1893

Gedoop op 29 November 1893 op Traka, distrik Willowmore

Doopgetuies: Maria Susanna Johanna van Zyl

Pieter Johannes Swanepoel, (b6c5d7e3f1) sy vader se broer

Johanna Frederika Petronella Swanepoel (née Venter)

(NGKA: G 97/3/3: nr 57)

Trou op 28 September 1915 op Zeekoegat, Prins Albert, met Maria Johanna

Marais, dogter van Abraham Francois Bosman Marais en Elizabeth

Maria Gouws (Maria Johanna Marais sterf op 25 Januarie 1973 en word

begrawe op Prins Albert)

(NGKA: G 64/4/5: nr 1542)

Oorlede op 30 Januarie 1948 in Rondebosch Hospitaal, Kaapstad en word

begrawe in Woltemade begraafplaas, graf nr 61240B

(KAB: MOOC 4230, 1953)

g6. Jacobus (Kootjie) Johannes Gerrit Swanepoel (vernoem na sy oupa aan moederskant)

Gebore op 28 Oktober 1895 op Plaatjiesrivier

Gedooop op Beaufort-Wes op 9 Februarie 1896 deur ds GA Maeder

Doopgetuies: Pieter Johannes Venter

Catharina Elisabeth Swanepoel (b6c5d7e3f2), sy vader se suster

(NGKA: G 12/6/5: gp)

Oorlede op 14 November 1939 op Prins Albert

Boer aanvanklik saam met sy broer Christiaan Hendrik op Botterkraal

Later bakkery- en kafee-eienaar op Prins Albert

Ongetroud

Begrawe op Botterkraal

(KAB: MOOC 66870, 1939; KAB: MOOC 6/9/5178; mev B van Eck 1998: onderhoud)

g7. Pieter Johannes Swanepoel (vernoem na sy vader se oudste broer, asook sy grootoupa Swanepoel)

Gebore c 1997

Blykbaar ongedoop oorlede

(mev B van Eck 2002: onderhoud)

g8. Matthys (Thys) Frederik Swanepoel (vernoem na sy vader se tweede oudste broer, asook sy grootoupa Booyens)

Gebore 10 Maart 1899 op Putfontein

Gedooop op 11 Mei 1899 op Beaufort-Wes

Doopgetuies: Jan Abraham Weyers

Anna Christina Francina geb Weyers

(NGKA: G 12/6/6: 147)

Oorlede vermoedelik op De Aar

Ongetroud (mev B van Eck 1998: onderhoud)

6.6 Leefwyse

Soos vroeër in hierdie hoofstuk gemeld, was Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) 17 jaar en Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5) 15 jaar oud toe hulle op 2 Januarie 1882 getroud is (NGKA: G 64/4/3: nr 760). Tien maande later, op 14 Oktober 1882, word hierdie egpaar se eersteling gebore en maak hulle op jeugdige ouderdom kennis met die verantwoordelikheid van ouerskap. Teen hierdie agtergrond is dit nie vreemd dat daar drie jaar verloop het voordat hulle tweede kind gebore is nie. Oor 'n tydperk van 17 jaar is agt kinders uit hierdie egpaar se huwelik gebore en met die geboorte van haar agtste en laaste kind op 10 Maart 1899, was Maria Susanna Jacoba van Zyl net 32 jaar en 11 maande oud.

Die Anglo-Boereoorlog van 1899 tot 1902 het ook vir die gemeenskap van Prins Albert verreikende gevolge ingehou. Nie alleen het boorlinge van die dorpie hulle by die Boeremagte aangesluit nie, maar tweedrag, verwydering en broedertwis het ook onder die ingesetenes voorgekom. Predikante van die NG Kerk is deur die Britte daarvan verdink dat hulle die Boeresak simpatiek gesind was en ondersteun het. Na die afkondiging van krygswet in die Kaapkolonie het ook die posisie van ds AG du Toit van Prins Albert erg onseker geraak. Op 6 Oktober 1900 is hy gevolglik deur die kerkraad verlov van afwesigheid toegestaan, sodat hy boere-krygsgevangenes in Groenpunt in Kaapstad geestelik kon gaan bystaan (Stockenström gd: 62 - 63). Hoewel hy in Desember 1900 na sy gemeente teruggekeer het, is verlov in Julie 1901 weer aan hom toegestaan om na goeddunke onder die boere-krygsgevangenes te gaan arbei. Hy het gevolglik in dieselfde maand nog na Portugal vertrek waar hy as kapelaan vir die Afrikaners in ballingskap opgetree het. Eers in Augustus 1902 was hy weer terug in die gemeente Prins Albert. Vir 'n deel van hierdie tydperk het eerwaarde Kloppers as plaasvervanger vir ds AG du Toit opgetree. Die huidige NG Kerkgebou is ook tydens die oorlog as 'n Britse fort ingerig (Stockenström gd: 62-63; Marincowitz

2000: gp).

Die siek kommandant Gideon Scheepers is juis op die plaas Kopjeskraal in die distrik Prins Albert in hegtenis geneem nadat hy en sy kommando voorrade van die winkels op Klarstroom en Zeekoegat opgekommandeer het. Ander boerekommando's het ook in 1901 deur die distrik beweeg en tussen Klarstroom en Prins Albert het 'n skermutseling plaasgevind waarin 'n Boer en 'n Brit gesterf het (Marincowitz 2000: gp).

Die jare net voor en tydens Uniewording in 1910 het ongekende ekonomiese voorspoed vir die dorp Prins Albert en ook die distrik ingehou. In hierdie tyd het die volstruisbedryf 'n bloeitydperk beleef en vrugteboorde, wingerde en selfs doringbome het op groot skaal plek gemaak vir lusernkampe. Veral die dorp het as gevolg hiervan 'n gedaanteverwisseling ondergaan en in sommige gevalle het mense hulle aan uitspattige weelderigheid skuldig gemaak (Stockenström gd: 70).

Teen 1914 het die daling in verepryse die plaaslike weekblad *De Prince Albert Vriend* genoop om die hoofartikel aan boerdery in die Prins Albert-distrik te wy. Hieruit blyk dit dat daar in daardie stadium hoofsaaklik op twee tipes boerdery gekonsentreer is. Waar daar genoeg water was en lusern verbou kon word, is daar met volstruise geboer. In die droër streke is daar op skaapboerdery gekonsentreer (*De Prince Albert Vriend* 4/3/1914).

Die beskikbare inligting dui daarop dat Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) hom deurgaans op skaapboerdery toegespits het en dat hy hoofsaaklik met Afrikanerskape geboer het. Dit word bevestig deur sy kleindogter, Elizabeth Maria (Bettie) Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h2), se vertelling dat haar vader in 'n stadium na Colesberg gereis het om merinoskape te gaan koop (mev B van Eck 1998: onderhoud). Daarby word daar in Christiaan Hendrik Swanepoel se sterftekennis vermeld dat hy nadat hy sy plaas Botterkraal in Januarie 1927 aan twee van sy seuns oorgedra het, steeds 60 Afrikanerskape

aangehou het (KAB: MOOC 17452, 1927).

‘n Opname wat in 1917 by die gevangenis op Prins Albert gemaak is, gee ‘n goeie aanduiding van die lae reënval waaraan die gebied onderworpe is. Hoewel die eenhede waarin die reënval gemeet is, nie vermeld word nie, is dit heel waarskynlik in duim gemeet. Die reënvalsifers lyk soos volg:

Januarie	0.07dm (1.77 mm)
Februarie	2.65dm (67.31 mm)
Maart	2.15dm (54.61 mm)
April	2.01dm (51.05 mm)
Mei	0.02dm (0.5 mm)
Junie	0.72dm (18.28 mm)
Julie	1.45dm (36.83 mm)
Augustus	0.09dm (2.28 mm)
September	0.10dm (2.54 mm)
Oktober	0.76dm (19.3 mm)
November	0.24dm (6.09 mm)
Desember	0.00dm (0 mm)
Totaal	10.26dm (260.6 mm)

(*De Prince Albert Vriend* 9/1/1918)

Uit reënvalsifers vir die vroeë twintigerjare blyk dit dat 1918 ‘n besondere goeie jaar was:

1921	14.48 duim (367.79 mm)
1922	5.43 duim (137.92 mm)
1923	7.35 duim (186.69 mm)
1924	4.17 duim (105.92 mm)

(Haak 1999: 59)

Op Woensdag 2 September 1914 word daar in *De Prince Albert Vriend* sterk voorbrand gemaak vir die stigting van ‘n Boerevereniging vir Prins Albert om

boerdery-belange in die distrik te bevorder. Vier jaar later, op 20 Januarie 1918, word daar met groot opgewondheid in dieselfde koerant berig oor die besondere sukses wat met die dorp se eerste landbou-tentoonstelling behaal is.

Die lewe op 'n afgeleë plaas het ook heelwat gevare ingehou en in 'n noodgeval kon doktershulp selde betyds verkry word. Op 4 Maart 1914 berig *De Prince Albert Vriend* byvoorbeeld dat ene Smidlin op Botterkraal besig was om lusern te sny toe hy deur 'n *geel-kapel* aan die hand gepik is. Ten spyte van die feit dat hy die gif uit die bytplek gesuig en 'n gloeiende kool op die wond geplaas het, het hy sy bewussyn verloor. Hy het eers weer bygekom nadat 'n dokter hom onder hande gehad het en het uiteindelik herstel.

In 1918 het die gevreesde Spaanse griep oor die hele wêreld verwoesting gesaai en ook in die distrik Prins Albert sy tol geëis. Dit blyk uit amptelike syfers dat 139 471 Suid-Afrikaners, waaronder 11 726 blankes, tussen September en November 1918 aan hierdie siekte gesterf het (Cameron & Spies 1986: 240). In sommige dorpe het alle winkels toegemaak en was daar feitlik geen mense op straat nie. Weens die vinnige tempo waarteen mense gesterf het, was dit onmoontlik om betyds genoeg doodskiste te verskaf en afsonderlike grafte te grawe. Baie mense is dus in lang slote sonder kiste begrawe.

Ook Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl se gesin het nie die griep vrygespring nie. Op 27 Oktober 1918 sterf hulle skoonseun, Willem Swanepoel (b6c5d7e3f5g5), eggenoot van Catharina Elizabeth Johanna Swanepoel (b6c5d7e3f7g2), op 31-jarige ouderdom. Twee dae later sterf hierdie egpaar se 11 dae oue ongedoopte baba ook (Swanepoel 1999: 485). Dié egpaar het ook twee ouer seuns, Frederik Hendrik (b6c5d7e3f5g5h1) en Christiaan Hendrik (b6c5d7e3f5g5h2) gehad, wat beide jonk oorlede is. Hoewel hulle sterfdatums nie bekend is nie, kan die moontlikheid nie uitgesluit word dat hulle ook griep-slagoffers was nie. As 33-jarige weduwee gaan woon Catharina Elizabeth Johanna Swanepoel (b6c5d7e3f7g2) hierna by haar ouers op Botterkraal totdat sy op 8

Januarie 1924 met die 61-jarige Matthys Andries de Beer le Grange, 'n wewenaar van die plaas Blaauwkrans, in die huwelik tree (NGKA: G 64/4/5: nr 1719).

Dit was egter nie die einde van die tragedie nie, want op 11 November 1918 sterf Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl se oudste seun, Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g3), in die ouderdom van 29 jaar en 10 maande op Rietbron (Swanepoel 1999: 490). Hoewel die oorsaak van dood nie vermeld word nie, is die moontlikheid groot dat hy ook 'n slagoffer van die Spaanse griep was.

In 1914 het die plaaslike weekblad, *De Prince Albert Vriend*, weekliks 'n lys van billike pryse van eetware, soos goedgekeur deur die Komitee van Algemene Handelaars van Prins Albert, gepubliseer. Hoewel daar toegegee word dat winkeliers in die distrik se pryse effens hoër mag wees om vervoerkoste te dek, word verbruikers aangemoedig om buitensporige pryse en uitbuiting aan magistraat WAB Rowan op Prins Albert te rapporteer. Nie alleen bied hierdie lys 'n goeie aanduiding van die koste van kruideniersware aan die begin van die Eerste Wêreldoorlog nie, maar dit dui ook aan watter artikels in daardie stadium tot die huisvrou se beskikking was. Die lys wat op 2 September 1914 gepubliseer is, lyk soos volg:

Flour, Koloniaal, 3d per lb

Boer Meel, 2½d per lb

Suiker, witte, 3½d per lb

Suiker, geel, 3½ d per lb

Rijst, 3½ d per lb

Kaas, 1s per lb

Melk, Milkmaid, 9d per grote blik

Melk, andere maaksels, 7d per blik

Mielie Meel, 2d per lb

Oatmeal, 3s 6d per blik

Olie, 6d per bottel, 8s 3d per blik

Kaarsen, per 16 oz pak, 6d
Vuurhoutjies, 6 d per pak
Jam, 7d tot 10d per 1lb blik
Erwtten, split, 4d per 1lb blik
Gort, 4½d per lb
Bonen, 4d per lb
Koffie, (Rio, rauwe), 8d tot 11d per lb
Koffie, betere kwaliteit, 1s 1d per lb
Koffie, gemengd, 1s 6d tot 1s 9d per lb
Thee, Mazawattee, 2s 6d per lb
Lard, 1s 3d per lb
Zeep, blouwe, 6d per steen

In die vroeë twintigerjare van die vorige eeu het Christiaan Hendrik Swanepoel se seun en naamgenoot, Christiaan Hendrik (b6c5d7e3f7g5), hom met sy gesin op Botterkraal gevestig en saam met sy vader geboer. Volgens sy kleindogter, Elizabeth Maria Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h2), het haar oupa die bynaam *Chrisjan Grootvoet* gedra. Die volgende skrywe van Elizabeth Maria Swanepoel (later van Eck) bied 'n goeie beeld van haar grootouers en die leefwyse op Botterkraal (MS Van Eck gd: 1).

My oupa Swanepoel was 'n groot sterk man. Ons was baie lief vir hom gewees. Sy opsomming van mense was raak. Hy was 'n baie goeie skut gewees. Met skyfskiet op Zeekoegat, waar almal bymekaar gekom het, het hy altyd met die eerste prys weggestap. Ons kinders was baie hartseer toe ons gehoor het dat my oupa per ongeluk gewond is tydens 'n skietongeluk. Hy is in sy skouer gewond, maar deur baie gebede het hy vinnig herstel.

My oupa was bekend vir sy gasvryheid en liefde vir mense. As daar mense aankom, moes hulle uitspan en dan is daar voer vir hulle perde gesny en hulle moes oorbly vir die nag. Hy het 'n boud vleis vir hulle gegee om oor te bly en lekker te gesels.

Ons speel so graag in die tuin. Ons probeer skoelappers met ons hoede slaan tussen die lusern wat blou in die blom staan. Ons het seker baie lusern plat getrap. My broer slaan na 'n skoelapper wat op 'n jong moerbeiboom sit. 'n Koringkriek wat ook onder die blare gesit het, spuit 'n geel straal in my broer se oog. Ons speel nog so heerlijk toe Oupa by die tuinkekkie inkom met sy windbuks. Ons was bang vir die windbuks en is soos 'n stuk seep by Oupa verby uit die tuin uit. Oupa het net lekker vir ons gelag.

Een dag kom die polisieman, mnr Johnson, daar aan. My oupa sê ek moet die perd koud lei. Ek skrik my boeglam, want ek is baie bang die perd trap my raak met sy groot pote wat so plof, plof hier agter my. Ek kyk meer om as wat ek voor my kyk.

Oupa het een oggend in die buitekamer aan sy sakhorlosie sit en werk. Toe my ouma hom kry, sit hy met sy sakhorlosie nog so in sy hand. Dood. Ons was toe nog op die buurplaas, Tierberg, toe my pa ons kom haal het.

Toe hulle Oupa se groot trommel oopgemaak het, was daar groot oranje blikke met kruut en patrone in, wat nog vir die ou voorlaaiers gebruik is.

My oupa se neef Piet Swanepoel, was ook net so 'n groot man soos my oupa. Hy het baie plase gehad. Sy een plaas Ganskraal, wat aan ons plaas (Botterkraal) gegrens het, moes my pa ook na gekyk het en ons moes die diere daar versorg het. Eendag speel ons weer so lekker in die rivier. My pa en oom Piet kom daar aangestap. Ons nael uit die water uit en oom Piet skree: "Haai julle klein Grootvoete, ek wil eendag julle name in die koerante sien".

Ons het nie geweet van sakgeld nie. Ons het ver in Ganskraal se veld geloop en wol en bene opgetel, wat my ouma langs die stal in die koelte vir ons in sakke gestop het om dit die volgende dag by Zeekoegat se winkel te gaan verkoop. Met 'n gedeelte van die geld het ons lekkers en koeldrank, met die albaster in die bottel se nek, gekoop. Die ander geld het Ouma vir ons gebêre. Terwyl Ouma die sakke vol stop, staan ek en kyk na die perde wat so op die grond om en om rol. My oom staan daar eenkant en hout kap.

My ouma het ook met die droogtetye turksyblare stukkend gekap op 'n kruiwa om vir die skape te gaan gooi.

(MS: Van Eck gd: 1)

6.7 Testament en afsterwe van Christiaan Hendrik Swanepoel

Op 26 Maart 1926 het Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl die volgende testament opgestel:

Ons die ondergetekende, Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba Swanepoel, gebore Van Zyl, egteliede woonagtig op Boterkraal in die distrik Prins Albert, herroep hiermee alle vorige testamente en andere akte van uiterste wil en verklaar die ons laaste wil en testament.

As die enigste en universeele erfgenaam van geheel ons boedel en al ons goedere, roerende sowel as onroerende, benoem en stel ons hiermee aan al ons kinders uit die ons huwelik verwek, in gelyke dele, en by die vooroorlede van een of meer van hunner dan hunafstammelingen, staaksgewyse.

DIE LANGSLEWENDE ONSER SAL EGTER IN VOL BESIT BLY VAN GEHEEL ONS BOEDEL TOT NA SY OF HAAR DOOD.

As Eksekuteur of Eksekutries van die ons testament benoem en stel ons hiermee aan die langsliewende onser en na die dood van die langsliewende dan ons twee seuns Christiaan Hendrik Swanepoel en Jacobus Johannes Gert Swanepoel gewende aan hen alle mag in die regte toegelaat vir al die van assumpsie.

Ons behou vir ons die reg om enig tyd enig veranderinge in aanvulling aan die ons testament te maak hetsy by aparte [...] of aan die voet hiervan.

Aldus gemaak en getekend op Boterkraal distrik Prins Albert op die 26 ste dag van Maart 1926 in die teenwoordigheid van die ondergetekende getuie.

Getuie: I.J.Liebenberg

F.H.Venter

Testateure: C.H. Swanepoel

M.S.J. Swanepoel

Maria Susanna Jacoba Swanepoel onderteken die sterftেকennis as *eksekutries testamentair* (KAB: MOOC 17452, 1927).

Op Maandag 14 November 1927 sterf Christiaan Hendrik Swanepoel senior in die woonhuis op Botterkraal en word in die begraafplaas op die plaas begrawe (KAB: MOOC 17452, 1927; KAB: MOOC 60556, 1938). Hierdie begraafplaas huisves 8 herkenbare grafte en was in 1998 in 'n erg vervalde toestand.

Die begraafplaas op Botterkraal in 1998

Die begraafplaas op Botterkraal en soos dit tans (2002) daar uitsien

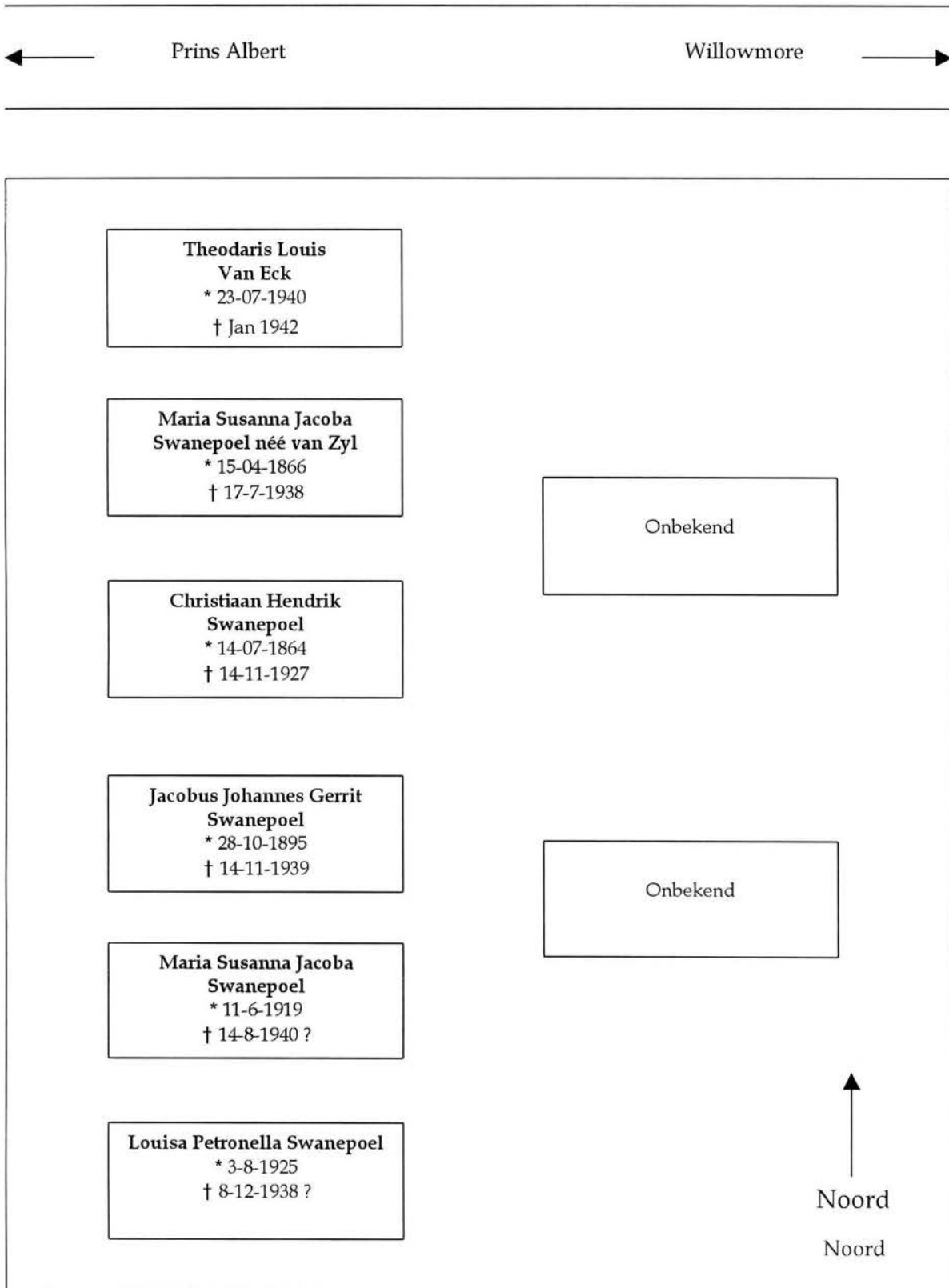
Deur die toedoen van die skrywer is die draadomheining sedertdien herstel en word die begraafplaas periodiek deur die huidige plaasopsigter skoongemaak. Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) se graf is van 'n sementgrafsteen voorsien, soortgelyk aan die een op die graf van Johanna Jacomina Louisa Visser, eerste vrou van Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f1g1), op Venterskraal (Kommetjieskraal), wat in die vorige hoofstuk bespreek is. In beide gevalle is die inskripsie aan die agterkant van die grafsteen aangebring en nie aan die voorkant soos die algemene gebruik is nie. Beide grafstene is erg verweer en die inskripsie op Christiaan Hendrik Swanepoel se graf is heeltemal onleesbaar.

Die grafte van Christiaan Hendrik Swanepoel (links) en Maria Susanna Jacoba van Zyl (regs)

Die oorblywende grafte in die begraafplaas op Botterkraal is nooit van grafstene voorsien nie, of dit het met verloop van tyd heeltemal verweer. Dit is dus onmoontlik om daaruit vas te stel watter persone daar begrawe lê. Volgens Elizabeth (Bettie) Maria Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h2), 'n kleindogter van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5), wat op Botterkraal groot geword het en tot in die laat jare sewentig van die vorige eeu op Prins Albert gewoon het en die begraafplaas gereeld besoek

het, huisves dit die volgende persone se grafte (mev B van Eck 1998: onderhoud):

Begraafplaas op Botterkraal

Die persone wat op Botterkraal begrawe lê, is:

-Theodaris Louis van Eck, 'n agter-kleinseun van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en Maria Susanna Jacoba van Zyl. Theodaris Louis van Eck was die oudste seun van Joseph Willem van Eck en Elizabeth Maria (Bettie) Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h2) en het op die plaas Tierberg in 'n dam verdrink.

-Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5), eggenote van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7).

-Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7), eggenoot van Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5).

-Jacobus Johannes Gerrit Swanepoel (b6c5d7e3f7g6), seun van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5).

-Maria Susanna Jacoba (Miemie) Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h3), kleindogter van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5). Sy is op Botterkraal aan rumatiekkoors oorlede.

-Louisa Petronella (Louisa) Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h7), kleindogter van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5). Sy is op Zeekoegat oorlede aan ruggraatkoors (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Die kinders wat in Christiaan Hendrik Swanepoel se sterftেকennis vermeld word, is:

1. Maria Catharina Johanna (b6c5d7e3f7g1)
2. Catharina Johanna Elizabeth (b6c5d7e3f7g2)
3. Salomina Susanna (b6c5d7e3f7g4)
4. Christiaan Hendrik (b6c5d7e3f7g5)
5. Jacobus Johannes Gert (b6c5d7e3f7g6)

6. Matthys Frederik (b6c5d7e3f7g8)
7. Kinders van Frederik Hendrik (b6c5d7e3f7g3), oorlede 11 November 1918,
Rietbron, Willowmore:
Christiaan Hendrik (b6c5d7e3f7g3,f)
Cornelia (b6c5d7e3f7g3,f)
Frederik Hendrik (b6c5d7e3f7g3,f)
Abraham (b6c5d7e3f7g3,f)
Francina (b6c5d7e3f7g3,f)

Christiaan Hendrik Swanepoel laat by sy afsterwe los goedere ter waarde van meer as £300 na. Slegs die volgende goedere word egter vermeld:

60 Afrikanerskape	£22 10 s
1 Verewaentjie (<i>Buggy Kar</i>)	£10
1 Oop kar	£5
Huisraad	£10

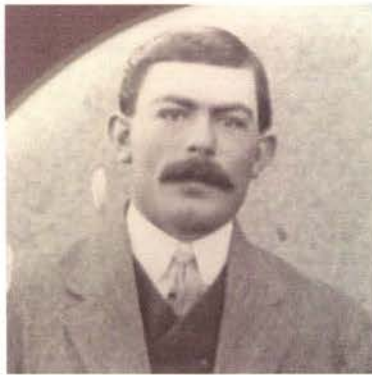
(KAB: MOOC 17452; 1927)

6.8 Laaste lewensjare van Maria Susanna Jacoba van Zyl

Dit blyk uit Maria Susanna Jacoba van Zyl se sterftেকennis dat sy na die afsterwe van haar man steeds by haar seun Christiaan Hendrik Swanepoel en sy vrou Maria Johanna Marais op Botterkraal gewoon het. Sy en haar seun Jacobus Johannes Gerrit (Kootjie) gaan kuier ook vir 'n tyd by haar dogter Catrina (b6c5d7e3f7g2) in Johannesburg, voordat hulle rondom 1931 na Prins Albert verhuis, waar sy die laaste sewe jaar van haar lewe deurbring (mev B van Eck 1998: onderhoud). Op 17 Julie 1938, in die jaar van die simboliese Ossewatrek, sterf Maria Susanna Jacoba van Zyl in die ouderdom van 72 jaar en 3 maande en word op Botterkraal by haar man ter ruste gelê (KAB: MOOC 60556, 1938).

6.9 Nalatenskap

Uit Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en Maria Susanna Jacoba van Zyl se huwelik is vyf seuns en drie dogters gebore. Hoewel sewe kinders volwassenheid bereik het, het die jongste twee oorlewende seuns, Jacobus Johannes Gerrit (b6c5d7e3f7g6) en Matthys Frederik (b6c5d7e3f7g8) Swanepoel, nooit in die huwelik getree nie en dus ook nie 'n nageslag gehad nie.

Chrisjan Swanepoel
(b6c5d7e3f7g5)

Kootjie Swanepoel
(b6c5d7e3f7g6)

Thys Swanepoel
(b6c5d7e3f7g8)

Die oudste seun, Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g3), is op 29 Julie 1907 op Aberdeen getroud met Martha Magdalena van Eck van *Jongetjes Laagte* (NGKA: G 37/5/4: nr 236). Uit hierdie huwelik is drie seuns en twee dogters gebore. Op 11 November 1918 sterf Frederik Hendrik op Rietbron in die distrik Beaufort-Wes in die ouderdom van 29 jaar en laat sy weduwee agter met vyf jong kinders waarvan die ouderdomme gewissel het tussen een maand en 10 jaar (Swanepoel 1999: 490). Soos vroeër gemeld, is die oorsaak van Frederik Hendrik se vroeë dood onbekend, maar hy was na alle waarskynlikheid 'n slagoffer van die 1918 griep-epidemie.

Die volgende seun, Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5), is op 28 September 1915 op Zeekoegat in die distrik Prins Albert in die huwelik bevestig met Maria Johanna Marais (NGKA: G 64/4/5: nr 1542). Uit hierdie huwelik is vyf seuns en ses dogters gebore. Die lotgevalle van hierdie gesin word in die

volgende hoofstuk breedvoerig bespreek.

Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl se oudste dogter, Maria Catharina Elizabeth Swanepoel (b6c5d7e3f7g1), is op 8 April 1907 op Aberdeen getroud met Abraham Paul Willem van Eck van die plaas De Pannen in die Aberdeen-distrik (NGKA: G 37/5/4: nr 225). In hierdie stadium is dit onbekend of daar enige kinders uit hierdie huwelik gebore is.

Die tweede dogter, Catharina Elizabeth Johanna Swanepoel (b6c5d7e3f7g2), is op 27 Januarie 1908 op Beaufort-Wes getroud met haar neef, Willem Swanepoel (b6c5d7e3f5g5), van die plaas Antjesfontein in die distrik Prins Albert (NGKA: G 12/9/7: nr 2474). Soos vroeër in hierdie hoofstuk gemeld, sterf Willem Swanepoel op 27 Oktober 1918 op 31-jarige ouderdom. Hoewel drie kinders uit hierdie huwelik gebore is, is al drie op 'n jong ouderdom oorlede. Die jongste, 'n ongedoopte baba, is gebore op 18 Oktober 1918 en sterf elf dae later op 29 Oktober 1918 (Swanepoel 1999: 485). In al drie gevalle is die oorsaak van dood onbekend, maar die moontlikheid bestaan dat die griep-epidemie van 1918 veral in laasgenoemde geval 'n rol gespeel het. Op 8 Januarie 1924 hertrou die 38-jarige Catharina Elizabeth Johanna Swanepoel op Prins Albert met die 61-jarige Matthys Andries de Beer le Grange (NGKA: G 64/4/5: nr 1719). Laasgenoemde was 'n wewenaar van die plaas Blaauwkrans in die distrik Prins Albert. Dit is nie bekend of daar enige kinders uit hierdie tweede huwelik gebore is nie.

Oor Salomina Susanna Swanepoel (b6c5d7e3f7g4), jongste dogter uit Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl se huwelik, is daar min bekend. Volgens AJ Swanepoel is sy met ene JP Matthee in die huwelik bevestig (1999: 490). Dit is egter nie bekend of daar enige kinders uit hierdie huwelik gebore is nie.

Ten spyte van die feit dat Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Susanna Jacoba van Zyl sewe kinders tot volwassenheid sien opgroei het, het hulle 'n relatief klein

nageslag gehad. Uit bogenoemde gegewens blyk dit dat hierdie nageslag hoofsaaklik voortspruit uit twee van hulle sewe kinders, te wete Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g3) en Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5).

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en Maria Susanna Jacoba van Zyl

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5)

* 2-10-1893

≈ 29-12-1893 Traka, Willowmore

† 30-1-1948 Rondebosch, Kaapstad

Ω Woltemade Begraafplaas, Kaapstad

x 28-9-1915 Zeekoegat, Prins Albert **Maria Johanna Marais** (b2c2d6e1f7g6h3i7) dogter van *Abraham Francois Bosman Marais* (b2c2d6e1f7g6h3)

* 20-1-1892 Nootgedacht

≈ 13-3-1892 Fraserburg

† 25-1-1973 Prins Albert

Ω Prins Albert

x 28-7-1880 Beaufort-Wes

Elizabeth Maria Gouws (b3c4d1e1f1g7h3)

b6c5d7e3f7g5h1 Christiaan Hendrik Swanepoel * 11-1-1917 ≈ 15-3-1917 Zeekoegat † 15-9-1996 Robertson Ω Robertson x 14-5-1945 Beaufort-Wes <i>Maria Johanna Susanna Magdalena Verwey</i> * 1-11-1922 † 25-4-1986 Beaufort-Wes Ω Beaufort-Wes	b6c5d7e3f7g5h2 Elizabeth Maria Swanepoel * 5-4-1918 ≈ 18-6-1918 Zeekoegat x 25-6-1940 Prins Albert <i>Joseph Willem van Eck</i> * 23-7-1916 † 11-4-1944 Ω Armoed	b6c5d7e3f7g5h3 Maria Susanna Jacoba Swanepoel * 11-6-1919 ≈ 3-7-1919 Prins Albert † 14-8-1940 Botterkraal Ω Botterkraal Prins Albert Ongetroud	b6c5d7e3f7g5h4 Abraham Francois Bosman Swanepoel * 24-8-1920 ≈ 8-12-1920 Zeekoegat x Calvinia <i>Elsie Johanna Wilhelmina Louw</i> * 5-2-1926 † 5-12-1968 Durban Ω Durban	b6c5d7e3f7g5h5 Frederik Hendrik Swanepoel * 14-7-1922 Botterkraal ≈ 21-9-1922 Zeekoegat † 27-6-1984 Jan Kempdorp Ω J Kempdorp x 18-4-1944 Beaufort-Wes <i>Emmerentia Johanna van der Westhuizen</i> * 15-2-1924 † 6-6-1995 Ω J Kempdorp	b6c5d7e3f7g5h6 Jacobus Johannes Gert Swanepoel * 28-1-1924 Botterkraal ≈ 13-3-1924 Zeekoegat † 26-4-1993 Villiersdorp Ω Villiersdorp x 11-10-1952 Middelburg Mpumalanga <i>Susanna Jacoba Potgieter</i> * 2-8-1935	b6c5d7e3f7g5h7 Louisa Petronella Swanepoel * 3-8-1925 Botterkraal ≈ 20-1-1926 Prins Albert † 8-12-1938 Zeekoegat Ω Botterkraal Ongetroud	b6c5d7e3f7g5h8 Salomina Susanna Swanepoel * 25-12-1927 Botterkraal ≈ 22-3-1928 Prins Albert x ?-8-1952 Worcester <i>Sarel Jacobus Nel</i> * 3-8-1919 † 8-6-1989 Ω Robertson	b6c5d7e3f7g5h9 Sophia Magdalena Swanepoel * 17-9-1929 Botterkraal ≈ 22-3-1928 Prins Albert x 8-12-1947 Beaufort-Wes <i>Nicolaas Johannes Jacobus Ras</i> * 23-11-1924 † 22-7-1988 Ω Villiersdorp	b6c5d7e3f7g5h10 Anna Francina Christina Swanepoel * 16-7-1934 Botterkraal ≈ 16-7-1934 Zeekoegat † 6-9-2001 Robertson Ω Robertson x c 1956 Wellington <i>Ockert Erasmus</i> * † c 1962 xx 28-12-1962 Prins Albert <i>Pieter Carel Joubert</i> * 4-1-1932	b6c5d7e3f7g5h11 Matthys Frederik Swanepoel * 14-7-1935 Botterkraal ≈ 28-12-1935 Zeekoegat † 23-5-1991 Prins Albert Ω Prins Albert Ongetroud

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en Maria Susanna Jacoba van Zyl

Jacobus Johannes Gerrit Swanepoel (b6c5d7e3f7g6)

* 28-10-1895

Wolvekraal

≈ 9-2-1896

Beaufort-Wes

† 14-11-1939

Prins Albert

Ongetroud

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en Maria Susanna Jacoba van Zyl

Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e3f7g7)

* c 1797

† Ongedoop

(mev B van Eck 1998: onderhoud)

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7) en Maria Susanna Jacoba van Zyl

Matthys Frederik Swanepoel (b6c5d7e3f7g8)

* 10-3-1899

≈ 11-5-1899

Beaufort-Wes

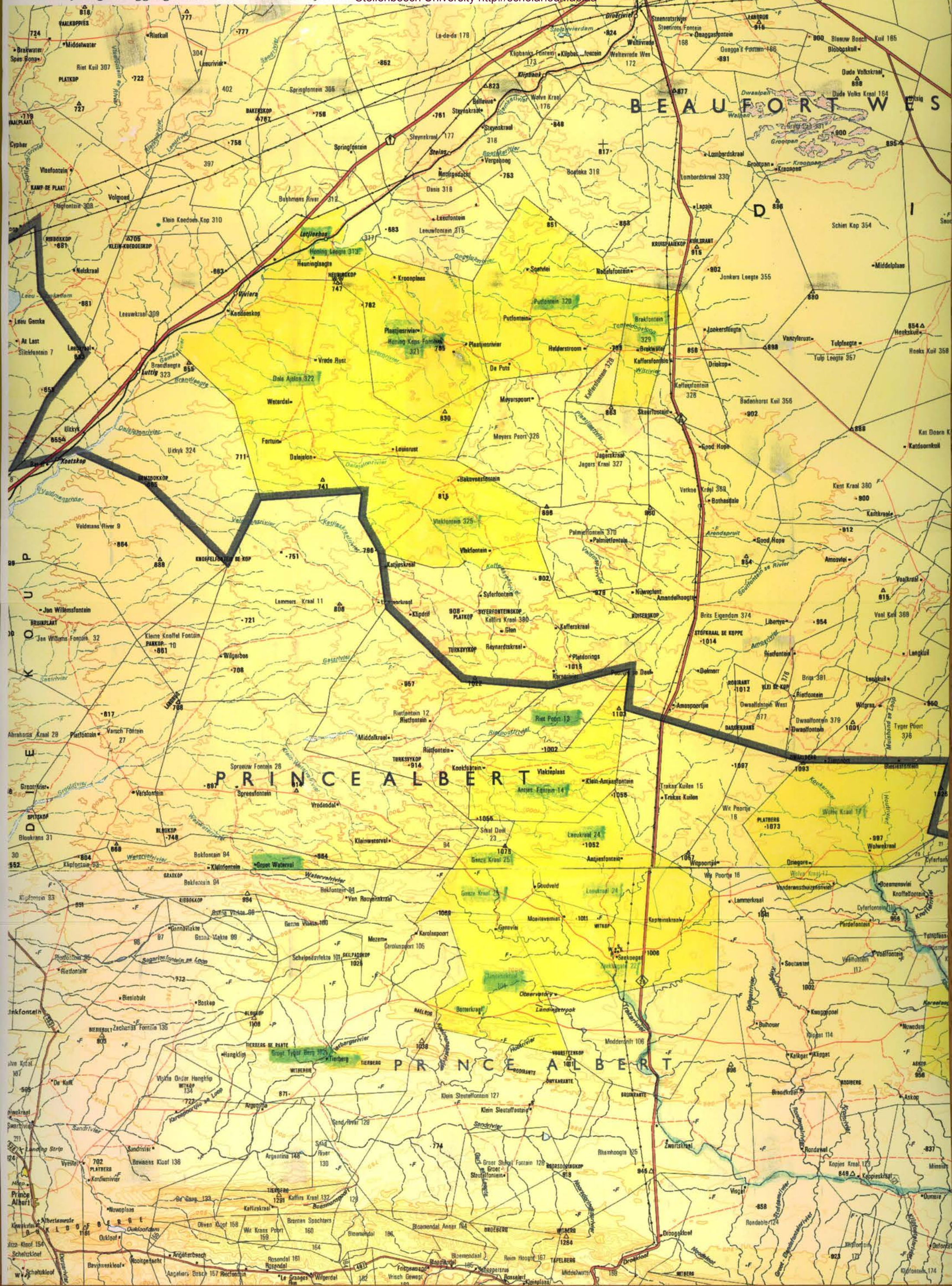
†

De Aar

Ongetroud

6.11 Bylaag 2: Ligging van Wolwekraal, Plaatjesrivier, Puffontein en Botterkraal

Stellenbosch University <http://scholar.sun.ac.za>

HOOFSTUK 7

CHRISTIAAN HENDRIK SWANEPOEL EN MARIA JOHANNA

MARAIS

gebore: 2 Oktober 1893

gebore: 19 Januarie 1892

oorlede: 30 Januarie 1948

oorlede: 25 Januarie 1973

7.1 Geboorte, herkoms en jeugjare van Christiaan Hendrik Swanepoel

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) is die vyfde van agt kinders en die tweede van vyf seuns van Christiaan Hendrik Swanepoel senior (b6c5d7e3f7) en Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5) (figuur 24). Volgens sy doopinskrywing in die Doopregister van die NG Gemeente Willowmore, is hy gebore op 2 Oktober 1893 en word hy op Sondag 29 November 1893 op Traka in die distrik Willowmore gedoop deur ds JA Beyers (NGKA: G 97/3/3: nr 260).

Die doopgetuies se name word aangegee as Maria Susanna Johanna van Zyl, Pieter Johannes Swanepoel en Johanna Frederika Petronella Swanepoel. Met die eerste oogopslag lyk laasgenoemde twee na Christiaan Hendrik Swanepoel se oorgrootouers Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7) en Johanna Frederika Petronella Swanepoel (b7c1d2). Pieter Johannes Swanepoel is egter reeds op 26 Maart 1885 oorlede, terwyl Johanna Frederika Petronella Swanepoel rondom 1840 oorlede is (KAB: MOOC 6/9/220, 822).

Die laaste twee doopgetuies is dus Christiaan Hendrik Swanepoel senior (b6c5d7e3f7) se oudste broer Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e3f1) en sy eggenote Johanna Frederika Petronella Venter (Swanepoel 1999: 482). Die eerste doopgetuie is moontlik sy ma, hoewel haar naam as Maria Susanna *Johanna* van Zyl aangegee word. Dit kan egter ook 'n familielid van Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5) wees.

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) se geboorte- of woonplek word nie

in die doopregister aangegee nie, maar volgens sy sterftekennis is hy in die Willowmore-distrik gebore (KAB: MOOC 4230, 1953). Uit die bespreking van sy ouers se woonplek in die vorige hoofstuk, wil dit voorkom of hy moontlik op Swanepoelsaanleg, 'n deel van die oorspronklike Wolwekraal nr 17 in die distrik Prins Albert gebore is. Volgens die doopinskrywings van sy twee jonger broers, Jacobus Johannes Gerrit Swanepoel (b6c5d7e3f7g6) en Matthys Frederik Swanepoel (b6c5d7e3f7g8) in 1896 en 1899 onderskeidelik in die *Beaufort-Wes Doopregister*, blyk dit dat Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) 'n deel van sy eerste tien lewensjare op die aangrensende plase Plaatjiesrivier nr 321 en Putfontein nr 320 suidwes van Beaufort-Wes deurbring (NGKA: G 12/6/5: gp; NGKA: G 12/6/6: 147). Rondom 1907 woon Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) se ouers op Losdoorns in die distrik Aberdeen en in 1915 bevind hy hom as 21-jarige jong man op Botterkraal in die distrik Prins Albert (NGKA: G 37/5/4: nr 225 & 236; NGKA: G 64/4/5: nr 1542).

Soos reeds gemeld, was Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) een van agt kinders, naamlik:

b6c5d7e3f7g1	b6c5d7e3f7g2	b6c5d7e3f7g3	b6c5d7e3f7g4	b6c5d7e3f7g5	b6c5d7e3f7g6	b6c5d7e3f7g7	b6c5d7e3f7g8
Maria	Catharina	Frederik	Salomina	Christiaan	Jacobus	Pieter	Matthys
Catharina	Elizabeth	Hendrik	Susanna	Hendrik	Johannes	Johannes	Frederik
Elizabeth	Johanna	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Gerrit	Swanepoel	Swanepoel
Swanepoel	Swanepoel	*10-1-1889	* 6-6-1890	* 2-10-1893	Swanepoel	* c 1797	* 10-3-1899
* 14-10-1882	* 2-10-1885	≈ 7-4-1889	≈ 30-7-1890	≈ 29-12-1893	* 28-10-1895	† Jonk	≈ 11-5-1899
≈ 1-4-1883	≈ 8-12-1885	Prins Albert	Prins Albert	Willowmore	≈ 9-2-1896		B-Wes
Willowmore	Prins Albert	x 29-7-1907	x	x 28-9-1915	B-Wes		Ongetroud
x 8-4-1907	x 27-1-1908	<i>Martha</i>	<i>JP Matthee</i>	<i>Maria</i>	Ongetroud		† De Aar
<i>Abraham</i>	<i>Willem</i>	<i>Magdalena</i>		<i>Johanna</i>	† 14-11-1939		
<i>Paul</i>	<i>Swanepoel</i>	<i>van Eck</i>		<i>Marais</i>	Prins Albert		
<i>Willem</i>	xx 8-1-1924	† 11-11-1918		† 30-1-1948			
<i>van Eck</i>	<i>Matthys</i>	Rietbron		Rondebosch			
	<i>Andries</i>						
	<i>de Beer</i>						
	<i>le Grange</i>						

(Swanepoel 1999: 490 - 492)

ORIGINEEL HUWELIJKS-REGISTER.

19 15 Huwelijk bevestigd te *Zeehoegat*, in de Parochie van *Prins Albert* in het District van *Prins Albert* 19 15

No.	Wanneer Getrouwd.	Namen en Toenamen.	Ouderdom laatste verjaardag.	Ras.	Staat.	Rang of Beroep.	Woonplaats tijdens het Huwelijk.	Na Huwelijksgeboden, of met Licentie.	Toestemming, door wien gegeven, of op order van den Rechter.
1542	28 Sept.	<i>Christiaan Hendrik Swanepoel</i>	21	<i>Eur.</i>	<i>Jonkman</i>	<i>Boer</i>	<i>Botterkraal Dist. Prins Albert</i>	<i>Na Geboden</i>	
	19 15	<i>Maria Johanna Marais</i>	23	<i>Eur.</i>	<i>Jonge Dochter</i>	—	<i>Tierpoort Dist. Beaufort West</i>		

Getrouwd in *de N. G. Kerk*, te *Zeehoegat* voormeld, *na geboden*, door mij,

(*) *D. J. P. Marais*
Broekant
Gert van Zyl
J. J. Swanepoel

Dit Huwelijk is voltrokken tusschen ons, *G. H. Swanepoel* } in de tegenwoordigheid van ons, { *Gert van Zyl*
M. J. Marais }

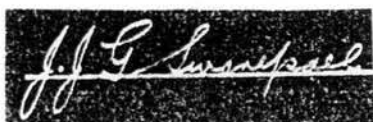
† Indien de juiste ouderdom niet te bepalen is schrijft dan den ouderdom bij benadering in, en voeg ook het verkort woord "nader" daarbij.

- (1) Naam van het dorp.
- (2) Naam of andere beschrijving van de Kerk of Kapel.
- (3) Voeg hier in "Na Huwelijksgeboden" of "Met Licentie" naar het geval is.
- (4) De Predikant die het Huwelijk bevestigd, moet op beide plaatsen, genummerd (4), teekenen.

Figuur 25: Huweliksertificaat van Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Johanna Marais (NGKA: G 64/4/5: nr 1542)

Dit is nie bekend hoeveel skoolopleiding Christiaan Hendrik Swanepoel en sy broers en susters ontvang het en waar hulle dit ontvang het nie. Hy en sy twee oorlewende jonger broers was egter al drie geleterd. Uit die onderstaande voorbeelde van Christiaan Hendrik en Matthys Frederik Swanepoel se handtekeninge, is dit duidelik dat hulle nie dikwels die pen opgeneem het nie. Daarteenoor beskik hulle broer Jacobus Johannes Gerrit (Kootjie) Swanepoel oor 'n besonder vloeiende en sterk skryfstyl, wat 'n aanduiding is dat hy gereeld geskryf het en moontlik ook langer skoolgegaan het as sy broers (KAB: MOOC 66870, 1939).

C. H. Swanepoel

A black and white image of a handwritten signature in cursive script, which reads "J. J. G. Swanepoel". The signature is written on a dark, textured background.

J. J. G. Swanepoel

Die onderskeie handtekeninge van Christiaan Hendrik (heel bo), Jacobus Johannes Gerrit (middel) en Matthys Frederik Swanepoel (onder)

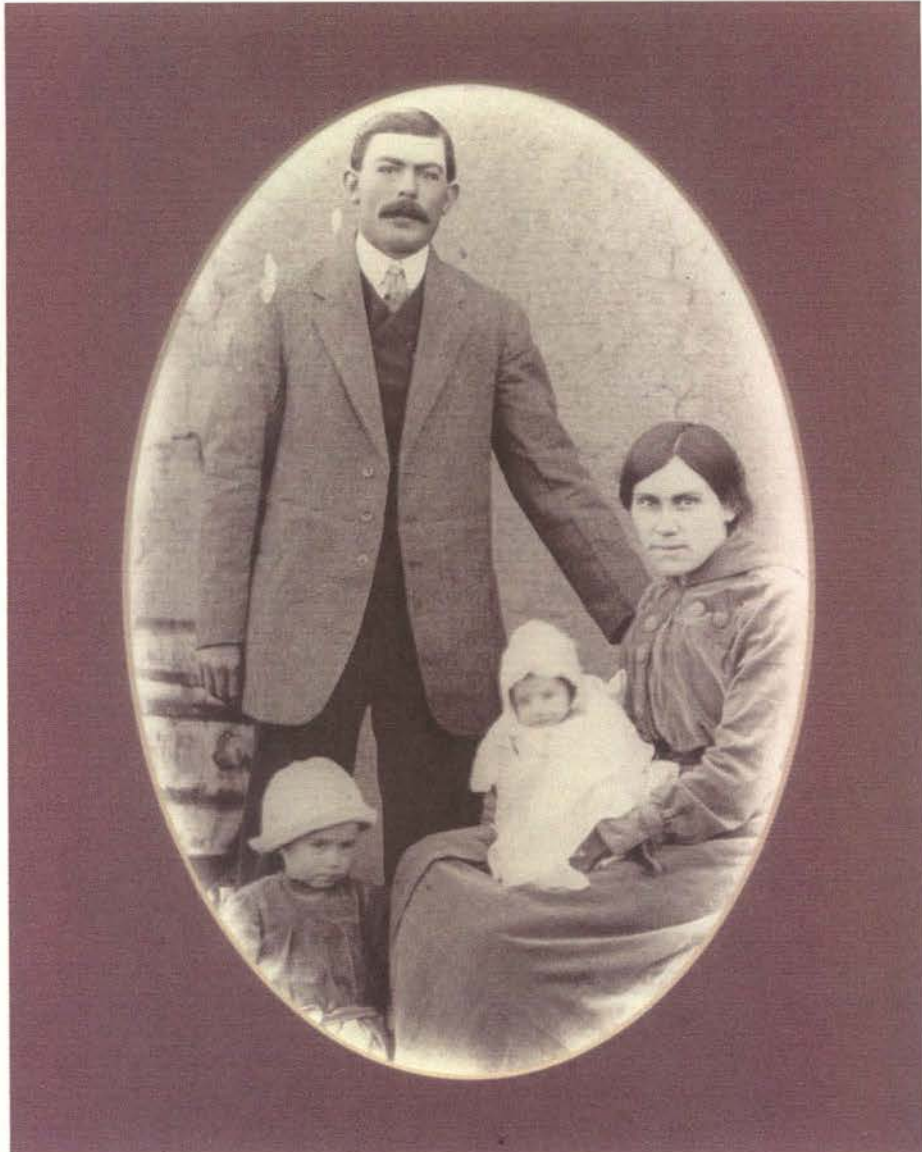
7.2 Huwelik met Maria Johanna Marais

Op 28 September 1915, vier dae voor sy 22ste verjaarsdag, word Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5), boer van die plaas Botterkraal, Prins Albert, in die NG Kerk op Zeekoegat in *de Parochie* van Prins Albert deur ds DJ le R Marchand in die huwelik bevestig met die 23-jarige Maria Johanna Marais (figuur 25) van Tierpoort in die distrik Beaufort-Wes (NGKA: G 64/4/5: nr 1542). Die twee getuies by hierdie geleentheid is Gert van Zyl en JJG Swanepoel. Laasgenoemde is waarskynlik Jacobus Johannes Gerrit Swanepoel (b6c5d7e3f7g6), jonger broer van die bruidegom.

Kwartierstaat van Maria Johanna Marais (b2c2d6e1f7g6h3i5)
 Stellenbosch University <http://scholar.sun.ac.za>

b2c2d6e1 Charles Marais ≈ 1760	b2c4d7 Esther Margaretha Theron ≈ 1764	b5c7d5 Willem Francois Joubert ≈ 1777	b2c2d6e4 Anna Susanna Marais ≈ 1766	b7c1d8 Abraham Francois Bosman ≈ 1792	b5c2d3e5 Sophia Carolina Minnaar ≈ 1792	b7c6d1 Hermanus Stephanus Bosman ≈ 1795	b1c10 Sara Susanna Hauman ≈ 1799	b3c4d1e1 Pieter Frederik Gouws ≈ 1782	b6c12d2 Geertruij Brits ≈ 1780	b8c1d8e1 Johannes Francois Joubert ≈ 1783	Martha Maria Margaretha Bosman * c 1783	PN Fourie x Onbekend	Onbekend x Onbekend
b2c2d6e1f7 Johannes Stephanus Marais ≈ 1-7-1798 † 8-10-1880	x 4-2-1821 B/Wes	b5c7d5e5 Rachel Magdalena Joubert ≈ 10-2-1805 Swdm † 2-10-1856 Beaufort-Wes	x	b7c1d8e3 Abraham Francois Bosman * 19-4-1819 ≈ 6-11-1819 Graaff-Reinet	x	b7c6d1e3 Anna Deborah Bosman * 27-6-1821 ≈ 4-4-1827		b3c4d1e1f1 Pieter Cornelis Johannes Gouws ≈ 3-11-1806	x 6-3-1825 B/Wes	b8c1d8e1f1 Elizabeth Maria Joubert ≈ 22-7-1804		PN Fourie x	Maria Johanna NN
b2c2d6e1f7g6 Jacobus Johannes Marais * 24-10-1835 ≈ 27-12-1835 Beaufort-Wes	x 21-8-1855 Beaufort-Wes			b7c1d8e3f? Anna Susanna Bosman				b3c4d1e1f1g? Willem Francois Gouws * 1833 Koup † 12-11-1861 Brakvallei, Fraserburg		x B/Wes?	Louisa Petronella Fourie * c 1835		
b2c2d6e1f7g6h3 Abraham Marais * 5-7-1858 ≈ 17-10-1858 Beaufort-Wes				x 28-7-1880 Beaufort-Wes				b3c4d1e1f1g?h3 Elizabeth Gouws * ≈ † 23-11-1898 Beaufort-Wes Joint Will 2819, MOOC 13/1/899, 10					
b2c2d6e1f7g6h3i5 Maria Marais * 19-1-1892 (20-1-1892?) Nooitgedacht ≈ 13-3-1892 Fraserburg † 25-1-1973 Prins Albert													

Figuur 26 (Heese & Lombard 1999a; Heese & Lombard 1999b; Heese & Lombard 1989; Heese & Lombard 1992)

Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Johanna Marais met hulle kinders
Christiaan Hendrik en Elizabeth Maria in 1918

Groot afstande, swak paaie en 'n gebrek aan vervoermiddels het dit vir gemeentelede in die uithoeke van die distrik van Prins Albert moeilik gemaak om kerkdienste op die dorp by te woon. As gevolg hiervan is geboue in die buitewyke van die gemeente opgerig waar kerkdienste gehou kon word.

Nadat kerkdienste al reeds sedert 1860 op Zeekoegat gehou is, het die eenaar, Frik (Freek) Oosthuizen, in 1906 'n kerk daar laat bou wat hy tot beskikking van die kerkraad gestel het. Op 23 Februarie 1907 is hierdie kerkie, 62 kilometer van Prins Albert, deur ds David Wilcocks van Prins Albert en ds JR Albertyn van

Willowmore ingewy. In 1929 het Oosthuizen ook 'n saal op Zeekoegat laat bou en in 1935 het hy hierdie geboue en grond aan die NG Gemeente Prins Albert geskenk (Stockenström gd: 67, 69; Botes & Botes 1992: 9, 40, 131).

Die predikante deur wie die Swanepoels geestelik bearbei is tydens hulle verblyf op Botterkraal, was ds Daniël Johannes le Roux Marchand (1911-1928), ds Johannes Stefanus Theron (1929-1932), ds Hendrik Schalk Theron (1933-1936) en ds Lourens Erasmus du Toit (1937-1943). Tussen Januarie 1935 en Desember 1941 het proponente JD (Koot) Vorster, JW Smalberger en JDF Oosthuizen, asook ds JG Grové vir wisselende tydperke as hulpleraars in die gemeente gedien (Botes & Botes 1992: 17 - 22).

7.3 Geboorte, herkoms en jeugjare van Maria Johanna Marais

Maria Johanna Marais (b2c2d6e1f7g6h3i7) is volgens haar doopinskrywing op 13 Maart 1892 in die NG Kerk Fraserburg, op 20 Januarie 1892 op Nooitgedacht gebore (NGKA: G 68/3/1). Op haar grafsteen in die begraafplaas op Prins Albert word haar geboortedag egter as 19 Januarie 1892 aangegee. Hoewel sy die sewende van tien kinders (figuur 26) van Abraham Francois Bosman Marais (b2c2d6e1f7g6h3) en Elizabeth Maria Gouws (b3c4d1e1f1g?h3) was, is sy die enigste kind wat hierdie egpaar tussen 1880 en 1897 op Fraserburg laat doop. Die persone wat as getuies opgetree het by Maria Johanna Marais se doop, is Gabriël Gerhardus Johannes Marais en haar moeder se suster, Maria Johanna Gouws (b3c4d1e1f1g?h2).

Maria Johanna Marais se ouers is op 28 Julie 1880 deur ds Louis Hugo op Beaufort-Wes in die eg verbind (NGKA: G 12/9/5: nr 1838). Volgens die huweliksregister was Abraham Francois Bosman Marais in daardie stadium 22 jaar oud en 'n veeboer van die plaas Eendefontein, Carnavon. Elizabeth Maria Gouws was 20 jaar oud en afkomstig van Beaufort-Wes.

Abraham Francois Bosman Marais (b2c2d6e1f7g6h3) is op 5 Julie 1858 gebore as die seun van Jacobus Johannes Marais (b2c2d6e1f7g6) en Anna Susanna Bosman en is op 17 Oktober 1858 op Beaufort-Wes gedoop deur ds Colin Fraser (NGKA: G 12/6/5: gp; Heese & Lombard 1999b: 425, 436, 437). As doopgetuies by hierdie geleentheid word die volgende persone vermeld: Rachel Magdalena Marais, Fransina Bosman, Charl Francois Marais en Coria Carolina Minnaar.

Elizabeth Maria Gouws was die dogter van Willem Francois Gouws (b3c4d1e1f1g?) en Louisa Petronella Fourie (Heese & Lombard 1989: 490). Willem Francois Gouws is volgens sy sterftekennis in 1833 in die Koup gebore as die seun van Pieter Cornelis Johannes Gouws (b3c4d1e1f1) en Elisabeth Maria Joubert (KAB: MOOC 9266, 1861). Op 12 November 1861, op die jeugdige ouderdom van 28 jaar, sterf hy op die plaas Brakvallei in die distrik Fraserburg, waarin hy 'n halwe aandeel besit het, en laat sy vrou en drie klein kindertjies agter. Hulle is:

b3c4d1e1f1g?h1

Pieter Cornelis Johannes

Gouws

5 jaar

b3c4d1e1f1g?h2

Maria Johanna

Gouws

3 jaar

b3c4d1e1f1g?h3

Elisabeth Maria

Gouws

1 jaar

(KAB: MOOC 9266, 1861)

Abraham Francois Bosman Marais en Elizabeth Maria Gouws het waarskynlik na hulle troue in die distrik Carnavon gaan woon. Hulle oudste dogter, Louisa Petronella Marais (b2c2d6e1f7g6h3i1), word op 13 Julie 1881 op Aasvogelvlei gebore en op 6 November 1881 op Carnavon gedoop (NGKA: G 79/3/1). 'n Jaar later, op 18 Oktober 1882 word hulle tweede dogter, Anna Susanna Marais (b2c2d6e1f7g6h3i2), op Gansvlei gebore en op 4 Februarie 1883 op Carnavon gedoop (NGKA: G 79/3/1). Sy is klaarblyklik jonk oorlede, want op 11 Oktober 1883 word nog 'n dogter gebore en op 25 Desember 1883 as Anna Susanna Marais (b2c2d6e1f7g6h3i3) op Carnavon gedoop (NGKA: G 79/3/1). Die volgende dogter, Elizabeth Maria Marais (b2c2d6e1f7g6h3i4), word ook op Gansvlei gebore en op 4 Julie 1886 op Carnavon gedoop (NGKA: G 79/3/1). Op 28 Mei 1887 word

nog 'n dogter, Rachel Magdalena Marais (b2c2d6e1f7g6h3i5), op Gansvlei gebore en op 10 Julie 1887 op Carnavon gedoop (NGKA: G 79/3/2). Met die geboorte van hierdie egpaar se eerste seun, Jacobus Johannes Marais (b2c2d6e1f7g6h3i6), op 30 November 1889 woon Abraham Francois Bosman Marais en sy gesin steeds op Gansvlei (NGKA: G 79/3/2).

Hierna verhuis Abraham Francois Bosman Marais (b2c2d6e1f7g6h3) klaarblyklik met sy gesin na die Fraserburg-omgewing en op 20 Januarie 1892 word Maria Johanna Marais (b2c2d6e1f7g6h3i7) daar gedoop (NGKA: G 68/3/1: 659).

Die Marais-gesin se bewegings hierna is nie bekend nie, maar vier jaar later op 27 Mei 1896 word nog 'n dogter, Hester Margaretha Marais (b2c2d6e1f7g6h3i9), op Amandelboom gedoop (NGKA: R4, Boek 81: 147). Amandelboom was die oorspronklike naam van die huidige Williston (Nienaber 1971: 153, 396). Met die vasstelling van die grens tussen die NG Gemeentes Prins Albert en Laingsburg in 1882, word daar vermeld dat laasgenoemde se grens al langs die klein Swartberg loop tot onder die Koudeveldsberg en van daar in 'n reguit lyn oor Snelkraalsberg, Schurwekraal, Slagtersfontein, Grootfontein, Bloedrivier, Schoppelmanskraal na Amandelboom *tot aan de Molen* (Botes & Botes 1992: 108 - 109).

Uit die volgende aantekening voor in die *Doopboek der Ned Geref Kerk te Carnavon* van 1 Januarie 1875 tot 15 Mei 1887, blyk dit dat ouerpare soms nie oor 'n vaste woonplek beskik het nie. Daarby is kinders nie noodwendig gedoop in die gemeente waarin hulle gebore is nie:

- Nota* 1. *By sommige kinderen ontbreekt de woonplaats. Dit ontstond doordat gy door andere Leeraren gedoopt werden; somtyds had den ouders geen woonplaats*
2. *Vele kinderen van andere gemeenten door my gedoopt, meest van Calvinia, sommigen ook van Victoria W, Amandelboom en elders, werden derwaarts gezonden ter inschryving.* W.P. de V (NGKA: G 79/3/1).

Op 23 November 1898, ongeveer twee jaar na die geboorte van Hester Margaretha

Marais (b2c2d6e1f7g6h3i9), sterf Elizabeth Maria Gouws op 38-jarige ouderdom op Letjiesbos in die distrik Beaufort-Wes (KAB: MOOC 2819, 1898; KAB: MOOC 3776, 1898; KAB: MOOC 13/1/899, 10). Die feit dat slegs agt Marais-kindere se name in Elizabeth Maria Marais (née Gouws) se sterfttekennis vermeld word en die twee dogters met die name Anna Susanna uitsluit, is 'n aanduiding dat hulle jonk oorlede is. Dit blyk ook uit die sterfttekennis dat daar nog twee kindere uit haar huwelik met Abraham Francois Bosman Marais gebore is, naamlik Martha Sophia (b2c2d6e1f7g6h3i8) en Willem Francois Marais (b2c2d6e1f7g6h3i10). Die tien Marais-kindere se besonderhede is soos volg:

b2c2d6e1f7g6h3i1	b2c2d6e1f7g6h3i2	b2c2d6e1f7g6h3i3	b2c2d6e1f7g6h3i4	b2c2d6e1f7g6h3i5
Louisa Petronella Marais	Anna Susanna Marais	Anna Susanna Marais	Elizabeth Maria Marais	Rachel Magdalena Marais
* 13-7-1881	* 18-10-1882 Gansvlei	* 11-10-1883 Gansvlei	* 10-4-1886 Gansvlei	* 28-5-1887 Gansvlei
Aasvogelvlei	≈ 4-2-1883	≈ 25-12-1883	≈ 4-7-1886	≈ 10-7-1887
≈ 6-11-1881	Carnavon	Carnavon	Carnavon	Carnavon
Carnavon	† jonk	† jonk	x 20-6-1910 B-Wes	x 30-1-1911 B-Wes
x 21-7-1903 P Albert			<i>Johannes Beyers</i>	<i>Pieter Benjamin</i>
<i>Wouter Christoffel</i>			<i>de Villiers</i>	<i>de Villiers</i>
<i>Engenarus de Wit</i>				

b2c2d6e1f7g6h3i6	b2c2d6e1f7g6h3i7	b2c2d6e1f7g6h3i8	b2c2d6e1f7g6h3i9	b2c2d6e1f7g6h3i10
Jacobus Johannes Marais	Maria Johanna Marais	Martha Sophia Marais	Hester Margaretha Marais	Willem Francois Marais
* 30-11-1889 Gansvlei	* 20-1-1892	* c 1894	* 27-5-1896 Hanberg?	* c 1898
≈ 12-2-1889	Nooitgedacht	≈	Rietpoort	≈
Carnavon	≈ 13-3-1892		≈ 30-8-1896	† jonk
x 12-1-1914 B-Wes	Fraserburg		Amandelboom	
<i>Maria Johanna</i>				
<i>Cornelia Brits</i>				

(KAB: MOOC 2819, 1898; KAB: MOOC 3776, 1898; KAB: MOOC 13/1/899, 10; NGKA: G79/3/1: gp; NGKA: G 79/3/2: gp; NGKA G 68/3/1: 659; NGKA: R4, Boek 81: 147)

Tydens haar moeder se afsterwe op 23 November 1898 was Maria Johanna Marais (b2c2d6e1f7g6h3i7) slegs 6 jaar en 10 maande oud. Haar oudste suster, Louisa Petronella (b2c2d6e1f7g6h3i1), was in daardie stadium ongeveer 14 jaar oud,

terwyl die jongste kind, Willem Francois Marais (b2c2d6e1f7g6h3i10), waarskynlik kort voor sy moeder se dood gebore is. Hoewel daar nie stawende getuienis is nie, dui die omstandighede daarop dat Elizabeth Maria Gouws ook die slagoffer was van komplikasies tydens kindergeboorte. In haar boedelrekening word slegs die sewe oorlewende Marais-kindere as erfgename vermeld. Dit is 'n aanduiding dat Willem Francois Marais kort na sy moeder oorlede is (KAB: MOOC 13/1/889, 10).

Dit blyk ook uit Elizabeth Maria Gouws se sterftetekennis dat die gesin besonder arm was. Ten tye van haar dood besit die gesin slegs 'n wa en 6 donkies, 3 bokke en 'n klompie meubels (KAB: MOOC 3776, 1898).

Volgens Elizabeth Maria Gouws se boedelrekening bedra die balans wat vir distribusie onder haar erfgename beskikbaar is, slegs £27.0.0. As gevolg van die feit dat hulle binne gemeenskap van goedere getroud is, is Abraham Francois Bosman Marais (b2c2d6e1f7g6h3) geregtig op die helfte van die boedel, terwyl hy saam met die sewe oorlewende kindere op 'n agtste van die res geregtig is. Sy totale erfporisie beloop dus 'n skrale £13:18:2, terwyl die sewe kindere elk £1:10:11 erf (KAB: MOOC 13/1/899, 10).

Volgens oorlewering het Abraham Francois Bosman Marais na sy vrou se dood op Letjiesbos bly woon (mev B van Eck 1998: onderhoud). Vier jaar later, op 5 Maart 1903, hertrou hy as 44-jarige wewenaar op Beaufort-Wes met die 22-jarige Anna Christina Francina Weyers van Putfontein (NGKA: G 12/9/7: nr 2354). In daardie stadium is Abraham Francois Bosman Marais 'n veeboer van die plaas Springfontein.

Maria Johanna Marais is egter deur haar oudste suster, Louisa Petronella Marais, grootgemaak (mev B van Eck 1998: onderhoud). Laasgenoemde is op 21 Julie 1903 op Prins Albert met Wouter Christoffel Engenarus de Wit getroud (NGKA: G 64/4/4: nr 1289). Sy het klaarblyklik ook 'n deel van haar jeugjare by haar susters, Elizabeth (Bettie) Maria de Villiers en Rachel (Ralie) Magdalena de Villiers, op die

plaas De Alon in die distrik Beaufort-Wes deurgebring voordat sy op 28 September 1915 met Christiaan Hendrik Swanepoel getroud is (mev B van Eck 1998: onderhoud; NGKA: G 64/4/5: nr 1542). Volgens haar oudste dogter het Maria Johanna Marais tot standerd ses skool gegaan en was sy onder andere in 'n plaasskool op Dwaalfontein in die distrik Beaufort-Wes. Laasgenoemde plaas het aan ene Jan Swanepoel behoort. Na voltooiing van standerd ses het Maria Johanna Marais self vir 'n tyd vir 'n paar kinders skool gehou (mev B van Eck 1998: onderhoud).

7.4 Woonplek

Hoewel die plaas Botterkraal reeds in 1915 tydens Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) se huweliksbevestiging as sy woonplek aangegee word, is dit eers in 1919 in sy vader se naam geregistreer. Op 23 Januarie 1919 koop Christiaan Hendrik Swanepoel senior (b6c6d5e3f7) en Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7e16f1), handeldrywend as Swanepoel en Swanepoel, die plaas Botterkraal, 3 418 morg groot, uit die boedel van wyle BJL du Plessis en drie ander. Die plaas Botterkraal in die distrik Prins Albert word aanvanklik in die Akteskantoor beskryf as *Ptn. 2 (Boter Kraal) of the farm Jansenskraal No 104* (AK: Transportakte 255, 23-1-1919).

Die moontlikheid bestaan dat Christiaan Hendrik Swanepoel senior reeds rondom 1915 besit geneem het van Botterkraal, maar dat die amptelike oordrag tot vroeg in 1919 gesloer het.

Christiaan Hendrik Swanepoel junior en Maria Johanna Marais (b2c2d6e1f7g6h3i7) het hulle na hulle troue klaarblyklik op Tierpoort in die distrik Beaufort-Wes gaan vestig (mev B van Eck 1998: onderhoud). Reeds ten tye van haar troue in September 1915 word Tierpoort, Beaufort-Wes, in die *Prins Albert Huweliksregister* as Maria Johanna Marais se adres aangegee. Op die kaart word Tierpoort as Tygerpoort nr 376 aangedui (SG: 3222). Hierdie plaas is geleë aan die

suidelike grens van die distrik Beaufort-Wes en grens aan die noordelike sy van Wolwekraal.

Volgens Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Johanna Marais se oudste dogter, Elizabeth (Bettie) Maria Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h2), het haar moeder se broer, Jacobus Johannes (Kootjie) Marais, op Tierpoort gewoon. In die vroeë twintigerjare van die vorige eeu, toe Bettie Swanepoel reeds 'n opgeskote dogtertjie was, verhuis haar ouers na Botterkraal. Die trek het meer as een dag in beslag geneem en hulle moes langs die pad oorstaan (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Op 27 Januarie 1927, ongeveer 10 maande voor Christiaan Hendrik Swanepoel senior se afsterwe op Maandag 14 November 1927, word sy deel van Botterkraal oorgedra aan sy twee seuns, Christiaan Hendrik en Jacobus Johannes Gerrit, *boerende in maatskappy as Gebroeders Swanepoel* (AK: Transportakte 602, 27-1-1927; KAB: MOOC 17452, 1927).

Vooransig van die huis op Botterkraal soos dit tans (2002) daar uitsien

Die agterkant van die huis op Botterkraal

Jacobus Johannes Gerrit (Kootjie) Swanepoel het nie aanhou boer nie, maar in 1931 met sy weduweemoeder, Maria Susanna Jacoba van Zyl, na Prins Albert verhuis, waar hy ten tye van sy dood in 1939 'n kafee met 'n bakkery, asook 'n losieshuis bedryf het. Maria Susanna Jacoba van Zyl se sterftekennisgewing bevestig dat sy die laaste 7 jaar voor haar dood op 17 Julie 1938, by haar seun Kootjie op Prins Albert gewoon het (KAB: MOOC 60556, 1938).

Op 14 November 1939 sterf Jacobus Johannes Gerrit (Kootjie) Swanepoel op 44-jarige ouderdom as oujongkêrel in sy huis in Markstraat, Prins Albert. Volgens sy sterftekennis was sy broer Christiaan Hendrik by hom toe hy oorlede is. Hoewel die oorsaak van dood nie vermeld word nie, is hy volgens oorlewering aan sy hart oorlede (mev B van Eck 1998: onderhoud). Hy het klaarblyklik as kind rumatiekkoors opgedoen wat ook sy hart aangetas het. Dit is duidelik dat hy voor sy dood gesondheidsprobleme ondervind het, want uit sy boedelrekening blyk dit dat hy £8.2.6 aan dr HPD van Wyk en £0.7.8 aan dr I Buch verskuldig was (KAB: MOOC 66870, 1939).

Kootjie Swanepoel besig om braaivleis te eet met 'n pak klere aan

In sy testament wat op 2 Junie 1931 op Botterkraal opgestel is, bemaak Jacobus Johannes Gerrit (Kootjie) Swanepoel sy deel van Botterkraal aan sy broer Christiaan Hendrik Swanepoel, terwyl sy ander broer, Matthys Frederik Swanepoel, as enigste erfgenaam van al sy losgoed aangewys word. Laasgenoemde was in daardie stadium op Montagu woonagtig en gee volmag aan Christiaan Hendrik Swanepoel en prokureur Klaas Doedes Haak om namens hom op te tree in die afhandeling van die boedel. Pieter Johannes Rossouw van Zeekoegat, maar later van Kerkstraat, Ladismith, word as eksekuteur aangestel (KAB: MOOC 66870, 1939).

Soos vroeër in hoofstuk 2 aangetoon, is die Romeins-Hollandse regstelsel sedert 1652 aan die Kaap toegepas. Indien Jacobus Johannes Gerrit (Kootjie) Swanepoel intestaat gesterf het, sou sy boedel op die volgende wyse afgehandel word: Aangesien hy ongetroud was, geen afstammeling (dessendente) gehad het nie en beide sy ouers reeds oorlede was, sou sy eiendom, wat 'n halwe aandeel in die plaas Botterkraal ingesluit het, per openbare veiling verkoop moes word, en die

opbrengs gelykop onder sy naaste familie verdeel word. In hierdie geval sou dit die erflater se broers en susters en indien een van hulle reeds oorlede was, hulle kinders of kindskinders wees. Aangesien Jacobus Johannes Gerrit (Kootjie) Swanepoel een van sewe kinders was, sou elkeen van sy broers en susters op 'n sesde van sy boedel geregtig wees (Van der Merwe & Rowland 1977: 55, 63 - 64).

Die feit dat Jacobus (Kootjie) Johannes Gerrit Swanepoel (b6c5d7e3f7g6) wel 'n testament nagelaat het en die bemaking daarin, blyk dus met die eerste oogopslag besonder gunstig vir Christiaan Hendrik Swanepoel te wees. 'n Deeglike studie van die boedel- en distribusierekening bied egter 'n heel ander perspektief. Hiervolgens is die geswore waardasie van Botterkraal met die afhandeling van die boedel in 1940 op £1 240 gestel. As gesamentlike eienaar was Jacobus Johannes Gerrit (Kootjie) Swanepoel se aandeel dus £620 werd. Die waardasie van die los goed was aanvanklik £40, maar op 'n vendusie het dit slegs £29.9.0 opgelewer. Die totale bate van die boedel het dus £646.9.0 beloop (KAB: MOOC 66870, 1939).

Daarteenoor was daar aansienlike skulde teen Jacobus Johannes Gerrit (Kootjie) Swanepoel se boedel. Eerstens het Jacobus Johannes Gerrit en Christiaan Hendrik Swanepoel ten tye van eersgenoemde se dood 'n bedrag van £616.7.6 aan die Land- en Landboubank geskuld. Hierdie instansie het gevolglik £308.3.9 teen die boedel geëis. Daarby het die twee broers gesamentlik ook 'n bedrag van £356.4.4 aan die Boerebystandsraad geskuld. Op grond daarvan is 'n eis van £178.2.2 teen Jacobus Johannes Gerrit (Kootjie) Swanepoel se boedel ingestel. Verder het Christiaan Hendrik Swanepoel grensheinings ten bedrae van £500.0.0 op Botterkraal aangebring. As mede-eienaar was Jacobus Johannes Gerrit (Kootjie) Swanepoel die bedrag van £250.0.0 aan sy broer verskuldig vir hierdie verbeteringe (KAB: MOOC 66870, 1939).

Kleiner eise deur onder andere die twee geneeshere op Prins Albert, asook instansies wat voorrade aan Jacobus Johannes Gerrit (Kootjie) Swanepoel se kafee gelewer het, het die totale skulde teen die boedel op £791.5.2 te staan gebring. Die

laste het die bates dus ver oorskry (KAB: MOOC 66870, 1939).

Op 24 Julie 1940 onderteken Christiaan Hendrik Swanepoel as *Eksekuteur Datief* 'n verklaring voor prokureur Klaas Doedes Haak op Prins Albert waarin hy onder andere die volgende onderneming maak: *Dat die gesamentlike Eienaar van die vaste eiendom neem Transport van die Testateur se deel van die eiendom, wie ook die Legitaris benoem is, as ook die andere bate in die Boedel en onderneem om alle skulde te vereffen* (KAB: MOOC 66870, 1939). Op 8 Oktober 1940 word die restant van Botterkraal gevolglik in die naam van Christiaan Hendrik Swanepoel geregistreer (AK: Transportakte 9920 en 9921, 8-10-1940).

Drie jaar na hierdie registrasie van Botterkraal in Christiaan Hendrik Swanepoel se naam moet hy noodgedwonge die plaas verkoop om die uitstaande skulde te delg. Volgens *Transportakte 7064* van 16 Junie 1943, is die *restant* van Botterkraal op 6 Junie 1943 oorgedra aan Jan Jacobus Adriaan Minie (AK: Transportakte 7064, 16-6-1943). Oorlewering wil dit hê dat Christiaan Hendrik Swanepoel, teen die agtergrond van die ontdekking van goud op die nabygeleë Spreeuwfontein 'n aantal jare vantevore, die mineraalregte op Botterkraal uitgehou het (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Die latere eienaars van Botterkraal is nie vir hierdie studie nagegaan nie, maar tans (2002) behoort dit aan Johan Senekal, eienaar van verskeie plase in die omgewing wat as Die Meule-boerdery bedryf word. Die telefoonnommer van sy woonhuis op Prins Albert is 023 - 541 1561. Op Botterkraal self woon tans slegs 'n opsigter, wat bereik kan word by 023 - 541 1439.

7.5 Kinders uit die huwelik

Uit die huwelik van Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Johanna Marais is 11 kinders gebore van wie 2 jonk oorlede is. Die kinders se besonderhede is soos volg:

- h1. Christiaan (Chrisjan) Hendrik Swanepoel (vernoem na sy oupa aan vaderskant, asook na sy vader)
Gebore op 11 Januarie 1917
Gedooop op 15 Maart 1917 op Zeekoegat, Prins Albert, deur ds DJ le R Marchand (NGKA: RA 4/111 A: nr 63)
Dooopgetuies: Matthys Frederik Swanepoel (sy vader se jongste broer)
Igenasnia Johanna Maria van Eck
Trou op 14 Mei 1945 op Beaufort-Wes met Maria (Ria) Johanna Susanna Magdalena Verwey (NGKA: G 12/9/11: nr 28 van 1945)
Oorlede op 15 September 1997 op Robertson

- h2. Elizabeth (Bettie) Maria Swanepoel (vernoem na haar ouma aan moederskant)
Gebore op 5 April 1918
Gedooop op 18 Junie 1918 op Zeekoegat, Prins Albert, deur ds DJ le R Marchand (NGKA: RA 4/113 A: nr 96)
Dooopgetuie: Hester Margaretha Marais (haar moeder se suster)
Trou op 25 Junie 1940 op Prins Albert met Joseph Willem van Eck (geb 23 Julie 1916, oorl 11 April 1944) seun van Theodorus Louis van Eck en Elizabeth Chatwin (NGKA: G 64/4/8: nr 7 van 1940; MOOC 91956, 1944)

- h3. Maria (Miemie) Susanna Jacoba Swanepoel (vernoem na haar ouma aan vaderskant)
Gebore op 11 Junie 1919
Gedooop op 3 Julie 1919 op Prins Albert deur ds DJ le R Marchand

Doopgetuies: Pieter Benjamin de Villiers

Rachel Magdalena Marais (haar moeder se suster)

(NGKA: RA 4/115 c : nr 1)

Oorlede op 14 Augustus 1940 op 21-jarige ouderdom aan sinking- of
rumatiekkoors

Begrawe op Botterkraal (mev B van Eck 1998: onderhoud)

- h4. Abraham (Awie) Francois Bosman Swanepoel (vernoem na sy oupa
aan moederskant)

Gebore op 24 Augustus 1920

Gedooop op 8 Desember 1920 op Zeekoegat, Prins Albert, deur ds DJ le R
Marchand (NGKA: RA 4/118 A: nr 32)

Trou op Calvinia met Elsie (Ellie) Johanna Wilhelmina Louw (geb 5-2-1927,
oorl 5-12-1969), dogter van Jacob Albertus Louw en Anna Christina
Wilhelmina Nel (mev A van der Wath 1998: onderhoud)

- h5. Frederik (Freek) Hendrik Swanepoel (vernoem na sy vader se oudste broer,
asook na sy grootoupa Swanepoel)

Gebore op 14 Julie 1922

Gedooop op 21 September 1922 op Zeekoegat, Prins Albert, deur ds DJ le R
Marchand

Doopgetuies: geen

(NGKA: RA 4/122 A: nr 21)

Trou op 18 April 1944 op Beaufort-Wes met Emmerencia (Emmie) Johanna
van der Westhuizen (geb 15-2-1924, oorl 6-6-1995), dogter van Wiets
Marthinus van der Westhuizen en Margrieta Susanna NN

(NGKA: G 12/9/11: nr 37 van 1944; mev M van Zyl 2002: onderhoud)

Oorlede op 27 Junie 1984 op Jan Kempdorp

(mev M van Zyl 2002: onderhoud)

- h6. **Jacobus (Kolie) Johannes Gert Swanepoel** (vernoem na sy vader se jonger broer, asook na sy grootoupa Van Zyl)
Gebore op 28 Januarie 1924
Gedooop op 13 Maart 1924 op Zeekoegat, Prins Albert, deur eerw FJ Enslin
Dooopgetuie: Jacobus Johannes Gert Swanepoel (sy vader se broer)
(NGKA: RA 4/125 A: nr 59)
Trou op 11 Oktober 1952 op Middelburg, Mpumalanga, met Susanna (Susan) Jacoba Potgieter (geb 2-8-1935), dogter Frederik Evert Potgieter en Jacoba Maria Taljaard
Oorlede op 26 April 1993 op Villiersdorp
- h7. **Louisa Petronella Swanepoel** (vernoem na haar moeder se oudste suster, asook haar oumagrootjie, Louisa Petronella Fourie)
Gebore op 3 Augustus 1925
Gedooop op 20 Januarie 1926 op Prins Albert deur ds DJ le R Marchand
Dooopgetuies: geen
(NGKA: RA 4/127 A: nr 54)
Oorlede op 8 Desember 1938 op 13-jarige ouderdom op Zeekoegat aan ruggraatkoors.
Begrawe op Botterkraal
(mev B van Eck 1998: onderhoud)
- h8. **Salomina (Sally) Susanna Swanepoel** (vernoem na haar vader se derde oudste suster)
Gebore op 25 Desember 1927
Gedooop op 22 Maart 1928 op Prins Albert deur ds DJ le R Marchand
Dooopgetuies: geen
(NGKA: RA 4/131 B: nr 59)
Trou in Augustus 1952 op Worcester met Sarel (Karel) Jacobus Nel (geb 3-8-1919, oorl 8-6-1989), seun van Jacobus Willem Nel en Susanna Catharina NN
(MKK: MOOC 4446, 1989; mev S Nel 2002: onderhoud)

- h9. Sophia (Sophie) Magdalena Swanepoel (vernoem na haar moeder se jonger halfsuster, Sophie Bowen, née Marais)
Gebore op 17 September 1929
Gedooop op 13 November 1929 op Prins Albert deur ds JS Theron
Dooftooi: 7/6
(RA 4/135 A: nr 30)
Trou op 8 Desember 1948 op Beaufort-Wes met Nicolaas (Nick) Johannes Jacobus Ras (geb 23-11-1924, oorl 22-7-1988) seun van Johannes Abraham Jacobus Ras en Anna Maria Keyser
(NGKA: G 12/ 9/11: nr 11 van 1947/48; mev M Steenkamp 2002: onderhoud)
- h10. Anna (Anna) Francina Christina Swanepoel (vernoem na haar stiefouma, Anna Francina Christina Weyers, tweede vrou van Abraham Francois Bosman Marais)
Gebore op 25 Mei 1934
Gedooop op 16 Julie 1934 op Prins Albert deur ds HS Theron
Dooftooi: Susanna Elizabeth Niehaus
Dooftooi: 7/6
(NGKA: RA 4/142 A: nr 12)
Trou c 1956 op Wellington met Ockert Erasmus (oorl c 1962)
Hertrou op 28 Desember 1964 op Prins Albert met Pieter Carel Joubert (geb 4-1-1932)
Oorlede op 6 September 2001 op Robertson
(mev A Pretorius 2002: onderhoud; mev S Nel 2002: onderhoud)
- h11. Matthys (Thys) Frederik Swanepoel (vernoem na sy vader se jongste broer, asook sy oorgrootoupa, Matthys Booyens)
Gebore op 14 Julie 1935
Gedooop op 28 Desember 1935 op Prins Albert deur ds HS Theron
Dooftooi: Pieter de Villiers (eggenoot van sy moeder se suster, Rachel

Magdalena Marais)

Doopfooi: 7/6

(NGKA: RA 4/147 B: nr 20)

Doopfooi: 7/6

Ongetroud

Oorlede op 23 Mei 1991 op Prins Albert

Die Swanepoel-kindere omstreeks 1929. Voor: Freek; Middel (vlnr): Miemie, Awie, Chrisjan en Bettie; Agter: Kolie en Louisa. Sally sit op die arm van die persoon links agter. Die herkenbare volwassenes heel agter is: Maria S J van Zyl, Sophie Bowen (jonger halfsuster van Maria Johanna Marais) en Kootjie Swanepoel.

7.6 Onderwys en opvoeding

Aan die begin van die twintigste eeu was daar 'n aansienlike aantal kinders in die distrik Prins Albert wat weens die behoefte van hulle ouers nie oor die geleentheid vir onderwys beskik het nie. Dit het daartoe gelei dat die kerkraad van die NG Gemeente Prins Albert op 13 Oktober 1917 besluit het om 'n koshuis vir arm kinders op die dorp op te rig. 'n Kommissie is voorts deur die kerkraad aangewys om die omvang van die probleem vas te stel en te rapporteer hoeveel arm kinders nie op skool is nie. Dit blyk dat die beplanning stadig gevorder het, want eers op 15 November 1930 is die skoolkoshuis op Prins Albert amptelik geopen (Stockenström gd: 75, 81).

Dit blyk ook dat daar met die eeuwending van die negentiende na die twintigste eeu 'n hele aantal plaasskole en private boereskole in die Prins Albert-omgewing bestaan het. Die status van hierdie skole is bepaal deur die aantal skoolgaande kinders. Daarby was hierdie skole vir hulle voortbestaan afhanklik van die beskikbaarheid van onderwysers, geskikte lokale en verblyf vir onderwysers. Teen 1893 was daar reeds 22 skole in en rondom Prins Albert waar 577 kinders onderrig ontvang het (Botes & Botes 1992: 72).

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais (b2c2d6e1f7g6h3i7) se kinders het hulle eerste skoolonderrig in verskillende plaasskole in die omgewing van Botterkraal ontvang. Die oudste seun Christiaan (Chrisjan) Hendrik Swanepoel kry sy eerste onderrig op Antjesfontein by juffrou Florrie Forsyth (mev B van Eck 1998: onderhoud). Hierdie plaasskool het in 1925 tot stand gekom en vanaf 1928 tot 1939 as Klein Antjesfontein bekend gestaan (Botes & Botes 1992: 72 - 73).

Daarteenoor was Elizabeth (Bettie) Maria Swanepoel, Maria (Miemie) Susanna Jacoba Swanepoel en Abraham (Awie) Francois Bosman Swanepoel van sub A tot standerd twee in die plaasskool op die buurplaas Tierberg, waar juffroue Jooste en

Kwartierstaat van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5)
 Stellenbosch University <http://scholar.sun.ac.za>

b6c5 Christiaan Maria Swanepoel x Sibella * 1757 Swanepoel ≈ 1758 * 1764 † c 1831 ≈ 1764 <i>neef x niggie</i>	b7c6 Maria x Sibella Swanepoel * 1757 Swanepoel ≈ 1758 * 1764 † c 1831 ≈ 1764 <i>neef x niggie</i>	b7c1 Frederik Johanna Hendrik x Adriana Swanepoel Lier ≈ 1756 * 1774 ≈ 1775 † 1855	b11 Johanna x Adriana Lier * 1774 ≈ 1775 † 1855	b6c2d4 Barend Elizabeth Matthys x Johanna Booyens Venter ≈ 1786 ≈ 1790	b3c2d1e? Elizabeth x Johanna Venter ≈ 1790	b2c5d2 Joachim Deborah Christoffel x Retief Esterhuizen ≈ 1787 ≈ 1768 <i>Suster van Piet Retief</i>	b4c7d4 Deborah x Retief ≈ 1787 <i>Suster van Piet Retief</i>	b3c2 Jacobus Johanna van x Labuschagne Zyl ≈ 1750 ≈ 1735	b1c6 Johanna x Labuschagne ≈ 1750	PN Smit x Onbekend	b2c4d4 Charl Anna Jacobus x Catharina Blignault Petronella ≈ 1783 Killian ≈ 1785	a2b2 Anna x Catharina Petronella Killian ≈ 1785	Hermanus Maria Heunis x Catharina * 1768 Gerber a 1798 * 1779 Leiden	b5 Maria x Catharina Gerber * 1779
b6c5d7 Pieter Johannes x Swanepoel 7-1-1821 * 13-2-1799 B/Wes ≈ 11-8-1799 † 26-3-1885 Rietkuil Prins Albert <i>neef & kleinneef x</i>	b7c1d2 Johanna Frederika Petronella Swanepoel * 29-8-1804 ≈ 16-6-1805 Tulbagh † c 1840 <i>niggie & kleiniggie</i>	b6c2d4e2 Matthys Booyens x ≈ 27-11-1809 21-6-1829 B/Wes	b2c5d2e4 Catharina Elizabeth Esterhuizen ≈ 2-10-1808	b3c2d2 Jan van xxx Zyl 16-7-1815 ≈ 5-6-1768 George † 1833	Susanna Maria Smit	b2c4d4e? Sarel/Charl Jacobus x Blignault 18-8-1845 ≈ 3-5-1807 George	b7 Maria Elizabeth Susanna Heunis * 14-10--1815 ≈ 15-10-1815 † 27-10-1849							
b6c5d7e3 Frederik Hendrik Swanepoel x * 16-4-1827 14-4-1845 Vlakfontein, B/Wes Prins Albert ≈ 29-7-1827 Beaufort-Wes † 8-9-1909 Prins Albert	b6c2d4e2f1 Catharina Elizabeth Johanna Booyens * 20-7-1830 ≈ 18-9-1830 Beaufort-Wes † 2-10-1879 Swanepoelsaanleg, Wolwekraal Prins Albert	b3c2d2e13 Jacobus Johannes Gerhardus van Zyl xxx * 20-10-1830 15-3-1865 ≈ 12-6-1831 George Oudtshoorn † 28-10-1903	b2c4d4e?f? Maria Catharina Stefina Johanna Rosina Helena Martina Blignault * 19-9-1846 ≈ 28-2-1846 George											
b6c5d7e3f7 Christiaan Hendrik Swanepoel * 14-7-1864 ≈ 25-9-1864 Prins Albert † 14-11-1927 Botterkraal, Prins Albert	x 2-1-1882 Prins Albert	b3c2d2e13f5 Maria Susanna Jacoba van Zyl * 15-4-1866 ≈ 13-7-1866 Bakoven, Graaff-Reinet (Aberdeen) † 17-7-1938 Prins Albert												
b6c5d7e3f7g5 Chritiaan Hendrik Swanepoel * 2-10-1893 ≈ 29-11-1893 Traka, Willowmore † 30-1-1948 Rondebosch, Kaapstad														

Figuur 24

Kirsten die onderwyseresse was (mev B van Eck 1998: onderhoud; mnr A Swanepoel 2002: onderhoud). Hierdie plaasskool het in 1904 tot stand gekom en tot in 1931 bestaan (Botes & Botes 1992: 72 - 73).

Die woonhuis op die plaas Tierberg waar Bettie, Awie en Miemie Swanepoel hulle eerste skoolopleiding ontvang het

Na die voltooiing van standerd twee is Chrisjan, Bettie, Miemie en Awie in die koshuis op Prins Albert geplaas waar hulle tot aan die einde van standerd ses skool gegaan het (mev B van Eck 1998: onderhoud; mnr A Swanepoel 2002: onderhoud).

Van 1897 tot 1923 was Frans Stofberg die skoolhoof op Prins Albert. In 1924 is hy opgevolg deur BJ du Toit en in 1933 is JF O'Grady as skoolhoof aangestel. In Januarie 1935 het GJ Potgieter by hom oorgeneem en 21 jaar in daardie hoedanigheid aangebly (Stockenström gd: 77 - 78; Botes & Botes 1992: 67 - 68). Twee van die bekendste onderwysers wat in die dertigerjare op die personeel van die hoërskool gedien het, was die latere historikus en argivaris Anna Böeseken

(1931 - 1932), en die skrywer Hettie Smit (1936 - 1937). Nog een van die onderwyseresse op Prins Albert was ene juffrou Daniel (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Frederik (Freek) Hendrik, Jacobus (Kolie) Johannes Gert, Louisa (Louisa) Petronella, Salomina (Sally) Susanna, Sophia (Sophie) Magdalena, Anna Francina Christina en Matthys (Thys) Frederik Swanepoel begin almal hulle skoolloopbane op Zeekoegat waar hulle ook in die koshuis ingewoon het. Die skool op Zeekoegat is in 1896 tot stand gebring en het tot in 1952 voortbestaan (Botes & Botes: 1992: 72 - 73). Van die onderwysers op Zeekoegat by wie die Swanepoel-kindere onderrig ontvang het, was mnr Le Grange, White, Veldtsman en Van Onselen (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Mnr Veldtsman het in 'n stadium 'n onderwyser op Clanwilliam aanvaar en Jacobus (Kolie) Johannes Gert Swanepoel het vir ongeveer 'n kwartaal saam met hom daarheen gegaan (mnr K Swanepoel gd: onderhoud; mev B van Eck 1998: onderhoud).

Mettertyd word Frederik (Freek) Hendrik en Jacobus (Kolie) Johannes Gert Swanepoel ook Prins Albert toe gestuur waar laasgenoemde aanvanklik by sy oom en naamgenoot, Jacobus (Kootjie) Johannes Gerrit Swanepoel, loseer. Later word hy ook in die koshuis geplaas waar die kosgangers in die dertigerjare van die vorige eeu nog handewerk moes verrig (mnr K Swanepoel gd: onderhoud). Eers in die volgende dekade is hierdie gebruik afgeskaf en is daar gepoog om die stempel van 'n Armkoshuis te verwyder deur die naam te verander na die Goeie Hoop-Losieshuis (Botes & Botes 1992: 68, 72, 73).

In daardie stadium het die skool bestaan uit twee sessies, waarvan die laaste eers om halfvier in die middag geëindig het. Op Woensdae was daar egter net een sessie, maar dan het die skool 'n halfuur vroeër begin. (Haak 1999: 63, 66 - 67). Soos sy ouer broers en susters, verlaat Jacobus (Kolie) Johannes Gert Swanepoel

die skool aan die einde van 1938 nadat hy standerd ses geslaag het om sy vader op die plaas met die boerdery te help (mnr K Swanepoel gd: onderhoud).

Finansiële omstandighede was grootliks verantwoordelik vir die Swanepoelkinders se vroeë skoolverlating. Gevolglik het die skoolhoof, JF O'Grady, aan die einde van 1934 'n vrugtelose versoek aan Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) gerig om sy seun, Abraham (Awie) Francois Bosman Swanepoel, toe te laat om verder as standerd ses te leer. Die skool sou in so 'n geval selfs gratis boeke aan laasgenoemde verskaf (mnr A Swanepoel 2002: onderhoud).

Hierdie verskynsel van vroeë skoolverlating was nie net tot die Swanepoelgesin van Botterkraal beperk nie, want in November 1941 het die kerkraad van die NG Gemeente van Prins Albert 'n opvoedingskommissie in die lewe geroep. Die doel hiermee was eerstens om toe te sien dat geen kind onnodig vroeg die skool verlaat nie en tweedens kinders wat wel die skool verlaat, te help om 'n behoorlike heenkome te vind (Stockenström gd: 94).

Soos reeds gemeld, begin die vyf jongste kinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais (b2c2d6e1f7g6h3i7) almal hulle skoolloopbane op Zeekoegat. Louisa (Louisa) Petronella, Salomina (Sally) Susanna en Sophia (Sophie) Magdalena ontvang van sub A tot standerd vyf hulle opleiding op Zeekoegat, waar Louisa in haar standerd vyf-jaar (1938) oorlede is. Haar twee jonger susters, Sally en Sophie, voltooi daarna standerd ses op Beaufort-Wes (mev S Nel 2002: onderhoud; mev B van Eck 1998: onderhoud).

Die twee jongste kinders, Anna (Anna) Francina Christina en Matthys (Thys) Frederik, word in standerd twee en standerd een onderskeidelik op Beaufort-Wes in die skool geplaas en voltooi ook standerd ses daar (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Die volgende tabel bied 'n benaderde kronologiese uiteensetting van die Swanepoel-kindere se skoolloopbane, gebaseer op die aanname dat hulle skool toe gestuur is in die jaar van hulle sewende verjaarsdag:

S t d	Chris * 1917	Bettie * 1918	Miemie * 1919	Awie * 1920	Freek * 1922	Kolie * 1924	Louisa * 1925	Sally * 1927	Sophie * 1929	Anna * 1934	Thys * 1935
A	1924	1925	1926	1927	1929	1931	1932	1934	1936	1941	1942
B	1925	1926	1927	1928	1930	1932	1933	1935	1937	1942	1943
1	1926	1927	1928	1929	1931	1933	1934	1936	1938	1943	1944
2	1927	1928	1929	1930	1932	1934	1935	1937	1939	1944	1945
3	1928	1929	1930	1931	1933	1935	1936	1938	1940	1945	1946
4	1929	1930	1931	1932	1934	1936	1937	1939	1941	1946	1947
5	1930	1931	1932	1933	1935	1937	1938	1940	1942	1947	1948
6	1931	1932	1933	1934	1936	1938	-	1941	1943	1948	1949

7.7 Lewensomstandighede

Zeekoegat, wat 'n belangrike rol in die lewe van die Swanepoels van Botterkraal gespeel het, was teen die einde van die neëntiende eeu die middelpunt van 'n vooruitstrewende gemeenskap. In 1897 het dit 'n kortstondige goudstormloop beleef toe goud op die omliggende plase Spreeufontein, Gatsplaas en Klein-Waterval ontdek is. Uit die Trakarivier wat deur die gemeenskap vloe, is koringlande en vrugteboorde besproei, terwyl 'n koringmeule deur 'n stoomenjinn aangedryf is.

Die oorblyfsels van 'n eens deftige hotel, wat aan reisigers tussen Beaufort-Wes en Oudtshoorn herberg gebied het, is vandag steeds hier te sien. Verder was daar ook 'n smidswinkel, poskantoor, drankwinkel en twee algemene handelaars. Daar was ook 'n skool en 'n koshuis. In 1915 is planne vir 'n volledige dorpsuitleg vir Zeekoegat opgetrek, maar dit het op niks uitgeloop nie (Marincowitz 1982: 26 - 27).

Die oorblyfsels van Zeekoegat se hotel tans (2002) met die Swartberge in die agtergrond

Volgens oorlewering het die poskar in die twintiger- en dertigerjare van die vorige eeu op Maandae op Zeekoegat aangedoen en Dinsdae weer teruggekeer. Die boere van die omliggende plase het gevolglik op Maandae gaan pos afhaal en sommer ook die geleentheid gebruik om vanaf die enigste telefoon by die poskantoor te bel. Gedurende die twintigerjare van die twintigste eeu was ene Chrisjan Steyn die posryer (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Die distriksgeneesheer, dr HPD van Wyk (1932 tot 1968), het ook gereeld na Zeekoegat gereis om siekes te besoek en selfs tande te trek (Haak 1999: 63). Ook Maria Johanna Marais moes op 'n keer 'n tand deur dr van Wyk laat trek. Verder is die skoolkinders op Zeekoegat deur hom teen pokke ingeënt (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Meestal is daar egter gebruik gemaak van boererate. Afgesien van Hollandse medisyne is aalwynsap en groen amara byvoorbeeld vir maagongesteldhede gebruik. Verder is kruiebossies vir verskillende gebruike in die veld versamel. Om bloeding te stop, is kruie saam met spinnerakke op die wond geplaas. Babas

is na voeding kalkwater ingegee om slegte spysvertering en krampe te voorkom (mev B van Eck 1998: onderhoud).

As gemeenskapsentrum het Zeekoegat nie alleen gedien as plek waar eredienste en kerkbasaars gehou is nie, maar daar is ook konsert gehou. In hierdie verband het die CJV-tak van Zeekoegat 'n aktiewe rol in die gemeenskap gespeel. Die naam van mej Florrie Forsyth wat op Antjesfontein skoolgehou het, kom gereeld op programme van CJV-konserte voor. Hoewel sy nie 'n lidmaat van die NG gemeente was nie, het sy aktief ingeskakel en gewoonlik 'n *klavierstuk* gelewer (Botes & Botes 1992: 81 - 82). Sy was goed bevriend met Jacobus (Kootjie) Johannes Gerrit Swanepoel en het dikwels by hom op Botterkraal gekuier. Hy het haar ook by geleentheid na konserte vergesel (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Met nagmaal was Zeekoegat 'n miernes van bedrywigheid. Hoewel die mees algemene vervoermiddel in die jare twintig van die vorige eeu donkie- en perdekarre was, het almal hulle beste klere aangetrek en veral die vroue was in lang deftige rokke met valletjies om die nek geklee met groot hoede op hulle koppe (mev B van Eck 1998: onderhoud). Ook ds DJ le Roux Marchand wat van 1911 tot 1928 predikant op Prins Albert was, was vir vervoer afhanklik van 'n kar en perde wat die kerkraad vir hom aangekoop het. Eers later in sy dienstydpark het die kerkraad 'n motor vir gebruik deur die predikant aangekoop (Botes & Botes 1992: 18).

Op 20 Maart 1911 is die eerste nagmaal op Zeekoegat gehou en in 1913 is daar besluit om een keer per kwartaal 'n diens daar te hou. Hierdie diens is op weksdae gehou, omdat die predikant teen Sondag weer op die dorp moes wees (Botes & Botes 1992: 131). So is daar in die plaaslike koerant bekend gemaak dat die Heilige Nagmaal op Donderdag 4 Desember 1913 op Zeekoegat gehou sou word. Vyf jaar later is geadverteer dat daar op Woensdag 27 Februarie 1918 op Zeekoegat 'n buitediens sou plaasvind (*De Prince Albert Vriend* 3/12/1913; 20/2/1918).

Zeekoegat se kerkie

Een van die hoogtepunte vir die Swanepoel-kindere van Botterkraal was die vrugte- of kinderfees wat Frik Oosthuizen jaarliks by die populierbos op Zeekoegat vir die kindere van die gemeenskap gehou het. Volgens Elizabeth (Bettie) Maria Swanepoel was daar die heerlikste drink- en eetgoed en veral Jacobus (Kolie) Johannes Gert Swanepoel het met groot verwagting na hierdie feeste uitgesien (mev B van Eck 1998: onderhoud; Botes & Botes 1992: 132).

Nadat die plase in die Zeekoegat-omgewing in die dertigerjare van die vorige eeu toegekamp is, het die boere ook 'n jakkalsklub gestig, wat gereeld byeengekom het om jag te maak op jakkalse. Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en sy vier oudste seuns, Chrisjan, Awie, Freek en Kolie het Botterkraal self met jakkalsdraad toegekamp. 'n Buurman, ene Kerneels van der Walt, het ook soms hiermee gehelp. Nadat 'n nuwe hek by die ingang na die plaas aangebring is, het Freek en Kolie opdrag gekry om 'n kennisgewing met die woorde *Maak asseblief die*

hek toe daarop aan te bring. Hulle het egter ook die woorde *Suikerbossie*, *Rooiknop* onderaan geveer en 'n ernstige skrobbering daarvoor ontvang (mev B van Eck 1998: onderhoud).

'n Beëdigde verklaring wat Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) in 1940 voor prokureur Klaas Doedes Haak afgelê het, bied nie alleen 'n aanduiding van die omvang en onkoste verbonde aan die omheining van Botterkraal nie, maar ook van die buurplase wat aan Botterkraal gegrens het (KAB: MOOC 66870, 1939). In hierdie verklaring word gemeld dat Botterkraal geheel met jakkalsproefdraad omhein is teen die volgende koste:

- a. Deel wat aan Caroluskraal aangrens £80
 - b. Deel wat aan F.S. Marincowitz aangrens £90
 - c. Deel wat aan G. Raubenheimer aangrens £60
 - d. Deel wat aan T.L. van Eck aangrens £75
 - e. Deel wat aan Boedel wyle P.J. Swanepoel aangrens £98
- Binnedraad deur my opgerig 2000 treë* £160
£563

Hierdie omheining volg nadat daar reeds in Augustus 1913 'n vergadering op die nabygeleë Klipgat gehou is om die voorgestelde omheiningswet te bespreek. Na 'n warm debat het slegs 8 boere daarteen gestem, terwyl 19 ten gunste van die voorgestelde wet was (*De Prince Albert Vriend* 27/08/1913).

Volgens Bettie Swanepoel het Caroluskraal aan Jan Swanepoel behoort, terwyl Ganskraal die eiendom van Piet Swanepoel was. Op Tierberg, aan die westekant van Botterkraal, het die Van Ecks geboer wat ook later Bettie se skoonouers sou word. Haar latere skoonvader, Theodorus Louis van Eck, was ook die eienaar van Tuinplaas, terwyl die Oosthuizens op Klein Botterkraal geboer het. Klipgat en Lammerskraal het aan oom Daan en tant Flossie van Zyl behoort, op Moeiteverniet het 'n Botes-gesin gewoon, terwyl Kootjie (Bol) Swanepoel die eienaar van Platberg was (mev B van Eck 1998: onderhoud; Botes & Botes 1992: 100).

Botterkraal is geleë aan die grondpad tussen Prins Albert en Zeekoegat. In die jare twintig en dertig van die vorige eeu toe teerpaai in die Prins Albert-omgewing onbekend was, was dit ook die grootpad tussen Prins Albert en Willowmore. So byvoorbeeld is die nasionale pad deur die Karoo, vandag bekend as die N1, eers tussen 1939 en 1942 gebou (Haak 1999: 68). Gevolglik het baie reisigers, ook te voet, op Botterkraal aangedoen. Volgens Bettie Swanepoel is hierdie mense met groot gasvryheid ontvang en slaapplek en kos aangebied. By hulle vertrek het hulle ook padkos saamgekry. Haar pa, Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5), was besonder lief vir gesels en het die mense so lank moontlik daar probeer hou (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Die polisie op Klarstroom moes gereeld die omgewing te perd patroleer en het gewoonlik met 'n voetpad deur die poort suid van die plaasopstal gekom. By so 'n geleentheid is een van die kinders (ook dogters) opdrag gegee om die perd koud te lei (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Die poort op Botterkraal met die Swartberge in die verte

Die Swanepoel-kindere op Botterkraal moes van kleins af op die plaas help werk. So byvoorbeeld moes hulle skape oppas, bokke melk, en bene en wol in die veld bymekaarmaak vir verkoop op Zeekoegat. Sonder ongeval het dit nie altyd geskied nie en by geleentheid het Frederik (Freek) Hendrik in die dipgat beland (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Op Botterkraal is daar hoofsaaklik met skape geboer. Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en ene Frans Botes van Klein Botterkraal het by geleentheid op Colesberg gaan skape koop. Hoewel hulle per trein daarheen gereis het, moes hulle op die terugtog die skape te voet aanjaag, omdat daar toe nog nie vragmotors was nie. Eers na twee maande op die trekkpad was hulle weer tuis. Christiaan Swanepoel het by tye tot 900 merino hamels besit. Met skeertyd is die wolbale aan die dakbalke gehang en is die kindere in die bale getel om die wol te trap (mev B van Eck 1998: onderhoud).

In droogtetye is turksvyblaaie stukkend gekap en as veevoer gebruik. Daar is vandag steeds 'n groot turksvyboord op Botterkraal (mev B van Eck 1998: onderhoud). In 1926/27 is die Prins Albert-omgewing byvoorbeeld deur 'n ernstige droogte geteister. Hierdie droogte was so erg dat die ring van die NG Kerk in 1927 'n boodskap van meegevoel aan Prins Albert en die omliggende NG gemeentes gestuur het (Botes & Botes 1992: 56, 67).

Hoewel daar reeds in 1913 in die distrik Prins Albert vir water geboer is en Samson windpompe in die plaaslike weekblad geadverteer is, het boere ook met pik en graaf diep, breë fonteinslote gegrawe om water vir veesuiplings te voorsien. Teen 1919 was Lloyd se Aermoter-windpompe ook beskikbaar op Prins Albert (*De Prince Albert Vriend* 2/4/1913; 30/9/1914). Volgens Bettie Swanepoel het Christiaan Hendrik Swanepoel in die dertigerjare op Botterkraal laat boor en sterk water gekry (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Vanweë die bodemgesteldheid en droë klimaat is melkbokke aangehou om in die

daaglikse melkbehoefte van die Swanepoel-gesin op Botterkraal te voorsien. Afgesien van 'n lusernland was daar ook 'n vrugteboord met onder andere moerbeie- en appelkoosbome op Botterkraal. Soos verwag kan word, was die jonger kinders dikwels in die moeilikheid omdat hulle groen vrugte gepluk en na die eerste hap weggegooi het (mev B van Eck 1998: onderhoud).

As vervoermiddel het Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) oor 'n perdekar beskik en ook 'n ryperd besit waarmee hy aan die jakkalsjag in die omgewing deelgeneem het. Daarby het hy ook 'n donkiekar en 'n paar donkies aangehou waarmee die oudste kinders, Chrisjan, Bettie, Miemie en Awie skool toe moes ry. In die laat dertigerjare het hy 'n Willisbakkie aangeskaf (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Teen die einde van 1929 het 'n wêreldwye ekonomiese depressie ontstaan, wat ook in Suid-Afrika ernstige gevolge gehad het. Feitlik elke terrein van die ekonomie het 'n diep insinking beleef. So byvoorbeeld het die wolprys afgeneem van 1 sjieling en 4 pennies per pond in 1928/29 tot 4 pennies per pond in 1931/32. Daarbenewens is die land gedurende 1932 en 1933 deur een van die ernstigste droogtes in menseheugenis getref, wat veral die boere swaar getref het (Muller 1975: 415; Van der Walt ea gd: 523).

Op Prins Albert het hierdie droogte sulke rampafmetings aangeneem dat dit selfs in die sinode van die NG Kerk weerklank gevind het (Botes & Botes 1992: 56). Die ACVV het gevolglik in 1931 'n sopkombuis by die skool op Prins Albert ingerig en tydens pouses sop aan leerlinge voorsien. Terselfdertyd is £10 000 bewillig vir die opgradering van die pad deur Meiringspoort om sodoende 'n uitkoms aan die toenemende aantal werklose mense te bied. Verder is die Oukloofdam tydens die Depressie gebou en skoolkinders kon teen 6 pennies per dag klippe so groot soos vuurhoutjies hiervoor optel (Haak 1999: 61 - 63).

Die uitwerking van die droogte is vererger deurdat baie boere in die goeie jare

hulle plase oorgekapitaliseer het en gevolglik die rentelas nie meer kon hanteer nie. Dit het meegebring dat handelsbanke verbande begin oproep het. Teen die einde van 1932 het groot plattelandse gebiede dus in armoede verkeer en baie boere het uitgeboer en armblankes geword. Ten spyte van landswye reën en sneeu in Augustus 1933 het baie boere ongeskoold na dorpe en stede getrek en op die oorversadigde arbeidsmark 'n vastrapplek probeer kry (Muller 1975: 415; Van der Walt AJH ea gd: 523; Haak 1999: 65).

Die feit dat Jacobus (Kootjie) Johannes Gerrit Swanepoel (b6c5d7e3f7g6) en sy moeder, Maria Susanna Jacoba van Zyl, rondom 1931 na Prins Albert verhuis het waar hy 'n kafee-bakkery en 'n losieshuis bedryf het, is 'n aanduiding dat bogenoemde faktore ook die boerdery op Botterkraal ernstig geknou het. Dit word bevestig deur die feit dat die Swanepoels van Botterkraal, soos vele ander gesinne op die dorp en in die distrik, tussen Januarie 1933 en Februarie 1939 sporadies geringe hulp van die ACVV ontvang het. So byvoorbeeld is die volgende inskrywings in die NG Gemeente Prins Albert se dokumente oor armesorg en kinderwelvaart gevind:

Swanepoel Boterkraal: Januarie 1933 12/7½, 3 kinders

Februarie 1933 kontribusie 4/1, voedsel 9, klerasie 2/6

Swanepoel Boterkraal: Januarie 1934 15/0, 3 kinders

C. Swanepoel: Mei 1935 13/6, 3 kinders

Swanepoel Boterkraal: Februarie 1939 5/6, 1 kind

(NGKA: G64/8/1)

As gevolg van droogtes en die gepaardgaande swak ekonomiese toestand het die kerkraad van die NG Gemeente op Prins Albert reeds in Augustus 1926 geld bewillig vir die bedryf van 'n sopkombuis by die skool. Later is daar in samewerking met die ACVV 'n gebou opgerig wat in Mei 1931 as sopkombuis ingewy is (Botes & Botes 1992: 67 - 68). Volgens Bettie Swanepoel het die koshuiskinders egter nie sop ontvang nie en het haar suster Miemie, wat by hulle oom Kootjie ingewoon het, gewoonlik haar sop met haar gedeel (mev B van Eck

1998: onderhoud).

Hoewel die Bemarkingswet van 1937 ten doel gehad het om pryse te stabiliseer en dus bepaal het dat surplus-landbouprodukte uitgevoer moet word, het die uitbreek van die Tweede Wêreldoorlog in 1939 grootliks daartoe bygedra dat hierdie wet nie geslaagd was nie. Afslaers en spekulante het gevolglik begin om die vleismark te manipuleer sodat daar 'n vleistekort in die stede was waar hulle maksimumpryse kon behaal, terwyl die produsente op die platteland met 'n ooraanbod van vleis gesit het wat baie lae pryse behaal het (Van der Walt ea gd: 552 - 553).

Boonop is slegs 'n deel van die wolgeld tydens die Tweede Wêreldoorlog aan boere uitbetaal (mev B van Eck 1998: onderhoud). Klaarblyklik is hierdie geld deur die destydse regering aangewend vir die oorlogspoging en eers na die oorlog uitbetaal.

Afgesien van die gereelde droogtes, die wêreldwye ekonomiese depressie en die afsterwe van Jacobus Johannes Gerrit Swanepoel (b6c5d7e3f7g6) wat daartoe bygedra het dat Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) Botterkraal in 1943 moes verkoop, is sy gesin ook in die laat dertiger- en vroeë veertigerjare deur die een tragedie op die ander getref. Dit het begin met die afsterwe van sy moeder, Maria Susanna Jacoba van Zyl (b3c2d2e13f5), op 17 Julie 1938 (KAB: MOOC 60556, 1938). In dieselfde jaar, op 8 Desember 1938, sterf ook sy 13-jarige dogter, Louisa Petronella Swanepoel (b6c5d7e3f7g7), op Zeekoegat aan ruggraatkoors (mev B van Eck 1998: onderhoud). Die jaar daarna, op 14 November 1939 sterf sy broer, Jacobus (Kootjie) Johannes Gerrit Swanepoel (b6c5d7e3f7g6), in die ouderdom van 44 jaar aan hartversaking (KAB: MOOC 66870, 1939; mev B van Eck 1998: onderhoud).

'n Paar maande later, vermoedelik op 14 Augustus 1940, sterf nog 'n dogter, Maria (Miemie) Susanna Jacoba Swanepoel (b6c5d7e3f7g3), op 21-jarige ouderdom nadat

sy lank siek was aan rumatiekkoors (mev B van Eck 1998: onderhoud). In 'n desperate poging om haar te lewe te red, het haar vader haar selfs na Barrydale se bad geneem. Besoeke aan medici op Ladismith, Montagu, Swellendam, Mosselbaai en Oudtshoorn ten spyt, is sy op jeugdige ouderdom op Botterkraal oorlede.

Miemie Swanepoel en haar broer, Chrisjan, by geleentheid van hulle suster, Bettie, se troue op 25 Junie 1940 op Prins Albert met Joseph Willem van Eck

Kort hierna, in Januarie 1942, verdrink 'n kleinseun Theodaris Louis van Eck in 'n plaasdam, terwyl Christiaan Hendrik Swanepoel se 26-jarige skoonseun, Joseph Willem van Eck, op 11 April 1944 as gevolg van 'n stroper-ongeluk sterf (mev B van Eck 1998: onderhoud). Elizabeth (Bettie) Maria Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h2) bly dus as 26-jarige weduwee agter met 'n dogtertjie van 2 jaar en 7 maande en 'n babaseun van 'n maand.

Na die verkoop van Botterkraal in 1943 verhuis Christiaan Hendrik Swanepoel en sy gesin in 1944 eers na die plaas Hansrivier nr 169 net suid van Beaufort-Wes, voordat hulle uiteindelik op Beaufort-Wes huisvesting vind (mev B van Eck 1998: onderhoud). Op hierdie wyse het die Swanepoels van Botterkraal ook deel

geword van die vele ongeskoolde, verarmde boere wat in die dertiger- en veertigerjare hulle plase verloor het en in dorpe en stede 'n nuwe heenkome moes vind.

In daardie stadium was die oudste dogter, Elizabeth (Bettie) Maria Swanepoel, reeds 'n weduwee. Die ander agt oorlewende Swanepoel-kinders se ouderdomme in 1944 was: Christiaan (Chrisjan) Hendrik Swanepoel 27 jaar, Abraham (Awie) Francois Bosman Swanepoel 24 jaar, Frederik (Freek) Hendrik Swanepoel 22 jaar, Jacobus (Kolie) Johannes Gert Swanepoel 20 jaar, Salomina (Sally) Susanna 17 jaar, Sophia (Sophie) Magdalena Swanepoel 15 jaar, Anna (Anna) Francina Christina Swanepoel 10 jaar, en Matthys (Thys) Frederik Swanepoel 9 jaar.

Die seuns Awie, Freek en Kolie het in daardie stadium reeds by die destydse Suid-Afrikaanse Spoorweë en Hawens in diens getree, terwyl Sally na voltooiing van standerd ses op Beaufort-Wes by ene Maggot as winkel-assistent in diens getree het. Die oudste seun, Chrisjan, het by sy ouers op Botterkraal gebly en eers met hulle verhuising na Beaufort-Wes by die Spoorweë in diens getree. Die jongste drie kinders Sophie, Anna en Thys was toe nog op skool (mnr A Swanepoel 2002: onderhoud; mev S Nel 2002: onderhoud).

Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Johanna Marais nadat hulle Botterkraal verlaat het

7.8 Afsterwe van Christiaan Hendrik Swanepoel

Bogenoemde gebeure het 'n negatiewe uitwerking op Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) se gesondheid gehad en met die verhuising na Beaufort-Wes het hy reeds probleme ondervind (mev B van Eck 1998: onderhoud). 'n Bietjie meer as drie jaar later, op 30 Januarie 1948, sterf hy in die Rondebosch Hospitaal in Kaapstad in die ouderdom van 54 jaar, 3 maande en 28 dae (KAB: MOOC 4230, 1953). Op 2 Februarie 1948 word hy in die Woltemade begraafplaas begrawe in graf nommer 61240B.

As gevolg van die ekonomiese omstandighede aan die einde van die Tweede Wêreldoorlog en die Swanepoels se finansiële posisie, was slegs vier gesinslede in staat om die begrafnis by te woon. Maria Johanna Marais (b2c2d6e1f7g6h3i7) en haar seuns Christiaan (Chrisjan) Hendrik (b6c5d7e3f7g5h1) en Frederik (Freek) Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h5) is deur 'n susterskind van eersgenoemde na Kaapstad geneem. Salomina (Sally) Susanna Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h8) het in daardie stadium in 'n tekstiel fabriek in Kaapstad gewerk en kon gevolglik ook die begrafnis bywoon (mnr A Swanepoel 2002: onderhoud; mev B van Eck 2002: onderhoud).

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) se graf kan gevind word deur die volgende aanwysings te volg: gaan in by hek 6, draai links en stap ongeveer 30 meter tot by twee kindergraffies van Louis Bekker en Amanda. Draai aan die voetenent van hierdie graffies regs en stap tot by graf nr 61240B. Hierdie graf is in September 1982, op inisiatief van die skrywer, deur Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) se kinders en kleinkinders van 'n grafsteen voorsien.

Christiaan Hendrik Swanepoel se graf in die Woltemade Begraafplaas in Kaapstad

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) se weduwee, Maria Johanna Marais, word dus agtergelaat met twee onmondige kinders, naamlik Anna (13) en Thys (12). Soos reeds gemeld was Sally (20) toe in Kaapstad werksaam, terwyl Sophie (18) reeds op 8 Desember 1947 op Beaufort-Wes getroud is (NGKA: G 12/9/11: nr 11 van 1947/48). Aanvanklik bly Maria Johanna Marais met haar twee jongste kinders op Beaufort-Wes aan, maar later vestig sy en haar oudste dogter, Elizabeth (Bettie) Maria Swanepoel, hulle op Prins Albert. Soos vroeër gemeld, was laasgenoemde toe reeds 'n weduwee, nadat haar man Joseph Willem van Eck op 11 April 1944 oorlede is en haar met twee kinders Marina Elizabeth (2 jaar en 7 maande) en Melvin Eben (1 maand) agtergelaat het. In die sestigerjare woon hulle in Christina de Witstraat 15. Rondom 1970 verhuis hulle na Markstraat 41 op Prins Albert.

Christina de Witstraat 15, Prins Albert

Die huis in Markstraat 41, Prins Albert

Op 25 Januarie 1973 sterf Maria Johanna Swanepoel in die ouderdom van 81 jaar en 5 dae en word op 28 Januarie 1973 in die begraafplaas op Prins Albert ter ruste gelê.

Maria Johanna Marais se vyf seuns tydens haar begrafnis op 28 Januarie 1973: Thys is links agter op die foto, Kolie links voor, Chrisjan met sy rug na die kamera, Awie regs voor en Freek regs in die middel. Regs agter op die foto is Kobus Nel, 'n kleinseun

Maria Johanna Swanepoel, née Marais, se graf in die begraafplaas op Prins Albert

7.9 Nalatenskap

Soos reeds gemeld, verlaat Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en sy gesin Botterkraal in 1944. Daarmee saam breek die einde van 'n era aan. Nie

alleen was dit die einde van die Swanepoel-familie se wel en weë op Botterkraal nie, dit was ook die einde van 'n tradisie van ses agtereenvolgende Swanepoel-geslagte wat as veeboere 'n bestaan gemaak het. Deel van hierdie tradisie was 'n lewenstyl, 'n verknogtheid aan en 'n hunkering na grond en dier wat deur oud-politikus, Danie Schutte, as 'n *genetiese defek* van die Afrikaner bestempel is (*Rapport 13/10/2002*).

Die verstedeliking van ongeskoolde, verarmde boere in die eerste paar dekades van die vorige eeu was 'n universele verskynsel wat nie tot 'n enkele familie of landstreek beperk was nie. So byvoorbeeld vorm dit ook die agtergrond waarteen Chris Barnard se bekroonde jeugverhaal *Voetpad na Vergelegen* in die Laeveld in die voormalige Oos-Transvaal afspeel. En soos in Barnard se verhaal, het die afskeid van Botterkraal ook vir die Swanepoel-gesin nie sonder emosie gepaard gegaan nie. Die volgende woorde van die hoofkarakter, Krisjan, by die afskeid van Vergelegen, kan met 'n enkele aanpassing ook op die Swanepoels van Botterkraal van toepassing gemaak word: *Al ons sweet lê hier, al ons lag en ons huil. Elke boom en klip op Vergelegen [Botterkraal] het 'n storie, elke klofie, en net ons ken hulle storie. Ons ken elke berg en elke voetpad soos ons onself ken, soos ons die huis ken, soos ons elke skaduwee in die huis ken, en die kraak van elke deur, en elke geitjie teen elke muur. Vergelegen [Botterkraal] is nie 'n plaas nie, Vergelegen [Botterkraal] is óns – elkeen van ons op sy eie en almal van ons tesame. Jy kan nie van jouself af weggaan nie* (Barnard 1987: 147).

Soos reeds vroeër in hierdie hoofstuk gemeld, is slegs agt van Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Johanna Marais se elf kinders getroud. Uit die aangehegte bylaag blyk dit dat 'n groot nageslag uit hulle voortgespruit het wat vandag oor die lengte en breedte van Suid-Afrika en selfs Namibië versprei is. Een van die gevolge van hierdie verstrooiing is die feit dat heelparty van Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Johanna Marais se kleinkinders geen kontak met mekaar het nie en mekaar in sommige gevalle nog nooit ontmoet het nie.

Die oudste seun, Christiaan (Chrisjan) Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h1), het by sy ouers op die plaas bly woon en in 1944 saam met hulle na Beaufort-Wes verhuis waar hy aanvanklik as kruier by die destydse Suid-Afrikaanse Spoorweë en Hawens in diens getree het. Op 14 Mei 1945 word die 28-jarige Christiaan Hendrik Swanepoel van Nuwestraat 52 op Beaufort-Wes, deur ds JC du Plessis in die huwelik bevestig met Maria (Ria) Johanna Susanna Magdalena Verwey van Jamesstraat 68. Laasgenoemde se beroep word op die huweliksertifikaat as winkelklerk aangedui (NGKA: G 12/9/11: nr 28 van 1945). 'n Enkele dogter, Johanna (Jolene), word op 3 Mei 1946 uit hierdie huwelik gebore. Na sy vrou se afsterwe op 25 April 1986 op Beaufort-Wes, verhuis Christiaan Hendrik Swanepoel na sy dogter op Vredenburg. Later vestig hy hom saam met twee van sy weduwee-susters, Sally Nel en Sophie Ras, op Robertson waar hy op 15 Desember 1997 in die ouderdom van 80 jaar oorlede is (mev J van der Merwe 2002: onderhoud).

Chrisjan Swanepoel en Ria Verwey op hulle troudag

Die tweede oudste seun, Abraham (Awie) Francois Bosman Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h4), is die eerste kind van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais wat die huis noodgedwonge verlaat om te gaan werk. In die laat dertigerjare van die vorige eeu tree hy as arbeider by die Suid-Afrikaanse Spoorweë in diens en word na Calvinia verplaas. Dit is ook hier waar hy later met Elsie (Ellie) Johanna Wilhelmina Louw getroud is. Hy word meermale verplaas en woon onder andere in Durbanville, Tiervlei (Bellville), Beaufort-Wes, Stanger en Durban (mnr A Swanepoel 2002: onderhoud).

Ellie en Awie Swanepoel

Uit die huwelik tussen Abraham Francois Bosman Swanepoel en Elsie Johanna Wilhelmina Louw is die volgende drie seuns en twee dogters gebore:

b6c5d7e3f7g5h4i1

Anna Christiana

Wilhelmina

Swanepoel

* 16-12-1944 Calvinia

b6c5d7e3f7g5h4i2

Abraham Christiaan

Swanepoel

* 30-7-1946 Tiervlei

b6c5d7e3f7g5h4i3

Jacob Albertus

Swanepoel

* 21-8-1947 Beaufort-

Wes

b6c5d7e3f7g5h4i4

Petrus Hendrik

Swanepoel

* 28-7-1950 Beaufort-

Wes

B6c5d7e3f7g5h4i5

Maria Magdalena

Swanepoel

* 6-8-1955 Beaufort-Wes

Ellie en Awie Swanepoel met hulle kleinseun Reinard van der Wath in 1967

Op 5 Desember 1968 sterf Elsie Johanna Wilhelmina Louw op 42-jarige ouderdom in Durban en word daar begrawe. Abraham Francois Bosman Swanepoel is tans (2002) 82 jaar oud en woon by sy oudste dogter in Brackenfell (mev A van der Wath 2002: onderhoud).

Die volgende seun, Frederik (Freek) Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h5), tree ook op Beaufort-Wes by die Suid-Afrikaanse Spoorweë en Hawens in diens.

Ten tye van sy huwelik met die 19-jarige Emmerentia (Emmie) Johanna van der Westhuizen op 18 April 1944 op Beaufort-Wes, is hy 21 jaar oud en beklee hy die amp van rangeerder. By hierdie geleentheid word die egpaar se adres as Nuwestraat 41 aangegee. Ds AS Malan bevestig die paartjie in die eg (NGKA: G

12/9/11: nr 37 van 1944).

Freek Swanepoel omstreeks 1942

In die middel vyftigerjare tree Freek Swanepoel by die Departement Waterwese in diens en word na Theunissen verplaas. In die sestigerjare verhuis hy en sy gesin na Hopetown waar hy by die bou van die Van der Kloofdam betrokke was.

Freek Swanepoel (regs) met die baba in sy arms, sy vrou Emmie van der Westhuizen (middel) en hulle oudste seun Frederik Christiaan (Pikkie)

Uit Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h5) en Emmerentia Johanna van der Westhuizen se huwelik word die volgende vyf seuns en drie dogters gebore

Kwartierstaat van Jacobus Johannes Gert Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6)

b6c5d7 Pieter Johannes x Swanepoel * 1799 † 1885 <i>neef</i> b7c1d2 Johanna Frederika Petronella Swanepoel * 1804 † c 1840 <i>x niggie</i>	b6c2d4e2 Matthys Booyens x ≈ 1809 b2c5d2e4 Catharina Elizabeth Esterhuizen ≈ 1808	b3c2d2 Jan van x Zyl ≈ 1768 Susanna Maria Smit	b2c4d4e? Sarel Jacobus x Blignault ≈ 1807 b7 Maria Elizabeth Susanna Heunis * 1815	b2c2d6e1f7 Johannes Stephanus x Marais ≈ 1798 † 1880 b5c7d5e5 Rachel Magdalena Joubert * 1804	b7c1d8e3 Abraham Francois x Bosman * 1819 b7c6d1e3 Anna Deborah Bosman * 1821	b3c4d1e1f1 Pieter Cornelis x Johannes Gouws ≈ 1806 b8c1d8e1f1 Elizabeth Maria Joubert ≈ 1804	PN Fourie x Maria Johanna NN
b6c5d7e3 Frederik Hendrik Swanepoel * 16-4-1827 ≈ 29-7-1827 Beaufort-Wes † 8-9-1909 Markstraat 5 Prins Albert	b6c2d4e2f1 Catharina Elizabeth Johanna Booyens * 20-7-1830 ≈ 18-9-1830 B/Wes † 2-10-1879 Swanepoelsaanleg Prins Albert	b3c2d2e13 Jacobus Johannes Gerhardus van Zyl * 20-10-1828 ≈ 12-6-1831 George † 28-10-1903	b2c4d4e?f? Maria Catharina Stefina Johanna Rosina Helena Martina Blignault * 19-9-1846 ≈ 28-2-1847 George	b2c2d6e1f7g6 Jacobus Johannes Marais * 24-10-1835 ≈ 27-12-1835 Beaufort-Wes	b7c1d8e3f? Anna Susanna Bosman	b3c4d1e1f1g? Willem Francois Gouws * 1833 Koup † 12-11-1861 Brakvallei Fraserburg	Louisa Petronella Fourie
b6c5d7e3f7 Christiaan Hendrik Swanepoel * 14-7-1864 ≈ 25-9-1864 Prins Albert † 14-11-1927 Boter Kraal	x 2-1-1882 Prins Albert	b3c2d2e13f5 Maria Susanna Jacoba van Zyl * 25-4-1866 ≈ 13-7-1866 Bakoven, Graaff-Reinet † 17-7-1938 Prins Albert	b2c2d6e1f7g6h3 Abraham Francois Bosman Marais * 5-7-1858 ≈ 17-10-1858 B/Wes	x 28-7-1880 Beaufort-Wes	b3c4d1f1g?h? Elizabeth Maria Gouws * ≈ † 23-11-1898 Letjiesbos, Beaufort-Wes		
b6c5d7e3f7g5 Christiaan Hendrik Swanepoel * 2-10-1893 ≈ 29-11-1893 Willowmore † 30-1-1948 Rondebosch (Woltemade Begraafplaas)	x 28-9-1915 Zeekoegat, Prins Albert	b2c2d6e1f7g6h3i5 Maria Johanna Marais * 19-1-1892 ≈ 13-3-1892 Fraserburg † 25-1-1973 Prins Albert					
b6c5d7e3f7g5h6 Jacobus Johannes Gert Swanepoel * 28-1-1924 Boter Kraal, Prins Albert ≈ 13-3-1924 Zeekoegat, Prins Albert † 26-4-1993 Kerkstraat 4, Villiersdorp							

Figuur 27

(mev M van Zyl 2002: onderhoud):

b6c5d7e3f7g5	b6c5d7e3f7g5	b6c5d7e3f7g5	b6c5d7e3f7g5	b6c5d7e3f7g5	b6c5d7e3f7g5	b6c5d7e3f7g5	b6c5d7e3f7g5
h5i1	h5i2	h5i3	h5i4	h5i5	h5i6	h5i7	h5i8
Frederik	Wietsche	Margrietha	Maria	Johannes	Marinda	Ferdinand	Christiaan
Christiaan	Marthinus	Susanna	Magdaleen	Gerhardus	Emmerentia	Francois	Hendrik
Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel	Swanepoel
* 22-10-1944	* 24-8-1949	* 13-2-1951	* 20-6-1953	* 10-12-1958	16-6-1963?	* 2-11-1964	* 3-9-1968
Beaufort-Wes	Beaufort-Wes	Beaufort-Wes	Beaufort-Wes	Theunissen	Theunissen	Hopetown	Hopetown

Op 27 Junie 1984, kort voor sy 62ste verjaarsdag, sterf Frederik Hendrik Swanepoel op Jan Kempdorp en word daar begrawe. Bykans 11 jaar later, op 6 Junie 1995, sterf Emmerentia Johanna van der Westhuizen ook op Jan Kempdorp en word by haar man ter ruste gelê (mev M van Zyl 2002: onderhoud).

Jacobus (Kolie) Johannes Gert Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6) (figuur 27) voltooi standerd ses op Prins Albert en verlaat Botterkraal om ook by die Suid-Afrikaanse Spoorweë en Hawens op Beaufort-Wes in diens te tree. Nadat hy aan dié instansie se kollege in Kaapstad opleiding ontvang het, werk hy in Soutrivier (Kaapstad) as rangeerder. Hy willig later in om na Komatipoort in die destydse Oos-Transvaal verplaas te word – 'n verplasing waarvoor werknemers destyds, as gevolg van die hoë voorkoms van malaria, meestal nie kans gesien het nie. Hiervandaan word hy na die Suid-Afrikaanse Spoorweë en Hawens se kollege in Pretoria gestuur om as stasievoorman opgelei te word (mev S Swanepoel 2002: onderhoud).

Na voltooiing van sy opleiding word Jacobus Johannes Gert Swanepoel op eie versoek op die aflospersoneel geplaas met Pretoria as basis. Hy los dus op verskeie stasies af waar die betrokke stasievoorman weens siekte- of vakansieverlof afwesig is. Op hierdie wyse beland hy op Middelburg, Mpumalanga, waar Susanna (Susan) Jacoba Potgieter (figuur 28) as stasiemeestersklerk werksaam was. Op 11 Oktober 1952 trou hulle op Middelburg en woon aanvanklik op Berg-en-dal, 'n klein spoorwegstasie naby Belfast.

Kwartierstaat van Susanna Jacoba Potgieter (b1c7d5e4f4g3h?i4)

b1c7d5e4 Frederik Evert Potgieter * c 1795 † 1871 Alexandria	b4c2 Jacomina Christina Landman ≈ 1804 † 1868 Alexandria	b? Georg Johan Röscher ≈ 1797	b1c8d4 Jacomina Aletta Frederica Johanna Vogel * 1830	b11c9d1 Cornelis Johannes van Rooyen ≈ 1804	b12c1 Georg Hendrik Stroebel ≈ 1821	b2c2d1e2f3g3 Luitje Maria Elisabeth Wessels * 1826	b1c2d5 Matthys Johannes Taljaard ≈ 1811 † 1861 Napky Swellendam neef x niggie	b1c10d1 Elizabeth Catharina Taljaard ≈ 1820	b1c5d7e2 Matthys Johannes Uys * 1812 neef van Voortrekker Piet Uys	b1c8d3 Catharina Johanna Margaretha Taljaard ≈ 1818	b1c5d7e2 Henning Petrus van Aswegen * 1824 G/Reinet	b1c3d6e11f7 Sara Maria Petronella van Staden ≈ 1820	b1 Joseph Lewis * 1820	b4c3d4e5 Anna Susanna Bester * 1821
b1c7d5e4f4 Adolph Cornelis Potgieter * 20-10-1824 ≈ 25-1-1825 Uitenhage	b?c? Susanna Jacoba Josina Johanna Röscher * 19-1-1830 ≈ 7-2-1830 Uitenhage	a2b2 Petrus Cornelis Johannes van Rooyen	b12c1d? Aletta (Luitje ?) Maria Elizabeth Stroebel * 8-5-1843 ≈ 15-8-1843 Uitenhage	b1c2d5e3 Matthys Johannes Taljaard * c 1840 kleinneef x	b1c5d7e2f? Jacoba Maria Uys * 19-9-1840 kleinniggie vanDirkie Uys	b1c5d7e2f1 Izak Gerhardus van Aswegen * 23-6-18942 ≈ 12-5-1844 Winburg	b1c3 Anna Susanna Catharina Paulina Lewis * 10-9-1846							
b1c7d5e4f4g3 Johan Georg Potgieter * 1-9-1856 ≈ 11-1-1857	x	A2B3C2 Luitje Maria Elizabeth van Rooyen *		b1c2d5e3f? Barend Petrus Uys Taljaard * 1873 ≈ † 22-1-1967 Ω Lydenburg	b1c5d7e2f1g? Elizabeth Magdalena van Aswegen * 1883 ≈ † 17-3-1977 Ω Lydenburg									
b1c7d5e4f4g3h? Frederik Evert Potgieter * 25-3-1905 Bethal? † 22-11-1977 Lydenburg Ω Lydenburg		x		b1c1d4e3f?g? Jacoba Maria Taljaard * 23-12-1906 Standerton? † 20-6-1992 Pretoria Ω Lydenburg										
b1c7d5e4f4g3h?i4 Susanna Jacoba Potgieter * 2-8-1935 Dullstroom ≈ Lydenburg														

Figuur 28 (Heese & Lombard 2002b: 216, 228, 231,232, 233; Heese & Lombard 1999a: 89 - 90, 247 - 249; Heese & Lombard 1999b: 98; De Villiers & Pama 1966a: 13-14; De Villiers & Pama 1966b: 455,717-719, 796; De Villiers & Pama 1966c: 965, 1001-1003, 1070; Uys 1984: gp; Cilliers 1985: 531; TAB: MHG 1225/67; KAB: MOOC 6/9/676, 2818; KAB: MOOC 6/9/123, 4349)

Jacobus Johannes Gert Swanepoel en Susanna Jacoba Potgieter op hulle troudag

Later word Jacobus Johannes Gert Swanepoel na Olifantsrivierstasie tussen Middelburg en Witbank verplaas. Kort daarna koop hy die plaas Kromdraai digby Olifantsrivierstasie en bedank later uit die diens van die Suid-Afrikaanse Spoorweë en Hawens (mev S Swanepoel 2002: onderhoud).

Uit die huwelik tussen Jacobus Johannes Gert Swanepoel en Susanna Jacoba Potgieter word die volgende vier kinders gebore:

b6c5d7e3f7g5h6i1

Jacoba Maria

Swanepoel

*27-3-1954 Middelburg

b6c5d7e3f7g5h6i2

Christiaan Hendrik

Swanepoel

* 28-2-1956 Middelburg

b6c5d7e3f7g5h6i3

Maria Johanna

Swanepoel

* 26-5-1959 Kromdraai

b6c5d7e3f7g5h6i4

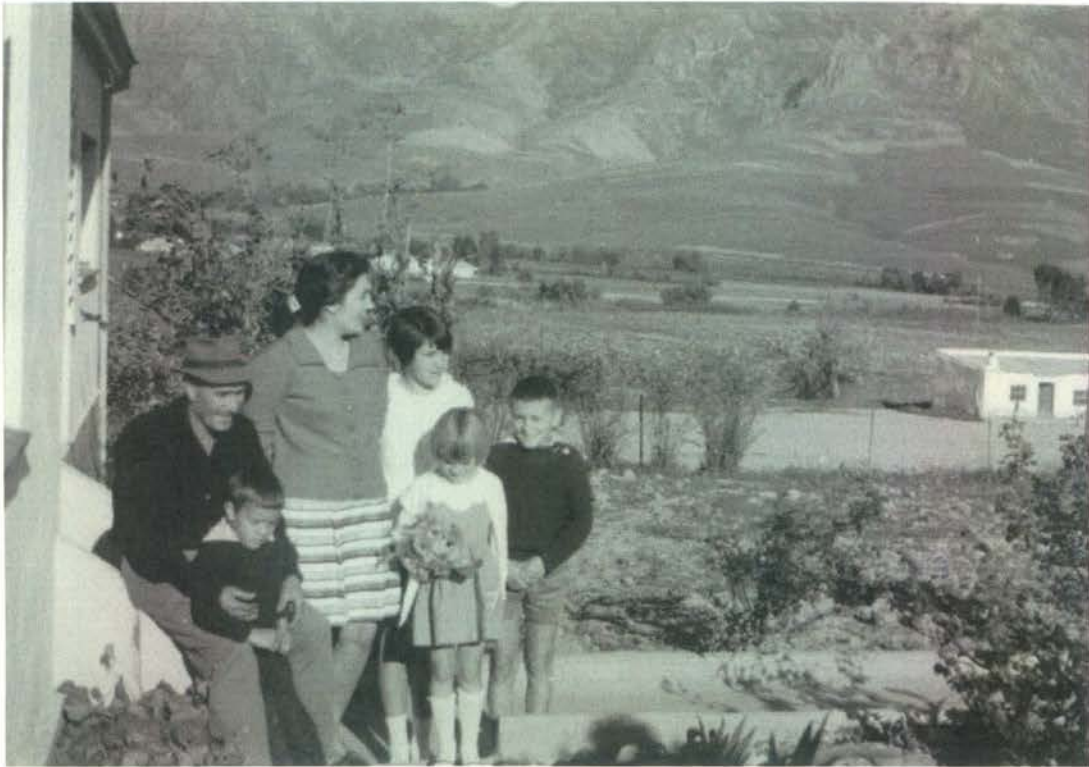
Frederik Evert

Swanepoel

* 3-5-1961 Kromdraai

In 1966 verkoop Jacobus Johannes Gert Swanepoel die plaas Kromdraai en verhuis met sy gesin na die plaas Uitsig (Dasbos) tussen Villiersdorp en Worcester in die

Boland. In 1968 vestig hy hom as plaasbestuurder op die plaas Môreson tussen Villiersdorp en Grabouw waar hy tot met sy aftrede in 1989 werksaam was.

Kolie en Susan Swanepoel met hulle kinders vlnr: Ewie, Ria (agter), Miempie en Chris in 1967 op die plaas Uitsig tussen Worcester en Villiersdorp

Na sy aftrede vestig hy en sy vrou hulle op Villiersdorp. Op 26 April 1993 sterf Jacobus Johannes Gert Swanepoel in die ouderdom van 69 jaar in sy woonhuis in Kerkstraat 4 op Villiersdorp en word op Villiersdorp begrawe. Susanna Jacoba Potgieter verkoop in 1994 die woonhuis op Villiersdorp en vestig haar by haar seun Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6i2) in Table View, Kaapstad.

Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Johanna Marais se jongste seun, Matthys Frederik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h11), is nooit getroud nie en werk onder andere by die Departement Waterwese en die Suid-Afrikaanse Spoorweë voordat hy op 23 Mei 1991, op 55-jarige ouderdom in sy huis op Prins Albert oorlede is. Hy word digby sy moeder, Maria Johanna Marais, in die begraafplaas op Prins Albert ter ruste gelê.

Thys Swanepoel

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais (b2c2d6e1f7g6h3i7) se oudste dogter, Elizabeth Maria Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h2), is die egpaar se eerste kind wat in die huwelik tree. Op 25 Junie 1940 trou sy op 22-jarige ouderdom op Prins Albert met die 23-jarige Joseph Willem van Eck (NGKA: G 64/4/8: nr 7 van 1940). Drie kinders word uit hierdie huwelik gebore voordat Joseph Willem van Eck op 11 April 1944 in 'n stroperongeluk sterf (MOOC 91956, 1944).

1

**Theodaris Louis
van Eck**

* 23-7-1940

2

**Marina Elizabeth
Van Eck**

* 31-7-1941

3

**Melvin Eben
van Eck**

* 11-3-1944

Joseph Willem van Eck

Elizabeth Maria (Bettie) Swanepoel met haar twee kinders Marina en Eben in 1944

Na die afsterwe van haar vader in 1948, vestig Elizabeth Maria Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h2) haar saam met haar moeder op Prins Albert. In die jare sestig woon hulle in Christina de Witstraat 15 en later in Markstraat 41. Nadat Maria

Johanna Marais in 1973 oorlede is, woon Elizabeth Maria Swanepoel aanvanklik by haar dogter, Marina Elizabeth van Eck, in die Paarl. Later vestig sy haar in Huis Malan Jacobs op Laingsburg waar sy tans (2002) op 84-jarige ouderdom steeds 'n inwoner is (mev B van Eck 1998: onderhoud).

Die volgende oorlewende dogter, Salomina (Sally) Susanna Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h8), werk aanvanklik op Beaufort-Wes, voordat sy in Kaapstad werk aanvaar in 'n tekstielfabriek.

Sally Swanepoel

Sally Swanepoel tree in Augustus 1952 op Worcester in die huwelik met Sarel (Karel) Jacobus Nel. Uit hierdie huwelik word die volgende vyf kinders gebore:

1	2	3	5	6
Jacobus Willem Nel	Christiaan Hendrik Nel	Elizabeth Johanna Nel	Charles Louis Hendrik Nel	Susanna Catharina Nel
* 22-10-1953	* 23-11-1955	* 2-3-1958	* 12-3-1961	* 22-11-1963
Wellington	Wellington	Wellington	Wellington	Wellington

Salomina Susanna Swanepoel se gesin boer aanvanklik in die Wellington-distrik voordat hulle rondom 1964 na die plaas Dasbos tussen Villiersdorp en Worcester verhuis. In die laat jare sewentig verhuis hulle na die Robertson-distrik. Sarel Jacobus Nel sterf op 8 Junie 1989 op Robertson en word ook daar begrawe (mev S Nel 2002: onderhoud; MKK: MOOC 4446, 1989). Salomina Susanna Swanepoel woon tans (2002) op Robertson.

Sophia Magdalena Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h9) verhuis in 1944 op 15-jarige ouderdom saam met haar ouers van Botterkraal na Beaufort-Wes waar sy na voltooiing van standerd ses, as winkelklerk aangestel word. Op 8 Desember 1947 word die 18-jarige Sophia Magdalena Swanepoel van Nuwestraat 62, op Beaufort-Wes deur ds JAC Weidemann met die 23-jarige Nicolaas Johannes Jacobus Ras, 'n *vrugmotorbestuurder*, *Nasionale Paaie* van Donkinstraat 102, in die huwelik bevestig (NGKA: G 12/9/11 nr 11 van 1947/48). Nicolaas Johannes Jacobus Ras was in daardie stadium reeds 'n veteraan van die Tweede Wêreldoorlog en het deelgeneem aan die Geallieerde Magte se veldtog in Noord-Afrika. Uit Sophia Magdalena Swanepoel se huwelik word die volgende drie seuns en drie dogters gebore:

1	2	3	4	5	6
Johannes Abraham Jacobus Ras	Maria Johanna Magdalena Ras	Nicolaas Christiaan Ras	Anna Maria Ras	Susanna Leonora Ras	Christiaan Hendrik Ras
* 2-7-1948	* 3-9-1949	* 2-11-1950	* 15-1-1954	* 6-7-1955	* 1-11-1956
Beaufort-Wes	Beaufort-Wes	Beaufort-Wes	Beaufort-Wes	Voëlvillei	Voëlvillei

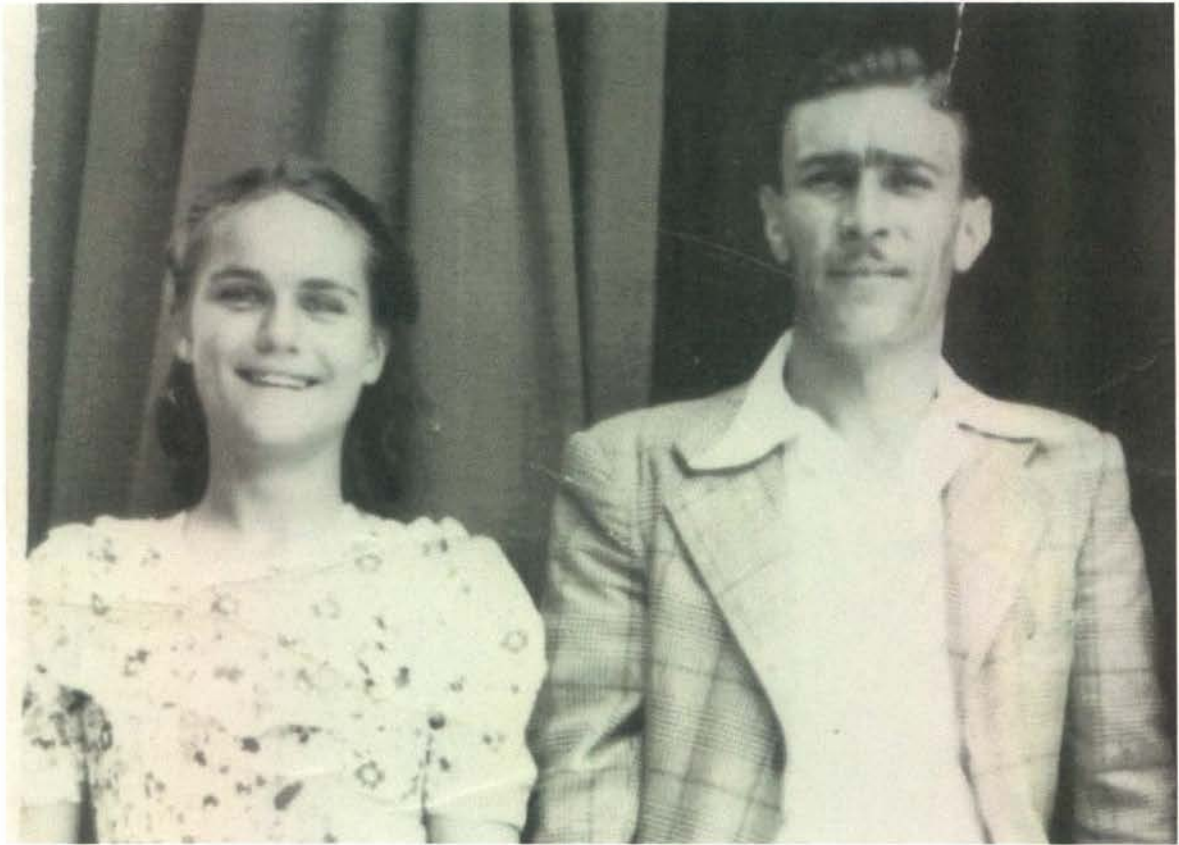

Sophie en Nick Ras met twee van hulle kinders omstreeks 1950

Nicolaas Johannes Ras tree later in diens van die Departement Waterwese en word onder andere na Gouda (Voëlvlei), Heidelberg en Villiersdorp (Theewaterskloof) verplaas. Op 22 Julie 1988 sterf hy op Villiersdorp en word ook daar begrawe (mev S Ras 2002: onderhoud). Sophia Magdalena Swanepoel woon tans (2002) saam met haar jongste dogter, Susanna Leonora Ras, in Jakarandahof, Hugenoetstraat, Villiersdorp.

Christiaan Hendrik Swanepoel en Maria Johanna Marais se jongste dogter, Anna Francina Christina Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h10) was in 1944 slegs 10 jaar oud en sit haar skoolloopbaan op Beaufort-Wes voort. Hierna verhuis sy na die Paarl om by Rembrandt werk te aanvaar. Rondom 1955 tree sy op Wellington met Ockert

Erasmus in die huwelik. Twee dogters word uit hierdie huwelik gebore voordat Ockert Erasmus in 1962 in 'n motorongeluk omkom.

Anna Swanepoel en haar broer, Kolie, omstreeks 1950

Op 28 Desember 1964 hertrou Anna Francina Christina Swanepoel op Prins Albert met Pieter Carel Joubert en nog 'n dogter word uit hierdie huwelik gebore (mev B van Eck 1998: onderhoud; mev A Pretorius 2002: onderhoud). Die drie kinders se besonderhede is soos volg:

1	2	3
Anna-marie	Christelle	Janetta Maria
Erasmus	Erasmus	Joubert
* 30-11-1956	* 10-7-1961	* 18-4-1966
Paarl	Paarl	Prins Albert

Pieter Carel Joubert was werksaam by die Departement Waterwese en is aanvanklik betrokke by die bou van die Gamkapoordam naby Prins Albert. In

1970 word hy na Villiersdorp (Theewaterskloofdam) verplaas. Na sy aftrede vestig die egpaar hulle op Robertson waar Anna Francina Christina Swanepoel op 6 September 2002 in die ouderdom van 68 jaar oorlede en begrawe is.

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais (b2c2d6e1f7g6h3i7) het dus 35 kleinkinders gehad waarvan 18 die van Swanepoel gedra het. Hiervan was 10 seuns en 8 dogters. Die res het bestaan uit 3 Van Eck-kleinkinders, 5 Nel-kleinkinders, 6 Ras-kleinkinders, 2 kleinkinders met die van Erasmus en 1 Joubert.

7.10 Bylaag 1: Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h1)

* 11-1-1917

≈ 15-3-1917 Zeekoegat, Prins Albert

† 15-9-1997 Robertson

Ω Robertson

x 14-5-1945 Beaufort-Wes **Maria (Ria) Johanna Susanna Magdalena Verwey**

* 1-11-1922 Willowmore-distrik

≈ Willowmore ?

† 25-4-1986 Beaufort-Wes

Ω Beaufort-Wes

b6c5d7e3f7g5h1j1

Johanna (Jolene) Swanepoel

* 3-5-1946 Beaufort-Wes

≈ 3-11-1946 Beaufort-Wes

x 29-10-1966 Beaufort-Wes

Alwikus Johannes (Johan) van der Merwe

1

Riana van der Merwe

* 21-8-1966 Beaufort-Wes

≈ Beaufort-Wes

2

Charmien van der Merwe

* 15-12-1972 Beaufort-Wes

≈ Beaufort-Wes

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais

Abraham Francois Bosman Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h4)

* 24-8-1920

≈ 8-12-1920 Zeekoegat, Prins Albert

x Calvinia **Elsie Johanna Wilhelmina Louw** dogter van *Jacob Albertus Louw*

* 5-2-1926 Calvinia

≈ Calvinia

† 5-12-1968 Seaview, Durban

Ω Durban

x

Anna Christina Wilhelmina Nel

b6c5d7e3f7g5h4j1 Anna Christina Wilhelmina Swanepoel * 16-12-1944 Calvinia ≈ 6-5-1945 Durbanville x 7-3-1964 Durban <i>Carel Johannes (Callie) van der Wath</i>	b6c5d7e3f7g5h4j2 Abraham Christiaan Swanepoel * 30-7-1946 Tiervlei, Bellville ≈ 6-10-1946 Tiervlei, Bellville x 8-7-1972 Upington <i>Johanna de Jager</i> * 7-3-1949 Upington dv <i>Pieter Louwrens de Jager</i> x 18-4-1942 <i>Ada Mara Marais</i>	b6c5d7e3f7g5h4j3 Jacob Albertus Swanepoel * 21-8-1947 Tiervlei, Bellville ≈ 2-11-1947 Beaufort-Wes x 6-12-1972 Vereeniging <i>Maria Cornelia van Eeden</i> + 12-6-1989 xx 29-2-1990 Margate <i>Anna Johanna Getruida Smit</i>	b6c5d7e3f7g5h4j4 Petrus Hendrik Swanepoel * 28-7-1950 Beaufort-Wes ≈ Beaufort-Wes Ongetroud	b6c5d7e3f7g5h4j5 Maria Magdalena Swanepoel * 30-5-1955 Beaufort-Wes ≈ 28-8-1955 Gamkavallei, Beaufort-Wes x 6-8-1977 Standerton <i>Antonie Christoffel Botha</i>
1 <i>Reinard Francois van der Wath</i> * 23-1-1967 Pinetown ≈ Sea View, Durban	b6c5d7e3f7g5h4j2i1 Adamarié Swanepoel * 2-7-1973 Durban ≈ Askham (Upington) x 7-3-1998 Bloemfontein	b6c5d7e3f7g5h4j3i1 Francois Swanepoel * 16-4-1974 Delmas ≈ Sundra		1 <i>Christo Botha</i> * 14-8-1980 Roodepoort ≈ Roodepoort
2 <i>Adri Engela van der Wath</i> * 11-7-1968 Johannesburg ≈ NG Kerk Townsview	b6c5d7e3f7g5h4j2i2 Abraham Francois Swanepoel * 19-7-1974 Durban ≈ Durban	b6c5d7e3f7g5h4j3i2 Jaco-Hann Swanepoel * 7-1-1976 Delmas ≈ Sundra		2 <i>Marius Botha</i> * 13-10-1982 Roodepoort ≈ Roodepoort
3 <i>Amellie Maria van der Wath</i> * 29-9-1971 Krugersdorp ≈ Luipaardsvlei	b6c5d7e3f7g5h4j2i3 Elsa Swanepoel * 25-9-1976 Durban ≈ Durban	b6c5d7e3f7g5h4j3i3 Louw Swanepoel * 14-8-1980 Krugersdorp ≈ Westonaria-Oos		
	b6c5d7e3f7g5h4j2i4 Pieter Louwrens Swanepoel * 4-1-1979 Durban ≈ Pinetown			

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais**Frederik Hendrik Swanepoel** (b6c5d7e3f7g5h5)

* 14 Julie 1922

≈ 21 September 1922 Zeekoegat, Prins Albert

† 27 Junie 1984 Jan Kempdorp

Ω Jan Kempdorp

x 18 April 1944 Beaufort-Wes **Emmerentia Johanna van der Westhuizen** dogter van *Wiets Marthinus van der Westhuizen*

* 15 Februarie 1924

≈

† 6 Junie 1995 Jan Kempdorp

Ω Jan Kempdorp

x

Margrieta Susanna NN

b6c5d7e3f7g5h5i1 Frederik Christiaan Swanepoel * 22-10-1944 Beaufort-Wes ≈ 1-4-1945 Beaufort-Wes x 9-11-1970 Orania <i>Elizabeth Margaretha Becker</i>	b6c5d7e3f7g5h5i2 Wietsche Marthinus Swanepoel * 24-8-1949 Beaufort-Wes ≈ 4-12-1949 Beaufort-Wes x <i>Elizabeth Johanna Henzen</i>	b6c5d7e3f7g5h5i3 Margrietha Susanna Swanepoel * 13-2-1951 Beaufort-Wes ≈ 5-8-1951 Beaufort-Wes x 17-12-1969 Hopetown <i>George Philippus Jacobs</i>	b6c5d7e3f7g5h5i4 Maria Magdaleen Swanepoel * 20-6-1953 Beaufort-Wes ≈ 1-11-1953 Beaufort-Wes x 18-12-1971 Beaufort-Wes <i>Deon van Zyl</i>	b6c5d7e3f7g5h5i5 Johannes Gerhardus Swanepoel * 10-12-1958 Theunissen ≈ x Standerton <i>Petronella Swart</i>	b6c5d7e3f7g5h5i6 Marinda Emmerentia Swanepoel * 16-6-1963? Theunissen ≈ x Jan Kempdorp <i>Victor Hugo</i> xx Jan Kempdorp <i>Johannes Duvenhage</i>	b6c5d7e3f7g5h5i7 Ferdinand Francois Swanepoel * 2-11-1964 Hopetown ≈ 4-4-1965 Hopetown x Reivillo <i>Martina van Blerk</i>	b6c5d7e3f7g5h5i8 Christiaan Hendrik Swanepoel * 3-9-1968 Hopetown ≈ 27-4-1969 Hopetown x Kimberley <i>Leola Dippenaar</i>
b6c5d7e3f7g5h5i1j1 Derick Swanepoel * ≈	b6c5d7e3f7g5h5i2j1 Wiets Marthinus Swanepoel * 26-9-1982 ≈		1 <i>Jacques van Zyl</i> * 4-2-1972 ≈	b6c5d7e3f7g5h5i5j1 Hannelie Swanepoel * 5-6-1982 ≈		b6c5d7e3f7g5h5i7j1 Christanelle Swanepoel * 24-8-1987? ≈	b6c5d7e3f7g5h5i8j1 Tiaan Swanepoel * 26-10-1999 ≈
b6c5d7e3f7g5h5i1j2 Emmerentia Johanna Swanepoel * 3-2-1973 Walvisbaai ≈	b6c5d7e3f7g5h5i2j2 Frederik Daniël Swanepoel * 11-12-1984 ≈		2 <i>Riaan van Zyl</i> * 17-2-1974 ≈				b6c5d7e3f7g5h5i8j2 Carissa Swanepoel * 27-4-2001 ≈
			3 <i>Charlene van Zyl</i> * 15-6-1979				

(NGKA: G 12/9/11: nr 37 van 1944; NGKA: RA 4/122 A: nr 21; NGKA RA 4/173; NGKA: RA 4/206; NGKA: RA 4/321; NGKA: RA 4/339; NGKA: G 35/3/10 nr 8; NGKA: G 35/3/10: nr 11; mev M van Zyl 2001: onderhoud; mnr W Swanepoel 2001: onderhoud)

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais**Jacobus Johannes Gert Swanepoel** (b6c5d7e3f7g5h6)

* 28-1-1924 Botterkraal, Prins Albert

≈ 13-3-1924 Zeekoegat, Prins Albert

† 26-4-1993 Villiersdorp

Ω Villiersdorp

x 11-10-1952 Middelburg, Mpumalanga **Susanna Jacoba Potgieter** (b1c8d5e3f3g3h?I?) dogter van *Frederik Evert Potgieter*

* 2-8-1935 Dullstroom

≈ Lydenburg

x

Jacoba Maria Taljaard

b6c5d7e3f7g5h6i1

Jacoba Maria**Swanepoel**

* 27-3-1954 Middelburg Hospitaal, Mpumalanga

≈ ?-7-1954 Nederduits Hervormde Kerk, Belfast

x 8-1-1977 Bloubergstrand

Petrus Johannes (Leon) Kilian

+ 22-8-1988 Kaapstad

1

Sanja Kilian

* 26-9-1983 Malmesbury Hospitaal

≈ 1-1-1984 NG Kerk Swartland-Noord, Malmesbury

b6c5d7e3f7g5h6i2

Christiaan Hendrik**Swanepoel**

* 28-2-1956 Middelburg Hospitaal, Mpumalanga

≈ ?-10-1956 Nederduits Hervormde Kerk, Witbank

x 27-3-1981 Malmesbury

Laetitia Marelda Meyer

* 26-8-1955 Malmesbury

≈ 6-11-1955 Malmesbury

b6c5d7e3f7g5h6i2j1

Annerita**Swanepoel**

* 30-10-1987 Louis Leipoldt-Hospitaal, Bellville

≈ 24-1-1988 NG Kerk Tafelberg, Kaapstad

b6c5d7e3f7g5h6i2j2

Jacobus Christiaan**Swanepoel**

* 2-5-1990 Panorama Medi-kliniek, Bellville

≈ 2-9-1990 NG Kerk Tafelbaai, Table View

b6c5d7e3f7g5h6i3

Maria Johanna**Swanepoel**

* 26-5-1959 Kromdraai, Witbank

≈ ?-10-1959 Nederduits Hervormde Kerk, Witbank

x 7-2-1981 Villiersdorp

André Johann Pretorius

1

Johann Pretorius

* 29-5-1984 Libertas Hospitaal, Goodwood

≈ 21-10-1984 Wingfield-kapel, Goodwood

b6c5d7e3f7g5h6i4

Frederik Evert**Swanepoel**

* 3-5-1961 Kromdraai, Witbank

≈ ?-10-1961 Nederduits Hervormde Kerk, Witbank

x ?-11-1986 Pietersburg

Louise Smit

+ 1995

(xx) *Suzanne van der Westhuizen*

* Malmesbury

≈ Malmesbury

b6c5d7e3f7g5h6i4j1

Sandra Mae Swanepoel

* 1-6-2000 Panorama Medi-kliniek, Bellville

≈

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais

Matthys Frederik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h11)

* 14-7-1935 Botter Kraal

≈ 28-12-1935 Prins Albert

† 23-5-1991, Prins Albert

Ω Prins Albert

Ongetroud

(NGKA: RA 4/147 B: nr 20)

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais

Elizabeth Maria Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h2) * 5 April 1918 ≈ 18 Junie 1918 Zeekoegat, Prins Albert x 25 Junie 1940 Prins Albert Joseph Willem van Eck seun van <i>Theodaris Louis van Eck</i> * 23 Julie 1916 x ≈ <i>Elizabeth Chatwin</i> † 11 April 1944 Ω Armoed, Oudtshoorn		
1 <i>Theodaris Louis van Eck</i> * 23-7-1940 ≈ Armoed, Oudtshoorn † ?-1-1942 Tierberg, Prins Albert Ω Botterkraal, Prins Albert	2 <i>Marina Elizabeth van Eck</i> * 31-7-1941 ≈ 23-8-1942 Prins Albert x 17-12-1966 Paarl (Toringkerk) <i>Robert Michael Bollman</i> 1 <i>Ursula Bollman</i> * 23-9-1969 Paarl ≈ Courtrai 2 <i>Dereck Joseph Bollman</i> * 3-3-1972 Courtrai ≈ Courtrai	3 <i>Melvin Eben van Eck</i> * 11-3-1944 (1-4-1944?) ≈ Armoed, Oudtshoorn Ongetroud

(NGKA: RA 4/113 A: nr 96; NGKA: G 64/4/8: nr 7 van 1940; NGKA: RA 4/165; mev B van Eck 1998: onderhoud; KAB: MOOC 91956, 1944)

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais

Maria Susanna Jacoba Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h3)

* 11 Junie 1919

≈ 3 Julie 1919 Prins Albert

† 14 Augustus 1940 Botterkraal, Prins Albert

Ω Botterkraal, Prins Albert

Ongetroud

(NGKA: RA 4/115 c: nr 1; mev B van Eck 1998: onderhoud)

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais

Louisa Petronella Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h7)

* 3 Augustus 1925 Botterkraal

≈ 20 Januarie 1926 Prins Albert

† 8 Desember 1938 Zeekoegat, Prins Albert

Ω Botterkraal, Prins Albert

Ongetroud

(NGKA: RA 4/127 A: nr 54; mev B van Eck 1998: onderhoud)

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais**Salomina Susanna Swanepoel** (b6c5d7e3f7g5h8)

* 25 Desember 1927 Botterkraal

≈ 22 Maart 1928 Prins Albert

x ?-8-1952 Worcester **Sarel (Karel) Jacobus Nel** seun van *Jacobus Willem Nel*

+ 20-11-1987 * 3-8-1919 McGregor

x x

≈

Susanna Catharina NN

† 8-6-1989 Robertson

Ω Robertson

1 <i>Jacobus Willem Nel</i> * 22-10-1952 Wellington ≈ 4-1-1953 Wellington x 1976/77 Robertson <i>Alta Elizabeth Hamuse</i> +	2 <i>Christiaan Hendrik Nel</i> * 23-11-1955 Wellington ≈ 5-2-1956 Wellington x Robertson <i>Jacomina NN</i> +	3 <i>Elizabeth Johanna Nel</i> * 15-1-1958 Wellington ≈ 2-3-1958 Wellington-Noord x Robertson <i>Erasmus Johannes Bothma</i>	4 <i>Charles Louis Hendrik Nel</i> * 12-3-1961 Wellington ≈ Wellington x Kuilsrivier <i>Alta NN</i> + xx <i>Tanya NN</i>	5 <i>Susanna Catharina Nel</i> * 22-11-1963 Wellington ≈ Wellington x 25-2-1983 Bellville <i>Dirk van der Bank Bothma</i>
1 <i>Anne-Marie Nel</i> * 20-9-1977 Robertson ≈ 8-1-1978 Robertson-Oos		1 <i>Dirk Bothma</i> * ≈	1 <i>Sarel Jacobus Nel</i> * ≈ Brackenfell	1 <i>Dirk Bothma</i> * 13-6-1983 Caledon ≈ 4-9-1983 Greyton
2 <i>Jacobus Johannes Nel</i> * 20-4-1980 Robertson ≈ 6-7-1980 Robertson-Oos		2 <i>Jacobus Bothma</i> * ≈	2 <i>Mariska Nel</i> * ≈ Brackenfell (Apostoloiese Kerk)	2 <i>Sunel Bothma</i> * 16-4-1986 Evander ≈ Secunda
3 <i>Nicolene Nel</i> * 29-11-1982 Robertson ≈ 6-2-1983 Robertson-Oos		3 <i>Charlene Bothma</i> * ≈		

(NGKA: RA 4/131 B: nr 59; NGKA: RA 4/258; NGKA: RA 4/285; NGKA: RA 4/392; NGKA: RA 4/408; NGKA: RA 4/402; mev S Nel 2002: onderhoud; MKK: MOOC 4446, 1989; mev S Bothma 2002: onderhoud)

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais

Sophia Magdalena Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h9)

* 17 September 1929 Botterkraal
 ≈ 13 November 1929 Prins Albert

× 8 Desember 1947 Beaufort-Wes **Nicolaas (Nick) Johannes Jacobus Ras** seun van *Johannes Abraham Jacobus Ras*

* 23-11-1924 Victoria-Wes

×

Anna Maria Keyser

≈

† 22-7-1988, Villiersdorp

Ω Villiersdorp

1 <i>Johannes Abraham Jacobus Ras</i> * 2-7-1948 Beaufort-Wes ≈ 2-7-1949 Beaufort-Wes × 3-11-1967 Johannesburg <i>Anetta Maria Boonzaaier</i>	2 <i>Maria Johanna Magdalena Ras</i> * 3-9-1949 Beaufort-Wes ≈ 4-12-1949 Beaufort-Wes × 26-12-1969 Vredenburg <i>Willem Machiel Steenkamp</i>	3 <i>Nicolaas Christiaan Ras</i> * 2-11-1950 Beaufort-Wes ≈ 5-8-1951 Beaufort-Wes × 5-11-1971 Kaapstad <i>Maria Magdaleen Tredoux</i> † 10-7-2002 Worcester	4 <i>Anna Maria Ras</i> * 16-1-1954 Beaufort-Wes ≈ 6-6-1954 Beaufort-Wes × Worcester <i>Pieter Carel Frederik du Toit</i>	5 <i>Susama Leonora Ras</i> * 6-7-1955 Wellington ≈ × 30-1-1976 Villiersdorp <i>Cornelius Jacobus van der Walt</i> † 1994	6 <i>Christiaan Hendrik Ras</i> * 1-11-1956 Wellington ≈ × 7-10-1978 Garies <i>Catharina Helena Malherbe</i> † 1994
1 <i>Anetta Maria Ras</i> * 15-11-1968 Hillbrow, Jhb ≈ ?-4-1973 Nuweland, Kstd	1 <i>Sophia Magdalena Steenkamp</i> * 18-3-1971 Calvinia ≈ Calvinia	1 <i>Amanda Ras</i> * 16-12-1973 ≈	1 <i>Karin du Toit</i> * 1-6-1972 Worcester ≈ Worcester (Moederkerk)	1 <i>Charmaine van der Walt</i> * 25-11-1974	1 <i>Nicolaas Johannes Jacobus Ras</i> * 24-3-1979 Somerset Hospitaal Kstd ≈ Claremont, Kstd
2 <i>Nicolette Magdalena Ras</i> * 21-12-1972 Mowbay, Kstd ≈ ?-4-1973 Nuweland, Kstd	2 <i>Johanna Maria Cecilia Steenkamp</i> * 19-1-1973 Upington ≈ Upington		2 <i>Philippus Nicolaas du Toit</i> * 6-6-1973 Worcester ≈ Worcester	2 <i>Lizelle van der Walt</i> * 24-1-1977	2 <i>Christiaan Hendrik Ras</i> * 4-2-1982 Kleinzee ≈ Kleinzee
	3 <i>Anna Maria Steenkamp</i> * 21-2-1975 Upington † 23-2-1975 Upington		3 <i>Annelina Margaretha du Toit</i> * Worcester ≈ Worcester	3 <i>Nicolene van der Walt</i> * 7-5-1978	3 <i>Carike Ras</i> * 25-9-1985 Kleinzee ≈ Kleinzee
	4 <i>Johannes Andries Jacobus Steenkamp</i> * 30-11-1977 Upington ≈ Upington		4 <i>Salome du Toit</i> * 24-2-1977 Worcester ≈ Worcester		

(NGKA: G 12/9/11: nr 11 van 1947/48; NGKA: RA 4/135 A: nr 30; NGKA: 4/206 ; NGKA: RA 4/52; NGKA: RA 4/282; mev S Ras 2002: onderhoud; mev M Steenkamp 2002: onderhoud; mev M Ras 2002: onderhoud; mnr N Ras 2002: onderhoud; mev S van der Walt 2002: onderhoud; mev C Ras 2002: onderhoud)

Kinders en kleinkinders van Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5) en Maria Johanna Marais**Anna Francina Christina Swanepoel** (b6c5d7e3f7g5h10)

* 25 Mei 1934 Botterkraal

≈ 16 Julie 1934 Prins Albert

† 6 September 2002 Robertson

Ω Robertson

x **Ockert Erasmus**

*

≈

† c 1962

xx 28-12-1964 Prins Albert **Pieter Carel Joubert**

* 4-1-1932

≈

1
Anna-Marie Erasmus
* 30-11-1956 Paarl
≈ ? -5-1957 Paarl
x 24-12-1976 Kempton Park
Jacobus Johannes Pretorius

1
Jacobus Pretorius
* 5-6-1977 Kempton Park
≈ Kempton Park

2
André Pieter Pretorius
* 23-6-1980 Kempton Park
≈ Kempton Park

2
Christelle Erasmus
* 10-7-1961 Paarl
≈ Paarl?
x 14-2-1980 Krugersdorp
Nico Johannes Claassen
+ 1998

xx Robertson
Stephanus Calvyn Strydom

1
Deidre Claassen
* 2-7-1981 Krugersdorp
≈ Krugersdorp

2
Natasha Claassen
* 3-3-1983 Krugersdorp
≈ Krugersdorp

3
Rian Claassen
* 6-12-1987 Krugersdorp
≈ Krugersdorp

3
Janetta Maria Joubert
* 18-4-1966 Prins Albert
≈ Prins Albert
x
Jacobus Johames Rossouw

1
Anneke Rossouw
*
≈

2
Juanita Rossouw
*
≈

3
Jacobus Rossouw
*
≈

7.11 Bylaag 2 by hoofstuk 7: Kwartierstaat Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6i2)

b6c5d7e3 Frederik Hendrik x Swanepoel * 1827	b2c5d2e4 Catharina Elizabeth Johanna Booyens * 1830	b3c2d2e13 Jacobus Johannes x Gerhardus van Zyl * 1830	b2c4d4e?f? Maria CSJRHM Blignault * 1846	b2c2d6e1f7g6b7c1d8e3f? Jacobus Johannes x Marais Anna Susanna Bosman * 1835	b3c4d1e1f1g? Willem Francois x Gouws Louisa Petronella Fourie	b1c7d5e4f4 Adolph Christiaan x Cornelis Potgieter * 1824	Susanna Jacoba Josina Johanna Röscher * 1830	Petrus Cornelis x Johannes van Rooyen Luitje Maria Elizabeth Stroebel	b1c2d5e3 Matthys Johannes x Taljaard * c 1835	b1c5d7e2f. Jacoba Maria Uys * 1840	b1c5d7e2f? Isak Gerhardus x van Aswegen * 1842	b1c? Anna Susanna Catharina Lewis
b6c5d7e3f7 Christiaan Hendrik Swanepoel * 14-7-1864 ≈ 25-9-1864 † 14-11-1927	x 2-1-1882	b3c2d2e13f5 Maria Susanna Jacoba van Zyl * 15-4-1866 ≈ 13-7-1866 † 17-7-1938	b2c2d6e1f7g6h3 Abraham Francois x Bosman Marais * 5-7-1858 ≈ 17-10-1858 B/Wes	b3c4d1e1f1g?h3 Elizabeth Maria Gouws	b1c7d5e4f4g3 Johan Georg x Potgieter * 1-9-1856 ≈ 11-1-1857	A2B3C2 Luitje Maria Elizabeth van Rooyen	b1c2d5e3f? Barend Petrus x Uys Taljaard * 1873 † 22-1-1967 Ω Lydenburg	b1c5d7e2f1g? Elizabeth Magdalena van Aswegen * 1883 † 17-3-1977 Ω Lydenburg				
b6c5d7e3f7g5 Christiaan Hendrik Swanepoel * 2-10-1893 ≈ 29-11-1893 Willowmore † 30-1-1948 Rondebosch Ω Woltemade	x 28-9-1915 Zeekoegat Prins Albert	b2c2d6e1f7g6h3i5 Maria Johanna Marais * 19-1-1892 Nootgedacht ≈ 13-3-1892 Fraserburg † 25-1-1973 Prins Albert Ω Prins Albert	b1c7d5e4f4g3h? Frederik Evert Potgieter * 25-3-1905 Bethal? ≈ † 22-11-1977 Lydenburg Ω Lydenburg	x	b1c1d4e?f?g? Jacoba Maria Taljaard * 23-12-1906 Standerton? ≈ † 20-6-1992 Pretoria Ω Lydenburg							
b6c5d7e3f7g5h6 Jacobus Johannes Gert Swanepoel * 28-1-1924 Boter Kraal, Prins Albert ≈ 13-3-1924 Zeekoegat, Prins Albert † 26-4-1993 Villiersdorp	x 11-10-1952 Middelburg Mpumalanga	b1c7d5e4f4g3h?i4 Susanna Jacoba Potgieter * 2-8-1935 Dullstroom ≈ Lydenburg										
b6c5d7e3f7g5h6i2 Christiaan Hendrik Swanepoel * 28-2-1956 Middelburg ≈ ?-10-1956 NH Kerk, Witbank												

7.10 Bylaag 2 by hoofstuk 7: Kwartierstaat Laetitia Marelda Meyer (b8c6d4e8f4)

b8 Johan Catharina Christiaan x Maria Wilhelm du Meyer Preez ≈ 1800	b3c11d3e2 Andries Petrus x van Tonder ≈ 1812?	b6c6d4e2 Elsje Sophia Maria Bekker ≈ 1807	PN Botes x Onbekend	Onbekend x Onbekend	b2c3d4e8 Daniël Jacobus x Smuts ≈ 1790 † 1870	b1c4d1e2f7 Helena Johanna Louw ≈ 1806 † 1883	b5c3d9e2f5 Nicolaas Johannes x Basson ≈ 1809	b2c5d4e4 Sara Margaretha Jordaan ≈ 1811	b1c1d5 Tobias Jan x Godfried de Vlamingh ≈ 1796	b1c1d3e5 Carolina Lamberta Maria Munnik ≈ 1812	Johann Herman x Spohr * 1784 Kassel Duitsland	b7c3 Veronica Regina Hamman ≈ 1790 Stb
b8c6 Matthys Petrus x Hendrik Meyer * † 20-5-1901	b3c11d3e3f? Andriesina Petronella van Tonder * ≈ †		PN Botes x	Onbekend	b2c3d4e8f9 Marthinus Smuts x *24-9-1837 1 van tweeling		b5c3d9e2f5g? Sara Margaretha Basson		b1c1d5e? Dignus Adriaan x de Vlamingh		b? Maria Elizabeth Gertruida Spohr	
b8c6d4 Andries Petrus Meyer * 14-6-1869 Potjesfontein ≈ 15-8-1869 Uniondale † 6-10-1912	x 22-6-1891 Uniondale		Anna Dorothea Maragretha Botes (Bothes) * ≈ † <i>Trou met consent van pleegouers, geen nadere betrekking in leven. Pleegouers woon op Dwarsfontein</i>		b2c3d4e8f9g6 Marthinus Smuts * 23-1-1877 ≈ †		x		b1c1d5e?f? Carolina Lamberta de Vlamingh * 1878 ≈ † 30-10-1942			
b8c6d4e8 Albertus Stefanus Meyer * 7-3-1908 Potjesfontein ≈ 7-6-1908 Uniondale † 27-11-1976 Malmesbury			x 27-3-1943 Kaaipstad		b2c3d4e8f9g6h5 Sarah Margaretha Smuts * 9-10-1914 ≈							
b8c6d4e8f4 Laetitia Marelda Meyer * 26-8-1955 Malmesbury ≈ 6-11-1955 Malmesbury												

(KAB: MOOC 13/1/1083, 1902; KAB: MOOC 7/1/50, 11; KAB: MOOC 2712/01, 117&126; MKK: MOOC 7346/76; KAB: MOOC 3705, 1877; KAB: MOOC 6/9/702,3174; KAB: MOOC 6/9/57,1314; KAB: MOOC 6/9/123, 4423; KAB: MOOC 82752, 1942; Smuts gd: 15, 16, 53-86; Heese & Lombard 1999a: 163-164, 207-209; Heese & Lombard 1999b: 254, 609-611, 738; Heese & Lombard 1992: 52, 140)

7.10 Bylaag 2 by hoofstuk 7: Kwartierstaat Annerita Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6i2j1) & Jacobus Christiaan Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6i2j2)

b6c5d7e3f7 b3c2d2e13f5 Christiaan Maria Hendrik x Susanna Swanepoel Jacoba * 14-7-1864 van Zyl P/Albert * 25-4-1866 †1927 Bakoven Boter Kraal † 17-7-1938 P/Albert	b2c2d6e1f7g6h3 Abraham Elizabeth Francois x Maria Bosman Gouws Marais * * 9-7-1858 B/Wes	b1c7d5e4f4g3 A2b3c2 Johan Luitha George x Maria Potgieter Elizabeth van *1-9-1856 Alexandria Rooyen *	b1c2d5e3f7b1c5d7e2f1g? Barend Elizabeth Petrus x Magdalena Uys van Taljaard Aswegen * 1873 * 1883	b8c6 b3c11d3e2f? Matthys Andriesina Petrus x Petronella Hendrik van Meyer Tonder * 1834	PN Botes x Onbekend	b2c3d4e8f9b5c3d9e2f5g? Marthinus Sara Smuts x Margaretha * 1837 Basson *	b1c1d5e? b? Dignus Maria Adriaan x Elizabeth de Gertruida Vlamingh Spohr
b6c5d7e3f7g5 Christiaan Hendrik x Swanepoel 28-9-1915 * 2-10-1893 P/Albert Prins Albert †30-1-1948 Rondebosch	b2c2d6e1f7g6h3i5 Maria Johanna Marais * 19-1-1892 Fraserburg † 25-1-1973 Prins Albert	b1c7d5e4f4g3h? Frederik Evert x Potgieter * 25-03-1905 †22-11-1977 Lydenburg Ω Lydenburg	b1c1d4e?f? Jacoba Maria Taljaard * 23-12-1906 Heidelberg, Tvl †20-6-1992 Pretoria Ω Lydenburg	b8c6d4 Andries Petrus x Meyer 22-6-1891 *14-6-1869 Uniondale Uniondale † 6-10-1912 Uniondale	Anna Dorothea Margaretha Botes	b2c3d4e8f9g6 Marthinus Smuts x *23-01-1877 †14-11-1960	b1c1d5e?f? Carolina Lamberta Maria de Vlamingh * 1878 † 30-10-1942
b6c5d7e3f7g5h6 Jacobus Johannes Gert Swanepoel * 28-01-1924 Prins Albert † 26-4-1993 Villiersdorp	x 11-10-1952 Middelburg Tvl	b1c7d5e4f4g3h?i4 Susanna Jacoba Potgieter * 02-08-1935 Dullstroom		b8c6d4e8 Albertus Stefanus Meyer * 7-3-1908 Uniondale † 27-11-1976 Malmesbury	x 27-03-1943 Kaapstad	b2c3d4e8f9g6h5 Sarah Margaretha Smuts * 9-10-1914	
b6c5d7e3f7g5h6i2 Christiaan Hendrik Swanepoel * 28-02-1956 Middelburg		x 27-03-1981 Malmesbury		b8c6d4e8f4 Laetitia Marelda Meyer * 26-08-1955 Malmesbury			
b6c5d7e3f7g5h6i2j1 Annerita Swanepoel * 28-10-1987	b6c5d7e3f7g5h6i2j2 Jacobus Christiaan Swanepoel * 30-05-1990						

7.12 Bylaag 3: Foto's van Jacobus Johannes Gert Swanepoel en Susanna Jacoba Potgieter se kinders en kleinkinders

Chris Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6i2) en Laetitia Meyer op 27 Maart 1981

Annerita (b6c5d7e3f7g5h6i2j1) en Jacobus Christiaan Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6i2j2) in die jaar 2000

Ria Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6i1) en haar vader Kolie (b6c5d7e3f7g5h6) op 8 Januarie 1977

Leon Killian en Ria Swanepoel op 8 Januarie 1977

André Pretorius, Johann Pretorius en Miempie Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6i3) c 1986

Ewie Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6i4) en Louise Smit in 1986

HOOFTUK 8

EVALUERING

8.1 Die invloed van historiese faktore op die lottbepaling, verspreiding en lewensomstandighede van die familie

AG Oberholster meld in die voorwoord van Heese en Lombard se *Suid-Afrikaanse Geslagregisters*, Deel I, dat genealogiese navorsing in Suid-Afrika oorspronklik daarop gemik was om *berekeninge t.o.v. die bloedsamestelling van die Afrikaner te maak* (1999a: gp). In hierdie studie is die klem egter grootliks geplaas op die invloed van ekonomiese, politieke, sosiale en klimatologiese omstandighede op die lewensloop van 'n bepaalde tak van die Swanepoel-familie in Suid-Afrika.

Reeds by die vestiging van die stamvader van die Swanepoel-familie meer as 300 gelede, het ekonomiese omstandighede in die laat sewentiende eeu in België 'n beduidende rol gespeel. Bepaalde historiese faktore aan die Kaap het eweneens gelei tot stamvader Pieter Jansz Swanepoel se vestiging as landbouer in die Land van Waveren. Die verspreiding van sy nageslag as veeboere in die binneland en die ontstaan van 'n tradisie van ses agtereenvolgende geslagte veeboere was ook die gevolg van bepaalde ekonomiese en politieke faktore.

Omstandighede soos swak verbindingsweë, afgeleë plase en groot afstande na die naaste dorpe het afgesonderde gemeenskappe in die hand gewerk waar familie dikwels saam op een plaas of op aangrensende plase geboer het. Gevolglik het ondertrouery (huwelike tussen neefs en niggies) in die agtiende en negentiende eeu algemeen voorgekom. Huwelike op 'n jong ouderdom en groot gesinne was aan die orde van die dag - so ook sterftes as gevolg van komplikasies tydens kindergeboorte. Tweede en selfs derde huwelike was dus ewe algemeen.

Op 'n enkele uitsondering na het die betrokke familie onder bespreking die

Christelike tradisie deurgaans gehandhaaf en is huwelike deur 'n predikant voltrek, terwyl kinders getrou ten doop gebring is. Daarby het elke stamouerpaar, ten spyte van 'n afgesonderde bestaan, voorsiening gemaak vir skoolopleiding vir hulle kinders. Die uitsondering was die stamvader Pieter Jansz Swanepoel, wie se kinders nie kon skryf nie. In laasgenoemde geval het die afgesonderheid van die Land van Waveren in die eerste kwart van die agtiende eeu, die primitiewe omstandighede en 'n gebrek aan onderwysers 'n rol gespeel.

Droogtes en 'n wêreldwye ekonomiese depressie in die dertiger- en veertigerjare van die twintigste eeu het gelei tot verarming en verstedeliking. Staatsinstellings soos die Suid-Afrikaanse Spoorweë en Hawens, nywerhede en myne het 'n toevlug geword. Hoewel dit die familie oor die lengte en breedte van die land laat versprei het en familiebande lossier gemaak het, het dit ook 'n einde aan ondertrouery gemaak en 'n verbreding van die Afrikaner en ook die betrokke tak van die Swanepoel-familie se genepoel tot gevolg gehad.

8.2 Naamgewinggebruike

RTJ Lombard meld in die inleiding tot *Suid-Afrikaanse Geslagregisters*, Deel I, dat dit by Afrikaanse families gebruiklik was dat die oudste seun na die vader se vader vernoem is en die tweede seun na die moeder se vader. Die oudste dogter is na die moeder se moeder vernoem en die tweede dogter na die vader se moeder (1999a: 2).

Hoewel die stamvader, Pieter Jansz Swanepoel, sy eie vader en homself vernoem het, het hy nie sy skoonvader vernoem nie. Die betrokke tak van die Swanepoel-familie wat in hierdie studie ter sprake is, het egter grootliks by bogenoemde tradisie gehou. Vanweë die groot gesinne het die gebruik ook ontstaan dat die derde seun sy vader se naam ontvang het, terwyl die derde dogter na haar moeder vernoem is. Voorbeelde is gevind waar die volgorde omgeruil is sodat die tweede seun na sy vader geheet het en die derde seun eers na sy moeder se vader

vernoem is. Indien daar meer kinders was, is daar begin met die vernoeming van die vader se broers en die moeder se susters in ouderdomsvolgorde. Indien die patroon slaafs nagevolg is, sou die vierde seun nie alleen na sy vader se oudste broer heet nie, maar ook na sy grootoupa aan vaderskant. Hierdie tradisie het tot gevolg gehad dat meer as een grootoupa soms binne een gesin vernoem is. Daar bestaan egter ook uitsonderings op hierdie reël. Een voorbeeld is waar 'n man sy vader se naam gedra het. In so 'n geval sou sy oudste seun na beide vader en grootvader vernoem wees, sodat die derde seun dan byvoorbeeld die naam van sy vader se oudste broer sou kry.

8.3 Die kwartierstaat as familie-katalogus

Met behulp van kwartierstate is grootliks daarin geslaag om elke stamvader en -moeder in hierdie betrokke tak van die Swanepoel-familie se voorouers in die manlike en vroulike lyne oor vier geslagte na te speur. Terselfdertyd is die verwantskap tussen vader en moeder en die gevolglike kwartierverlies vir hulle kinders bepaal. In die geval van 'n huwelik tussen neef en niggie (Christiaan (b6c5) en Maria Sibella Swanepoel (b7c6)), verminder hulle kinders se betoorgrootouers van sestien na twaalf. Indien 'n man en vrou van beide vaders- en moederskant verwant is, (Pieter Johannes (b6c5d7) en Johanna Frederik Petronella Swanepoel (b7c1d2)), kan hulle kinders se betoorgrootouers van sestien na tien verminder.

8.4 Gevolgtrekking

Vir die rekonstruksie en begrip van 'n familie se geskiedenis, is dit noodsaaklik dat dit teen die breër agtergrond van die land se geskiedenis geïnterpreteer word. Deur die lotgevalle van 'n pioniersfamilie in detail na te vors, word die sosiale struktuur en die breër kultuur van die vroeë setlaars en hulle nasate blootgelê. Die eindproduk is 'n baie meer volledige en insiggewende beeld as wat normaalweg deur historiese bronne gereflekteer word.

BRONNELYS**AFKORTINGS**

AK	Akteskantoor, Kaapstad
GISA	Genealogiese Instituut van Suid-Afrika, Stellenbosch
HAT	Handwoordeboek van die Afrikaanse Taal
IHN	Instituut vir Historiese Navorsing UWK
KAB	Kaapse Argiefbewaarplek
NGKA	N G Kerkargief, Kaapstad
MHG	Meester van die Hooggeregshof (TAB)
MOOC	Master's Office and Orphan Chamber (KAB)
MOIB	Master's Office and Insolvency Branch (KAB)
NG	Nederduits Gereformeerd
SG	Surveyor General
T	Transportakte
TAB	Transvaalse Argiefbewaarplek
MKK	Meesterskantoor Kaapstad

LITERATUUR

Barnard, C	1987	<i>Voetpad na Vergelegen</i> , Tafelberg: Kaapstad.
Barry, EC	1907	<i>Die Malans van Salomonsvlei</i> , Ongepubliseerde manuskrip, GISA: Stellenbosch.

- Bergh, JS & JC Visagie 1985 *The Eastern Cape Frontier Zone, 1660-1980*, Butterworths: Durban.
- Blignault, F 1960 *Geslagregister Blignault, De Jong-*
Typo: Robertson.
- Böeseken, AJ 1973 Die verhouding tussen Blank en
Nie-Blank aan die hand van die
vroegste dokumente (*Suid-Afrikaanse*
Historiese Joernaal, nrs. 1-5, 1969-
1973).
- Böeseken, AJ (red) 1966 *Memoriën en Instructiën, 1657 - 1688,*
Argiefkommissie: Kaapstad.
- Böeseken, AJ (red) 1957 *Resolusies van die Politieke Raad 1651 -*
1669, Deel I, Argiefkommissie:
Kaapstad.
- Böeseken, AJ (red) 1959 *Resolusies van die Politieke Raad 1670 -*
1680, Deel II, Argiefkommissie:
Kaapstad.
- Böeseken, AJ (red) 1960 *Resolusies van die Politieke Raad 16 -*
1681-1707, Deel III,
Argiefkommissie: Kaapstad.
- Böeseken, AJ (red) 1962 *Resolusies van die Politieke Raad 1707 -*
1715, Deel IV, Argiefkommissie:
Kaapstad.

Böeseken, AJ	1977	<i>Slaves and Free Blacks at the Cape, 1658-1700</i> , Tafelberg Uitgewers: Kaapstad.
Borman, M	1989	<i>Die Kaaplandse Onderwysdepartement, 1839-1989</i> , Kaaplandse Onderwysdepartement: Kaapstad.
Botes, PJ en MJ	1992	<i>Gemeente onder die Swartberg, 1842-1992</i> , NG Gemeente Prins Albert: Prins Albert.
Bouch, Capt RJ (red)	1977	<i>Infanterie in Suid-Afrika, 1652-1876</i> , Dokumentasiediens SAW: Pretoria.
Bryer, L & KS Hunt	1984	<i>The 1820 Settlers</i> , Don Nelson: Kaapstad.
Bull, E	1991	<i>Aided immigration from Britian to South-Africa, 1857-1867</i> , RGN: Pretoria.
Burden, M	2000	Die metodologie van Kultuurgeskiedenis (<i>Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Kultuurgeskiedenis</i> , 14 (2)).
Burrow, J	1971	<i>Travels in the wilds of Africa, 1834 - 1836</i> , AA Balkema: Kaapstad.

- Cameron, T & SB Spies 1986 *Nuwe Geskiedenis van Suid-Afrika, Human & Rousseau: Kaapstad en Pretoria.*
- Campbell, J 1822 *Travels in South Africa, Francis Westley: Londen.*
- Cilliers, B 1985 *Genealogieë Van Die Afrikaner Families in Natal, B Cilliers mbv LW Hiemstra Trust: Kaapstad.*
- Coertzen, P 1988 *Die Hugenote van Suid-Afrika, 1688-1988, Tafelberg-Uitgewers, Beperk: Kaapstad.*
- Coffee, J 1986 *Die Smit(h) familie: 300 jaar in Suid-Afrika, 1685-1985, Ongepubliseerde manuskrip, GISA: Stellenbosch.*
- Colenbrander, HT 1902 *De afkomst der Boeren, Het Algemeen Nederlandsch Verbond: Amsterdam.*
- De Kock, WJ (red) 1972 *Suid-Afrikaanse Biografiese Woordeboek, Deel II, Tafelberg Uitgewers: Kaapstad.*
- De Villiers, CG & C Pama 1966a *Geslagregisters van ou Kaapse families, Deel I, A-K, AA Balkema: Kaapstad.*

- De Villiers, CG & C Pama 1966b *Geslagregisters van ou Kaapse families, Deel II, L-R, AA Balkema: Kaapstad.*
- De Villiers, CG & C Pama 1966c *Geslagregisters van ou Kaapse families, Deel III, S-Z, AA Balkema: Kaapstad.*
- De Vries, DJ 1962 *Woordenboek der Noord- en Zuid-Nederlandse Plaatsnamen, Spectrum: Utrecht/ Antwerpen.*
- De Vries, W 1946 *Groninger Plaatsnamen, JB Wolters: Batavia.*
- De Wet, GC 1978 *Die Vry Bevolking in die Kaapse Nedersetting, 1657-1707 (D Phil-proefskrif: Stellenbosch).*
- De Wet, GC 1981 *Die Vryliede en Vryswartes in die Kaapse Nedersetting, 1657-1707, Historiese Publikasie-Vereniging: Kaapstad.*
- De Wet, GC (red) 1964 *Resolusies van die Politieke Raad 1716 - 1719, Deel V, Argiefkommissie: Kaapstad.*

- Dreyer, A 1930 *Kerksoewenier van Namakwaland, Kerkraad Namakwaland: Stellenbosch.*
- Du Plessis, EJ 1973 *'n Ondersoek na die oorsprong en betekenis van Suid-Afrikaanse berg- en riviername, Tafelberg-Uitgewers: Kaapstad.*
- Du Toit, PS 1976 *Onderwys in Kaapland 1652 - 1975: 'n historiese oorsig, Van Schaik: Pretoria.*
- Ewart, J 1970 *James Ewart's Journal, C Struik: Kaapstad.*
- Fagan, G & G 1975 *Church Street in the Land of Waveren, Tulbagh Restoration Committee: Kaapstad.*
- Franken, JLM 1928 *Die Taal van die slawekinders en die fornikasie met slavinne (Tydskrif vir Wetenskap en Kuns, Vol. VI, 1927-1928).*
- Green, L G 1973 *Karoo, Howard Timmins: Kaapstad.*
- Griffiths, E 1990 *HA Swanepoel: His family in Africa, HA Swanepoel: Pretoria.*

Grobbelaar, PW (red)	1977	<i>Boerewysheid</i> , Tafelberg Uitgewers: Kaapstad.
Grütter, W	1981	<i>The Story of South Africa</i> , Human & Rousseau: Kaapstad.
Haak F	1999	<i>Prince Albert at the foot of the Swartberg, History Calender 1762 - 1995</i> , Fransie Pienaar Museum: Prins Albert.
Hallema, A	1951	<i>Die Kaap in 1776 - 1777: Akwarelle van Johannes Schumacher</i> , AAM Stols: Den Haag, Constantia, Johannesburg.
Heese, HF	1984	<i>Groep sonder grense</i> , Instituut vir Historiese Navorsing UWK: Bellville.
Heese, HF	1994	<i>Reg en Onreg</i> , Instituut vir Historiese Navorsing UWK: Bellville.
Heese, JA	1971	<i>Die herkoms van die Afrikaner, 1657-1867</i> , Balkema: Kaapstad.
Heese, JA ea	1975	<i>Families, familiename en familiewapens</i> , Tafelberg: Kaapstad.

- Heese, JA & RTJ Lombard 1999a *Suid-Afrikaanse Geslagregisters, Deel 1, A-C (tweede uitgawe), Protea Boekhuis: geen plek.*
- Heese, JA & RTJ Lombard 1989 *Suid-Afrikaanse Geslagregisters, Deel 2, D-G, RGN: Pretoria.*
- Heese, JA & RTJ Lombard 1992a *Suid-Afrikaanse Geslagregisters, Deel 3, H-I, RGN: Pretoria.*
- Heese, JA & RTJ Lombard 1992b *Suid-Afrikaanse Geslagregisters, Deel 4, J-K, RGN: Pretoria.*
- Heese, JA & RTJ Lombard 1999b *Suid-Afrikaanse Geslagregisters, Deel 5, L-M, GISA: Stellenbosch.*
- Heese, JA & RTJ Lombard 2001 *Suid-Afrikaanse Geslagregisters, Deel 6, N, GISA: Stellenbosch.*
- Heese, JA & RTJ Lombard 2002a *Suid-Afrikaanse Geslagregisters, Deel 7, O-Ph, GISA: Stellenbosch.*
- Heese, JA & RTJ Lombard 2002b *Suid-Afrikaanse Geslagregisters, Deel 8, Pi-Q, GISA: Stellenbosch.*
- Hockly, HE 1948 *The Story of The British Settlers of 1820 in South Africa, Juta: Kaapstad.*

Hoge, J	1958	<i>Bydraes tot die Genealogie van ou Afrikaanse families</i> , AA Balkema: Amsterdam.
Hoge, J	1946	<i>Personalia of the Germans at the Cape, 1652-1806</i> , Argiefjaarboek, 1946: Kaapstad.
Jeffreys, MK (red)	1944	<i>Kaapse Plakkaatboek 1652 - 1707</i> , Deel I, Argiefkommissie: Kaapstad.
Jeffreys, MK (red)	1948	<i>Kaapse Plakkaatboek 1707 - 1753</i> , Deel II, Argiefkommissie: Kaapstad.
Krige, JD	1979	<i>Genealogiese Skakels met die Stamlande</i> , Genealogiese Genootskap: Kaapstad.
Krige, JDA	1934	<i>Oorsprong en Betekenis van Nederlandse en Duitse familiename</i> , JL van Schaik: Pretoria.
Krog, A	2000	<i>Kleur kom nooit alleen nie</i> , Kwela Boeke: Kaapstad.
Leibbrandt, HCV	1896	<i>Precis of the Archives of the Cape of Good Hope, Letters despatched, 1696-1708</i> , WA Richards & Sons: Kaapstad.

Leibbrandt, HCV	1988	<i>Precis of the Archives of the Cape of Good Hope, Requesten (Memorials), Vol III, 1715-1806, P-S, Suid-Afrikaanse Biblioteek: Kaapstad.</i>
Leibbrandt, HCV	1989	<i>Precis of the Archives of the Cape of Good Hope, Requesten (Memorials), Vol IV, 1715-1806, T-Z, Suid-Afrikaanse Biblioteek: Kaapstad.</i>
Leibbrandt, HCV	1887	<i>Rambles through the Archives of the Colony of the Cape of Good Hope, 1688-1700, Juta: Kaapstad.</i>
Lichtenstein, H	1928	<i>Travels in Southern Africa, Van Riebeeck Vereniging: Kaapstad.</i>
Louwrens, JE	1954	<i>Immigrasie aan die Kaap gedurende die bewind van die Hollands-Oos-Indiese Kompanjie, (Ongepubliseerde D Phil-proefskrif, Universiteit van Stellenbosch).</i>
Malan, H	1988	<i>Die Malans van Suid-Afrika: Geskiedenis en Geslagsregister, Hercules Malan: Greenhills.</i>
Malherbe, DF du T	1966	<i>Driehonderd Jaar Nasiebou: Stamouers van die Afrikanervolk, Tegniek: Stellenbosch.</i>

Marais, JS	1939	<i>The Cape Coloured People, 1652-1937</i> , Longmans, Green and Co: Londen.
Marincowitz, H	2000	Prins Albert se museum bewaar ook ABO erfenis (<i>Die Burger</i> , 8/4/2000).
Marincowitz, H	1982	Zeekoegat, Prins Albert, (<i>Restorica</i> , Oktober 1982, nr 12).
Muller, CFJ	1948	<i>Die Britse Owerheid en die Groot Trek</i> , Juta: Kaapstad en Johannesburg.
Muller, CFJ (red)	1975	<i>500 Jaar Suid-Afrikaanse geskiedenis</i> , Academica: Pretoria en Kaapstad.
Nienaber, GS	1955	<i>Afrikaanse familiename</i> , AA Balkema: Kaapstad.
Nienaber, PJ	1971	<i>Suid-Afrikaanse pleknaamwoordeboek</i> , Deel I, Tafelberg-Uitgewers: Kaapstad en Johannesburg.
Odendal, FF (red)	1994	<i>HAT</i> , Perskor: Doornfontein.
Pama C	1992	<i>British Families in South-Africa: Their surnames and origins</i> , Human & Rousseau: Kaapstad & Johannesburg.

Pama, C	1983	<i>Die groot Afrikaanse familienaamboek, Human en Rousseau vir Leserskring: Kaapstad.</i>
Raper, PE	1972	<i>Streekname in Suid-Afrika en Suidwes, Tafelberg-Uitgewers: Kaapstad.</i>
Redelinghuys, JH	1954	<i>Die Afrikaner familienaamboek: Kaapstad.</i>
Rosenthal, E	1965	<i>South African surnames, Howard Timmins: Kaapstad.</i>
Sleigh, D	1993	<i>Die buiteposte, HAUM-Uitgewers: Pretoria.</i>
Smit, AP	gd	<i>Gedenkboek van die N.G. Gemeente Beaufort-Wes 1820 -1945, NG Kerkraad Beaufort-Wes: Kaapstad.</i>
Smuts, PJ	gd	<i>Die Smuts-familie van die Swartland, PJ Smuts: gp.</i>
Stockenström, E	gd	<i>Eeufees van die gemeente Prins Albert, 1842 – 1942: Nasionale Pers, Beperk: gp.</i>
Swanepoel, AJ	1999	<i>'n Geslagregister van Swanepoel-families in Suid-Afrika, AJ Swanepoel: Pretoria.</i>

Swanepoel, AJ	1985	Stamvader Pieter Jansz Swanepoel (<i>Familia</i> , No 4, 1985).
Swanepoel, AJ	1987	'n Sytak van die Swanepoel-Familie (<i>Familia</i> , No 3, 1987).
Ter Laan, K	1948	<i>Aardrykskundig Woordenboek van Nederland</i> : Den Haag.
Thom, HB	1947	<i>Die lewe van Gert Maritz</i> , Nasionale Pers, Beperk: Kaapstad.
Thompson, G	1962	<i>Travels and adventures in Southern Africa</i> , Africana Connoisseurs Press: gp.
Uys, JR	1984	<i>Uys familie register</i> , JR Uys: Pinelands.
Van Bart, M	1999	Kaapse vroue was leiers (<i>Die Burger</i> 24/7/99).
Van der Merwe, NJ & BA Rowland	1977	<i>Die Suid-Afrikaanse erfreg</i> (3de uitgawe), JP van der Walt en seun: Pretoria.
Van der Merwe, PJ	1938	<i>Die trekboer in die Geskiedenis van die Kaapkolonie</i> , Nasionale Pers, Beperk: Kaapstad.

Van der Walt, AJH ea	g.d.	<i>Geskiedenis van Suid-Afrika</i> , Nasou Beperk: Kaapstad.
Van Zyl, DJ (red)	1984	<i>Die Van Zyl-Familie in Suid-Afrika</i> , Buro vir Suid-Afrikaanse Familienavorsing: Stellenbosch.
Van Zyl, PJ	1999	<i>Geslagregister van die Kaaplandse Van Zyls, 1660-1900</i> , PJ van Zyl: Hoopenberg, Stellenbosch.
Venter, C	1985	<i>The Great Trek</i> , Don Nelson: Kaapstad.
Visagie, JC	2000	<i>Voortrekkerstamouers</i> , Unisa Uitgewers: Pretoria.
Vivier, WGH & S	1969	<i>Hooyvlakte</i> , Nasionale Boekhandel BPK: Kaapstad.
Wilson, M & L Thompson	1982	<i>A History of South Africa to 1870</i> , David Philip: Kaapstad.

TYDSKRIFTE EN KOERANTE

Die Burger

8 - 4 - 2000

*Capensis**De Prince Albert Vriend**Familia*

Rapport

Restorica

Oktober 1982, nr 12

ELEKTRONIESE BRONNE

http://belgium.rootsweb.com/belgium_places_n.html

ARGIVALE BRONNE

KAAPSTADSE ARGIEFBEWAARPLEK (KAB)

1. Argief van die Sekretaris van die Politieke Raad (C)

C 10	Resolusiën	
C 503	Uitgaande Brieven	
C 1074	Argief van die Politieke Raad, Requesten en Nominatien	1715 - 1716
C 2243 - C2265	Skeeps en ander Journalen	1664 - 1794
C 2391 - C2651	Attestatiën	1652 - 1789

2. Argief van die Sekretaris van die Raad van Justisie (CJ)

CJ 1 - CJ 4	Regsrolle en Notule 1652 - 1708	1652 - 1708
CJ 1121	Siviele Prosesstukke	24/11/1692

3. Argief van die Weesheer (MOOC)

3.1 Doodsregister (MOOC 6/1, 1758-1797)

MOOC 6/1, 121	1775	Vosloo Francina

3.2 Sterfteskennisse (en boedelinventarisse) (MOOC 6/9/1 - 843)

MOOC 6/9/171, 7349	1879	Booyens Catharina Elizabeth Johanna
MOOC 6/9/281, 1178	1890	Brown Louisa
MOOC 6/9/32, 7187	1844	Coertze Francina Christina
MOOC 6/9/309, 2259	1892	Coertze Susanna Abigael
MOOC 6/9/231, 643	1886	Horn Elizabeth Johanna Susanna Petronella
MOOC 6/9/702, 3174	1912	Meyer Andreas Petrus
MOOC 6/9/91, 8023	1860	Meyer Catharina Maria
MOOC 6/9/260, 1553	1888	Meyer Catharina Maria
MOOC 6/9/722, 2299	1913	Meyer Catharina Maria
MOOC 6/9/57, 1314	1852	Meyer Johan Christiaan Wilhelm
MOOC 6/9/123, 4423	1868	Meyer Johan Christiaan Wilhelm
MOOC 6/9/155, 2750	1876	Potgieter Hermanus Lambertus
MOOC 6/9/200, 7324	1883	Potgieter Hermanus Lambertus
MOOC 6/9/123, 4349	1868	Potgieter Jacomina Christina
MOOC 6/9/252, 77	1888	Potgieter, Susanna Jacoba Fredrika
MOOC 6/9/108, 1301	1764	Rabie Susanna Catharina en Jacobus Swanepoel
MOOC 6/9/2, 245	1834	Roscher Johan George
MOOC 6/9/123, 4300	1868	Swanepoel, Christiaan
MOOC 6/9/102, 401	1863	Swanepoel Christiaan Hendrik
MOOC 6/9/4539		Swanepoel Frederik Hendrik
MOOC 6/9/5718	1939	Swanepoel Jacobus Johannes Gert
MOOC 6/9/127, 519	1869	Swanepoel Pieter Johannes
MOOC 6/9/220, 822	1885	Swanepoel Pieter Johannes
MOOC 6/9/93, 8534	1861	Taljaard Matthys Johannes
MOOC 6/9/100, 9714	1862	Taljaard Matthys Johannes

MOOC 6/9/351, 854	1896	Taljaard Matthys Johannes
MOOC 6/9/343, 1659	1895	Van Tonder Andries Petrus
MOOC 6/9/489	1903	Van Zyl Jacobus Johannes Gert
MOOC 6/9/53, 606	1851	Van Zyl Maria Catharina
MOOC 6/9/337, 298	1895	Venter Johanna Jacomina Petronella Catharina

3.3 Boedels

MOOC 93273	1944	Beukes Catharina Carolina Wilhelmina
MOOC 7349	1879	Booyens Catharina Elizabeth Johanna
MOOC 3705	1877	De Vlamingh Izaak Johannes Jacobus
MOOC 9266	1861	Gousch Willem Francois
MOOC 65202		Marais Elizabeth Maria
MOOC 3776	1898	Marais Elizabeth Maria, geb Gouws
MOOC 2819	1898	Marais Elizabeth Maria, geb Gouws
MOOC 77360		Marais Maria Johanna
MOOC 7346/76	1976	Meyer Albertus Stephanus
MOOC 2661, 34	1755	Meyer Barend
MOOC 2685, 26	1793	Meyer Frans
MOOC 2712/01,117 & 126	1901	Meyer Matthys Petrus Hendrik
MOOC 4446	1989	Nel Sarel Jacobus
MOOC 2599, 6	1714	Potgieter Beatrix
MOOC 2603, 56 & 57	1726	Potgieter Beatrix
MOOC 2652, 76	1726	Potgieter Jan
MOOC 2623, 5	1769	Rogiers Johanna
MOOC 2658, 103	1749	Sax Pieter Andries
MOOC 2667, 88	1765	Sax Pieter Andries
MOOC 2656, 54	1741	Sax Pieter Andriesz.

MOOC 82752	1942	Smuts Carolina Lamberta Maria geb. de Flamingh
MOOC 2628, 16	1774	Smuts Marthinus
MOOC 2676, 44	1782	Smuts Marthinus Nicolaas
MOOC 2627, 35	1773	Smuts Michiel
MOOC 2669, 14	1769	Smuts Michiel
MOOC 2661, 70	1755	Smuts Michiel
MOOC 2661, 70	1755	Smuts Michiel
MOOC 2677, 40	1784	Smuts Michiel
MOOC 2629, 38	1775	Smuts Michiel
MOOC 2661, 32	1755	Smuts Michiel
MOOC 2634, 50	1780	Smuts Michiel
MOOC 2631, 51	1777	Smuts Michiel
MOOC 2613, 4	1755	Smuts Michiel
MOOC 2612, 9	1752	Smuts Michiel
MOOC 17452	1927	Swanepoel Christiaan Hendrik
MOOC 4230	1953	Swanepoel Christiaan Hendrik
MOOC 63594		Swanepoel Christiaan Hendrik Salomon
MOOC 44450		Swanepoel Frederik Hendrik
MOOC 3526 heropen na	1909	Swanepoel Frederik Hendrik
MOOC 94514		
MOOC 66870	1939	Jacobus Johannes Gert Swanepoel
MOOC 2672, 42	1775	Swanepoel Pieter
MOOC 54, 125	1844	Swanepoel Pieter Johannes en Francina Coertze
MOOC 2666, 24	1762	Swanepoel Rosa
MOOC 3884	1867	Van der Westhuizen Johanna Maria
MOOC 91956	1944	Van Eck Joseph Willem
MOOC 60556	1938	Van Zyl Maria Susanna Jacoba

3.4 Testamente

MOOC 7/1/40	1689-1796	
MOOC 7/1/41-1068	1797-1916	
MOOC 7/1/176, 126	1844	Coertze Francina Christina en Pieter Johannes Swanepoel
MOOC 7/1/17, 56	1762	Conradie Johannes Hendrik en Rosa Swanepoel
MOOC 7/1/11, 11	1755	Gilber Hans Jurgen
MOOC 7/1/50, 11	1793	Meyer Frans en Johanna van Beulen
MOOC 7/1/113, 48	1816	Swanepoel Christiaan en Maria Sibella Swanepoel (<i>reg. 26-2-1831</i>)
MOOC 7/1/22, 11	1774	Swanepoel Jacobus en Francina Vosloo (<i>reg. 22-5-1775</i>)
MOOC 7/1/173, 37	1842	Swanepoel Maria Sibella
MOOC 7/1/198, 137	1843	Swanepoel Maria Sibella
MOOC 7/1/198, 138	1844	Swanepoel Maria Sibella
MOOC 7/1/45, 22	1775	Swanepoel Pieter en Martha Elizabeth Botha
MOOC 7/1/176, 126	1844	Pieter Johannes Swanepoel en Francina Christina Coertze
MOOC 7/1/17, 57	1762	Swanepoel Rosa

3.5 Inventarisse

MOOC 8/1-21	1673-1797	
MOOC 8/22-48	1798-1834	
MOOC 8/52-74	1796-1834	Taksasies
MOOC 8/10, 68	1760-1763	Rabie Susanna Catharina en nag. man Jacobus

MOOC 8/13, 47	1769-1771	Swanepoel Hendrik en nag. wed. Judith van Eeden

3.6 Boedelrekeninge

MOOC 13/1/1-20	1700-1795	
MOOC 13/1/21-2733	1796-1916	
MOOC 13/1/365, 53	1879	Booyens Catharina Elizabeth Johanna
MOOC 13/1/899, 10	1899	Marais Abraham Francois Bosman
MOOC 13/1/1083	1902	Meyer Andriesa Petronella
MOOC 13/1/151, 21	1752	Rabie Susanna Catharina
MOOC 13/1/248, 49	1869	Swanepoel Christiaan
MOOC 13/1/2229, 160	1913	Swanepoel Johanna Frederika Petronella
MOOC 13/1/496, 94	1885	Swanepoel Pieter Johannes
MOOC 13/1/529, 35	1888	Swanepoel Pieter Johannes
MOOC 13/1/229, 160	1913	Swanepoel Pieter Johannes
MOOC 13/1/752, 175	1895	Venter Johanna Jacomina Petronella

4. Opgaafrolle (J)

4.1 Opgaafrolle vir Drakenstein

J 184	Opgaafrolle vir Drakenstein	1716 - 1717, 1720 - 1721
J 185	Opgaafrolle vir Drakenstein	1719, 1723
J 186	Opgaafrolle vir Drakenstein	1722
J 187	Opgaafrolle vir Drakenstein	1724 - 1726, 1729
J 188	Opgaafrolle vir Drakenstein	1714, 1731 - 1732
J 189	Opgaafrolle vir Drakenstein	1733, 1736, 1738
J 190	Opgaafrolle vir Drakenstein	1734

J 191	Opgaafrolle vir Drakenstein	1735
J 192	Opgaafrolle vir Drakenstein	1737
J 193	Opgaafrolle vir Drakenstein	1739
J 194	Opgaafrolle vir Drakenstein	1740 - 1742
J 195	Opgaafrolle vir Drakenstein	1743, 1745, 1746, 1748
J 196	Opgaafrolle vir Drakenstein	1750 - 1751
J 197	Opgaafrolle vir Drakenstein	1752 - 1755
J 198	Opgaafrolle vir Drakenstein	1753
J 199	Opgaafrolle vir Drakenstein	1757

4.2 Opgaafrolle vir Swellendam, 1752 - 1840, J 316 - J 368

J 316	Opgaafrolle vir Swellendam (bevat ook lyste van geboortes en sterftes in verskillende wyke)	c 1752
J 317	Opgaafrolle vir Swellendam (c 1788 onvolledig)	1762, 1765, c 1788
J 318	Opgaafrolle vir Swellendam	c 1805
J 319	Opgaafrolle vir Swellendam (finale rol)	1806
J 320	Opgaafrolle vir Swellendam (konseprol)	1806
J 321	Opgaafrolle vir Swellendam	1807
J 322	Opgaafrolle vir Swellendam	1808
J 323	Opgaafrolle vir Swellendam (skrif onduidelik)	1809
J 324	Opgaafrolle vir Swellendam	c 1810
J 325	Opgaafrolle vir Swellendam	1810
J 326	Opgaafrolle vir Swellendam (eerste bladsye ontbreek)	1811
J 327	Opgaafrolle vir Swellendam (onleesbaar beskadig)	1811

J 328	Opgaafrolle vir Swellendam (Duivenhoksrivier onvolledig)	1812
J 329	Opgaafrolle vir Swellendam (slegs gedeelte van wyk Duivenhoksrivier)	c 1812
J 330	Opgaafrolle vir Swellendam	1813
J 443	Saamgestelde Opgaafrolle vir Kaapstad, Stellenbosch en Swellendam (bevat naamlyste vir Swellendam, 1790- 1791)	c 1752, 1800

4.3 Opgaafrolle vir Graaff-Reinet, 1787 - 1840, J 107 - J 180

J 107	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet	1787
J 108	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet	1788
J 109	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet	1790
J 110	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet	1792
J 111	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet	1794
J 112	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (verskil van J 111)	1794
J 113	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (Rol vir 1798 bevat ook <i>Opneemrolle der Compagnies Dienaren</i>) Bevat ook: 1. Generale Monsterrolle nr 29 c 1786 2. Bastaards Opneemrolle 1791-1793, 1795, 1797 - 1798 3. Lys van <i>Hottentotte</i> in verskillende wyke 4. Lys <i>van't Opgegeeven Beestiaal</i> 1787-1791	1796, 1798
J 114	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet	c 1797
J 115	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (bevat ook indeks)	1798

J 116	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (slegs <i>Hottentotlys</i>)	c 1798
J 117	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet	c 1799
J 118	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (finale rol)	1800
J 119	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (nie dieselfde as J 118)	1800
J 120	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (bevat ook lys van matrose, soldate passe en andere, c 1801, asook lys van gelde, kerkbydraes, vee ens c 1803)	1801
J 121	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet	c 1802
J 122	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (bevat ook lys van dorpsinwoners)	1802 - 1804
J 123	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (bevat ongedateerde lys met name en bedrae geld)	1803
J 124	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet	1805
J 125	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet	c 1805
J 126	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (nie dieselfde as J 125)	c 1805
J 153	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (bevat ook deel van wyk Op Sneeu-berg)	1819
J 154	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (finale rol)	1819
J 155	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (finale rol)	1820
J 156	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (verskil van J 155)	1820
J 157	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (finale rol)	1821
J 158	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (konseprol)	1821
J 159	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (finale rol)	1822
J 160	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (konseprol)	1822

J 161	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (finale rol)	1823
J 162	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (konseprol)	1823
J 163	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (finale rol)	1824
J 164	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (konseprol)	1824
J 165	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (J 150 bevat ook enkele bladsy vir 1825)	1825
J 166	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet	1826
J 167	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet	1828
J 168	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (gedateer 6-4-1830 tot 25-5-1830; J 14 bevat ook rol van Graaff-Reinet vir 1829)	1829
J 169	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (volgens 2 wyke gedateer as Feb 1830, blyk egter rol van 1831 te wees)	1830
J 170	Opgaafrolle vir Graaff-Reinet (sekere wyke ongedateer)	1830

4.4 Opgaafrolle vir Beaufort-Wes, 1819 - 1933, J 5 - J 18

J 5	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes (wyke Nieuwveld, Traka, de Coup, Gamka, Swarteberg, voor Nieuwveld en op Nieuwveld)	1819
J 6	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes	1829
J 7	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes	1821
J 8	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes (nie dieselfde as J 7)	1821
J 9	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes	1822
J 10	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes	1823
J 11	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes	1824

J 12	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes	1825
J 13	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes (Wyke Beaufort dorp en Gamka ontbreek)	1828
J 14	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes (gedeeltes van sekere wyke ontbreek. Bevat ook rol van Graaff-Reinet. Beskadig)	1829
J 15	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes	1830
J 16	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes	1831
J 17	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes	1832
J 18	Opgaafrolle vir Beaufort-Wes (Bevat ook rolle van sekere wyke van Graaff-Reinet)	1833

4.5 Opgaafrolle vir Uitenhage (J 394 - J 408: 1805 - 1826)

J 394	Opgaafrolle vir Uitenhage (slegs wyke Tsitsikamma, Krommerivier en Bruintjieshoogte)	1805
J 394	Opgaafrolle vir Uitenhage (wyke Zwartkopsrivier, Bosjesmansrivier, Zuurevelden, Bruintjieshoogte, Zwarte- ruggens, Baviaanskloof, Winterhoek, Tsitsikamma en Krommerivier)	1807
J 394	Opgaafrolle vir Uitenhage (wyke Zwarteruggens, Bosjesmansrivier, Baviaanskloof, Winterhoek en Zwartkops- rivier)	1808
J 394	Opgaafrolle vir Uitenhage (slegs wyk Zwarteruggens)	1809

J 394	Opgaafrolle vir Uitenhage (slegs wyk Zuurevelden)	1810
J 394	Opgaafrolle vir Uitenhage (slegs wyk Albanien)	1814
J 394	Opgaafrolle vir Uitenhage (slegs wyk Boven Bosjesmansrivier)	1815
J 394	Opgaafrolle vir Uitenhage (slegs wyk Graham's Town. Bevat ook <i>Recapitulatie der Opgaafrollen van het Drostampt, Uitenhage, 1806</i>)	c 1818
J 395	Opgaafrolle vir Uitenhage (Al die wyke, behalwe Zuurevelden)	1810
J 396	Opgaafrolle vir Uitenhage	c 1813
J 397	Opgaafrolle vir Uitenhage	1814

4.6 Saamgestelde Opgaafrolle

J 443	Saamgestelde Opgaafrolle Kaapstad, Stellenbosch, Swellendam (Naamlyste, burgerrolle, ens)	c 1752, 1800
J 444	Saamgestelde Opgaafrolle (Verkoop van slawe)	

4.7 Opgaafrolle vir Tulbagh

J 369 - J 393	Opgaafrolle vir Tulbagh	1805 - 1822

4.8 Opgaafrolle vir Worcester

J 409 - J 441	Opgaafrolle vir Worcester	1818 - 1826

5. Verbatim Kopieë (VC)

VC 15	Dag Register	1699 - 1701
VC 39	Monsterrolle van vrije lieden	1655 - 1700
VC 39 Vol 1	Monsterrol van vrije lieden	1660 - 1700
VC 39 Vol 2	Monsterrollen van de Officiëren, Matrosen ende Soldaten	1656 - 1699
VC 40	Monsterrolle Amptenare en Soldate	
VC 49	Monsterrolle van vrije lieden	1702 - 1725
VC 673 - VC 681	Doopregisters Graaff-Reinet	1792 - 1844
VC 682 - VC 683	Lidmaatregisters Graaff-Reinet	1792 - 1844
VC 684	Huweliksregisters Graaff-Reinet	1806 - 1839
VC 685	Sterfregisters Graaff-Reinet	1808 - 1844
VC 881 MP 18	Farms and Farmers names, Population Statistics	1690 - 1806

6. Beaufort-Wes Argief (BW)

1/BFW 4/1	Criminal Record Books	1832 - 1849
1/BFW 9/51	Field Cornets and Justices of Piece	1830 - 1846
1/BFW 9/61	Letts. Rec, Private Individuals	1834 - 1849

7. Stellenbosch Argief (STB)

(Stellenbosch Archives vol 1021)

1/STB 1/2	Notule van Landdros en Heemraden	1702 - 1709
1/STB 1/4	Notule van Landdros en Heemraden	
STB 10/1	Inkomende Briewe van Goewerneur aan Politieke Raad	1686 - 1733
STB 10/166	Inkomende Briewe van Private Persone	1686 - 1705
STB 12/15	Generale en Krygs-Kassarekeninge	1688 - 1705

STB 13/21	Generale Monsterrolle, Stellenbosch & Drakenstein	1699 - 1700
STB 13/21	Generale Monsterrolle	1700 - 1716
STB 15/2	Burgerlike Attestatiën	1688 - 1719
STB 18/30	Notariële Aktes, Inventarisse	1787 - 1847
1/STB	Wills	1687 - 1829
Band 18/24, 33	Meyer Frans	1812
Band 18/14, 64	Taillard Jacob	1766
Band 18/22, 54	Taillard Louis	1807

8. Swellendam Argief (SWM)

1/SWM 1/1	Notule van Landdros en Heemrade	1747 - 1758
1/SWM 1/2	Notule van Landdros en Heemrade	1764 - 1785
1/SWM 1/3	Notule van Landdros en Heemrade	1789 - 1798
1/SWM 1/4	Notule van Landdros en Heemrade	- 1827
1/SWM 3/10	Sworn Statements	1746 - 1758
1/SWM 3/11	Sworn Statements	1759 - 1769
1/SWM 3/12	Sworn Statements	1763 - 1771
1/SWM 3/13	Sworn Statements	1773 - 1776
1/SWM 3/14	Sworn Statements	1777 - 1783
1/SWM 3/15	Sworn Statements	1784 - 1785
1/SWM 3/16	Sworn Statements	1789 - 1795
1/SWM 12/74	Attestations	1779 - 1804

9. Graaff-Reinet Argief (GR)

1/GR 1/1	Notule van Landdros en Heemrade	1786 - 1795
1/GR 1/2	Notule van Landdros en Heemrade	1795 - 1802

1/GR 1/3	Notule van Landdros en Heemrade	1804
1/GR 1/4	Notule van Landdros en Heemrade	1804 - 1827
1/GR 12/1	Letters and Reports from Field Cornets, Veld Wagtmeesters, Veld Kommandants and Private Individuals	1781 - 1809
1/GR 12/1A	Letters and Reports from Field Cornets, Veld Wagtmeesters, Veld Kommandants and Private Individuals	1799 - 1809
1/GR 13/13	Memorials for Land: Copies A - Z	1786 - 1836
1/GR 13/16	Memorials for Land: Copies P - Z	1812 - 1837
1/GR 14/15	Land Records	
1/GR 14/16	List of farms and Aanteekening Boek van Plaasen	1763 - 1858
1/GR 14/17	Lists of Loan Places	1792 - 1805
1/GR 14/18	Lists of Loan Places with Alphabetical Register	1812 - 1829
1/GR 14/21	Inspection Reports of Farms: Vol I - III	1817 - 1849
1/GR 14/22	Inspection Reports (On Sneeuberg)	1830
1/GR 14/96	Burgerlijke Attestatien	1799 - 1807
1/GR 14/97	Burgerlijke Attestatien	1807 - 1810
1/GR 14/98	Burgerlijke Attestatien	1811 - 1814
1/GR 14/99	Burgerlijke Attestatien	1814 - 1818
1/GR 14/106	General Opgaaf Returns and Declarations	1788 - 1847
1/GR 14/112	Lists of Burghers and Inhabitants	1786 - 1846
1/GR 14/115a	General Muster Rolls	1787 - 1799
1/GR 14/116	General Muster Rolls	1821 - 1826
1/GR 14/116a	General Muster Rolls	1821 - 1826
1/GR 14/118	Certificates to leave and remain in the district and passports granted under Ordinance No 49, Sections 2 & 3	1787 - 1840

1/GR 14/121	Returns of Marriages, Births and Deaths	1814 - 1839
1/GR 17/97	Notule van Comm. van Huweliks Zaken	1813 - 1821
1/GR 17/106	Bijl. tot de Not. van de Comm. van Huweliks Zaken	1820 - 1822
1/GR 17/115	Marriage Register	1805 - 1827

10. Malmesbury Argief (HAWC)

10.1 Malmesbury Death Registers:

HAWC 1/3/25/5/1	Death Registers	1895 -
HAWC 1/3/25/6/1	Death Indexes	1895 -

10.2 Malmesbury Marriage Register

Item 1434 HAWC 1/3/25/1/1	Register	1862 Apr - 1892 Apr
Item 1312 HAWC 1/3/25/1/2	Register	1894 Apr - 1923 Des
Item 1313 HAWC 1/3/25/1/3	Register	1924 Mar - 1948 Sept

11. Colonial Office Archives (CO)

12. Quitrent Registers in the Archives of the Receiver of Inland Revenue (QRR)

QRR 93, folio 1-254	Graaff-Reinet	1816 - 1919
QRR 94, folio 255-463	Graaff-Reinet	1836 - 1916
QRR 95, folio 464-667	Graaff-Reinet	1837 - 1918
QRR 96, folio 668-874	Graaff-Reinet	1837 - 1919
QRR 173	Prins Albert	1838 - 1914
QRR 228, folio 1-257	Uitenhage	1814 - 1919
QRR 229, folio 258-490	Uitenhage	1820 - 1919
QRR 230, folio 491-694	Uitenhage	1831 - 1919

QRR 231, folio 694-1110	Uitenhage	1865 - 1910
QRR 232, folio 1111-1195	Uitenhage	1909 - 1919
QRR 256	Willowmore	1880 - 1919
QRR 173, 986 W	CH Swanepoel	11-9-1862
	Brandt en Spochtersgang, 933 M 233 SR	
QRR 173, 999W	CH Swanepoel	11-9-1862
	Perseken Hoogte, 1473 M 52 SR	
QRR 173, 1003 W	CH Swanepoel	11-9-1862
	Kaffirs Kraal, 2102 M 326 SR	
	Betaal tot 31 Desember 1908	
QRR 173, 2072/IW	JA en JH Swanepoel en 2 ander	24-3-1884
	Rietkuil en Van Aardtsfontein, 15774 M	
	240 SR	
	Betaal tot 31 Desember 1909	
QRR 173, 970/I GR	Matthys A de Beer	15-4-1841
	Wolvekraal, 4800 M	
QRR 173, 1034/ GR	Johannes H Venter	15-4-1841
	Wolvekraal, 14502 M	
QRR 173, 1658/ GR	Matthys Booyens	25-9-1868
	Antjes Fontein, 8027 M 50 SR	
QRR 173, 2562	Abraham C Swanepoel	3-12-1910
	Jansenskraal, 4115 M 317 SR	
QRR 173	PJ Swanepoel	15-4-1841
	Klipfontein, Willowmore	
	voorheen Prins Albert	
QRR 173	J van Eck	15-7-1843
	Vliegekraal, Willowmore	
	voorheen Prins Albert	

QRR 173	Abraham C Swanepoel Schilpadsvlakte, Willowmore	12-6-1884
QRR 173	Abraham C Swanepoel Vliegekraal	15-10-1884

13. Wildschutteboeke (RLR)

RLR 1	Oude Wildschutte-boek	1687 - 1712
RLR 2	Oude Wildschutte-boek	1714 - 1718
RLR 10/1	Oude Wildschutte-boek	1738 - 1741
RLR 10/2	Oude Wildschutte-boek	1738 - 1741
RLR 11/2	Oude Wildschutte-boek	1744 - 17??
RLR 13	Oude Wildschutte-boek	1752 - 1754
RLR 14/1	Oude Wildschutte-boek	1754 - 1755
RLR 14/2	Oude Wildschutte-boek	1755 - 1756
RLR 15/1	Oude Wildschutte-boek	1757 - 1758
RLR 16/1	Oude Wildschutte-boek	1760 - 1761
RLR 16/2	Oude Wildschutte-boek	1761 - 1762
RLR 17/2	Oude Wildschutte-boek	1762 - 1763
RLR 18/1	Oude Wildschutte-boek	1763 - 1764
RLR 19/1	Oude Wildschutte-boek	1765 - 1767
RLR 21/1	Oude Wildschutte-boek	1771
RLR 23/2	Oude Wildschutte-boek	1773 - 1775
RLR 24/2	Oude Wildschutte-boek	1775 - 1776
RLR 25/2	Oude Wildschutte-boek	1777 - 1778
RLR 26	Oude Wildschutte-boek	1778 - 1779
RLR 27/2	Oude Wildschutte-boek	1780 - 1781
RLR 31	Oude Wildschutte-boek	1783 - 1784
RLR 33	Oude Wildschutte-boek	1784 - 1785

INSTITUUT VIR HISTORIESE NAVORSING, UWK (IHN)

VOC 4046	Opgaafrolle vir Drakenstein	1701
VOC 4048	Opgaafrolle vir Drakenstein	1702
VOC 4050	Opgaafrolle vir Drakenstein	1703
VOC 4051	Opgaafrolle vir Drakenstein	1704
VOC 4054	Opgaafrolle vir Drakenstein	1705
VOC 4055 A	Opgaafrolle vir Drakenstein	1706
VOC 4058	Opgaafrolle vir Drakenstein	1707
VOC 4060	Opgaafrolle vir Drakenstein	1708
VOC 4062	Opgaafrolle vir Drakenstein	1709
VOC 4065	Opgaafrolle vir Drakenstein	1710
VOC 4066	Opgaafrolle vir Drakenstein	1711
VOC 4068	Opgaafrolle vir Drakenstein	1712
VOC 4070	Opgaafrolle vir Drakenstein	1713

AKTESKANTOOR KAAPSTAD (AK): Transportaktes (T)

Transportakte 1138	Swanepoel Pieter Jansz	6-11-1716
Transportakte 1141	Swanepoel Pieter Jansz	6-11-1716
Transportakte 452	Swanepoel Pieter Jansz	3-12-1698
Transportakte Qts 5, f 35	Swanepoel Pieter Johannes	15-4-1841
Transportakte 367	Swanepoel Pieter Johannes	2-4-1873
Transportakte Qts vol 6, f 9	Johannes Hendrik Venter	15-4-1841
Transportakte 294	Johannes Hendrik Moster en Jan Adriaan Venter	20-11-1855
Transportakte 149	Jan Adriaan Venter	20-11-1855
Transportakte 150	Johannes Hendrik Mostert	20-11-1855
Transportakte 151	Jacobus Johannes Swanepoel	10-3-1857

Transportakte Qts 1-23	Matthys Booyens	25-9-1868
Transportakte 279 & 280	Constant Wilsnach	18-10-1875
Transportakte 430	Frederik Hendrik Swanepoel	22-4-1879
Transportakte 2375	Matthys Frederik Swanepoel	10-5-1894
Transportakte 2376	Matthys Frederik Swanepoel	10-5-1894
Transportakte 10724	Willem Adriaan Venter	14-12-1897
Transportakte 3155	Frederik Hendrik Swanepoel	21-4-1898
Transportakte 240	Frederik Hendrik Swanepoel	21-1-1895
Transportakte 3689	Frederik Hendrik Swanepoel	26-6-1900
Transportakte 3690 & 3691	Pieter Johannes Swanepoel en Frederik Hendrik Swanepoel	26-6-1900
Transportakte 4138	Christiaan Hendrik Salomon Swanepoel	11-7-1900
Transportakte 1137	Frederik Hendrik Swanepoel	28-2-1908
Transportakte 3093	Frederik Hendrik Swanepoel	31-3-1937
Transportakte 3155	Frederik Hendrik Swanepoel	23-4-1898
Transportakte 255	Pieter Johannes Swanepoel en Christiaan Hendrik Swanepoel	23-1-1919
Transportakte 9891 & 9892	Pieter Johannes Swanepoel en Christiaan Hendrik Swanepoel	23-1-1919
Transportakte 602	Christiaan Hendrik Swanepoel en Jacobus Johannes Gert Swanepoel	27-1-1927
Transportakte 9920 & 9921	Christiaan Hendrik Swanepoel	8-10-1940
Transportakte 7064	Jan Jacobus Adriaan Minnie	16-6-1943

LANDMETER-GENERAAL/SURVEYOR GENERAL (SG)

3122	Victoria-Wes	1:250 000
3222	Beaufort-Wes	1:250 000
3224	Graaff-Reinet	1:250 000

3319	Worcester	1:250 000
3319 AC	Tulbagh	1:50 000
3319 DC	Langvlei	1:50 000
3320	Ladismith	1:250 000
3322	Oudtshoorn	1:250 000
3322 AB	Botterkraal	1:50 000
3324	Port Elizabeth	1:250 000
3326	Grahamstown	1:250 000

NG KERKARGIEF KAAPSTAD (NGKA)

G 37/6/1	Aberdeen Doopregister	1855 - 1880
G 37/6/2	Aberdeen Doopregister	1880 - 1893
G 37/5/1	Aberdeen Huweliksregister	1856 - 1880
G 37/5/2	Aberdeen Huweliksregister	1880 - 1885
G 37/5/3	Aberdeen Huweliksregister	1884 - 1896
G 37/5/4	Aberdeen Huweliksregister	1897 - 1909
G 37/5/5	Aberdeen Huweliksregister	1909 - 1928
G 37/5/6	Aberdeen Huweliksregister	1928 - 1955
G 12/6/1	Beaufort-Wes Doopregister	1819 - 1827
G 12/6/2	Beaufort-Wes Kladregister	1819 - 1839
G 12/6/3	Beaufort-Wes Kladregister	1841 - 1843
G 12/6/4	Beaufort-Wes Doopregister	1819 - 1844 F
G 12/6/5	Beaufort-Wes Doopregister	1845 - 1897
G 12/6/6	Beaufort-Wes Doopregister	1897 - 1911
G 12/6/7	Beaufort-Wes Doopregister	1911 - 1934

G 12/7/1	Beaufort-Wes Huweliksregister	1820 - 1843 F1
G 12/9/4	Beaufort-Wes Huweliksregister	1842 - 1879
G 12/9/5	Beaufort-Wes Huweliksregister	1879 - 1891
G 12/9/6	Beaufort-Wes Huweliksregister	1891 - 1899
G 12/9/7	Beaufort-Wes Huweliksregister	1899 - 1918
G 12/9/8	Beaufort-Wes Huweliksregister	1918 - 1930
G 12/9/9	Beaufort-Wes Huweliksregister	1924 - 1931
G 12/9/10	Beaufort-Wes Huweliksregister	1931 - 1944
G 12/9/11	Beaufort-Wes Huweliksregister	1944 - 1955
G 79/3/1	Carnarvon Doopregister	1875 - 1887
G 79/3/2	Carnarvon Doopregister	1887 - 1907
G 68/3/1	Fraserburg Doopregister	1852 - 1897
G 9/3/3	George Doopregister	1842 - 1855
G 6/3/1	Graaff-Reinet Doopregister	1792 - 1805 F
G 6/3/2	Graaff-Reinet Doopregister	1804 - 1810 F
G 6/3/3	Graaff-Reinet Doopregister	1811 - 1814 F
G 6/3/4	Graaff-Reinet Doopregister	1811 - 1814 F
G 6/3/5	Graaff-Reinet Doopregister	1815 - 1821 F
G 6/3/6	Graaff-Reinet Doopregister	1815 - 1822 F
G 6/3/7	Graaff-Reinet Doopregister	1821 - 1826 F
G 6/3/8	Graaff-Reinet Doopregister	1822 - 1827 F
G 6/3/9	Graaff-Reinet Doopregister	1826 - 1829 F
G 6/3/10	Graaff-Reinet Doopregister	1827 - 1829 F
G 6/3/16	Graaff-Reinet Doopregister	1860 - 1868
G 6/3/17	Graaff-Reinet Doopregister	1868 - 1876
RA 4/78	Graaff-ReinetAfskrif Doopregister	1893 - 1895

RA 4/80	Graaff-Reinet Afskrif Doopregister	1895 - 1896
G 6/6/1	Graaff-Reinet Huweliksregister	1806 - 1829
G 6/6/2	Graaff-Reinet Huweliksregister	1806 - 1839
G 6/6/3	Graaff-Reinet Huweliksregister	1839 - 1851
G 6/8/1	Graaff-Reinet Doderegister	1808 - 1848 F
G 1/8/2	Kaapstad Doopregister Vrye- & Slawekinders	1713 - 1742 F
G 1/8/3	Kaapstad Doopregister Vrye- & Slawekinders	1743 - 1756
G 1/8/4	Kaapstad Doopregister Blanke kinders	1757 - 1779 F
G 1/8/6	Kaapstad Doopregister Blanke of "Christenkinderen"	1780 - 1794
G 1/8/7	Kaapstad Doopregister Blanke of "Christenkinderen"	1780 - 1786
G 1/8/9	Kaapstad Doopregister Blanke of "Christenkinderen"	1786 - 1795 F
G 1/8/10	Kaapstad Doopregister Blanke of "Christenkinderen"	1795 - 1815 F
G 1/8/11	Kaapstad Doopregister Blanke of "Christenkinderen"	1795 - 1808
G 1/13/1	Kaapstad Huweliksregister	1713 - 1756
G 1/13/2	Kaapstad Huweliksregister	1757 - 1803

RA 4/197	Malmesbury Afskrif Doopregister (Str - Sy)	1943 - 1948
RA 4/250	Malmesbury Afskrif Doopregister (St - Sw)	1948 - 1956
G 53/4/3	Oudtshoorn Huweliksregister	1864 - 1869
G 3/3/1	Paarl Doopregister	1694 - 1745 F
G 3/3/2	Paarl Doopregister	1746 - 1775 F
G 3/5/1	Paarl Huweliksregister	1717 - 1839
G 3/5/1a	Paarl Huweliksregister	1717 - 1823
G 64/3/1	Prins Albert Doopregister	1842 - 1854
G 64/3/2	Prins Albert Doopregister	1855 - 1874
G 64/3/3	Prins Albert Doopregister (terug na gemeente)	1874 - 1895
RA 4/62	Prins Albert Afskrif Doopregister	1883 - 1885
RA 4/66	Prins Albert Afskrif Doopregister	1885 - 1887
RA 4/70	Prins Albert Afskrif Doopregister	1887 - 1888
RA 4/73	Prins Albert Afskrif Doopregister	1888 - 1889
RA 4/75	Prins Albert Afskrif Doopregister	1889 - 1891
RA 4/76	Prins Albert Afskrif Doopregister	1891 - 1892
RA 4/77	Prins Albert Afskrif Doopregister	1892 - 1893
RA 4/79	Prins Albert Afskrif Doopregister	1893 - 1895
RA 4/80	Prins Albert Afskrif Doopregister	1895 - 1896
RA 4/82	Prins Albert Afskrif Doopregister	1896 - 1897
RA 4/83	Prins Albert Afskrif Doopregister	1897 - 1899
RA 4/84	Prins Albert Afskrif Doopregister	1899 - 1900
RA 4/111 A	Prins Albert Afskrif Doopregister	1916 - 1917

RA 4/113 A	Prins Albert Afskrif Doopregister	1917 - 1918
RA 4/115 C	Prins Albert Afskrif Doopregister	1918 - 1920
RA 4/118 A	Prins Albert Afskrif Doopregister	1920 - 1921
RA 4/120 A	Prins Albert Afskrif Doopregister	1921 - 1922
RA 4/122 A	Prins Albert Afskrif Doopregister	1922 - 1923
RA 4/125 A	Prins Albert Afskrif Doopregister	1923 - 1925
RA 4/127 A	Prins Albert Afskrif Doopregister	1925 - 1926
RA 4/131 B	Prins Albert Afskrif Doopregister	1927 - 1929
RA 4/135 A	Prins Albert Afskrif Doopregister	1929 - 1931
RA 4/142 A	Prins Albert Afskrif Doopregister	1934 - 1935
G 64/4/1	Prins Albert Huweliksregister	1845 - 1868
G 64/4/2	Prins Albert Huweliksregister	1868 - 1877
G 64/4/3	Prins Albert Huweliksregister	1877 - 1898
G 64/4/4	Prins Albert Huweliksregister	1898 - 1910
G 64/4/5	Prins Albert Huweliksregister	1910 - 1924
G 64/4/6	Prins Albert Huweliksregister	1924 - 1927
G 64/4/7	Prins Albert Huweliksregister	1927 - 1929
G 64/4/8	Prins Albert Huweliksregister	1929 - 1946
G 64/4/9	Prins Albert Huweliksregister	1946 - 1955
G 64/4/10	Prins Albert Huweliksregister	1956 - 1972
G 64/8/1	Armesorg en Kinderwelvaart	1930 - 1957
G 2/4/1	Stellenbosch Doopregister	1688 - 1732 F
G 2/4/1	Stellenbosch Doopregister	1732 - 1788 F
G 2/7/1	Stellenbosch Huweliksregister	1700 - 1788 F
G 7/4/	Swellendam Doopregister	

RA 4/410	Tafelberg Afskrif Doopregister	1981 - 1988
G 4/7/1	Tulbagh Doopregister	1743 - 1800
G 10/4/2	Uitenhage Doopregister	1830 - 1840 F
G 10/4/3	Uitenhage Doopregister	1841 - 1850 F
G 88/3/1	Uniondale Doopregister	1866 - 1888
G 88/3/2	Uniondale Doopregister	1888 - 1913
G 88/5/1	Huweliksregister Uniondale	1866 - 1881
G 88/5/2	Huweliksregister Uniondale	1881 - 1892
G 88/5/3	Huweliksregister Uniondale	1892 - 1904
G 97/3/1	Willowmore Doopregister	1864 - 1871
G 97/3/2	Willowmore Doopregister	1871 - 1884
G 97/3/3	Willowmore Doopregister	1884 - 1898

TRANSVAALSE ARGIEFBEWAAARPLEK (TAB)**TvI Estates**

MHG 8444/60	1933	Potgieter Adolph Cornelius
MHG 0/83676	1933	Potgieter Johan George
MHG 0/19117	1902	Potgieter Luitha Elizabeth
MHG 0/90471	1935	Roscher Johan George
MHG 1225/67	1967	Taljaard Barend Petrus Uys
MHG 8383/17	1971	Taljaard Elizabeth
MHG 0/4541	1889	Taljaard Jacoba Maria

MHG 0/7106 1892 Taljaard Matthys Johannes

MANUSKRIPTE (MS)

Botes PJ 1994 *Bekende inwoner van Kaapstad sterf op 95*
(Ongepubliseerde manuskrip in besit van
CH Swanepoel).

Van Eck, B gd *Kinderjare op Botterkraal* (Ongepubliseerde
manuskrip in besit van CH Swanepoel).

MONDELINGE BRONNE

Bothma, S mev 2002 *Adres:* Weseindestraat 19,
Moorreesburg
Telefoon: (w) 0224 - 31160
Beroep: Sekretaresse
Geboortedatum: 22-11-1963
Datum van onderhoud: Oktober 2002

Du Toit, A mev 2002 *Adres:* Departemant Waterwese, Venda
Telefoon: (w) 0159 - 621 7612
Beroep: Sekretaresse
Geboortedatum: 16-1-1954
Datum van onderhoud: Oktober 2002

- Steenkamp, M mev 2002 *Adres:* Loganstraat 43, Touwsrivier
Telefoon: (h) 023 - 358 1083
Beroep: Huisvrou
Geboortedatum: 3-9-1949
Datum van onderhoud: Oktober 2002
- Strydom, C mev 2002 *Adres:* Le Rouxstraat 30, Robertson
Telefoon: (h) 023 - 626 2784
Beroep: Huisvrou
Geboortedatum: 10-7-1961
Datum van onderhoud: Oktober 2002
- Swanepoel, A mnr 2002 *Adres:* Gawiestraat 11, Brackenfell
Telefoon: (h) 021 - 982 1555
Beroep: Pensioenaris
Geboortedatum: 24-2-1920
Datum van onderhoud: Oktober 2002
- Swanepoel, A prof 2002 *Adres:* Alfa, Bus 54, Brandfort
Telefoon: (h) 051 - 861 2278
Beroep: Boer (afgetrede professor in
geskiedenis)
Geboortedatum: 30-7-1946
Datum van onderhoud: Mei 2002

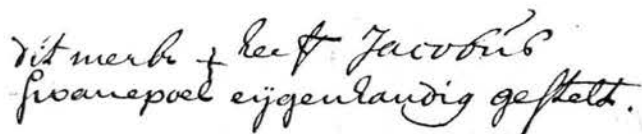
- Swanepoel, D mnr 1998 *Adres:* Meriba, Prins Albert
Telefoon: 044 - 934 1150
Beroep: Boer
Geboortedatum: 31-8-1932
Datum van onderhoud:
September1998
- Swanepoel, K mnr gd *Adres:* Reeds oorlede
Beroep: Boer
Geboortedatum: 28-1-1924
Datum van onderhoud: Reeks
gesprekke en vertellings
- Swanepoel, S mev 2002 *Adres:* Athensweg 123, Table View
Telefoon: (h) 021 - 557 9931
Beroep: Pensioenaris
Geboortedatum: 2-8-1935
Datum van onderhoud: Reeks
gesprekke
- Swanepoel, W mnr 2002 *Adres:* Bus 10615, Newcastle
Telefoon: (h) 034 - 318 1332
Beroep: Departement Waterwese
Geboortedatum: 24-8-1949
Datum van onderhoud: Mei 2002

- Van der Merwe, J mev 2002 *Adres:* Breëstraat 93, Peerlesspark-Noord, Kraaifontein
Telefoon: (h) 021 - 987 3902
Beroep: Bibliotekaresse
Geboortedatum: 3-5-1946
Datum van onderhoud: Oktober 2002
- Van der Walt, S mev 2002 *Adres:* Jakarandahof 3, Hugenootstraat, Villiersdorp
Telefoon: (h) 028 - 840 0437
Beroep: Verkoopdame
Geboortedatum: 6-7-1955
Datum van onderhoud: Oktober 2002
- Van der Wath, A mev 2002 *Adres:* Gawiestraat 11, Brackenfell
Telefoon: (h) 021 - 982 1555
Beroep: Huisvrou
Geboortedatum: 16-12-1944
Datum van onderhoud: Oktober 2002
- Van Eck, B mev 1998 *Adres:* Huis Malan Jacobs, Laingsburg
Telefoon: 023 - 551 1400
Beroep: Pensionaris
Geboortedatum: 5-4-1918
Datum van onderhoud: Reeks gesprekke in 1998 en 2002

- Van Eck, G mnr 2001 *Adres:* Rietkuil, Prins Albert
Telefoon: (h) 044 - 934 1149
Beroep: Boer
Geboortedatum: c 1924
Datum van onderhoud: 2001
- Van Zyl, M mev 2002 *Adres:* Whitestraat 56, Robertson
Telefoon: (h) 023 - 626 2762
Beroep: Winkeleienaar
Geboortedatum: 20-6-1953
Datum van onderhoud: April 2002

Pieter Jansz Swanepoel

Jacobus Swanepoel (b6) se kruisie

Christiaan Swanepoel (b6c5)

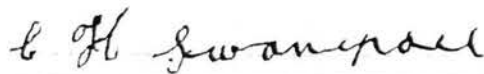
Pieter Johannes Swanepoel (b6c5d7)

Frederik Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3)

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7)

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5)

Jacobus Johannes Gert Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6)

Christiaan Hendrik Swanepoel (b6c5d7e3f7g5h6i2)